tarihi değiştiren diktatörler

ALİ ÇİMEN

POPÜLER TARİH

TİMAŞ

8. BASKI
17.500

iyi ki kitaplar var...

TİMAŞ YAYINLARI

İstanbul 2014

timas.com.tr

TARİHİ DEĞİŞTİREN DİKTATÖRLER
Ali Çimen

TİMAŞ YAYINLARI | 2271
Popüler Tarih Dizisi | 22

EDİTÖR
Cüneyt Dalgakıran

KAPAK TASARIMI
Ravza Kızıltuğ

1. BASKI
Nisan 2010, İstanbul

8. BASKI
Şubat 2014, İstanbul

ISBN
ISBN 978-605-114-196-1
9 786051 141961

TİMAŞ YAYINLARI
Cağaloğlu, Alemdar Mahallesi,
Alayköşkü Caddesi, No: 5, Fatih/İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24
P.K. 50 Sirkeci / İstanbul

timas.com.tr
timas@timas.com.tr
facebook.com/timasyayingrubu
twitter.com/timasyayingrubu

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 12364

BASKI VE CİLT
Neşe Matbaacılık A.Ş
Akçaburgaz Mah.
Mehmet Kopuz Cad. No: 17
Esenyurt/İstanbul
Telefon: (0212) 886 83 30
Matbaa Sertifika No: 22861

YAYIN HAKLARI
© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak
Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

TARİHİ DEĞİŞTİREN DİKTATÖRLER

Ali Çimen

TİMAŞ

ALİ ÇİMEN

1971 yılında İstanbul/Üsküdar'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamladıktan sonra yüksek öğrenimini bir süre Karadeniz Teknik Üniversitesi Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü'nde devam ettirdi. Ardından 1991'de İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümündeki eğitimiyle eşzamanlı olarak ZAMAN gazetesinde gazetecilik serüvenine başladı. Uzun yıllar gazetenin İstanbul'daki merkezinde Dış Haberler, Haber Merkezi ve Magazin servislerinde çevirmen, muhabir, redaktör ve editör olarak görev yaptı. Aynı gazetenin Frankfurt, Amsterdam ve Londra merkezlerinde de uzun süre çalışan yazar, gazetecilik kariyerini halen Fransa'da, uluslararası haber kanalı EURONEWS'in Haber Merkezi'nde sürdürüyor. Uluslararası basın kartı sahibi olan Ali Çimen, İngilizce, Almanca, Fransızca ve Hollandaca bilmektedir.

alicimen.org
facebook.com/tarihidegistirenlerserisi
facebook.com/alicimen
twitter.com/alicimen
youtube.com/tarihidegistirenler
iletisimalicimen@gmail.com

Yayınlanmış Eserleri

Echelon
İpler Kimin Elinde (Hakan Yılmaz ile birlikte)
İnsanoğlunun Uzay Macerası
Tarihi Değiştiren Konuşmalar
Tarihi Değiştiren Savaşlar (Göknur Göğebakan ile birlikte)
Tarihi Değiştiren Kadınlar
Tarihi Değiştiren Askerler
Tarihi Değiştiren Bilginler
Tarihi Değiştiren Olaylar
Tarihi Değiştiren İmparatorluklar
Tarihi Değiştiren Diktatörler
Tarihi Değiştiren Günler
Tarihi Değiştiren Gizli Servisler
Tarihi Değiştiren Liderler
Tarihi Değiştiren Keşifler

"Zalimler için yaşasın Cehennem!"

❖ İçindekiler ❖

ÖNSÖZ ➢ 9

Rusya'nın düşmanları bile onun kadar çok Rus öldürememişti!
Stalin ➢ 13

Nefret İmparatoru
Adolf Hitler ➢ 31

Faşizmin Babası
Benito Mussolini ➢ 49

Devrimcilerin eli en kanlısı, Modern Çin'in Mimarı
Başkan Mao ➢ 61

Bir milleti tarlalarda telef eden psikopat
Pol Pot ➢ 77

Avrupalı diktatörlerin en okumuşu
Antonio Oliveira Salazar ➢ 91

İspanya'nın başına 36 yıl bela olan diktatör
Francisco Franco ➢ 99

Orta Afrika'nın Frapan 'İmparatoru'
Bokassa ➢ 107

Afrika Kasabı
İdi Amin Dada ➢ 117

"Şili uçurumun kenarına gelmişti netekim..."
General Pinoşe ➢ 125

Kara Afrika'nın beyaz diktatörü Modern çağların ilk soykırımcısı
II. Leopold ➢ 135

"Zaire'nin karton Leoparı"
Mobutu Sese Seko ➢ 147

Amerika'nın Ortadoğu'daki adamı
Şah Muhammed Rıza Pehlevi ➢ 157

Avrupa'nın 'Komünist Kralı'
Nikolay Çavuşesku ➢ 171

Hayalleriyle milyonların gerçeklerini kararan adam
Saddam Hüseyin ➢ 185

Dünyanın en akıl almaz rejiminin mimarı baba-oğul
Kim İl Sung-'Ebedi Lider' ➢ 201
Kim Jong İl-'Biricik Lider' ➢ 201

Batıyı 'Radikal İslam'a' karşı koruyan kağıttan kaplan
Zeynelabidin Bin Ali ➢ 219

ÖNSÖZ

Bir kez daha merhaba,

Bir yıl aradan sonra sizlerle tarihin yeni bir durağında buluşmanın heyecanını yaşıyorum. En son randevumuz, tarihin baş aktörleri imparatorlukların gölgesindeydi. Bu randevumuz da gölgede. Dünyayı acı, kan ve gözyaşına boğmuş ve akıl almaz icraatlarıyla insanoğlunu boyunduruk altına almış ve kendileri ya da taraftarlarınca 'taşlaştırılan' diktatörlerin gölgesinde...

Bu okuduğunuz satırları, 50. doğum günü hediyesi olarak, Hitler adına, özel kalemi Martin Bormann tarafından Almanya-Avusturya sınırındaki Berchtesgaden'in zirvesine kondurulan ve Kartal Yuvası *(Eagle's Nest/Kehlsteinhaus)* olarak adlandırılan özel konuttan yazıyorum. Şimdi müzeye çevrilmiş. Daha belgesellerde ilk gördüğüm andan itibaren tarihin en karanlık sayfalarından birinin yazılışına beşiklik etmiş ve insanda izahı zor duygular uyandıran bu yere gelmeyi istiyordum. Şu an, sizlerin de belki belgesellerden göz aşinası olduğunuz bu konutun salonunda, Hitler'in, sevgilisi Eva Braun ve Göbbels, Himler ve Herman Göring gibi yakın çevresiyle birlikte 'şen şakrak' vakit geçirdikleri şöminenin yanında oturuyorum. 1834 metre yüksekteyiz. Ve bulutlar, camların pervazlarını yalayarak geçiyor. Bundan 60 kadar yıl önce burada konuşulanları ve konuşanları hatırladığında insanın aklı allak bullak oluyor. Yaşadığınız anın gerçekliğini bir an sorgular gibi oluyor ve sessizce ortamı içinize çekmeye çalışıyorsunuz...

Bu seriyi planlamaya başlayalı neredeyse 7 yıl oldu. Serinin ilk kitabı olan 'Tarihi Değiştiren Konuşmalar'ın üzerindense 5 yıl geçmiş. Seri hem yazarını hem okurunu büyütüyor dersem, yalan olmaz sanırım. Lakin özellikle elinizde tuttuğunuz ve diktatörleri konu edinen bu

Hitler'in özel yazlığı Kartal Yuvası'nda. Bu kitabın önsözünü yazmak için en ideal yer...

kitabın benim için farklı bir anlamı var. Şöyle ki, sene 1990. Yirmi yaşındayım. Gazeteci olma hayalleri kuruyor ve üniversiteye hazırlık sürecinin asap bozucu gerilimleriyle boğuşuyorum. Ve o günlerde, İngilizcemi ilerletme adına girdiğim turizm şirketindeki posizyonum dolayısıyla bir anda kendimi Sovyetler Birliği'nde buluyorum! Akabinde yaptığım yolculuklarla artık tarih sahnesinde olmayan bu ülkenin o meşhur çalkantılı son bir yılına şahitlik ediyorum. Hayatımın tartışmasız en ilginç deneyimiydi. Asrımızın en acımasız ideolojisiyle yoğrulmuş bu devletin soğuk yüzüyle ilgili ilk elden gözlemlerim, hissettiklerim ve anlatmak istediklerim, yıllardır zihnimin bir köşesinde, aktarabileceğim bir platform bulabilirim ümidiyle, derin dondurucu da bekliyordu. Bu kitap buzların çözülmesini de sağlayacak umarım.

İçeriğe dair,

Kitabın içeriğine gelince; serinin diğer başlıklarındaki yöntemi takip ettik. Mümkün olduğu kadar popüler isimleri bir araya getirmeyi, kelimenin tam anlamıyla modern anlamda diktatör tanımına karşılık düşenleri işlemeye çalıştık. O yüzdendir ki, sadece cani ruhlu bir politikacı olan ama idare tarzı açısından diktatörlüğün gerektirdiği kriterleri üzerinde taşımayan Miloseviç gibi isimleri eledik.

Öte yandan tekrara düşmemek adına komünist sistemin yarattığı Yugoslavya'nın Tito'su, Arnavutluğun Enver Hoca'sı ve Bulgaristan'ın Todor Jivkov'u gibi bazı isimleri de listeden düştük ve hikâyesi en ilginç olanları içeriğe dâhil etmeyi tercih ettik. Diğer yandan, kitabı okurken belirttiğim bu kriterlere uymayan bir ismin varlığı da dikkatinizi çekecektir: Belçika Kralı II. Leopold. Osmanlının hem Mecidiye hem de Osmaniye madalyalarıyla ödüllendirdiği Leopold'u, Kongo'da 20. yüzyılın en akıl almaz kıyımlarından birine imza attığı, hem sömürgeciliğin en çirkin yüzüne örnek teşkil ettiği hem de tüm bunlara karşın kamuoyumuzda yeterince tanınmadığı için kitaba dâhil ettik. Böylesi büyük bir kıyımın mimarının tarihin bir köşesinde kuzu kuzu yatması içimize sinmedi açıkçası. Diktatörlerin ilk on biri çıkarılsa tartışmasız kadroda olacak Stalin, Mussolini, Hitler, İdi Amin, Pol Pot, Franco ve Salazar gibi isimler de ilerleyen sayfalarda sizinle olacak. Kitapta özellikle bugün insan hakları ve demokrasi gibi değerlerin, olması gerektiği gibi, savunuculuğunu yapan Batı'nın, söz konusu diktatörlerin bazılarının döktükleri kanda azımsanamayacak oranda payının olduğunu görmek eminim ki şaşırtıcı olacaktır.

Sene 2005, Şubat. Güney Kore-Kuzey Kore arasındaki askerden arındırılmış bölgeden Kuzey Kore'yi izliyorum.

Kitapta, özellikle, artık geçmişte kalmış olan Stalin'in Rusya'sı ve Çavuşesku'nun Romanya'sıyla, 2010'da bile absürt politikalarını inatla devam ettiren Kim Jong İl'in Kuzey Kore'siyle, AB üyesi olmak için kendini paralayan ülkemizdeki bazı uygulamaların, asap bozucu ve üzücü şekilde benzeştiğini fark edeceksiniz. Komşumuz İran'ı süratle dönüştürmek adına bir ulusun genlerine müdahale eden İran Şahı Rıza Pehlevi'nin trajik hikâyesinde, muhtemelen ülkemizdeki tepeci inmeci bazı politikaların yansımasını da göreceksiniz.

Umuyorum ki elinizdeki çalışma, insan onuruna yakışmayan ve birey olmanın güzelliğini ve insanoğlunun yaratıcılığını törpüleyen bu zihinsel iklimin değişmesi yolunda ufak da olsa bir katkı sağlar...

Kitabın ete kemiğe bürünmesi sürecinde parlak fikirleri, yerinde müdahaleleri ve güler yüzüyle sınırsız bir katkıda bulunan değerli editörüm Cüneyt Dalgakıran'a, aynı süreçte yaptığım onlarca seyahatte bana eşlik eden ve gezilerimizi fotoğraflayan değerli eşim Melihat Karadurmuş'a ve uzun soluklu bu tarih maratonunda birlikte ter attığımız siz değerli okuyuculara teşekkürü borç bilirim.

Bir sonraki randevumuza dek sağlıcakla kalınız.

Ali Çimen

Berchtesgaden, Almanya

Nisan 2010

Rusya'nın düşmanları bile onun kadar çok Rus öldürememişti!

Stalin

(1879–1953)

"Bir kişinin ölümü trajedidir.
Bir milyonunkiyse sadece bir istatistik."
Stalin

Marksizm, Sosyalizm ve Komünizm nedir?

Marksizm, hayatın, toplumu oluşturan sınıflar (işçiler, köylüler, zenginler gibi) arasındaki mücadeleden ibaret olduğunu savunur. Bu savaşın sonunda, üretim araçlarının, (fabrikalar, şirketler, çiftlikler vb) özel mülkiyetin (kişilerin) elinde olduğu; yatırım, dağıtım, gelir ve kârın piyasadaki arz talep dengesine göre belirlendiği *Kapitalizm* tavsiye edilecektir. Bir sonraki aşamada işçi sınıfının önderliğinde, üretim araçlarında özel mülkiyetin olmadığı, sermaye sahipleriyle işçiler arasındaki eşitsizlik, servet ve refah farklarının ortadan kalktığı, üretim araçlarının toplumun yararı için devletin (işçi/emekçi diktatörlüğünün) kontrolünde olduğu bir düzen kurulacaktır. Bu düzene *Sosyalizm* adı verilir. Sosyalizmin bir sonraki safhası, diğer bir deyişle de tarihin ulaşacağı en son nokta, *Komünizm*'dir. Yani toplumun her anlamda eşit, özgür ve de sınıfsız olduğu bir düzen.

Sovyetler Birliği'ni geri kalmış bir tarım ülkesinden bir süper güce dönüştüren Joseph Stalin, bunu yaparken, akıl almaz bir insan kıyımına da imza atmıştı. Çocukluğundan itibaren kendisine haksızlık yapıldığı inancıyla büyümüş, büyüklük ve saygı görmeye dönük bir iştaha sahip olmuştu. Eğitimsiz biriydi. Bunu, eğitimlilere duyduğu nefretle gizlemeye çalıştı. Fizik, kimya, edebiyat onun dünyasına yabancı şeylerdi. Ama kaba gücün dilini bülbül gibi şakıyordu. Annesinin ona çizdiği kutsal yolu elinin tersiyle iterek, küçük yaşta gönderildiği kilise okulundan kaçan bu Gürcü çocuğunun bundan sonraki hayatı da, hep

kurulu düzene isyan etmekle geçecekti. Rusya'daki Çarlık rejimini devirip yeni bir dünya kurmaya yeminli Marksistlerin en dişlisi olan Stalin, hareketin diğer isimleri Lenin ya da Troçki gibi entelektüel bir devrimci değildi. O kelimenin gerçek anlamıyla, vurunca deviriyordu. Hayatı boyunca da öyle yapacaktı. Boşuna kendisine Stalin dememişti. Yani, *Çelik Adam*...

Düşüncenin değil, şiddetin gücüne inandı

Komünist ideolojinin beyni sayılan Lenin yurt dışından yazdığı makalelerle işçi sınıfını bilinçlendirmeye çalışırken, ideolojinin pazısı konumundaki Stalin sokakları örgütlüyordu. Lenin hiçbir zaman Stalin'in psikopatlık derecesine varan şiddet severliğinden haz etmese de, sadakatini her zaman takdir etti. O yüzdendir ki devrimin ardından onu sistemin iki numaralı adamı yapacaktı.

Stalin 1922'de Komünist Partisi Merkez Komitesi Genel Sekreteri olmuştu. O zamanlar için bu sıfatın pek bir etki alanı yoktu. *Bir süre sonra Rusya için 'Genel Sekreter' demek her şey demek olacaktı.*

Neden orak ve çekiç?

Sovyet armalarında ve sistem yıkılmadan önceki Sovyet bayrağında kullanılan orak ve çekiç, işçi ve köylülerin meydana getirdiğine inanılan proleter imparatorluğunun sembolleri olarak kabul edilmişti.

Stalin kısa zamanda kadronun hayati önem taşıdığını anladı. *Ekibi kontrol edersen, mekanizmayı kontrol edersin.* İşin sırrı buydu ve Stalin buna vakıf olmuştu. Zamanla parti içindeki herkesin tayininde rol oynadı; öyle ki herkes bir şekilde kendisini ona borçlu hissediyordu. Partinin entelektüel çekirdeği, olan biteni anladığında, iş işten geçmişti. Devrimin beyni ve Stalin'e karşı sesini yükseltebilecek tek isim olan Lenin ölüm döşeğindeydi ve Stalin çoktan kendi adamlarını mekanizmanın ana damarlarına yerleştirmişti. Lenin'i kimin görebileceğine bile o karar veriyordu. Her ne kadar Lenin, ölmeden evvel kendisinden sonra Stalin'in önünün kesilmesini tavsiye ettiyse de partinin beyni durumundaki Politbüro onu dinlemeyecekti. *Ne var ki kendi elleriyle bir canavar yarattıklarını anladıklarında iş işten geçmiş olacaktı.*

Lenin ölüyor, meydan boşalıyor

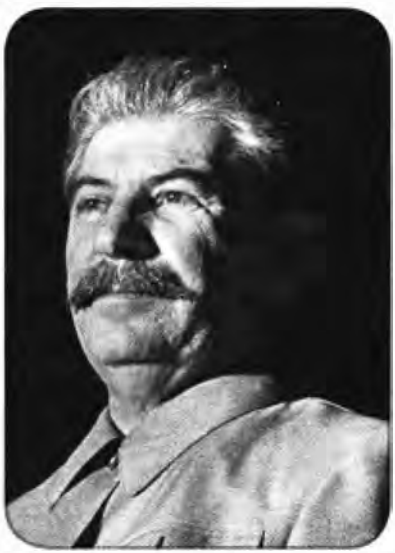
Lenin'in 1924'teki ölümüyle Stalin zincirinden boşandı. Kendi imparatorluğunu inşaya soyundu. Parti içindeki tüm muhalefeti kurnazlıkla ve herkesi birbirine düşürerek ortadan kaldırdı. Muhalifler ilk etapta sürgüne yollandı. Ama uzaktan da olsa keskin dilleri ve kalemleri lideri eleştirmekten geri durmuyordu. O halde taktik değiştirilmeliydi. Stalin keskin dişlerini göstermeye başladı. İlk etapta parti içindeki muhalifler -ki bunların birçoğu Stalin ve Lenin ile birlikte rejimin ön saflarında mücadele etmişti- göstermelik mahkemelerde, 'halk düşmanı' ya da 'dış güçlerin maşası' olmakla suçlanarak idam edildi. Çelik Adam'ın kolu uzundu. Mexico City'e kaçan Troçki'ye kadar uzandı. KGB ajanları Troçki'yi dünyanın öbür ucuna giderek öldürdü. Stalin'in ülkeyi arındırma gayretleri sadece parti içi muhalefeti değil, karşı devrimci olabileceği şüphesiyle neredeyse ülkedeki her entelektüeli kapsıyordu. Stalin'in bu acımasız entelektüel avcılığı sonunda ülkenin beyin gücü kurudu, yer altına kaçtı. Neredeyse tek düşünce merkezi olarak kendisi kalmıştı! *Zaten kısa sürede sistem onu, her totaliter rejimde olduğu gibi, 'her şeyi bilen lider' olarak pazarlamakta gecikmeyecekti.*

Politbüro nedir?

Polibüro Rusçadaki Politik Büro *(Politicheskoye Buro)* kelimesinden türetilmiştir. 1917'deki Ekim Devrimi'nden Sovyetler Birliği yıkılana kadar, Komünist Parti'nin politikalarının belirlendiği en yüksek karar organıydı. Özetle ülkeyle ve sistemle ilgili her şeye burada karar verilirdi.

"Düşman her yerde, hatta içimizde!"

Proleter diktatörlüğü fikrini kendi somut diktatörlüğüyle pekiştirip, hayali bir dünya komünizmi yaratma uğrunda yola

Lenin'in ardından iktidarı sınırsız bir şekilde ele geçiren Stalin, adeta komünist bir çar olmuştu. Hiç kimse karşısında duramıyordu.

Stalin döneminden alışıldık bir sahne. Şehrin göbeğinde liderin devasa heykeli, gelen geçeni süzüyor. Liderliğin varlığı her daim akılda tutulmalı, her başını kaldıran onunla göz göze gelmeliydi.

çıktı Stalin. Bu yolculukta hiçbir şey kendisine engel olamayacaktı. Bolşeviklerin devirdiği Çar bile bu kadar rahat hareket etme imkânına sahip olmamıştı. Onu bile bağlayan ahlak, monarşik gelenek, somut gerçekler gibi kavramlar vardı. Stalin'e göreyse bunların hepsi burjuva oyuncağıydı. Eli tamamen serbestti. Kendi liderliğini kabul ettirme yolunda başta rejimin kalbi olan parti olmak üzere, hiçbir şey ve hiç kimse Stalin'in paranoyak gazabından kaçamıyordu. Açık açık her yerde *"Düşmanlarımız orduda, yakın çevremizde hatta Kremlin'de!"* diyordu. Bir akşam beraber içki içtiği en gözde yoldaşı, ertesi sabah kafasında bir kurşun deliğiyle izbe bir köşede bulunuyordu.

'Taşlaşan' ilk diktatör o oldu

Modern zaman diktatörlerinin ilk numunesi olan Stalin, birçok açıdan kendisinden sonra gelenler ya da kendisiyle aynı zaman diliminde yaşayanlar için mükemmel bir örnek teşkil edecekti. O *kelimenin tam anlamıyla, 'inşa edilmiş' ilk diktatördü.*

Stalin'in liderliğinin sınırlarına, kişiliğinin efsaneleştirilmesiyle ulaşılacaktı. Yaratılan kişi kültü, her düşünceyi kontrol edebilmeli, okunanları, yazılanları ve kalabalıkların nasıl tepki vermesi gerektiğini belirleyebilmeliydi. Bu istikamette kitleler arasında sahte bir 'birlik

beraberlik' duygusu yaratılmış ve tüm bunların merkezine de 'lider' yerleştirilmişti. Öyle ya, yeni bir toplum yaratma adına tanrı inancının, monarşinin ve geleneksel değerlerin ortadan kaldırılmasıyla çıkan devasa boşluğu bir şeyin doldurması gerekiyordu. Ve bu temizlenmiş alanı 'Her şeye gücü yeten bir lider' imajından daha iyi ne doldurabilirdi ki?

> "Stalin'in içki sofrasında olmak etrafındaki ilk halka içindekiler açısından bir ayrıcalıktı. Moskova'nın biraz dışındaki özel konutunda gecenin geç saatlerine kadar yenilir içilirdi. Parti kurmayları her gece liderin kendilerini davet etmesini heyecanla beklerdi. Bu aynı zamanda korkudan kaynaklanan bir heyecandı da. Eğer davet gelmemişse, gözden düşmüşsünüz demekti. Ve Stalin'i yakından tanıyan herkes, gözden düşmenin ne anlama geldiğini gayet iyi bilirdi: Ölüm sizi kapının eşiğinde bekliyor."
>
> Dr. Sergey Kruşçev
> (Stalin'in halefi Nikita Kruşçev'in oğlu)

Propaganda makinesinin dişlileri yağlandı. Daha sonra birçok lidere ilham kaynağı olacak bir 'putlaştırma' süreci başladı. "*Seni tanıdık, seninle aynı havayı soluduk, senin yönettiğin ülkede yaşadık. Ne mutlu bizlere!*" türküsünü söyleyen eğitim sistemi, yazılı basın, posterler, heykeller ve daha birçok unsurun mükemmel bir şekilde karılmasıyla elde edilen sihirli iksir, Sovyet vatandaşlarına günde üç öğün içirildi. İlaç etkisini göstermişti. Ülkede milyonlarca farklı beyin olsa da hepsinin içindeki düşünce aynıydı:

Ulusumuzun Babası eşsizdir. Her şeye gücü yeter!

Lider ve çocuk sevgisi temalı Sovyet propaganda arşivi.

Korkunç İvan, Stalin'in bedeninde canlanıyor

Devlet güdümündeki medyayla kısa zamanda Bolşevik bir Çar'a dönüşmüştü Sovyet lideri. Korkunun manipüle edilmesi, gizli polisin etkin şekilde kullanılması ve kişi kültü, Lenin'in bazı fikirleriyle harmanlanmış ve ortaya Stalinizm olarak bilinen hormonlu bir politik sistem çıkmıştı. Aslında Ruslar için tarih tekerrür ediyordu. Adeta geçmişin dehşetli figürü Çar Korkunç İvan'ın ruhu, Stalin'in bedeninde yeniden hayat buluyordu.

Diğer tek adamlar gibi Stalin'in de kitabında 'sabır', 'beklemek' ve benzeri kelimeler yoktu. Her şey bir anda olup bitmeliydi. O halde Rusya da kısa zamanda üzerindeki köylü elbisesini sıyırıp, sanayileşmiş ülkeler sınıfına katılacak, kapitalistlerle aynı ligde top koşturacaktı. Yalnız bir sorun vardı. Stalin'in işçilerine verecek parası yoktu. Hem zaten mademki proleter diktatörlüğü yaratmak isteniyordu, paranın lafı mı olurdu? Bedava çalışacaklardı tabii ki! Bu doğrultuda kolları sıvayan Rus lider, ülkede daha önce benzeri görülmemiş bir sanayileşme hamlesi başlattı. Tüm toprakları millileştirdi ve tarım üretimini tek elde topladı. Artık herkes kafasına göre ekip biçemeyecekti. Kaç salatalık ya da kavun lazımsa, bu ihtiyacı Moskova'daki 'büyükler' belirleyecekti. Oysaki 1917'deki devrimin nedenlerinden biri de, toprak reformu yapmak, büyük efendilerin elindeki toprakları alarak köylülere dağıtmaktı. Zavallı Ruslar, yağmurdan kaçarken doluya tutulmuşlardı. Stalin, ülkedeki tüm yatırım ve üretimi merkezileştirmek için beş yıllık planları devreye soktu, ağır sanayi hamlesi başlattı. Gerçekten hedeflerine ulaştı da. Tüm kapitalist dünya 1930'larda Büyük Bunalım'ın pençesinde inim inim inlerken Rusya inanılmaz bir hızla sanayileşti. Ülke neredeyse baştanbaşa demir ağlarla örülmüş, ufku fabrikalar kaplamıştı. Ama tabii

Tarımda merkezileştirme günlerinden bir poster. 'Yoldaşlar gelin kolhozlara katılın!' diyor. Bu politika fiyaskoyla sonuçlanacak, milyonlar çıkan kıtlık sonucu milyonlar ölecekti.

ki bunun bir de insani faturası vardı. Hükümetin zorla çiftliklere el koyması, çiftçilerin zorla iskâna tabi tutulması, dünün köylülerinin bir anda sanayi işçisine dönüştürülmesiyle toplumsal yapı alabora olmuştu. Direnenler 'karşı devrimcilik' suçlamasıyla idam edilmiş, milyonlarca 'bedava işçi' ya ağır çalışma koşullarından ya da Gulag gibi toplama kamplarındaki işkencelerden dolayı hayatını kaybetmişti. Bunlardan kurtulabilenlerse, tarımın merkezileştirilmesinin fiyaskoyla sonuçlanmasıyla patlak veren kıtlıkların kurbanı olmuştu! Tüm bu devlet terörünün maşasıysa, daha sonradan adını duyanın dudağını uçuklatan Rus gizli servisi KGB'nin atası sayılan NKVD idi. Teşkilat, 30'larda diktatörün orağıydı adeta. Nerede muhalif var, hemen kapısında NKVD ajanları bitiyordu. Ardından gelsin sorgular, fişlemeler ve büyük çoğunlukla da infazlar. Paranoyaklık karakterinin mütemmim cüzü olan Stalin, kendisini

Büyük Temizlik: Adam yoksa sorun yoktur!

Stalin'in özellikle 1936–38 yılları arasında başta parti ve ordu olmak üzere, toplumun her tabakasındaki 'hain' ve 'muhalifleri' ortadan kaldırmak için giriştiği infazlar dizisine genel olarak Büyük Temizlik adı verilir. Ruslar ise bu dönemi, infazları gerçekleştiren NKVD'nin o zamanki şefi Nikolai Yezhov'dan hareketle 'Yezhov rejimi' olarak isimlendirmiştir. Stalin'in gerçek ve hayali muhaliflerinin hedef alındığı bu dönemde yaklaşık 500 bin kişi öldürülmüş, milyonlarcası çalışma kamplarına yollanmıştı. Stalin, büyük temizlik politikasını kısaca, "Adam yoksa sorun da yoktur!" diyerek özetlemişti.

Dünyanın bittiği yer: Gulag

Sovyet rejimi, Hitler'den daha çok sayıda toplama ve çalışma kampı (476 adet) kurmuştu. Bu toplama kamplarının sorumluluğu gizli servis NKVD bünyesinde kurulan GULAG (Islah/Çalışma Kampları Merkezi Yönetimi) masasına aitti. Zamanla tüm kamplar, kısaca Gulag olarak isimlendirildi. Bu kamplardaki toplam nüfus döneme göre 500 bin ila 2 milyon arasında değişiyordu. Sovyet kayıtlarına göre 1929–1953 yılları arasında Gulaglardan 14 milyon kişi geçmişti. 1934–1953 yılları arasında 1 milyon 54 bin kişi bu kamplarda, Sovyet sanayileşmesi uğruna ölesiye dek çalıştırıldığı için hayatını kaybetti. Kendisi de bir Gulag mahkûmu olan Nobel Edebiyat Ödüllü muhalif Rus yazarı Alexander Soljenitsin, burada yaşadıklarını 'Arhipelag Gulag' (Gulag Takımadaları) isimli eserinde anlatmış ve 'İnsanların çalıştırılarak öldürüldükleri' yerler tespitini yapmıştı. Kamplar, zamanla etkinliğini kaybetse de, Gorbaçov dönemine dek faaliyet göstermeye devam etti.

Gulag çalışma kamplarında milyonlarca rejim ve Stalin muhalifi, ölesiye çalıştırıldı. Sovyetlerin kısa zamanda sanayileşmesinde bu isimsiz milyonların teri kadar kanı da vardı.

ve rejimini koruması için oluşturduğu gizli servisin liderlerine bile güvenmiyor; servis, ülke genelinde 'devlet düşmanlarını' öldürürken, o da habire servis şeflerini öldürtüp, yerine daha çok güvendiği isimleri atıyordu. Bir bakıma terör içinde terör yaşıyordu Rusya. Hatta 11 Eylül saldırılarından sonra meşhur olacak Terörle Savaş kavramını bile terminolojiye ilk sokan isim Sovyet lideri olmuştu. Kafasına uymayan kişi ve grupları, artık devlet düşmanı olarak değil, terörist olarak yaftalamaya başlamıştı ve ona göre terörle savaş yolunda her şey mubahtı!

"Stalin de Hitler kadar şeytandı. Onun düşman tanımı biraz daha farklıydı ama gerçekte Hitler'den daha fazla insan öldürmüştü. Daha uzun süren bir sistem yaratmıştı. Hitler'e kıyasla daha başarılı bir totaliter liderdi. Sadece zalimlikte onu geçmekle kalmamış aynı zamanda insan ruhunun ne kadar çürüyebileceğini de göstermişti."

Zbigniew Brzezinski
ABD Başkanı Carter'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı

Gururlanma Stalin senden kurnaz Hitler var!

Kendi aklının güzelliğine iman etmiş her diktatör gibi Stalin de, tavsiyelere karşı kulaklarına beton

dökmüştü. Bu dikkafalılığı İkinci Dünya Savaşı'nda kendisine pahalıya patlayacaktı.

1939'da savaş bulutları ufku kapladığında Sovyet lideri, Hitler'le saldırmazlık anlaşması imzalar ve Alman liderin suyuna giderse, Nazilerin kendilerine bulaşmayacağını düşünüyordu. Sonuçta imzaladılar, Polonya'yı aralarında bölüştüler ve herkes bir süreliğine kendi yolunda yürüdü. Stalin kendince kurnazlık edip, *'burjuva Batı*

1940 Nisanında NKVD ajanları tarafından öldürülen Polonyalı subayların gömüldüğü toplu mezarlar Alman askerleri tarafından kazılıyor. NKVD hem içerde hem dışarıda kimseye acımamıştı.

Kızıl Ordu'nun İkinci Dünya Savaşı'nda Almanlara karşı verdiği destansı mücadele, Sovyet diktatörü Stalin'in dünya lideri olmasının yolunu açmıştı. Savaş, 26 milyon Rus'un canına mal olsa da...

medeniyetini ortadan kaldırma işini' Hitler'e bırakmış, kendisi tribündeki yerini almıştı. Ama Hitler'in kafasında 40 tilki geziyor, hiçbiri de birbiriyle göz göze gelmiyordu. Stalin askeri danışmanlarının ve Almanya'daki casuslarının 'Almanlar bize saldırmaya hazırlanıyor' şeklindeki uyarılarını, yakın dostu Hitler'e yapılmış bir hakaret olarak değerlendiriyor, uyarısında ısrarcı olanların haddini bildiriyordu.

Almanlar saldırdı. Hem de 3 milyon askerle, o güne kadar yapılmış en büyük kara harekâtına (Operasyon Barbarossa) imza atarak. Rusları hallaç pamuğu gibi attılar. Öyle ki Stalin, saldırının ilk günlerinde şaşkın bir vaziyette birkaç gün ofisinden çıkamadı. Bu şaşkınlığının sebebi, Hitler konusunda bariz bir şekilde çuvallamış olmasıydı. Çünkü o yanılmaz bir liderdi. Almanların saldırdığını kabul etmesi, aynı zamanda 'hata yapabilir' olduğunu da kabul etmesi anlamına gelecekti. Ordu içindeki binlerce parlak beyni, 'potansiyel muhalif' olabilecekleri düşüncesiyle 1930'daki '*temizlik kampanyalarında*' ortadan kaldırttığı için, ne yapacağını da bilemiyordu. Önünde büyük bir sınav belirmişti. Koca bir ulusu, devasa bir savaş makinesine dönüştürmesi

gerekiyordu. *İkinci Dünya Savaşı, tarihi; ama en başta da Rusya'yı ve onun biricik liderini değiştirecekti.*

Bir diktatörle kol kola, bir diğerine karşı

Sovyet orduları toparlanana dek Almanlar yüz binlerce Rus'u ekin gibi biçip geçmiş, Ukrayna ve Beyaz Rusya'yı çiğnemiş, Leningrad'ı kuşatmışlardı. Nazi toplarının sesi Kremlin'den duyuluyordu. Lakin yiğidi öldürüp hakkını vermek gerekirdi; Stalin, tüm aymazlığına rağmen Alman saldırısı karşısında pes etmemiş, başkomutan olarak direnç göstererek, yerini sağlam tutmuştu. Ve zoru görünce de nihayet etrafındaki deneyimli generalleri dinleme basiretini göstermişti. İlk şoku atlattığı gibi, durumu kendi lehine çevirmeyi bilmiş, Almanlara karşı verdikleri savaşı, 'Büyük Vatanseverlik Savaşı' olarak adlandırarak kitlelerin aidiyet duygusunu da kışkırtmıştı. Bununla da kalmamıştı Çelik Adam. Hitler'e karşı verdiği savaşında Tanrı'yı da yardıma çağırmıştı! Bu 'kutsal bir savaş' diyen Rus lider, uzun zaman önce kapattırdığı kiliseleri, 1942'de tekrar açtıracaktı.

Rusların destansı direnişi, ardından da saldırısıyla Naziler önce Rus topraklarından, ardından da Doğu Avrupa'dan sürüldü. Batıdan Amerika ve İngiltere, doğudan da Ruslar tarafından kıstırılan Hitler, Berlin'deki sığınağında intihar etmiş, o zamanlar henüz kimse pek farkına varmasa da, meydan Stalin'e kalmıştı. Şu işe bakın ki, Müttefikler, 'kendi vatandaşlarından milyonlarcasını öldüren' bir diktatörün yardımıyla 'kendi ırkından olmayan milyonlarcasını öldüren' bir başka diktatörü mağlup etmişti. Öte yandan Stalin, Nazilerden 'kurtarması' karşılığında

John Wayne için suikast timi yollamıştı!

Stalin de sinemanın büyüsüne kapılan isimlerdendi. Kremlin Sarayı'nda sık sık geceleri kurmaylarıyla birlikte sinema izlerdi. Öyle ki İkinci Dünya Savaşı sona ererken, Ruslar Berlin'i ele geçirince, Stalin'in verdiği ilk emirlerden biri, Hitler'in film arşivinin Moskova'ya taşınması olmuştu. Stalin'in gözde aktörleriyse Charlie Chaplin, Clark Gable, Spencer Tracy, Johnny Weismüller ve kovboy filmlerinin değişmez jönü John Wayne'di. Bununla birlikte her ne kadar filmlerini izlese de, Stalin'in John Wayne'e yönelik bir nefreti vardı. Kovboy filmlerinin Komünist ideolojiye aykırı düştüğüne inanan Rus lider, iki KGB ajanını Wayne'i öldürmesi için Amerika'ya yollamıştı! Stalin'in ölümünün ardından Kruşçev, Wayne hakkındaki infaz kararını iptal ettirecekti.

İkinci Dünya Savaşı esnasında temelleri atılan yeni dünya düzeninde Stalin de, Roosevelt ve Churchill gibi dünya liderlerinden biri olacaktı.

Doğu Avrupalıların özgürlüğüne ipotek koyacak, bu ülkelerde kurdurduğu baskıcı sistemler, Stalin ölüp gitse bile, 1990'ların başına dek nicelerinin canını yakmaya devam edecekti.

Stalin: Yeni Dünya Düzeni'nin kötü adamı

Savaş sonrasının düzenini kuran Tahran, Yalta ve Postdam konferansları esnasında Stalin, İngiliz ve Amerikan liderleri Churchill ve Roosevelt'e ne kadar dişli bir müzakereci olduğunu göstermiş ve Kızıl Ordu tarafından Almanlardan kurtarılan Doğu Avrupa ülkelerinin Sovyet etki alanı içersinde kalmasını garantilemişti. Yine Stalin'in çabalarıyla Ruslar, BM güvenlik konseyinin daimi üyeliklerinden birini kapmıştı. Artık Sovyetler tescilli bir süper güçtü. Stalin bütün hayatı boyunca özlemini duyduğu saygınlığa kavuşmuş, uluslararası arenada elde ettiği prestijin keyfini sürmeye başlamıştı. Lakin Stalin terörü henüz sona ermemişti. Ona göre kahraman Rus askeri esir alınamazdı. O halde esir düşen tüm Rus askerleri vatan hainiydi! "Rus ordusunda geri çekilmek, saldırmaktan daha çok cesaret ister!" lafını da boşa etmemişti. Savaşın ardından hiçbir Rus askerinin (esir takasıyla) ülkeye dönmesine izin vermeyecek, dönebilenleri de idam ettirecekti. İlk evliliğinden olan tek oğlu Yakov da Alman esir

kamplarında hayatını kaybeden Rus askerlerinden biriydi!

Çelik Adam, savaş esnasında sürgüne yolladığı etnik toplulukların da kendi topraklarına dönmesine izin vermeyerek zulmüne yeni bir halka ekledi. Stalin, Almanlarla işbirliği yaptıkları gerekçesiyle başta Kırım Tatarlarını olmak üzere, Ukrayna'daki Polonyalıları, Odessa bölgesindeki Rumları, Kırım'daki Ermenileri, Kafkasya'daki Çeçenleri ve İnguşları Sovyet diyarının dört bir yanına dağıtmıştı. Bunların kendi ana yurtlarına dönmeleri onlarca yılı bulacaktı.

Rusya'yı nükleer kulübe sokmayı başarıyor

Savaş sonrası akıl almaz bir silahlanma hamlesine girişti Stalin. Kapitalist dünyayla nihai kapışmanın kaçınılmaz olacağını düşünüyordu. Savaş sonrası egemenlik sahasına aldığı Doğu Avrupa ülkelerinin kapitalist dünya ile arasında siper olacağına inandığı için bu ülkelerdeki komünist partilerin, ne şekilde olursa olsun iktidarda olması gerektiğine karar verdi. Yıllarca kendi halkına kan kusturan diktatör, şimdi de Doğu Avrupa halklarının analarından emdiği sütü burunlarından getiriyordu. Dünya savaşının ardından tekrar kendi özel gündemine odaklandı Rus lider. Burjuva medeniyetiyle görülecek bir hesabı vardı. Buna karşın içten içe diş bilediği Batı, elindeki silahlarla Stalin'in Rusya'sından burun farkıyla ilerdeydi. O halde onların da nükleer bombası olmalıydı. Çalışmalar başladı. Rus nükleer fizikçilere tüm imkânlar tanındı. Hatta Stalin, NKVD'yi teslim ettiği has adamı Lavrenti Beria'ya "Fizikçileri rahat bırakın, daha sonra ne zaman istersek asarız" diyecekti. Nitekim Ruslar, 1949'da atom, 1953'te de hidrojen bombasına sahip oldu.

Maymunlar ordusu kurmak istemişti!

Şaka gibi ama Stalin, 1920'lerde bilim adamlarından maymun insan karışımı yeni bir ırk ortaya çıkarmalarını istemiş, üstelik ilginç bir de talepte bulunmuştu: "Güçlü kuvvetli ama aptal olsunlar. Az yesinler, çok çalışsınlar!" Rus lider, yeni ortaya çıkacak bu türden yenilmez bir ordu yaratmayı ve aynı zamanda maymun-insanları demiryolları inşasında istihdam etmeyi planlamıştı. Projenin fikir babasıysa, iki türün çiftleşmesiyle yeni bir ırk elde edilebileceğini savunan ve nihayetinde Kremlin'in dikkatini çekmeyi başaran ünlü Rus biyologu İlya İvanov'du. Bu doğrultuda Karadeniz kıyısında özel bir araştırma merkezi kurulmuş, İvanov, bir süre Fransız kolonisi Yeni Gine'de de insanlarla maymunları çiftleştirmeye yönelik testler yapmıştı. Proje doğal olarak çuvallayınca, İvanov NKVD tarafından tutuklandı ve Kazakistan'a sürgüne gönderildi.

Stalin 'en büyük üçüncü Rus'

Rus tarihinin en büyük isimlerinin kimler olduğu üzerine 2008'de ülke genelinde yapılan bir ankette, eski Sovyet lideri Josef Stalin üçüncü gelmişti. Dönemin BBC Moskova muhabiri, hükümetin kampanyayı yönlendirdiğine dair emareler olduğunu söylemişti. Rusya'nın en büyük televizyon kanallarından biri olan Rossiya tarafından yürütülen ankette, ilk sırayı Rus prensi Alexander Nevsky; ikinci sırayı ise reformcu başbakan Piotr Stolipin almıştı.

Stalin, kısa zamanda, devasa bir tarım toplumunu, döve döve, milyonların hayatına mal olsa bile, nükleer silah sahibi bir sanayi toplumuna dönüştürmüştü.

Stalin bile olsan, ölümden kaçamazsın

Stalin, Kremlin içinde kendisi ortadan kaldırmayı hedefleyen yeni bir komployu keşfetmiş, yine bir temizlik operasyonuna hazırlanıyordu ki, ecel onu da köşeye sıkıştırdı. Artık hiçbir şey onu kurtaramazdı. Ne nükleer bir güce dönüştürdüğü ülkesi ne dünyayı titreten Kızıl Ordusu ne de herkese tepeden bakan devasa tunç heykelleri.

5 Mart 1953'te korumaları içeri girdiklerinde Stalin'i yere kapaklanmış bir şekilde, zemine yayılmış kendi idrarı üzerinde yatarken buldular. Yakın çember hemen

Sovyetler Birliği'nin 'yüce önderi' son yolculuğunun ilk saatlerinde

Tarihi bir fotoğraf. Stalin ve Lenin mumyalanmış halde aynı mozolede. Bir süre sonra Stalin sistem tarafından lanetlenecek ve mozoleden çıkartılarak başka bir mezara nakledilecektir

toplandı. Ama ilginçtir, hiçbiri lidere yardım etme konusunda aceleci değildi. Stalin öylece yerde yatarken, onlar bir yandan ölmesini bekliyor, diğer yandan gücü aralarında nasıl bölüşeceklerini tartışıyorlardı. Kesin olan şuydu. Hiçbiri onu kurtarmaya hevesli görünmüyordu. Hatta daha sonradan tanıklık edecek korumalardan biri, Beria'nın, "*Durum öyle gösteriyor ki, Patron gayet rahat bir şekilde uyuyor, panik yapmayın.*" diyerek doktorların Stalin'e müdahale etmesini bir süre engellediğini nakledecekti.

6 Mart 1953 sabahı radyolarının düğmesini açan Moskovalı yoldaşlar, şu anonsla sarsıldı:

Rejimin yılmaz bekçileri: Önce NKVD sonra KGB

Politbüro'dakiler Stalin'den Patron diye söz ederdi. Patronsa çalışanlarını, yani koca ülkeyi, Bolşevik devriminin ardından kurulan güvenlik teşkilatı NKVD vasıtasıyla denetlerdi. Teşkilat başta devrimin ardından hayatta kalan çarlık taraftarları olmak üzere, tarımın merkezileştirilmesi döneminde ortadan kaldırılan yüz binlerce toprak sahibinin, ardından da milyonlarca rejim ve Stalin muhalifinin öldürülmesinden bizzat sorumlu oldu. Gulagları yönetti. İç ve dış istihbaratın yanı sıra, yurt dışında da sabotajlar ve suikastlar gerçekleştirdi. 1954'te servis yeniden yapılandırılmış ve daha çok bilinen adıyla KGB'ye dönüşmüştü. Rusya'nın bir önceki devlet başkanı ve şimdiki başbakanı Vladimir Putin de siyasete girmeden önce KGB'den görevli üst düzey bir ajandı.

Stalin putunu parçalayan, halefi Nikita Kruşçev olmuştu. 'Stalin cani bir katildir' diyen Kruşçev'le birlikte Sovyetlerin Stalin'den arınma süreci başlayacaktı.

"Büyük Lenin'in silah arkadaşı, yoldaşı ve davasının takipçisi, Sovyetler Birliği'nin yüce önderi, Komünist Parti'nin bilge hocası Stalin'in kalbi atmayı durdurmuştur."

Evet, neredeyse 'tanrı-lider' konumuna yükseltilmiş Stalin ölmüştü. Resmi raporlar kalp krizi dedi. Ama bizzat yakın adamları tarafından zehirlendiği iddiaları hiçbir zaman gündemden düşmedi. O gün odada ölmesini bekleyenler arasında bulunan Nikita Kruşçev, diğer adaylar arasından sıyrılıp Sovyetler Birliği'nin yeni patronu oldu.

Putu yıkan Kruşçev oldu

Cenazesi görkemli oldu diktatörün. Yıllardır onun yüceliğine şartlandırılmış kitleler, gözyaşlarına boğuldu. Stalin'in naşı mumyalanıp, Lenin'in mumyasının yanına yerleştirilse de, 1961'de, bir gece yarısı sessiz sedasız oradan kaldırılıp, Kremlin'in dış duvarlarından birinin önünde açılan gösterişsiz anıt mezarlardan birine defnedildi. Stalin putunu devirense, 1956'daki parti kongresindeki gizli oturumda Stalin'i ve dönemini lanetleyerek tüm parti kurmaylarını şok eden Genel Sekreter Kruşçev olacaktı. İlk kez birisi 'Kral Çıplak' demeye cesaret edebilmişti. Kruşçev'in *"Stalin işkenceci bir katildir!"* dediği bu konuşmanın

O zaman aklınız nerdeydi?

Kruşçev, Stalin'i lanetlemesinin ardından katıldığı toplantılardan birinde konuşurken kalabalıktan birisi bağırarak, sözünü kesti: "Sen de yanındaki adamlardan biriydin. O zaman onu neden durdurmadın!" Kruşçev sinirlendi:

"Kim o bağıran?"

Ortalık ölüm sessizliğine gömüldü. Kalabalığı süzen Kruşçev sakin bir ses tonuyla devam etti:

"İşte şimdi anladın neden durduramadığımızı..."

ardından başlayan süreçle *(destalinizasyon-Stalinsizleştirme)* Rusya, Stalin'in aşırı uygulamalarına ve kişi kültüne son verdi. Buna karşın Çelik Adam'ın temellerini sağlamlaştırdığı proleter diktatörlüğü, bir yandan Kızıl Ordusu diğer yandan KGB'siyle, Soğuk Savaş'ın sona erdiği 90'ların başına dek hem dünyaya hem de Rusya'ya ecel terleri döktürmeye devam edecekti.

Bugün birbiriyle çelişen birçok rakam telaffuz edilse de, Stalin'in toplam kurbanlarının sayısının neredeyse 40 milyona ulaştığı tahmin ediliyor! Bu rakam da onu açık ara diktatörler liginin şampiyonu yapmaya yetiyor.

Nefret İmparatoru

Adolf Hitler

(1889–1945)

"Liderlik sanatı kitlenin dikkatini tek bir düşmana odaklamaya ve hiçbir şeyin bu dikkati dağıtmamasını sağlamaya bağlıdır."
Adolf Hitler (Kavgam, 1925)

Kafasının üzerinden geçen mermiler havada ıslık çalarak gökyüzünü yarıyor, sağında solunda koşmakta olan diğer askerlerin kâh kafasını kâh baldırını parçalıyordu. Sıçrayan kanlar yüzünü kızıla boyasa da o durmadan koşuyor, koşuyor, koşuyordu. Gökyüzünden yağan top mermilerinin patlamasıyla altındaki zemin yaralı bir ejderha gibi silkelenip, homurdanıyor, şarapnel parçaları ürkek bir kuş sürüsü gibi sağa sola akın ediyordu. Tüm bu cehennemin ortasındaki adamınsa durmaya hiç niyeti yoktu. Mesaj dolu çantasının deri kemerini terli parmaklarıyla daha bir sıkı kavradı. Gözleri ifadesiz, kulakları sağırdı. Mekanik adımlarla koştu kan, çamur ve bomba deryasının ortasından. Hayatında ilk kez 'bir şey' olduğunu hissediyor, bir şeyleri 'başarıyordu'...

Sadece üniforma içindeyken kendisini değerli hisseden, var oluşunu bir büyük bütünün parçası olmakta bulan biriydi. Sorunlu bir çocukluğun ardından, dünyanın başına, bugüne kadar yaşadığımız en büyük sorunu açtı. Sorunun adı İkinci Dünya Savaşı, çocuğunkiyse Adolf Hitler'di...

Ölümünün üzerinden yarım asırdan fazla bir zaman geçti. Hakkında yazılanlar, dünyadan aya köprü olabilecek uzunlukta belki, ama halen cevap bekleyen basit bir soru var: *Bu adam bunları neden yaptı?* Belki hiçbir zaman bu sorunun cevabını bulamayacağız. Yapabileceklerimiz, neyi, nasıl yaptığını anlatmak. Gelin tarihin gördüğü en dehşet verici diktatörünün sicil defterine bir kez daha göz atalım.

Başarısızlık ve yalnızlık oyuncağı olmuştu

Çocukluğu için fazla anlatılacak bir şey yok. Küçüklüğüyle ilgili en çarpıcı detay, daha sonradan ünlü bir filozof olarak adını duyuracak olan Ludwig Wittgenstein ile ilkokulda sınıf arkadaşı olduğu. Bir diğer somut bilgiyse, gümrük memuru olan babasının, oğlunun bir an önce devlette bir işe kapağı atmasını istediği, Adolf'unsa haylaz bir çocuk olmaktaki ısrarı.

Annesinin ölümünün ardından Viyana'ya gitti. Amacı sanat akademisine girip, çok becerikli olduğuna inandığı ressamlıkta kariyer yapmaktı. Viyana'da aylaklık yaparak geçirdiği bu günlerde ailesinden kalan para, mütevazı da olsa kendisini geçindiriyordu. Aynı günlerde bir yandan Viyana'nın parıltılı caddelerini turluyor, diğer yandan da hem burjuva sınıfını hem de işçi sınıfını etkisi altına alan Yahudi karşıtlığından yayılan pis kokuyu içine çekiyordu. Bir süre sonra parası bitti, bekâr hanlarında yatıp kalkmaya başladı. Yaptığı tabloları satarak cep harçlığını çıkartıyordu. Daha çok manzara ve sokak resimleri çiziyordu. *İçerisinde hiçbir insan figürü olmayan kareler...*

Ressam olamadım, asker olayım

Hitler akademideki hocalarını sanatı ile etkileyemedi. Reddedildi. Mimar olma girişimleri de direkten dönecekti. Son çare olarak denediği Avusturya-Macaristan ordusuna yazılma girişimi de meyve vermemişti. "Sen bu işlerin adamı değilsin, yorma kendini" demişlerdi kısaca. *"Oysa yapabilirdi. Bir şans verseler, çok şey yapabilirdi."* Ona neyi yapamayacağını söylemelerinden nefret ediyordu. Yüzüne kapanan her kapıyla birlikte damarlarında akan kan yerini nefrete bırakıyordu.

Viyana'daki hayalleri kısa sürede suya düşen Hitler, Münih'e döndü. Bira ve sosis kızartması kokan sokaklarda, yalnız ve silik bir sima olarak vakit öldürdü. Lakin bu aylaklık halleri uzun sürmeyecekti. Bir Sırp milliyetçisinin silahından çıkan mermi, Avusturya Macaristan İmparatorluğu'nun veliaht prensi Ferdinand'ı hakladığında, hem onun hem de milyonlarca Avrupalının hayatını sonsuza dek değiştirecek bir çığır açılıyordu. Zaten birbirlerinin boğazına çökmek için tetikte bekleyen Avrupalı süper güçler savaş ilan etmekte gecikmedi. *Cehennemin kapıları açılmıştı.*

Münih sokaklarında savaş çığırtkanlığı yapan kalabalıklar arasında hayatına bir anlam vermeye çalışan Adolf Hitler de vardı. Daha sonradan özel fotoğrafçısı da olacak Heinrich Hoffmann'ın çektiği bu karede 'Savaş! Savaş!" diye bağırarak kendinden geçenlerden biri de geleceğin Führer'iydi.

'Hayatımın en mutlu anıymış, bilmiyordum'

Münih sokaklarında savaş çığırtkanlığı yapan kalabalıklar arasında, hayatına bir anlam vermeye çalışan Adolf Hitler de vardı. Daha sonradan özel fotoğrafçısı da olacak olan Heinrich Hoffmann'ın çektiği kareye yansıyan fotoğrafta, 'Savaş! Savaş!" diye kendinden geçen kitlenin arasında yüzündeki tarifsiz mutluluk ifadesiyle dikkat çekiyordu. Mutluydu, bir bütünün parçası olmak, içinde anlatılması zor bir coşku patlamasına neden oluyordu. Piyade olarak askere yazıldı. Allah'tan Almanlar Avusturyalılar kadar ince eleyip sık dokumuyordu. Savaşa giden bir ordunun neferi olarak üniformasını kuşandığında, o an hissettiklerini, *"Dünya üzerindeki varlığımın en unutulmaz anları"* cümlesiyle aktaracaktı. Birinci Dünya Savaşı'nda çok ağır çarpışmalara şahit oldu Hitler. Hatta yaralandı da. Ulak olarak gösterdiği cesaret ve çalışkanlıkla amirlerinin takdirini kazandı. İki kez cesaretinden dolayı Demir Haç madalyasıyla ödüllendirildi. Hayatındaki ilk takdiri üniforma içindeyken almıştı. Askerliği bıraksa da bir daha üniformayı çıkarmayacaktı. İngiliz, Fransız ve Amerikan güçlerinin Almanların bileğini bükmesiyle savaş sona erdi ve ateşkes imzalandı. Almanya

duman olmuş, pes etmişti. Paris'te imzalanan Versaille Anlaşması, Almanya'yı kolonilerinden ve Avrupa'daki topraklarından ettiği gibi, Alman ordusunu da sembolik bir düzeye indirmişti. Alman ordusunun küçülmesi demek, Hitler'in nefes alamaması demekti. Ordu, silahlar, güç ve savaş onun kalbiydi adeta. Küt küt atmalıydılar sürekli. *Savaşın galipleri, o zamanlar farkında değillerdi ama genç adamın varlık sebebine kastetmişlerdi. Bu onlara pahalıya patlayacaktı.*

Olağanüstü dönemler olağanüstü gelişmeler

Savaş sonrası dönem Almanya'yı lime lime etti. İmparator tahttan çekildi. Sosyalist hükümet başa geldi. Ordular terhis edildi. Anarşi baş gösterdi. Enflasyon patladı. Bir ülkenin başına gelebilecek ne kadar kötü şey varsa, yağmur olmuş Almanya'nın üzerine yağıyordu. Olağanüstü bir dönem yaşanıyordu ve her zaman olduğu gibi olağanüstü dönemler, çarpıcı gelişmelere gebeydi.

Terhis edilmeyi bekleyen Hitler, bir anda polis muhbiri olarak buldu kendisini. Görevi yeni yeni filizlenen İşçi Partisi'ne sızıp olan biteni rapor etmekti. Kabul etti. Devlet görevi söz konusuysa, her şey teferruattı. Hitler, olan biteni öğrenmek için gittiği partinin ilk üyelerinden biri oldu. Aynı günlerde Almanya'daki siyasi partiler, krizle başa çıkmakta zorlanıyorlardı. Hitler ise muhbir olarak sızdığı yeni ortamda bir şey keşfetmişti: Dinleyenleri büyüleyen hitabet yeteneğini. Partinin fikirleri de kafasına yatmamış değildi hani. Muhbirlikten sempatizanlığa kayması uzun sürmedi. Her konuşmasıyla kendisini dinleyenlerin sayısı daha da artıyordu. Hitler yine kalabalıklar içersinde 'kendisini' bulmuş, 'birisi' olduğunu hissetmeye başlamıştı. Ateşli konuşmalarıyla kitleleri heyecanlandırmaktan ne kadar büyük zevk aldığını fark ettiğinde, artık aklında ne ressamlık ne de mimarlık kalmıştı. Bambaşka 'bir şeye' dönüşüyordu.

Sadece Almanlar eşit olsun!

Hitler'in kulaktan kulağa yayılan ateşli konuşmaları ve gamalı haçın İşçi Partisi sembolü olarak seçilmesinin yarattığı ilgi, partinin üye sayısının katlanarak büyümesine kapı açtı. Bir süre sonra Hitler ve diğer parti kurmayları partinin adını Nasyonel Sosyalist İşçi Partisi olarak değiştirdi. Başlangıçta sadece Sosyalist olması düşünülmüştü ama Hitler'in komünistleri çağrıştıran her şeye alerjisi vardı. Sosyalizm

eşitliği vazediyordu belki ama onun için önemli olan Almanlardı. Almanlardan başkasının eşit olup olmaması umurunda değildi. Bu ırk takıntısı 'Sosyalist'in başına 'Nasyonel'in gelmesine sebep oldu. Dünyanın tiksinerek hatırlayacağı diğer adıyla Nazi Partisi, siyaset sahnesindeki yerini almıştı. Aralarında Hitler'in de olduğu parti kurmayları darbeyle hükümeti devirmek istese de kısa zamanda yakayı ele verdiler. İktidar hırsıyla kendinden geçen Hitler, erken öten horoz olmuştu ama başı kesilmedi. Beş yıl hapis cezasıyla paçayı kurtaracaktı. Sadece on iki ay kaldığı hapiste meşhur kitabı *Kavgam*'ı yazmak ve neredeyse ölene kadar değiştirmeyeceği siyasi felsefesini şekillendirmek için fazlasıyla zamanı olmuştu. Zaten felsefesi de öyle yıllar alacak kadar derinlik taşımıyordu. Gayet netti: *Almanya sadece ve sadece ülkeye giydirilmiş deli gömleği olan Versaille'ın yırtılıp atılması, Doğu Avrupa'da Almanya'ya 'yaşam sahası' olabilecek toprakların ele geçirilmesi ve tabii ki Yahudi nüfustan kurtulunması durumunda tekrar süper güç statüsüne kavuşabilirdi.*

Kavgam'dan telif milyoneri olmuştu

İnsanlığı ikinci kez topyekûn bir dünya savaşına sürükleyen ideolojinin kutsal kitabı olarak kabul edilebilecek olan Kavgam, Hitler'i telif milyoneri yapmıştı! İlk kez 1930'da 54 bin adet basılan kitap 1933'te 854 bin 127 adetlik satış rakamına ulaşmış. Kitap Hitler'e 1933'te 1 milyon 250 bin mark kazandırırken 1944'te yayınevinden 5,5 milyon marklık alacağı birikmiş. Kitabın 2005'te Türkiye'de çok satanlar listesine girdiğini de ekleyelim...

Kaçan fırsat 'Büyük Bunalım'la geri geldi

Hitler hapisten çıktığında, ülke savaş sonrasının krizli günlerini geride bırakmaya başlamıştı. İyileşmeler göze çarpıyordu. Öyle görünüyordu ki Hitler'in zamanı geçmişti ve Nazi Partisi marjinal bir parti olarak sıradanlaşmıştı. Buna karşın partinin kısaca SA

Kelimelerin yeri geldiğinde en tesirli bombalardan bile daha öldürücü olduğunu keşfetmişti Hitler. Yeter ki dudaklardan nasıl dökülmesi gerektiği bilinsin, ele geçirilemeyecek hiçbir zihin yoktu onun için. Konuşmanın neresinde hangi hareketi yapacağını bile saatlerce çalışıyordu.

(Sturmabteilung/Fırtına Birlikleri) olarak bilinen ve üniformalarından dolayı Kahverengi Gömlekliler olarak da isimlendirilen yarı askeri kolu halen aktifti ve üye sayısı giderek artıyordu. Hitler hapse girmeden keşfettiği hitabet yeteneğini daha da keskinleştirmek için büyük mesai harcıyordu. Özel fotoğraflar çektiriyor, hangi yüz ifadesiyle hangi el kol hareketlerinin uyumlu olacağını tespit etmek için saatlerce ayna karşısında çalışıyordu. Sahip olduğu en büyük silahı keşfettiğinin farkındaydı. Aynı günlerde parti kendini göstermek adına şiddet hareketlerine bulaşmaya başladı. Hitler demokrasiyi tramplen olarak kullanmak niyetindeydi. Hele bir iktidara gelsinler, demokrasinin icabına bakarlardı elbet! Aynı günlerde parti saflarına, Hitler'in Almanları büyülemesinde büyük bir rol oynayacak bir isim katılmıştı: Daha sonradan Propaganda Bakanlığı'na getirilecek olan Jöseph Goebbels (Göbbels).

Hitabet konusunda Allah vergisi yeteneklerle donanmış ikili, yaklaşan seçimler öncesinde kitleleri coşturdukça coşturuyordu. Hitler, 1932 seçimleri için çıktığı kampanya gezilerinde uçak kullanarak, bu alanda çığır açan bir isim olacaktı. Ne kadar çok insanın karşısına çıkarsa, virüsünü o kadar hızlı yayacağının farkındaydı. O ana dek diğerleri kadar şansı olan Nazi Partisi, dünyayı etkisi altına alan Büyük Bunalım'ın işsiz bıraktığı milyonlarca Almanı arkasına alarak bir anda

diğerlerine fark attı. Devran dönmüş ve Hitler'in kaçırdığı fırsat, yeni bir kriz ortamıyla birlikte geri gelmişti. Geleceğe dair hiçbir ümidi kalmamış kalabalıklar, kendilerine 'ulusal diriliş' vadeden bu sesin sahibine kulak kabartmaya başlamıştı. *Acaba gerçekten dediklerini yapabilir miydi? 'Büyük Almanya' rüyası gerçeğe dönüşebilir miydi? Kaybedecekleri neleri vardı ki? O halde denemekten bir zarar gelmezdi...*

Rejimin Büyücüsü: Joseph Goebbels

Adolf Hitler'in en sadık yandaşıydı. Nazi rejiminde Propaganda Bakanı olarak hizmet etti. Rejimin Alman halkını hipnotize etmesini sağlayan tüm propaganda faaliyetleri, onun şeytani zihninin ürünüydü. Siyasete girmeden önce 18. yüzyıl romantik tiyatro edebiyatı üzerine doktora yapmış, sırasıyla gazeteci, banka memuru ve borsacı olarak çalışmıştı. Coşkulu ve enerjik hitabet yeteneğiyle partide kısa sürede sıyrıldı. Savaşın ilk ve en önde gelen savunucularındandı. Son ana dek Hitler'in yanındaydı. Hitler'in ölümünün ardından karısıyla birlikte çocuklarını zehirledi, ardından önce karısını sonra da kendisini vurdu. Cesetleri vasiyeti üzerine yakıldı. Hemen her görüşteki insan, onun propaganda sanatındaki dehasını kabul eder.

Naziler köprüyü geçti, yuvarlayın demokrasiyi dereye

Cumhurbaşkanı Hindenburg, amansız bir kampanyanın sonucunda seçimlerden galip çıkan Hitler'e başbakanlık görevini verdi. İlk perde oynanmış, demokrasi işe yaramıştı. Şimdi demokrasiyi sahneden indirebilirlerdi...

O günlerde hem Hindenburg hem de Alman siyasi eliti, Hitler'in etkisiz bir siyasi palyaçodan öteye geçemeyeceğine inanıyordu. İktidarı teslim etmekte bir sakınca görmemişlerdi. Bilmedikleriyse, göz ardı edilmekten hayatı boyunca nefret etmiş bu adamın, çaresiz sokakların sesi olmayı çoktan başarmış olmasıydı. Hitler hapishanedeki koğuşta zihninde biriktirdiği zehri Alman halkının bünyesine zerk etmeye başladı. Nefes kesen bir propaganda atağıyla Yahudi düşmanlığı

Naziler iktidara gelir gelmez akıl almaz bir propaganda bombardımanıyla 7'den 70'e herkesi tek bir potada eritmeye soyundu. 'Ben' yoktu artık 'Biz' vardı ve o 'Biz', Hitler'in şahsında ete kemiğe bürünmüştü.

pompalanmaya başlandı. Ardından meşhur kitap yakma seansları geldi. Nazilerin iktidara geldiği 1933'ten neredeyse bir asır önce Alman şair Heinrich Heine'in "*Bugün kitapları yakanlar, yarın insanları yakarlar*" diyerek dile getirdiği öngörüsü gerçekleşmek üzereydi. SA birliklerinin sokaklarda estirdiği terörle Yahudi karşıtı politikalar ve kanunlar süratle hayata geçirildi. 1938'e gelindiğinde Yahudiler neredeyse sokağa çıkamaz hale gelmişti. Dükkânları yağmalanıyor, kendileri darp ediliyor, her açıdan ambargoya maruz kalıyorlardı. *Naziler, Almanya'nın zelil oluşunun faturasını kestikleri Yahudilere hesabı ödetmeye kararlıydılar...*

Suikasttan kurtulma rekoru onda

Hitler, yaptığı 'demokratik' darbeyle sadece hükümete değil, devlete ve dolayısıyla orduya da el koymuştu. Ordu, her zaman Nazi'lere karşı mesafeli durdu. Alman subayları bir yandan Führer'in emirlerini yerine getirirken, diğer yandan da başçavuşluktan başka askeri deneyimi olmayan 'başkomutanlarını' ortadan kaldırma planlarından hiç vazgeçmedi. En ciddisi Albay Kont Claus Graf Schenk von Stauffenberg'inki olmak üzere, Nazi Lideri, bizzat kendi subayları tarafından gerçekleştirilen 17 suikast girişiminden de kurtulmayı başarmıştı.

Başbakan Hitler, yıllardır bağrında beslediği canavarın zincirlerini çözmüştü. Ülkeyi olağanüstü hal yasaları ve kararnamelerle yönetmeye başlamış, parlamentoyu bir fiskeyle saf dışı bırakmıştı. Süratle diktatöre dönüşüyordu. Ve diktatör olur da korumaları olmaz mıydı? Olurdu tabii. İşte Hitler karşıtlarının korkulu rüyası SS de *(Schutzstaffel/Koruma Gücü)* bu şekilde sahneye çıkıyordu. Siyah üniformalarıyla dikkat çeken SS güçleri, kısa zamanda Hitler'in muhalifleri ezdiği bir çekice dönüştü. İlk eylemleriyse, 1934'te Hitler'in emriyle, SA'nın yönetici kadrosunda yuvalanmış Hitler karşıtlarının idam edilmesi olmuştu. Nazi rejiminin son günlerine dek SS dehşet saçmaya devam edecekti.

Artık devlet yok, sadece Hitler var

O ana dek siyasete mesafeli duran ordu Hitler'in bir sonraki hedefiydi. 1934'te Hindenburg'un ölümüyle Almanya'da yeni bir sayfa açıldı. Hitler el çabukluğuyla cumhurbaşkanlığı görevini de üstlenmiş, üstüne üstlük parlamento da yetkilerini yeni devlet başkanına devretmeyi kabul edince, demokrasinin ruhuna 'el Fatiha' okunmasının zamanı

Rejimin tetikçisi: Heinrich Himmler. SS'lerin ve Gizli Polis'in (Gestapo/ Geheime Staatspolizei) başındaki isimdi. Yahudilerin katledildiği toplama kamplarının sorumluluğu ondaydı. Hatta ilk kampı da Dachau'da kendisi açmıştı. Göring'den aldığı emirle Yahudilerin gaz odalarında toplu olarak imha edilmesinin mimarı da oydu. Savaşın sonlarına doğru müttefiklerle anlaşmaya çalışması üzerine Hitler idam edilmesini istemişti. İngiliz ordusunun elinde esirken hücresinde intihar etmişti.

gelmişti. Uzun zamandır Nazilere şüpheyle bakan ordu da Hitler'e biat edince, tablo tamamlandı. Artık devlet demek Hitler demekti. Demokrasi, mazide kalan hoş bir sedaydı. *Hitler, demokrasi dalgası üzerinde sörf yapa yapa diktatörlüğün kudretli kıyılarına kapağı atmıştı. Film henüz yeni başlıyordu...*

Onun için siyaset demek, propaganda demekti. Hepsinden öte ateşli konuşmalar yapmak demekti. Detaylarla uğraşmaya vakti yoktu. Bu türden işleri etrafındaki birinci halkadan adamlara bırakmıştı. Söz gelimi 1936'daki 4 yıllık kalkınma planıyla Almanya'yı askeri bir sanayi ülkesine dönüştüren Herman Göring bunlardan biriydi. Onun sevk ve idaresiyle Almanya akıl almaz bir yeniden yapılanma sürecine girmiş, özellikle silah üretimini hedefleyen ağır sanayi hamlesiyle

Almanya'daki işsizlik buhar olup uçmuştu. Almanların nasıl olup da böylesi bir rejimi desteklediğinin cevabı aslında biraz da bu ilk

Nurmberg Gösterileri: Duygusal Enerji reaktörü. Hitler'in hem kendi hem de Alman halkının içindeki duygusal enerjiyi ortaya çıkarabildiği tek yer, kitlesel gösterilerdi. Diktatörlüğün dinamiklerini oluşturan bu faaliyetlerde yüz binlerce insan Führer'in karşısında adeta tek vücut oluyor, kendinden geçiyordu. Bir tür dini ritüeli andıran bu tip görüntüler toplumun tek tipleştirilmesinin en çarpıcı örneğiydi.

yıllardaki parlak tabloda yatıyordu. Artık Führer (Lider) adını alan Hitler, onlara vaat ettiği şeyi; gücü vermişti. Sokaktaki Alman geleceğe güvenle bakıyordu. Büyük bir millet olduklarını yeniden hissetmeye başlamışlardı. İşsizlik de ortadan kalkmıştı. Üstüne üstlük kelimeleriyle dinleyeni hipnotize eden bir de liderleri vardı. Daha ne isterlerdi ki?

Asker-millet yaratılıyor; kol hizasında sıraya gir!

Hitler de her diktatör gibi kitlesel mobilizasyonun büyülü gücünden yararlandı. Değil mi ki kendisi ilk kez 'yaşadığını' ve 'bir şey olduğunu' bir ordunun neferi olduğunda hissetmişti, o halde bu herkes için geçerli olabilirdi. Almanya'nın sivil yüzüne savaş açan Führer, Almanları kısa zamanda 'asker-millet'e dönüştürdü. Başta gençlik olmak üzere toplumun her kesimi Nasyonal Sosyalist ideolojiye uygun kıvama gelebilecekleri şekilde örgütlendi. Hitler Jugend *(Hitler Gençliği)* başlığı altında kız ve erkekler tek tipleştirilmeye tabi tutuldu. Mademki gençler rejimin teminatıydı, o halde üzerlerine titrenmeliydi.

Devletin tüm imkânları yeni bir Nazi Gençliği yaratma adına seferber edildi. Spor kamplarından, festivallere, hobi atölyelerinden devasa stadyum gösterilerine dek, 'birlik beraberlik putunun' dikilmesi için her şey yapıldı. *Aşı tutacaktı...*

1936 Olimpiyatları'na ev sahipliği yapan Berlin, aynı zamanda Hitler'in de 'Yeni Almanya'yı dünyaya tanıttığı bir platform oldu. Oyunlar süresince Yahudilere yönelik baskı ve saldırılara ara verildi. Naziler 'iyi çocuğu' oynuyordu. Her şey mükemmel şekilde organize edilmişti. Saat gibi işleyen bir toplum, Führer'in izinde yürüyordu.

Rejimin soykırımcısı: Hermann Göring

Hitler'in halefi, Nazi İmparatorluğunun en önde gelen simalarından biriydi. Birinci Dünya Savaşı'nda savaş pilotuydu. İkinci Dünya Savaşı'nda Alman Hava Kuvvetleri'nin (Luftwaffe) komutanlığını yürüttü. Yahudileri hedef alan soykırım emrini bizzat o vermişti. Savaş sonrasında kurulan Nurmberg Mahkemeleri'nde savaş suçları ve insanlığa karşı işlediği suçlardan dolayı idam cezasına çarptırılmış, asılmasına fırsat vermeden, hücresinde içtiği siyanürle intihar etmişti.

Bu kadar konuşma yeter şimdi eylem zamanı

Hitler saldırgan dış politikasını hayata geçirmekte gecikmedi. Önce silahtan arındırılmış Rhein bölgesi, ardından da doğum yeri Avusturya'yı ilhak etti. Persepolis'e giren Büyük İskender gibi, şaşalı bir kortejle Avusturya'ya giren Hitler, akıl almaz sevgi gösterileriyle karşılandı. Hitler'in ardından, SS'ler geldi. Avusturyalı Yahudilere kan kusturmak için...

Ruhr ve Avusturya'daki 'kolay goller' Hitler'in iştahını açmıştı. Bu kez gözünü Çekoslovakya'daki Alman nüfusun yaşadığı Südetler *(Sudentenland)* bölgesine çevirdi. Münih'te bir araya geldiği Fransız

Hitler Jesse Owens'ın elini sıkmadı mı? Hitler'in, Berlin'de düzenlenen 1936 Olimpiyat oyunlarında fırtına gibi esen Amerikalı siyahî atlet Jesse Owens'ın başarısından öfkeye kapılarak Olimpiyat Stadı'nı terk ettiği anlatılır. Lakin bu sadece palavradan ibarettir. Owens'ın madalya töreninin olduğu gün, Hitler stada gelmemişti bile. Öte yandan oyunlar boyunca Alman sporcular da dahil olmak üzere stadı dolduran tüm Almanlar her fırsatta Nazi selamı vermekten geri durmuyordu.

En büyük günahı Soykırım oldu

Hitler'in fikirlerinin ürünü olan Soykırım 6 milyon Yahudi'nin hayatına mal oldu. Ayrıca Çingeneler, Polonyalılar, Slavlar, dindarlar, homoseksüeller, entelektüeller ve zihinsel özürlülere varıncaya kadar onlarca farklı etnik, dini veya sosyal grup da bu kırımdan payını almıştı. Kurbanlar önce gettolara, ardından da Nazi işgali altındaki Avrupa ülkelerine yayılan 250 kadar toplama kampına tıkılmış, zorla çalıştırılmış, üzerlerinde akıl almaz deneyler yapılmış ve nihai aşamada da 'gazlanarak' öldürülmüşlerdi. Gaz odalarından çıkartılan cesetler, fırınlarda yakılarak imha edilmişti. Tüm bunlara karşın Hitler'in, Soykırım emrini bizzat verdiğine dair hiçbir yazılı belge ele geçirilemedi.

Toplama kamplarındaki korkunç yaşam şartları milyonların hayatına mal olmuştu.

ve İngilizler, 'belki burayı da alır da yatışır' düşüncesiyle bölgenin Almanlar tarafından işgaline yeşil ışık yaktı. Farkında değillerdi ama Hitler'e balık vermiyor, balık tutmayı öğretiyorlardı. Naziler Çekoslovakya'nın tamamını yuttuğunda, gözleri fal taşı gibi açılacaktı. 1930'lar boyunca Hitler, 'Bak kafamı bozmayın vallahi savaş çıkartırım!' şeklinde özetlenebilecek, ustaca ve sinsice uyguladığı taktikle, tek mermi patlatmadan, istediği toprakları heybesine katıyor, diğer güçlerse maraza çıkmasın endişesiyle, olan bitene göz yumuyorlardı. Naziler Doğu'ya doğru genişlemeye devam etti. Hedefte bu kez Polonya vardı. Tam bu aşamada sahneye yeni bir aktör çıktı: Stalin ve onun devasa Kızıl Ordu'su. Hitler Stalin'den ve tabii ki komünizmden en az Yahudilerden ettiği kadar nefret ediyordu. Buna karşın öfkesini içine attı ve zaman kazanma adına Sovyetlerle saldırmazlık paktı imzaladı. İki diktatör anlaşmalarını kutlamak adına Polonya'yı aralarında bölüşecekti. *Avrupa, 'Savaşların Anası'na hazırlanıyordu...*

Avrupa 'Yıldırım Savaşı'yla yıldırım çarpmışa döndü

Hitler yeni bir savaş taktiği üzerinde çalışıyordu. Buna göre düşmana, ne olup bittiğini anlamadan büyük bir güç ve hızla saldırılacak, bir anda işi bitirilecekti. Bu taktik tarihe Blitzkrieg *(Yıldırım Savaşı)* olarak girdi. İlk kurbanıysa Polonya oldu. Polonya savaş uçakları havalanmaya bile vakit bulamamıştı. Nazilerin Polonya'yı da mideye indirmesiyle dünya uyandı. İngiltere ve Fransa'nın Almanya'ya savaş ilan etmesiyle İkinci Dünya Savaşı başlamıştı. Polonya'nın ardından Danimarka, Norveç, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg'u da Alman yıldırımı çarptı. Hitler, amansız savaş gücüyle lunaparktaki hedeflere atış yapan bir adamın rahatlığıyla deviriyordu kurbanlarını. Bu ısınma turlarının ardından Almanlar, asıl lokmayı, Fransa'yı yuttu. Fransızlar da ne olup bittiğini anlamaya vakit bulamamıştı. İki ülke arasındaki ateşkes antlaşması, Hitler'in isteği üzerine, Fransa'nın kuzeyindeki Compiègne'de, bir tren vagonunda imzalandı. Birinci Dünya Savaşı'ndaki Alman hezimetinin ardından Almanlarla imzalanan ateşkes antlaşmasının imzalandığı aynı yerde, aynı vagonda. *Hitler, düşmanı sadece yenmekle kalmamış aynı zamanda aşağılamıştı da...*

Fransızlarla imzalanan ateşkesin ardından Hitler, hayatındaki ilk ve aynı zamanda sonuncu Paris ziyaretini gerçekleştirdi. Müzeleri gezdi. Eiffel Kulesi önünde poz verdi. O, *Paris'in gördüğü en sıra dışı turistti*.

Fransa'nın düşmesinin ardından Hitler, gözünü İngiltere'ye çevirdi. Bin yıl ömür biçtiği Nazi İmparatorluğu'nun ayrılmaz bir parçası olarak görüyordu burayı. İngiltere'yi hedef alan Deniz Aslanı Operasyonu *(Unternehmen Seelöwe)* başladı. Lakin Alman hava kuvvetleri bir türlü İngiliz hava savunmasını alt edemiyordu. İngiltere'yi bir süre hedef gözetmeksizin bombaladıktan sonra, diş geçirmeyeceklerini anlayınca kendilerine yeni bir hedef seçtiler: Sovyetleri. Alman Genelkurmayı, doğrudan Moskova'yı hedefleyen savaş planlarını Führer'in önüne sermişti bile. Lakin Rusya'dan önce, güney cephesini sağlama almak adına Yugoslavya işgal edilecekti.

Hitler Napolyon'un izinde

Hitler'in Rusya'yı hedef alan Barbarossa Operasyonu *(Unternehmen Barbarossa)*, baskın basanındır felsefesiyle hareket ettiği için ilk etapta

Fransızlarla imzalanan ateşkesin ardından Hitler, hayatındaki ilk ve aynı zamanda sonuncu Paris ziyaretini gerçekleştirdi. Müzeleri gezdi. Eiffel Kulesi önünde poz verdi. *O, Paris'in gördüğü en sıra dışı turistti.*

Rusları gafil avladı. Almanlarla imzaladıkları paktı çok ciddiye alan Rusları, Nazilerin elinden, yıllar önce kendilerini Napolyon'un işgalinden de kurtaran kış mevsimi olacaktı. Alman orduları önce ağır kış koşulları, ardından da toparlanan Kızıl Ordu karşısında hezimete uğradı. Doğu cephesinde yedikleri darbe yetmezmiş gibi, müttefiklerin bir de Normandiya'dan çıkartma yapması ile iki ateş arasında kalan Almanlar havlu atmak zorunda bırakılacaktı. Hitler, hiçbir zaman savaşı kaybetmeyi dahi aklına getirmediğinden, elindeki gücü son

Berlin'de gizlendiği sığınağı korumak için devasa Alman ordusundan kala kala bir avuç çoluk çocuğun kalmış olması, çılgın bir diktatörün sınırsız ihtirasının faturasından başka bir şey değildi.

sınırına kadar cepheye sürüp kırdırdı. Amerikalıların ateş gücüyle Rusların insan gücünü küçümsemesi, Almanya'nın yerle bir olmasına neden olacaktı. Bin yıl ömür biçtiği bir Dünya İmparatorluğu kurmak için çıktığı yolun son metrelerinde, Berlin'de gizlendiği sığınağı korumak için devasa Alman ordusundan kala kala bir avuç çoluk çocuğun kalmış olması, çılgın bir diktatörün sınırsız ihtirasının faturasından başka bir şey değildi. Hitler, kendi kişisel hesabınıysa, şakağına dayadığı silahla ödedi. Hem Nazi İmparatorluğu hem de kendisi hayata veda etmişti.

Halka yasakladığı müzikleri kendisi dinlerdi

Nazi Lideri, Almanya'da ve işgal ettiği ülkelerde dinlenmesini yasakladığı Rahmaninov, Çaykovski ve Borodin gibi Rus ve Yahudi kompozitörleri kendisi dinlemeyi ihmal etmemişti. Hitlerin koleksiyonunda Rus besteci Kirill Kondrasjin, Rus piyanist Emil Gilels, Yahudi asıllı Polonyalı kemancı Bronislav Huberman ve efsanevi Rus opera sanatçısı Fjodor Sjaljapin gibi isimlerin yanı sıra, Beethoven'in ünlü Dokuzuncu Senfonisi, Wagner'in Uçan Hollandalısı ve Brahms ve Schumann'ın çalışmaları da bulunuyordu. Oysa Hitler, *Kavgam*'da 'Hiçbir zaman Yahudi sanatı olmamıştır.' diyordu.

Ve... Perde iner

Savaşın tüm Almanya'yı enkaz haline getirdikten sonra bitmesiyle birlikte, Alman halkı çok uzun süren bir kâbustan uyandı. Kendilerinden geçerek inandıkları Führer'in, sıradan faniler gibi 'ölmesi', hepsini şok etmişti. Şokun şiddeti, Yahudilere uygulanan soykırımın boyutlarının, ancak savaşın bitmesinden sonra, ortaya çıkmasıyla birlikte daha da artacaktı. Hitler, geride, koskoca bir dünya savaşı, 60 milyona yaklaşan insan kaybı ve *"Aman Allah'ım biz ne yaptık?"* diyen milyonlarca savaş yorgunu Alman bırakmıştı...

Faşizmin Babası

Benito Mussolini

(Duce)
(1883-1945)

"Faşizm bir dindir. 20. yüzyıl tarihe Faşizm Asrı olarak geçecektir."
Mussolini

Tüm iktidarı elinde toplayıp yeni bir Roma İmparatorluğu kuracaktı. Sezar'ın defneyapraklı tacını o hak ediyordu. Güçlüydü, kitleler kendisine hayranlık duyuyordu. Kafa dengi Hitler'le bir olup dünyayı paylaşacaklardı. İhtirası aklını kovalayan her diktatör gibi o da siyasi miyoptu. İtalyan ordularının İkinci Dünya Savaşı'nda bozguna uğramasıyla birlikte kendisini ayaklarından asılır buldu. Son nefesini verdiğinde, terör beşiğine çevirdiği o çok sevgili İtalya'sına tersten bakıyordu...

Faşizmin el kitabını yazan sosyalist

Faşizmin el kitabını yazacak olmasına rağmen gençliğinde sosyalistti! İlkokul hocalığı diplomasını aldıktan sonra 1902'de İsviçre'ye göç etmiş ama elle tutulur bir iş sahibi olamamıştı. Üstelik avarelik yaptığı için tutuklanması da cabasıydı. Sınır dışı edildi ve askerliğini yapmak için İtalya'ya döndü. Kötülükte

Faşizm nedir?

Terimin kökeni, İtalyanca'da yığın manasına gelen 'fascio'dan türeyen fascismo'dan gelir. Kurucusu Mussolini olarak kabul edilse de, beyni, İtalyan filozof Giovanni Gentile olmuştur. Faşizmde mutlak olan devlettir. Halk devletin garnitürüdür, olmasa da olur! "Devlet 'yüce' olursa, eh bundan halk da istifade edecektir. O yüzden patırtı yapmayın" tarzında bir sistematiği vardır. Aşırı milliyetçidir. Demokrasi, kapitalizm ve sosyalizm gibi fikirlere düşmandır. Anti demokratik ve devletçi tüm yönetim ve düşünce sistemlerini tanımlamak için kullanılır.

kader birliği yaptıkları Hitler gibi o da komşu bir ülkede kısmetini aramış, dikiş tutturamayarak kös kös dönmüştü. Kim bilir, bu aşağılanma, onu da savaş ortağı gibi kinle doldurmuştu.

Askerlik sonrası Avusturya'nın Trento kasabasındaki bir gazetede çalışmaya başladığında sene 1908'di. Bu günlerde bir de roman kaleme alacaktı Mussolini: *Kardinal'in Metresi* (*l'Amante del Cardinale*) Sosyalizme ilgisi, Avusturyalılar tarafından sınır dışı edildiği yıllarda filizlendi. *Sınıf Mücadelesi* (*La Lotta di Classe*) isimli sosyalist eğilimli bir gazetenin editörlüğünü yürüttü bir süre. Bu dönemde Karl Marx'a beslediği sıcak hisleri, Filozof Friedrich Nietzsche'nin, Auguste Blanqui'nin devrimci doktrinleri ve Georges Sorel'in sendikacılığıyla besliyordu. İşte bu günlerde biri çıkıp da Mussolini'nin, o gün için sahip olduğu fikirlerin tam karşı cephesine sürükleneceğini, üstelik cephenin liderliğini de ele alacağını söyleseydi, muhtemelen deli derlerdi. Lakin zaman o deliyi haklı çıkartırdı. Mussolini, vatanseverlere karşıt olmakla gururlanıyordu. Hatta ve hatta İtalya 1911'de Osmanlı'ya karşı savaş ilan ettiğinde, Mussolini, savaş karşıtı tutumundan dolayı tutuklanmıştı da! *Boşuna dememişlerdi 'solcunun eskisinden sağcının yenisinden kork' diye...*

Hapisten paçayı kurtarır kurtarmaz, sosyalist eğilimli *Avanti* gazetesinin resmi editörlüğüne getirildi. Kısa zamanda İtalyan sosyalist hareketinin önde gelen işçi liderlerinden biri olarak kendine has bir kimlik inşa etti. O günlerde Moskova'daki yoldaşlarıyla aynı plağı çalıyordu: *Proleterler, iktidarı ele geçirmenin ön hazırlığı olarak bir çatı altında toplanmalıydı.*

Diktatörler gülmez:

İngiliz gazeteci Vernon Bartlett 1937'de Mussolini'yle bir röportaj yapmıştı. Gerisini ondan dinleyelim. "Röportajı kâğıda geçirdiğimde son bir onay için ofisine yolladım. Metin üzerinde sadece tek bir değişiklik yapmıştı. 'Duce'nin kahkası, bana daha özel bir soru sorma cesareti vermişti.' şeklindeki cümlemdeki 'kahkahası' ifadesinin üzerini çizmiş, yerine 'nezaketi' yazmıştı. Anlaşılan diktatörlerin asla gülmemesi gerektiğine inanıyordu."

1914'te Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde, Mussolini de diğer sosyalistler gibi İtalya'nın savaşın dışında kalmasını savunuyordu. Ona göre sadece ve sadece sınıflar arası bir savaş kabul edilebilirdi. Öyle ki hükümeti, savaşa katılması durumunda, işçi dev-

rimi başlatacağı iddiasıyla tehdit bile etti. Lakin nedendir bilinmez, birkaç ay sonra, görüşlerini inanılmaz bir şekilde değiştirerek Sosyalist Parti'yi, editörlüğü ve savaş karşıtı fikirlerini yüzüstü bırakarak tehlikeli sulara yelken açtı.

Faşizm'in doğumu!

1914'e gelindiğinde Mussolini, yine kalemin gücüne sarılmış, önce *Il Popolo d'Italia (İtalya Halkı)* isimli bir gazetede kalem oynatmış, ardından da, savaş taraftarı Fasci d'Azione Rivoluzionaria (Devrimci Faşist Hareket) isimli grubu kurmuştu! Savaşla dizüstü çökecek bir toplumun kendisini iktidara getirebileceğini ümit ediyordu. Askere çağrıldı, lakin 1917'de, bir el bombası taliminde yaralanınca, tekrar cephe gerisine dönüp, gazetesinin başına geçti.

Mussolini'nin 1919'da Fasci İtaliani di Combattimento'yu (İtalyan Savaş Ligi) kurmasıyla birlikte Faşizm de organize bir siyasi hareket olarak kendi ayakları üzerinde durmaya başlamıştı. Lig, zamanla Partito Nazionale Fascista'ya (Ulusal Faşist Parti) dönüşecekti. 1919'daki seçimlerde yaşadığı başarısızlığın ardından, 1921'de aşırı sağa mensup bir siyasetçi kimliğiyle mecliste boy göstermeyi başarmıştı Mussolini. Aynı günlerde faşistler tarafından oluşturulan silahlı milisler, Mussolini'nin eski yoldaşları olan Sosyalistlere kan kusturmaya başlamıştı bile! Hükümetse bu olaylara pek müdahale etmiyordu. Bir grup sanayici ve toprak reformu yanlısının desteğini arkasına alan Mussolini, bunun karşılığında grev kırıcılığa destek vermiş, devrimci söylemlerini askıya almıştı. Liberal hükü-

İngiliz istihbaratına çalışmış

İngiliz *The Guardian* gazetesi 2009 Ekiminde Cambridge Üniversitesi tarihçilerinden Peter Martland'a dayanarak verdiği bir haberle ortalığı sallamıştı. Buna göre, Mussolini 34 yaşında gazetecilik yaparken, 1917 yılında İngiliz iç istihbarat servisi MI5 hesabına çalışıyor ve İtalya'nın Birinci Dünya Savaşı'nda müttefiklerin safında kalması yolundaki kampanyada faaliyet göstererek teşkilattan bugünün parasıyla haftada 6 bin 400 euro alıyordu! Tarihçinin MI5'in Roma temsilcisi Sir Samuel Hoare'nin 1954 yılında yayımlanan anılarına dayanarak verdiği bilgilere göre Mussolini, İngiliz istihbaratına hizmet için *Il popolo d'Italia* (İtalyan Halkı) gazetesinde savaş yanlısı yazılar kaleme aldı. Tarihçiye göre, Mussolini, MI5'a, barış gösterileri yapanları dayaktan geçirecek adamlar bulabileceğini de rapor etmişti.

Mussolini, ortalığı tozu dumana katan konuşmalarından birini yapıyor. Baş dik, karın içeride, göğüs dışarıda. Mangalda kül bırakılmıyor; muhtemelen düşmanların kafasının nasıl ezileceğine dair ahkam kesiliyor.

metin ülkedeki anarşiyi durdurmada başarısız olması üzerine, ya da bize daha tanıdık gelen bir ifadeyle, 'şartların olgunlaşmasıyla', Kral, Ekim 1922'de Mussolini'ye hükümeti kurma görevini verdi. Kurda kuzu teslim edilmişti...

Faşist iklimlerin vazgeçilmez ritüeli, stadyum gösterileri. İtalyan gençleri, Mussolini'yi ziyaret eden bir Japon heyeti için stadları doldurmuş, gösteri yapıyor. "Hop, eller havaya! Gösterin bakalım dünyaya ne kadar dinç ve enerjik olduğunuzu, İtalya'nın geleceğinin güvenli ellere bırakıldığını!"

Açılın, Tek Adam geliyor...

İtalyan lider ilk etapta meclisteki liberallerin desteğini almıştı. Ve hatta ilginçtir, onların da desteğiyle sıkı sansür getiren ve seçim yöntemlerini değiştiren yasaları hayata geçirebildi. Seçim sistemi üzerinde yaptığı oynamalarla 1925–1926 yıllarında tam anlamı ile diktatörlük yetkilerine sahip oldu ve tabii ki diğer tüm partilerin canına ot tıkadı! *Artık tek adam olmuştu.*

Kişi miti oluşturmak; tek adamlığın, kurucu baba, ata ya da her şeye gücü yeten mutlak lider efsanesi yaratmanın ilk adımıydı. Mussolini adım atmadı, adeta depara kalktı. Basın üzerindeki sınırsız kontrolünü beceriyle kullanarak, kademe kademe, 'Duce' (Lider) efsanesini oluşturma yoluna gitti. *Duce; yani, her zaman haklı olan, sosyal ve siyasi tüm sorunları çözebilecek ulu önder!*

İtalya kısa zamanda polis devletine dönüştü. Mussolini'ye karşı çıkanlar, Duce'nin karanlık yüzüyle tanışmakta gecikmedi. Adını

'Ulusun Babası', bir diktatör klasiğine imza atarken. Geleceğin güvencesi İtalyan çocukları okullarında ziyaret ediliyor, yanaklardan makas alınıp, başlar okşanıyor.

tarihe kazıtan diğer diktatörler gibi, Mussolini de, propaganda enstrümanını, kulakları ve zihinleri uyuşturacak derecede başarıyla çalıyordu. Neredeyse kimse yaptıklarına itiraz etmiyordu. 1922'de Mussolini, değişik dönemlerde, aynı anda hem içişleri hem dışişleri hem sömürgeler bakanlığını üstlendi ve orduya başkomutanlık etti. Bunların yanı sıra yedi ayrı sıfatı daha vardı. Bitmedi. Aynı zamanda 1921'de kurulan Faşist Parti'nin ve onun uzantısı silahlı milis gücünün de lideriydi! Böylelikle iktidara giden tüm yolları, kendi yüce varlığıyla tıkamış ve gücünü pekiştirmiş oluyordu. Lakin bu, bir ülkeyi, aşırı merkezi, yetersiz ve çürümüş hantal bir yapıya dönüştürmenin de en kestirme yoluydu.

Mussolini, içeride ya da dışarıda, vaktinin çoğunu

Beyni açık artırmaya konulan diktatör

Bir zamanlar tüm İtalya'yı tir tir titreten Mussolini, bir gün gelecek, internet diye bir şey icat edilecek ve orada kendi beyninden arta kalanlar açık arttırmayla satışa çıkarılacak dense, nasıl bir tepki verirdi acaba? 2009'un son aylarında kimliği belirsiz biri, diktatörün beyninin kalıntılarını ve kanını açık artırma sitesi Ebay'de 15 bin euro açılış fiyatıyla satışa koymuş, ama site satışı engellemişti. Mussolini'nin torunu Alessandro Mussolini, dedesinin kalıntılarının Milano Polikliniği'nde muhafaza edildiğini ve kalıntıların buradan çalındığını açıklamıştı. İtalyan liderin beyninin bir bölümü ölümünden bir süre sonra Amerikan Merkezi İstihbarat teşkilatına (CIA) gönderilmiş, daha sonra da eşine iade edilmişti.

rejiminin propagandasına ayırdı. Gazetecilik geçmişi burada eşsiz bir rol oynuyordu. Görsel ve işitsel basınla, eğitim ve filmler yoluyla halka, Faşizmin, '20. Yüzyılın Doktrini' olduğu ve süratle liberalizmin ve demokrasinin yerini aldığı yalanı pompalanıyordu.

Bir millet kafesleniyor

Faşizm'in prensipleri Mussolini tarafından bıktıracak sıklıkta tekrarlanmış, kaleme alınmış ve nihayetinde 1932'de *Enciclopedia Italiana*'da kendine yer bulmuştu. Bu arada 1929'da Vatikan'la imzalanan anlaşmayla da Roma Katolik Kilisesi'nin İtalyan devletini nihayet tanıması sağlanmıştı.

Diktatörlüğün gölgesinde parlamenter sistem parça parça ufalandı. Ceza kanunları tekrar kaleme alındı. Okul ve üniversitelerdeki öğretmenlere faşist rejimi 'koruma ve kollamaya' yönelik yeminler ettirildi. Gazete editörleri bizzat Mussolini tarafından seçiliyordu. Faşist Parti'den 'temiz kâğıdı' almayan hiç kimsenin gazetecilik yapmasına izin verilmedi. Sendikalar budandı ve kooperatif sistemi adı verilen bir yapılanma altında toplandı. Amaç, tüm İtalyanları, hepsi devlet kontrolü altındaki belli başlı meslek odaları altında toplamaktı.

Mussolini Iphone'da gözde

2010'un başlarında Apple'ın online mağazası AppStore'un İtalya şubesi en çok ilgi gören uygulamaları açıklayınca, İtalyan kamuoyu şok olmuştu. Buna göre Mussolini'nin 100 adet konuşmasını içeren uygulama günde yaklaşık bin kez indiriliyordu!

Duce, kamuya ait belli başlı sanayi tesislerini, özel sektöre kaydırarak, kendisini mali açıdan destekleyen yatırımcılara borcunu ödemeyi de ihmal etmedi. Lakin 1930'lara gelindiğinde, kaşıkla verdiklerini, kepçeyle toplamaya başlamış, ülkedeki sanayi, nefes alamayacak şekilde devlet kontrolü altına girmişti. Kamu yatırımlarına büyük paralar harcandı. Buna karşın, İtalya'yı 'kendi kendine yetebilen bir ülke' yapmaya yönelik abartılı yatırımları geri tepti ve ekonomi yalpalamaya başladı. Ülkenin ham madde olarak besleyemeyeceği ağır sanayi yatırımlarına haddinden fazla ağırlık verilmişti.

Faşistler el ele kol kola

İçeridekiler diktatörün yumruğunun tadına bakmıştı. Dışarıdakilerin eksiği neydi ki? İtalyan lider, pasif antiemperyalist tutumunu bir kenara bırakıp, saldırgan bir milliyetçiliğe dümen kırarak, dişlerini göstermeye soyundu. Bunun en güzel örneği 1923'te Korfu'yu bombalatmasıydı. Hemen ardından Arnavutluk'ta kukla bir rejim kurdurmuş ve Libya'yı yeniden işgal etmişti. Aklı fikri Akdeniz'i, 'mare nostrum'a dönüştürmekti. Yani, 'Bizim Deniz'e...

Mussolini, 1935'te, Stresa Konferansı'nda, Avusturya'nın bağımsızlığının korunması için Hitler karşıtı bir cephe oluşturulmasına yardım etmişti. Lakin aynı yıl Etiyopya'ya karşı giriştiği savaş Milletler Cemiyeti tarafından kınanınca, kapıyı vurup cemiyetten çıktı ve bir anda kendisini, 1933'te cemiyetten ayrılmış Nazi Almanyası ile ittifak içinde buldu. *Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuştu!* İspanyol İç Savaşı'na, General Franko'nun yanında yer alarak burnunu sokan Mussolini, böylelikle, İngiltere ve Fransa'yla da köprüleri atmış oluyordu. Hitler karşısında oldukça zayıf durumda kalan Duce, 1938'de Avusturya'nın ilhakını, ardından da Çekoslovakya'nın parçalanmasını sineye çekmek durumunda kalacaktı.

İtalyan diktatör, her ne kadar 1938'deki Münih Konferansı'nda Avrupa Barışı için çalışan bir arabulucu rolüne soyunsa da, 1939 Mayısında Hitler'le yaptığı Çelik Paktı ile safını seçti. Ortağı Hitler'in izinden gitmekte gecikmedi. Ülkedeki Yahudilere kan kusturmaya başladı. İkinci Dünya Savaşı ufukta belirdiğinde, Mussolini; Malta, Korsika ve Tunus'ta gözü olduğunu ilan etmişti. 1939 Nisanında kısa süreli bir savaşın ardından Arnavutluk'u işgal etti. Avrupa'daki güç dengesini koruyarak isteklerine daha çabuk ulaşabileceğini göremeyen İtalyan lider, blöf ve şamataya dayalı politikalarıyla Avrupa demokrasilerine, toprak taleplerine boyun eğmeleri çağrısında bulunmaya başladı. Her ne kadar İtalya'nın savaş gücünü öven ve savaşı kutsayan hamasetine ara vermemiş olsa da, Hitler'in Polonya'yı işgal etmesiyle patlak veren İkinci Dünya Savaşı arifesinde Mussolini'nin ordusunun durumu, içler acısı haldeydi. Kimin kazanacağını kestiremediği için ilk etapta tarafsız kalmaya karar verdi. Lakin Fransa'nın düşmesinin ardından, savaşın fazla uzun sürmeyeceğini hesaplayarak, 1940

Ruh ikizi Hitler ile birlikte. Mussolini, hep Hitler'in 'daha komik' versiyonu olarak görülmüştü. Kendisi de bu yorumların farkındaydı ve Alman yoldaşını çok kıskanıyordu. 'O kısa pantolonla gezerken, ben Faşizmin kitabını yazdım' diyordu ki, fena halde haklıydı.

"Ben politika yaparken Hitler daha doğmamıştı!"

Mussolini'nin en sinir olduğu şeylerden biri de, Hitler'in küçük ortağı olarak görülmesiydi. Mussolini'nin sevgilisi Petacci'nin günlüklerine göre İtalyan lider, Hitler'in gücünü ve şöhretini kıskanıyordu. Mussolini aynı zamanda kendisinin Hitler'in Musevi karşıtı politikalarını taklit ettiğini söyleyenlere de öfkeleniyordu. İtalyan lidere göre kendisi, 'Hitler daha doğmadan politikaya başlamıştı ve Yahudi karşıtlığı, onunkinden daha eskilere gidiyordu!'

Ve yolun sonu. İtalyan diktatörü Mussolini ayaklarından asılmış, cansız gözlerle dünyaya tersten bakıyor. Ve tarih yapması gerekeni yapıyor; kılıçla gelen kılıçla gidiyor.

Haziranında müttefiklere savaş ilan etti. Oysa daha önünde koşulması gereken beş uzun yıl olduğunu bilmiyordu.

Ordusu çenesi kadar güçlü değildi

Aynı yıl Ekiminde İtalyanların Yunanistan'a yaptığı saldırı, Duce'nin ordusunun, çenesi kadar güçlü olmadığını gösterecekti. Bu durumda Hitler'in ayak izlerini takip etmesinden başka çare kalmamıştı. Almanya'yı takip ederek 1941 Haziranında Rusya'ya, Aralığında da Amerika'ya savaş ilan etti. İtalyanların tüm cephelerde yerlerde sürünmesi ve müttefiklerin 1943'te Sicilya'ya çıkarma yapması, Mussolini için çanları çaldırmaya başlamıştı. 25 Temmuz 1943'te Büyük Faşist Konsülü'nde yoldaşları Mussolini'ye karşı cephe alınca, yolun sonuna geldi. Havanın dönmesinden güç alan kral, Mussolini'yi tutuklat-

tı. Lakin Hitler'in, ruh ikizini yaban ellerde bırakmaya niyeti pek yoktu. Tutuklanmasından birkaç ay sonra Alman birlikleri tarafından kurtarılan Mussolini, İtalya'nın kuzeyinde Faşist bir devlet kurdu. Ama kurduğu bu 'Salo Cumhuriyeti' aslında Almanların kuklasından başka bir şey değildi. Mussolini, bu mini devletçiğinde, bir kez daha fikirlerinden çark ederek, siyasi kariyerindeki ilk göz ağrısı sosyalizme ve kolektivizasyona döndü. Hatta aralarında kendi damadı Galeazzo Ciano'nun da bulunduğu; kendisini yüz üstü bırakan Faşistleri idam ettirdi. Emperyal hayallerinin suya düşmesinden dolayı, 'bu hayallerini yeterince takdir edememiş' İtalyan halkını suçlamayı da ihmal etmiyordu. *Halkı doğrudan suçlamaya başlayan her diktatör, aslında yolun sonuna geldiğini de itiraf etmiş olurdu.*

Musevi düşmanıydı sevgilisi Musevi çıktı

Mussolini de Hitler gibi enerjisini Musevi düşmanlığından alıyordu. Ama ilginçtir, en uzun süreli sevgililerinden biri Musevi'ydi! Diğer bir sevgilisi Claretta Petacci'nin günlüğünde adı geçen Musevi Margherita Sarfatti, Mussolini ile 26 yıl aşk yaşamıştı. İtalya'da 2009'un sonlarında kitap olarak yayınlanan günlüklerle ortaya çıkan bu gizli aşkın kahramanı Sarfatti, Mussolini'nin hiçbir zaman Yahudi karşıtı olduğuna inanmamış, 1938'de gerçek yüzünü ortaya koyan icraatlarına şahit olunca da Duce'yi terk ederek Arjantin'e gitmişti. Oysa sevdiği adamın ilk biyografisini *Il Duce*'yi (Lider) o yazmış, hatta Mussolini için Katolik bile olmuştu.

Müttefiklerin Milano'ya varmasından hemen önce, 1945 Nisanında, İsviçre'ye iltica etmeye çalışan Mussolini, yanında metresi Clara Petacci olduğu halde, İtalyan partizanları tarafından yakalandı. Yargılanmadan idam edildiler ve cesetleri baş aşağı asılarak halka sergilendi.

Devrimcilerin eli en kanlısı, Modern Çin'in Mimarı

Başkan Mao

(1893–1976)

"Komünizm aşk değildir. Komünizm, düşmanları ezmek için kullandığımız bir çekiçtir."
Mao

Pekin'deki kız okulunun bahçesi her zamanki gibi çocuk çığlıklarıyla yankılanıyordu. Lakin bu kez olağan olmayan bir şeyler vardı. Kızlar alışılageldiği şekilde ip atlamıyor, birbirlerini sobelemeye çalışmıyor ya da benzeri oyunları oynamıyorlardı. Bugünkü oyunları biraz daha acımasızdı. Okul Müdür yardımcısı, 4 çocuk annesi 50 yaşındaki Zhong-yun Bian'ın etrafını saran çocuklar, bir anda korkudan titreyen kadını tekmelemeye, saçlarını çekmeye ve üzerine kaynar su boca etmeye başlamışlardı! Kadın can havliyle sağa sola kaçmaya çalışsa da nafileydi. Çivilerle bezeli sopalar, ince bedenine inip kalkmaya başlamıştı bile. Kan içinde sendeledi ve hırlayarak, 17 yıldır görev yaptığı okulun bahçesinde son nefesini verdi. Ellerindeki sınırsız güçten deliye dönmüş öğrenciler, kanuna uygun davranıyor, Çin'in megaloman lideri Başkan Mao'nun arzularını yerine getiriyorlardı. Zavallı Zhongyun, Mao'nun akıllara durgunluk veren Kültür Devrimi'nin ilk kurbanıydı ama sonuncusu olmayacaktı...

Dünya nüfusunun neredeyse dörtte birinin kaderi üzerinde söz sahi olan Mao, barış zamanında yaklaşık 70 milyon Çinlinin ölümüne sebep olarak 20. yüzyıl liderleri arasındaki kırılması güç, çirkin bir rekorun sahibi olmuştu. Uzunca bir süre, yarım milyar insanın ne giyeceğine, ne yiyeceğine, nasıl düşünüp nasıl yaşayacağına varıncaya dek hayatlarının her zerresi üzerinde kontrol sahibi olan Mao'nun çürümüş mirası, ölümünün üzerinden geçen bunca zamana rağmen, kan sızdırmaya devam ediyor.

Baba dayağı üzerinden eksik olmadı

26 Aralık 1893'te Çin'in Hunan vilayetinde kalabalık bir ailede doğdu. Çin kırsalında yaşayan, milyonlarca sıradan ailenin milyonlarca sıradan çocuğundan biri olarak büyüdü. Üzerinden anne şefkati ve fakat baba dayağı hiç eksik olmadı. Diktatörler ligindeki diğer akranları gibi, sorunlu bir çocukluk yaşadı; okulla arası hiç iyi değildi. Üç ayrı okuldan kovuldu. 14 yaşındayken, kendisinden dört yaş büyük kuzeniyle evlendi. Kızcağızın ismi bile yoktu, zaten bir yıl sonra da ölmüştü. Mao, hiçbir zaman onu karısı olarak görmediğini söyleyecekti.

Çin'in onun çocukluğuna denk gelen bir zaman diliminde imparatorluk sistemini tavsiye etmeye çalışması, kim bilir belki Mao'nun da kaderini değiştirmişti. Ve nihayet beklenen olmuş, 1 Ocak 1912'deki devrimle, modern Çin'in babası olarak kabul edilen Sun Yat-sen, başında Mançu Hanedanlığı'nın olduğu imparatorluğu lağvedip, cumhuriyeti ilan etmişti. 2 bin 500 yıllık imparatorluğun tarihe karıştığı Çin'de yeni bir sayfa açılıyordu. Artık ülkedeki sosyalistlerle milliyetçiler Yeni Çin'in sahibi olmak için çarpışacaktı. 18 yaşındayken Mançu Hanedanlığı'na karşı ayaklanan kalabalıklar arasında Mao da vardı. *Devrimcilikle erken yaşta tanışmıştı. Artık önüne ne çıkarsa devirecek ve ülkeye damgasını vuracaktı...*

Çin Komünist Partisi'nin propaganda posterlerinden biri.

Kendi kişiliğini arayan çoğu serkeş ruhun yaptığı gibi, Mao da orduya yazıldı. Ama ortamı sevmedi. Talimler, sıkı disiplin ve emir almak gibi şeyler kitabında yazmıyordu, kısa sürede ordudan ayrıldı. *Kendisi disipline dayanamayan Mao, ilerleyen yıllarda dünyanın en kalabalık toplumunu sopayla disipline sokacaktı.* Kısmetini öğretmenlikte denedi. Tarih öğretiyordu. Öğrencileri onu 'pejmürde, çorapları delik bir adam' olarak hatırlayacaktı.

Diktatör ve mutlu çocuklar temalı bir başka propaganda posteri.

Serseri mayın gibi sürükleniyordu. Bu durum 1919'a dek devam etti. Şanghay'da Çin Komünist Partisi'nin (ÇKP) dallanıp budaklandığı bir ortamda, parti ideologlarından biriyle tanıştı. Partinin ilkeleri kendisine cazip gelmiş, beklediği 'çağrıya' kavuşmuştu. Marx, Engels gibi sosyalist ideologların eserlerini elinden düşürmüyordu. Aynı günler, sadece zihinsel dünyası değil, özel hayatı da şekilleniyordu. Eşlerinden

Mao, Sovyetlerle yaşadığı ideolojik gerginliğe karşı, Masa Tenis Diplomasi'si sonucu Amerika'yı yanına çekmişti. Başkan Nixon, Mao ile birlikte Pekin'de...

Tenis Diplomasisi'nin mimarıydı

Amerikan Masa Tenisi Milli Takımı'nın 1971'deki Çin ziyareti, dünya siyasi tarihinin en önemli olaylarından biriydi. Tenisçiler, Komünistlerin Çin'i ele alışından bu yana ülkeye giren ilk Amerikalılar olmuştu. Bu işin mimarıysa gelmeleri için izin veren Mao'ydu. Soğuk Savaş'ın en hararetli günlerinde, Kore ve Vietnam savaşlarından dolayı boğaz boğaza olan iki ülke ilişkileri, masa tenisçilerinin gösteri maçıyla bir anda bahar havasına bürünmüş, bugün de devam eden özel ilişkinin temelleri atılmıştı. Tenisçilerin ardından yaşanan yumuşamanın getirdiği gizli görüşmeler sonucu ABD Başkanı Nixon, 1972 Şubatında Pekin'i ziyaret ederek tüm dünyayı şaşırtmıştı. Kimilerine göre bu olay insanoğlunun Ay'a ayak basması kadar inanılmazdı. Mao, o dönem Sovyetlerle arasındaki gerilimden dolayı (iki ülke farklı komünizm anlayışlarını savunuyordu) Amerika gibi bir ülkeyi yanına çekerek, aynı zamanda ne kadar pragmatik olduğunu da göstermişti.

en tutkuyla bağlı olduğu Yang Kai-hui ile tanıştı. Yine de bu ateşli aşk, Mao'yu durduramayacaktı. Kai-hui, sonradan kaleme aldığı anılarında Mao ile aralarında yaşanan sayısız 'yakalama-affetme' seanslarından bahsedecekti.

Komünizmle kendini bulan ruh

Ruhundaki boşluğu komünist ideallerle dolduran Mao, önünde açılan bu yeni dünyaya sıkı sıkıya sarıldı. Bu ihtirası ona parti içinde hızla yükselmenin yolunu da açmıştı. Kısa

zamanda radikalliği ile haklı bir üne sahip oldu. Henüz 33 yaşındayken, 1927'de, bir zamanların asker kaçkını Mao'su, Çin'in güneyinde, çiftçilerden müteşekkil bin 500 kişilik bir gerilla biriminin sorumlusu olmuştu. Devrimci kişiliğinin şemsiyesi olacak acımasız karakterinin ilk belirtilerini burada sergileyecekti. *Halka açık infazlar ve işkencelerle...*

General Mao, işgalci Japon ordularına karşı savaşan komünist direnişçilerin başında olduğu günlerde...

Mao aynı yıl, üç çocuğunun annesi Kai-hui'yi terk ederek 18 yaşındaki Gui-yuan'ı 'aldı.' Mao'nun kendisi için çok yaşlı ve değersiz olduğunu düşünen genç kız, ne yapsa da 'sahibinin' iradesinden kaçamadı. Bir yıl geçmişti ki, Jiangxi'deki Komunist devletin başına getirildi. Artık o 'Başkan Mao'ydu. İlk icraatı, kendisine karşı çıkanları temizletmek oldu şüphesiz. Bu temizliğin faturasını beş bine yakın muhalif ödemişti. Milliyetçi Kuomintang Partisi'nin ÇKP'ye karşı ayaklanmasıyla çıkan çatışmalarda eski karısı Kai-hui'nin infaz edilmesi, acımasız ruhunu daha da biledi. Hayatının kadınının kendisini lanetlemeyi reddettiği için milliyetçiler tarafından idam edilmesi, Mao'yu yıkmıştı. Sonrasında *"Ben yüz kez ölsem, onun ölümünü telafi edemem"* diyecekti anılarında.

'Uzun Yürüyüş' bir halkla ilişkiler başarısıydı

Mao, her 'başarılı' diktatör gibi, tam bir halkla ilişkiler uzmanıydı. 1934'te milliyetçiler tarafından sıkıştırılıp ana üssünden kaçmak zorunda kalınca, bu kaçışı, ustaca bir manevrayla, muzaffer 'Uzun Yürüyüş'e *(Long March)* çevirmesini bilecekti. Çin'in güneyindeki Kızıl Ordu ile buluşmak için yanındaki 80 bin adamıyla 9 bin 650 kilometrelik

Bayan Mao da kocasından geri kalmamıştı

Jiang Qing, zalimlikte kocasından geri kalmamış, hatta Kültür Devrimi'nin en önde gelen teorisyenlerinden ve sahadaki uygulayıcılarından biri olmuştu. Eski bir oyuncu olduğu için kültürü pohpohlayan ve kitleleri kışkırtan propaganda filmlerinin belkemiğiydi. Parti içindeki üç arkadaşıyla birlikte bir klik oluşturmuşlar, daha sonradan bu gruba, Mao'nun onları çağırdığı şekliyle, 'Dörtlü Çete' denmişti. Mao öldükten sonra çete de etkisini kaybetti. Kısa zamanda gözden düştüler ve 1980'de eski yönetimin aşırı uygulamalarından kendini aklamak isteyen ÇKP, çeteyi yargı önüne çıkardı. Çin'i dış dünyaya açan Deng Tiaoping, TV'den de canlı yayınlanan yargı süreciyle yeni bir dönemin başladığını işaret ediyordu. Bayan Mao, 1991'de sağlığının bozulması üzerine serbest bırakıldı ve ardından da intihar etti.

uzun bir yürüyüşe çıktı. Her kilometrede ardında soğuktan donmuş cesetlerden müteşekkil bir yol çizgisi bırakıyordu. Uzun yürüyüşün sonunda hayatta kalan adamlarının sayısı sadece 20 bindi! Her ne kadar bu uzun mesafenin büyük bir bölümünü tahtırevanla taşınarak tamamlasa da, gazetecilere, diğerleri gibi yalın yaban yürüdüğünü söyleyerek 'halk adamı' imajını pekiştirme yoluna gidecekti.

İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle ülkedeki Milliyetçiler ve Komünistler arasındaki iktidar savaşı bir süreliğine rafa kaldırıldı. Artık ortak bir düşman vardı: Ülkeyi işgal eden Japonlar. Mao'nun komünistleriyle Çan Kayşek'in liderliğindeki milliyetçiler, ilki Rusların, ikincisi de Amerikalıların desteğini alarak Japonlara karşı amansız bir direnişe geçti.

Artan gücü ve iktidar menziliyle birlikte iştahı da artıyordu Çinli liderin. Hiçbir zaman hayran sıkıntısı çekmedi. Özellikle kadınlar açısından! Hayatına girip, kendi hayatına 'son veren' kadınlardan biri de Gui-yuan olacaktı. Mao'dan beş çocuğu olmuş, bunlardan biri ölürken, diğerlerini de, milliyetçilerden kaçış esnasında Mao'nun emriyle terk etmek zorunda kalmıştı. Hayatının geri kalanını çocuklarını

Bayan Mao lakaplı Jiang Qing kocası öldükten sonra Mao'nun geçmişteki uygulamalarını lanetlemek isteyen rejim tarafından yargı karşısına çıkarılmıştı.

aramakla geçirmiş, ama en büyük darbeyi, Mao'nun tekrar evlendiğini duyunca yemişti. Zaten bir daha da iflah olmadı. O, Rusya'daki bir akıl hastanesinde çilesini çekerken, Başkan Mao, tarihe gerçek anlamda damgasını vuracak dördüncü karısı Jiang Qing ile gününü gün etmeye başlamıştı bile.

Artık Çin'in tek bir efendisi var...

Mao'nun gücü giderek artıyordu. 1941'de ÇKP'nin üye sayısı 700 bini bulmuştu. Lakin bu kâfi değildi. Ona; gönüllü, içten destekten ziyade, sorgusuz sualsiz peşinden gelecek yığınlar lazımdı. Böylelikle tuşa bastı ve insan hayatının her zerresine uzanan bir kanunlar dizisini hayata geçirdi. 1942'de hiciv ve taşlama yasaklandı. "Garip dil kullanımı" başlıklı bir de kanun çıkartılarak, parti aleyhinde, ima yoluyla da olsa aleyhte düşünceler dile getirmek yasaklandı, yapanlar ajan suçlamasıyla cezalandırılmaya başlandı. 1945'te partinin kontrolünü tamamen ele geçirmişti Mao.

İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesiyle milliyetçilerle komünistler arasındaki ittifak da sona erdi. İktidar mücadelesi tekrar başladı. Uzun ve kanlı bir sürecin sonunda Mao, Amerikan destekli milliyetçileri mağlup etmişti. Milliyetçiler Formoza Adası'na kaçarak Tayvan adıyla bilinen Milliyetçi Çin'i kuracaklardı.

Toplumu, liderin kurduğu 'sahte cennete' inandırmak için hazırlanmış posterlerden biri. Sağlıklı yüzler, neşeli çehreler. Lider önde, toplum her kesimiyle arkasında, muasır medeniyete doğru yürüyorlar...

Artık Çin'in tek bir efendisi vardı: Mao. Pekin'de Tiananmen Kapısı'nın önünde dikilip, Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ilan ettiğinde, Çin'de yeni bir sayfa açılıyordu. Aşka gelmiş kalabalık "Çok yaşa Başkan Mao!" çığlıkları atıyor, ama o gün için Çin'in nasıl bir belanın içine düştüğünü henüz bilmiyorlardı. *Mao, 550 milyon insanın mutlak efendisi olmuştu...*

Güce aç birçok diktatör gibi Mao da zamanla tuhaf davranışlar sergilemeye başladı. Sevdiği balığı bin kilometre uzaktan plastik torbalar içinde taşıtmak, uzun süreler yıkanmamak, dişlerini hiç fırçalamamak ve hatta ülkenin farklı bölgelerinde kendisi adına yapılmış elli kadar konutta, ülkede güçlükle bulunan yakıtla ısıtılan yüzme havuzlarında yine ülkenin farklı bölgelerinden getirilen genç kızlarla gününü gün etmek gibi!

Çin'in kapıları kapanıyor

Kapitalistlerin etkisinden korkan Başkan Mao, 1949'da ülkeyi dış dünyaya kapadı, vatandaşlarının seyahat etmesini yasakladı ve ülkedeki tüm yabancıları kapı dışarı ettirdi. Bu uygulamalar ancak

Yıl 1966. Kültür Devrimi günlerinde eskiye dair ellerine geçen her şeyi yakan Maocu gençlik ülkede terör estiriyordu.

ve ancak kendisinin ölmesinden sonra yürürlükten kaldırılabilecekti. Aynı dönemde Tibet'in kuzeyini işgal etti ve memleketin canına okuyacak işlerden birine imza atarak 'Büyük Adım' (*Great Leap Forward*) politikasını hayata geçirdi. Toplumu yeniden organize edecekti. 1958'de kırsalda yaşayan herkesin, 'kontrolü daha kolay olacağı' gerekçesiyle komünlerde toplanması emrini verdi. Mao bu devasa adımla, köylü toplumu bir anda sanayi toplumuna dönüştürmeyi kafaya takmıştı. Hedef, çelik üretiminde İngiltere'yi geçmekti! Köylerinden boşaltılan kitleler, zorunlu işçilik yapıldıkları kamplara tıkıldı ve boğaz tokluğuna çalıştıkları amansız bir düzenin sacayağına dönüştürüldü. Dünün çiftçileri, ertesi sabah uyandıklarında fabrika işçileri olmuşlardı. Mao, komünizm sosuna batırılmış bugünkü yarı

Kültür Devrimi günlerinde ellerinde taşıdıkları kırmızı kitapçıklarla aşka şevke gelmiş devrimci gençler lidere ve rejime bağlılık yemini ediyor.

faşist-yarı kapitalist Çin'in amansız kalkınma hamlesinin de tohumlarını atmış oluyordu. İnsan çoktu. Ölene kadar çalıştırılmaları da sorun olmazdı haliyle!

Söz konusu politikalar fecaatti. Tarımdaki nüfus bir anda boşalınca ve kolhoz sistemi de (kooperatifçilik de denebilir) gıda üretiminde istenen artışı sağlayamayınca, kısa zamanda kıtlık patlak verdi. Mao'nun cevabı netti: *"Açlıktan ölüyorlarsa, daha sıkı çalışsınlar!"* Büyük Adım'ın milyonları öldürdüğünü ve bu politikadan vazgeçilmesini söylemeye cesaret edenler, karşı devrimcilik suçlamasıyla soluğu hapiste alıyordu. Bunların arasında Savunma Bakanı Peng Dehuai bile vardı. *Lider asla yanılmazdı...*

Mao ülkenin milli gelirini Gobi Çölü'ndeki nükleer testler için harcarken, ülkede yaklaşık 38 milyon kişi (Bazı kaynaklarda 38–45) bu akılsızca politikalardan kaynaklan kıtlıklar ve hastalıklardan dolayı ölmüştü. *Bu, tarihin bu ana kadar gördüğü en büyük kıyımdı*. Çin'deki okul kitaplarıysa bu kepazelikten asla söz etmeyecekti. Kitaplara göre 1959-61 yılları arasında meydana gelen felaketlerden dolayı 'bazı sıkıntılar' yaşanmıştı.

Dünyanın gözünden uzak bir şekilde ördüğü milyarlık kozasında Mao, giderek daha da akıl dışı davranışlar sergilemeye başlamıştı. Etrafındaki insanların isimlerinden sıkılıyor, onları rakamlarla çağırıyordu. Ülkede din yasaklanmış, bireysellik görüldüğü yerde kurşuna dizilmiş, dikkat çekici olma dürtüleri ayağından sallandırılmıştı. Mao, kadınların saçını başını yapmasını, uzun etek giymelerini, yüksek topukla dolaşmalarını da yasaklamış ve ülkedeki herkes, Mao Modasını takibe zorlanmıştı. Koyu yeşil kalın kumaş pantolon ve gömlekten oluşan, akıllara ziyan o sevimsiz 'moda', kısa zamanda tüm Çin'i etkisi altına alacaktı.

Kültür Devrimi'yle kültür yere serildi

Mao, herkesin hayatına burnunu sokma operasyonunu tamamladıktan sonra, 1966'da, bu kez de tarihi yeniden şekillendirmeye soyundu. Ülkenin başına on yıl sürecek bir bela açıyordu. Bunun için kullandığı manivela önce 'Büyük Ayaklanma' *(Great Purge)* ardından da, daha bilindik şekliyle, Kültür Devrimi *(Cultural Revolution)* olarak tarihe geçecekti. Mao'nun amansız ısrarıyla,

Kültür Devrimi nasıl bir belaydı?

Mao'nun 1966–76 yılları arasında Çin'in başına ördüğü en belalı ve kanlı çoraptı Kültür Devrimi. Başkan, bu şekilde yeni bir ulus inşa etmeye soyundu. Geleneğe, göreneğe ve bilgiye savaş açıldı. Entelektüeller, okumuş yazmış kesimi, çalışma kamplarına tıkıldı. Budist rahipleri hapse atıldı, Buda heykelleri yıkıldı. Konfüçyüs yazmaları yakıldı. Müslümanlara zorla domuz kestirildi. Okullar kapatıldı. Yabancı dilde kitap okuyanlar hapse atıldı. Herkes herkesin muhbiri oldu. Mao'nun beyinlerini yıkadığı Kızıl Muhafızlar, devrimin bekçiliğini yaptı ve yüz binlerce (bazı kaynaklara göre bir milyon) insan öldü. Bugünkü Çin'de bu dönem 'On yıllık kaos' ya da 'On yıllık bela' olarak isimlendiriliyor ve ders kitaplarında bahsi geçmiyor.

ulus, 'geçmişe ait dört eskiyi' ezmeye başladı. Bunlar kültür, fikirler, alışkanlıklar ve gelenekti. Onun tabiriyle 'yenilikçi düşünceler' ve 'komünizmin düşmanları' ortadan kaldırılıyordu. Asırlara meydan okumuş tarihi binalar yerle bir edildi; bu yerle bir etme işlerinde özellikle ülkedeki entelektüeller çalıştırıldı. Mao'nun lanetinden kimse kaçamıyordu. Öğretmenler ve yazarlar işkenceye uğruyor, operalar, tiyatrolar ve filmler, devrimci propagandaya payanda olacak şekilde yeniden tasarlanıyordu. Mao'nun gözdesi olan ve Madam Mao olarak tarihe geçen Jiang Qing, kocasının ölüm makinesinin dişlilerini yağlamakta gecikmemişti. Kendi başına ölüm timleri kuran ve estirdiği terör fırtınasıyla dünyanın en kudretli kadınları liginde başa oynayan Qing, bir zamanlar kendisinin talip olduğu rolleri kapan aktrislerin de aralarında olduğu yüzlerce kişiyi ipe gönderirken gözünü kırpmamıştı. Mao bile kendisini, karısı için, "*Jiang Qing bir akrep kadar öldürücüdür*" demek zorunda hissetmişti.

Dünyanın en çok basılan kitabı: Kırmızı Kitap

Mao da, her diktatör gibi, kendi fikirlerinin toplumun tüm dertlerine derman olabilecek biricik ilaç olduğuna inanıyordu. E, doğal olarak bu eşsiz düşüncelerini kitaplaştırmakta gecikmemişti. 1964–76 yılları arasında tahminen 5–6.5 milyar kopya basılan kitap, 20. yüzyılın en çok (zoraki) okunan kitabı olmuştu. Dinin yasaklandığı bir ülkede neredeyse kutsal kitap konumuna yükselmiş, özellikle Kültür Devrimi esnasında her Çinlinin taşıması zorunlu olmuştu. Taşımayanı Kızıl Muhafızlar bir güzel dövüyor, dayağı yiyenin, daha kitabı okumadan 'zihni' açılıyordu. Batılılar, cepte taşınabilir boyutta basıldığı için kitaba 'Küçük Kırmızı Kitap' adını vermişlerdi. Kitapta Mao'nun hayata dair her türlü düşüncesi, maddeler halinde sıralanıyordu.

Baş ağrısına, diş ağrısına bire bir: Kırmızı Kitap

1966 Mayısında Mao'nun etrafında inşa edilen kişi kültü en tepe noktasına ulaştı. Üzerine portresi işlenmiş bröveler yakalardaki yerini aldı. Mao'nun özlü sözlerinden oluşan Kırmızı Kitap, satır satır hatmedilmeye başlandı. Neler yoktu ki bu kitapta! "*Tüm insanlar ölmeli; ama ölüm, ehemmiyetine göre farklılık gösterebilir*" diyordu sözgelimi 'Yüce Lider'.

Genç Kızıl Muhafızlar, eskiye dair ne varsa yakıp yıkıyorlar. Amaç Kültür Devrimi ışığında yeni bir toplum yaratmak. Yerde duran plaketlerse Konfüçyüs'e ait yazmalar...

Kültür devrimi esnasında, özellikle 'düşman' olarak görülen bilginin merkezi olan üniversitelerde kıyımlar yaşandı. Devrime aşkla bağlı gönüllü gençlerin oluşturduğu Kızıl Muhafızlar, üniversite hocalarını kalabalıklar içersinde sürüklüyor ve bazen de linç ederek öldürüyorlardı. Evlere giriyor, kitapları yakıyor, plakları ve tabloları parçalıyor, yerleşik kültüre dair ne varsa yerle bir ediyorlardı. Zira ortaya çıkan boşluğa nur topu gibi bir kızıl kültür yerleştirilecekti ama ne yazık ki bu çocuk doğmadan ölünce, Çin, koskoca bir kültürel çöle dönmekte gecikmedi.

Ülkede esen bu kıyım fırtınasından, sanılanın aksine, güç piramidinin tepesindekiler de muaf değildi. Çin'in yaşını başını almış Devlet Başkanı Liu Shao-chi *(Mao, resmiyette sadece Parti Başkanı olsa da ülkeyi fülen yöneten isimdi)* bile, Mao tarafından kendisine rakip görüldüğü için tutuklanmış, muhtemelen hapishanede yediği dayaklardan dolayı ölmüştü! Bayan Mao da, bizzat Shao-chi'nin karısına, üstelik çiftin küçük çocuklarının gözleri önünde işkence yapmış ve kadıncağızı on yıllık hücre cezasına çarptırmıştı. *Karı koca Mao'lar ülkenin hakkından geliyordu!*

'O da ölümlü' diyenlerin hainlikle suçlandığı bir anda ölmüştü Mao. Ondan daha büyük bir liderin olmadığına şartlanan kitleler, gözyaşları içinde koştular katafalkına, son bir kez görmek için 'her şeylerini'.

Mao da ölür...

Lakin Mao'nun tüm şevkine rağmen, bu devran böyle devam etmeyecekti. 1972 yılına gelindiğinde diktatör 80 yaşındaydı. Tedavisi olmayan ve motor sinir hücrelerini tahrip eden bir hastalığın limanına demir atmıştı. Giderek azalan görme yetisinden dolayı etrafındakilere ayakuçlarına basarak yürümeleri emredilmişti. Zira Başkan'ın ne olursa olsun tedirgin olmaması gerekiyordu. Hayatının son demlerine doğru ağızlarından salya akan, geçmişin başarılarıyla avunan ve iktidardan devrilmiş krallarla ilgili şiirlere gönül vermiş biri olup çıkmıştı.

Ecel, 1976 yılının 9 Eylül gecesi, gece yarısını on geçe Mao'nun da kapısını çaldı. "Mao da ölümlü birisi" demeye cesaret edenlerin karşı devrimcilikle suçlandığı bir ülkede, Mao da ölmüştü işte. Tiananmen Meydanı'na toplanan binler, dizlerini dövdü. Asla bir başkasıyla kıyaslama şansları olmadığı 'eşsiz' başkanları ölmüştü. Gözyaşları sel oldu aktı; diz kapakları dövünmekten aşındı. Mao'nun mumyalanmış cesedi, meydanda sergilendi. Halen de orada.

Aradan geçen 30 yıldan fazla zamana rağmen Mao'nun mirası, Çin'in değişen yüzüne rağmen, yaşamaya devam ediyor. Ülke her ne kadar devasa üretim gücüyle kapitalist dünyanın dayanak noktalarından birini oluşturup sisteme eklemlense de, Mao efsanesi, partisinin Başkan'ın anısını diri tutma gayretkeşliğiyle sürekli son kullanım tarihini öteliyor.

Belki de kendi sonunu en iyi özetleyen, yine kendisi olmuştu. 1975'teki bir konuşmasında "Ölümlerin de faydası vardır. En azından toprağı gübrelerler" diyerek...

Bir milleti tarlalarda telef eden psikopat

Pol Pot

(1928–1998)

"En iyi burjuva ölü burjuvadır"
Pol Pot

17 Nisan 1998'de, Tayland ile Kamboçya'yı ayıran sınırın adını kimselerin bilmediği bir noktasında, tarihin gördüğü eli en kanlı diktatörlerden biri olan Pol Pot'un cesedi, yakın adamlarının katıldığı ilkel bir törenle yakılıyordu. Kırsal bir ütopyanın peşine düşüp vatandaşlarına kan banyosu yaptıran adamın hayalleri de kendisiyle birlikte kül olup, rüzgârla birlikte Tayland'a doğru savruluyordu. İlginç olanı, eti ve kemikleri ateşe teslim edilen adam, kendi militanları tarafından bir süredir, bizzat mimarı olduğu devrime ihanet ettiği için esaret altında tutuluyordu! Hayatının son günlerine doğru Pol Pot'u da bir ölüm korkusu sarmıştı. Aldığı her nefesin, sonuncu olabileceğini biliyordu. İşte bu günlerde basının karşısına çıkmış, sevecen bir ses tonuyla kızından bahsederken, diğer yandan da giderek kötüleşen sağlığından endişe ettiğini belirtmişti. Kendisine yaptıkları karşısında sorumluluk hissedip hissetmediği sorulduğunda, safça, "Ben bir mücadele vermek için geldim, insanları öldürmek için değil" deyip, eklemişti: *"Şu halime bir bakın. Vahşi bir insana benzer halim var mı?"*

Doğruydu. Hiç de vahşilere benzemiyordu. Bununla birlikte 1975–79 yılları arasında Demokratik Kampuçya olarak bilinen rejime liderlik etmiş Pol Pot'un kısmen Maoist Çin'den devşirilmiş ütopik politikaları sonucu 2 milyon dolayında insan hayatını kaybetmişti. Bunların 200 bini 'devlet düşmanı' ve 'içimizdeki hain' gibi yaftalarla damgalandıktan sonra idam edilmişti. *Ölenlerin sayısı nüfusla kıyas-*

lanırsa, Kamboç Devrimi'nin, devrimler yüzyılının en kanlısı olduğunu rahatlıkla görebiliriz.

Kamboçya'nın ulusal hafızasında kocaman ve kanlı bir delik açan bu adamın hikâyesi kan, gözyaşı ve sınırsız bir hayalperestlikten başka bir şey değildi.

Fransa'ya burjuva olarak gitti, burjuva düşmanı olarak döndü

Ülkesinin başına bir bela gibi çökecek olan Pol Pot, Kamboçya'nın henüz Fransız mandası olduğu günlerde, varlıklı bir ailenin çocuğu olarak doğmuştu. O zamanlar Saloth Sar adıyla bilinen Pol Pot, devrimci Fransız dil okullarında okudu. Koca ülkede bu ayrıcalıktan yararlanabilmiş bir avuç çocuktan biriydi. Yine de bu ayrıcalığın hakkını verdiği söylenemezdi. Zira yüksekokul diploması almayı başaramamıştı. Yıllar sonra bir sınıf arkadaşı onun için "Çok düşünür, az konuşurdu" diyecekti. 1949'da, Fransızcadaki yetkinliği ona Paris'in kapılarını açtı. Politik bağlantılarını da kullanarak aldığı bursla Fransa'da radyo-elektrik eğitimi almaya başladı. Lakin bu ülkedeki vaktinin çoğunu, kendi tabiriyle, 'ilerici kitaplar' okuyarak geçirecekti. Sömürgecilik karşıtı söylemiyle kendisini cezbeden Fransız Komünist Partisi'ne katılmakta bir an bile tereddüt etmedi. Bir süre sonra okulla uzaktan yakından ilgisi kalmadığı için bursu kesildi ve eve dönmek zorunda kaldı.

Kamboçya bağımsız olmasına oldu ama...

Kamboçya'nın 1953'te Fransa'dan bağımsızlığını kazanmasının ardından hem ülke hem de Saloth Sar için yeni bir dönem başlıyordu. Bir yandan başkent Phnom Penh'teki özel bir okulda öğretmenlik yapan Sar, diğer yandan da, küçük bir yeraltı komünist hücresinin üyesi olarak yasa dışı toplantılara katılmanın, o dünyanın kendine has ritüellerini gizlice yerine getirmenin heyecanını yaşıyor, fırsat buldukça da iktidara uzanmanın hayallerini kuruyordu. Kamboçya Komünist Partisi'nin başına geçince, polis korkusundan dolayı, bir avuç arkadaşıyla birlikte, Vietnam Kamboçya sınırı yakınlarındaki bir Vietnam askeri kampına (Ofis 100) sığındı. İki yıl boyunca burada Vietnamlıların gözetiminde besleme gibi yaşadılar.

Çin'e bir gitti pir gitti

Saloth Sar'ı Pol Pot yapansa, Mao'nun Çin'i oldu. Çinli komünistler, gelecek vadettiklerine inandıkları Kamboç yoldaşlarına 'Politik Potansiyel'den hareketle Pol Pot adını takmışlardı. Mao'nun Kültür Devrimi'nden ve kırsala dayalı toplum ütopyalarından başı dönen Pol Pot, Çinli komünist radikallerle yaptığı görüşmelerin ardından, 'bambaşka bir zihniyetle' ülkesine döndü. Devrimci düşünceleri daha da keskinleşmişti. 1960'lardan itibaren Kamboç Komünist Partisi'nin silahlı kolu olarak kendini gösteren Kızıl Kımerler'le birlikte ülkenin ormanlık bölgesinde karargâhını kurdu. Harekete geçeceği 1970'e dek doğanın göbeğinde, *'burjuva medeniyetinden uzak'* bir şekilde yandaşlarıyla birlikte fikri hazırlıklarla vakit geçirdi; kapitalist sisteme ve getirdiği yaşam tarzına dönük nefretini biledi. Aynı günlerde, patlak veren Vietnam Savaşı'ndan dolayı, komşu Vietnam'da kıyamet kopuyor, Amerika, Vietnamlı kızılları bombayla dövüyor, Vietnam ormanları Amerikalılarla komünist gerillalar arasındaki kıyasıya çarpışmalarla yeşilden kırmızıya dönüyordu. Bağımsız görünmeye çalışan Kamboçya'ysa aslında imkânsızı başarmaya çalışıyordu. Vietnam Savaşı ile çığırından çıkan bölgede kimsenin ayağına basmadan tarafsız kalmak zordu. Ülkeyi Fransız sömürgesi olmaktan kurtaran ve aynı zamanda sömürgecilik dönemi sonrasının ilk ve ebedi devlet başkanı olan Prens Norodom Sihanouk bu çalkantılı dönemde, bölgede güçlü görünenlerden yana tavır alarak; yani Çin ve Kuzey Kore'nin gönlünü hoş tutarak pragmatik bir yol tutturmaya çalışmıştı. Tek derdi ülkesini savaşın dışında tutmak olan prens, Maocu politikaların değerlendirilmeye değer olduğuna dair demeçler veriyor ve Güney Asya'da komünizmin zaferinin kaçınılmaz olduğu şeklinde konuşmalar yaparak Çin'e göz kırpıyordu. Çin de karşılığında yüksek fiyattan Kamboç pirinci alıyordu. Prens Sihanouk aynı zamanda Kamboç toprakları üzerinden Kuzey Vietnam birliklerine cephane nakledilmesine de göz yumuyordu. Özetle herkes memnundu. Bununla birlikte Çin'deki Kültür Devrimi'nin aşırı uygulamalarıyla birlikte prensin Çin'le olan gönül bağı kopacak, ülkedeki solu baskı altına alacaktı. Kendisini devirmeye çalışan ve ülkeye kendi istedikleri türden bir komünizm getirmeye çalışan Kımerlere 'Kızıl Kımerler' adını veren de Prens Sihanouk olmuştu. Prens, bu ikircikli politikalarıyla

Pol Pot savaşçılarıyla birlikte Kamboç kırsalında.

kısa zamanda ülkesindeki kontrolü kaybedince Washington'dakiler düğmeye bastı ve Sihanouk, Amerikan destekli sağcı bir darbeyle devrildi. Bir yandan ülkenin başkentinde tüm bu gelişmeler yaşanırken diğer yandan da uzun süredir ormanda kuluçkada bekleyen Pol Pot kabuğunu kırıyordu.

Amerika bombalıyor Kızıl Kmerler büyüyor

Devrilmesinin ardından Sihanouk, denize düşen yılana sarılır misali, sürekli olarak iktidarına tehdit olarak gördüğü Kızıl Kmerler'in, yönetimi ele geçiren Amerikan yanlısı darbeci hükümete düşman olduğunu açıkladı. Kendisine müttefik arıyordu. Devrik devlet başkanının bu açıklamasıyla Kuzey Vietnamlı komünistler Kızıl Kmerlere sınırsız destek sunmaya başladı. Yoldaşlarına silah sağlayıp eğitim verdiler. Bir süre sonra Kuzey Vietnam birlikleri bizzat Kamboçya'yı işgal ederek Amerikancı hükümete karşı savaşmaya başladı. Kızıl Kmerler de onlara destek veriyordu. Bu zaman diliminde Pol Pot, örgütünün eleman sayısını arttırmak ve katılımcıların ideolojik eğitimini tamamlamakla meşguldü. 'Sağ olsun' Amerikalıların Vietnam'ın yanı sırsa Kamboç topraklarındaki komünist gerilla yuvalarını da bombalamasıyla galeyana gelen Kamboçlar, akın akın Kızıl Kmer saflarına

Kızıl Kımerler'in Kamboçya'da yönetimi ele geçirmesini halk sokaklara dökülerek kutlamıştı. Kısa zamanda başlarına ne büyük bir bela aldıklarını anlayacaklardı.

koşuyordu. Bu bombardımanlarda yaklaşık 600 bin Kamboç hayatını kaybetmişti. Amerikan karşıtlığı açısından eşsiz bir maden keşfetmişti Pol Pot. Öte yandan sadece ve sadece köylü geçmişi olanların ve eğitimsizlerin Kızıl Kımerlere katılmasına izin veriliyordu ki bu bile başlı başına saçmalıktı. Zira Pol Pot başta olmak üzere örgütün tüm üst düzey kadrosu, Fransa'da eğitim görmüş, rahatlıkla entelektüel olarak tanımlanabilecek isimlerdi! Zamanla Vietnamlılar, Kamboç hükümetiyle görmeye çalıştıkları hesabı Kızıl Kımerlere bırakarak Amerika'yla olan savaşlarına odaklandılar. Vietnamlı komünistlerin cepheden çekilmesiyle birlikte Pol Pot da onları defterden silecek, taraflar arasındaki uzun soluklu husumet başlayacaktı. Aynı yıl ülkedeki

Devrimin, eşitliğin ve özgürlüğün ışığı parlıyor...
Ey Angka seni öylesine çok seviyoruz ki...
Kızıl yolunu takip etmede kararlıyız...

Kızıl Kımer rejimini (Angka) yücelten ve Kamboç çocuklarına zorla söyletilen marştan bir bölüm.

darbe hükümetinin ve ordunun durumu perişandı ve Kızıl Kımerler başat bir gerilla gücü olarak kalmıştı.

Pol Pot liderliğindeki Kızıl Kımerlerin 1975'te başkenti işgaliyle İç Savaş sona erdi. 'Demokratik Kamboçya' adıyla yeni bir rejim kuruldu. Pol Pot, başbakanlığı üstlendi. Şehrin çatışma yorgunu 2 milyon dolayındaki nüfusu, komünist gerillaları sevgi gösterileriyle karşıladı. Savaştan ve fakirlikten perişandılar ve boyunlarına kırmızı atkı dolamış bu genç, savaşçı ve idealist insanların önderliğinde yeni bir toplum inşa edilebileceğini düşünüyorlardı. *Kısa zamanda yağmurdan kaçarken doluya tutulduklarını anlayacaklardı. Hem de ne dolu.*

Ülke bir anda Orta Çağ'a döndü

Kızıl Kımer savaşçıları, 2 milyonluk başkenti, 'Amerikalılar bombalayacak' bahanesiyle bir günde boşaltıp, halkı kırsala sürdü. İşte o andan itibaren büyük bir dram başladı. Kitleler, pirinç tarlalarında çalışmaya mahkûm edildi. Pol Pot'un kafasında kurduğu *'kendi kendine yetebilen tarım toplumu'* ütopyasının zavallı figüranları olmuşlardı. Kımerler, ülkenin diğer büyük kentlerini de boşalttılar. Parayı, bankaları, kısacası modern ekonomiye dair ne varsa hepsini, *'Yeni kuracağımız toplum düzeninde bunlara gerek yok'* diyerek yürürlükten kaldırdılar. Okulları, pazarları, gazeteleri, her dine ait ibadethaneleri yerle bir edip, özel mülkiyetlerin canına okudular. Dış dünyayla bağlantısı kesilmiş ülke, insanoğlunun şahit olduğu en inanılması zor imha seferberliğine beşiklik ediyordu. 'Burjuva medeniyetinin' canına okumaya yeminli Kımerler, parası ve eğitimi olan herkese düşmandı. Bu tanıma uyanlar acımasızca katledildi. Öyle ki sadece gözlük tak-

'Yaşamanız bir kazanç değil.
Ölmeniz de bir kayıp olmayacak.'

Kızıl Kımer rejiminin sloganlarından biri

Medeniyeti sıfırdan başlatmaya niyetli hastalıklı bir zihniyet, bir milleti pirinç tarlalarında telef etmişti. Bu topraklar Ölüm Tarlaları olarak tarihe geçecekti.

ması ve yabancı dil bilmesi bile, insanların, 'burjuva', 'entelektüel' ve dolayısıyla da toplum düşmanı olarak kabul edilmesi ve akabinde kafasına geçirilen bir naylon torbayla boğulması için yeterliydi! Evet, Kımerler, masraf olmasın diye kurbanlarını mermiyle değil, boğarak ya da döverek öldürüyorlardı.

'Hayatı sıfırdan başlatacağız yoldaşlar!'

Pol Pot, kendi devriminin, bilinenlerin en kanlısı ve radikali olmasında kararlıydı. *"Mademki bu kadar çekilen çileye rağmen kapitalist yaşam tarzı varlığını devam ettirecek, o zaman devrim*

1975: Year Zero (Yıl Sıfır)

Pol Pot'un manyakça rejimi, iktidara geldiğinde takvimi kendince sıfırlamış ve medeniyetin sıfırdan başladığını ilan etmişti. Haliyle bu medeniyete dair ne varsa, hepsinin köküne kibrit suyu dökülmesi anlamına geliyordu ki, aynen de öyle yapıldı. Ülkenin ortaçağ koşullarına döndürülmesi; sadece karnını doyurmak için yaşayan bir tarım toplumuna, diğer bir deyişle Pol Pot'un kafasındaki 'ideal' topluma dönüşebilmesi için, modern hayata dair ne varsa yerle bir edildi. Öyle ki 'gözlük takanlar' ve 'dil bilenler' bile, burjuvaziyi temsil ettikleri için hunharca katledildiler. Zaten Pol Pot biraz daha iktidarda kalsa, halkı da toptan sıfırlayacaktı. Zira neredeyse 2 milyon insanın kanına girerek, toplamda ülke nüfusunun üçte birini imha etmişti!

Kızıl Kımerler, halkı, tarıma dayalı ütopyalarından alıkoyacak her şeyi yasaklamış, bu bağlamda modern yaşamı çağrıştıran arabalar da ıskartaya çıkarılmıştı.

yapmanın mantığı ne?" diyordu. Rehber edindiği Mao'nun kitleleri devrim yolunda mobilize etmesinden ilham alarak Kamboçyalı 20 yaş altı gençleri, ülkeyi, geçmişiyle olan tüm bağlarından koparmaları için harekete geçirdi. Çocuklar, anne babalarını, arkadaşlarını ihbar etti, hatta kendi elleriyle öldürdü! Eskiye dair ne varsa imha ediliyordu. Pol Pot'a göre hayata dair her şey sıfırdan başlayacaktı. İşte bu toptancı yıkım dalgasının *Sıfır Yılı* (Year Zero) olarak isimlendirilmesinin sebebi de buydu.

Pol Pot 1976'da hazırladığı akıllara ziyan 4 Yıllık Kalkınma Planı ile ülkenin tabutuna bir çivi daha çaktı. Plana göre bir yıl içinde ülkenin tarımsal üretimini üçe katlayacak ve bunu da gübre, iş makinesi ve modern tarım teknikleri kullanmadan yapacaktı. Her diktatör gibi, hayatın gerçeklerini ıskalamıştı. İç savaş yorgunu bir halk, pirinç tarlalarındaki aşırı çalışma temposuna dayanamadı. Kotaları doldurmak ve Kızıl Kımerlerin 'naylon torbasından' kendisini kurtarmak için, yiyeceği pirinci bile üretim hanesine ekleyince, kıtlık patlak verdi. *Kendi kendine yetmeyi hedefleyen ütopik girişim, halkın kendi kendine açlıktan ölmesine neden oluyordu.*

Aralarında 11-12 yaşlarında çocukların da bulunduğu Kızıl Kımer gerillaları adeta ülkeye kan kusturmuşlar, yüz binlerin kanına girmişlerdi.

'İçimizdeki hainler' türküsü çalınıyor

Bir yandan gerçeklerden ve vicdandan tamamen kopmuş Pol Pot ve adamları, diğer yandan korkunç yaşam koşulları, Kamboçları kırdı geçirdi. Peki, tüm bu dehşet tablosu karşısında Pol Pot ne yaptı? Vakit geçirmeden 'iç düşmanlar' edebiyatına sarıldı ve daha çok kan dökmeye başladı. Paranoyasıyla birlikte cüreti de artıyordu. 1977'de ziyaret ettiği Çin'den, düşman bellediği Vietnam'a karşı askeri ve radikal gündemine yönelik moral destek aldı. Vietnam ve Kamboçya arasındaki sınır çatışmaları, 1978'de topyekûn bir savaşa dönüştü. Pol Pot, tarımdaki hesap hatasını burada da sürdürdü. "Her Kamboç 30 Vietnamlı öldürürse, savaşı kazanırız" diyor, bir taraftan da Çin'den kendisine destek olması için asker yollamasını talep ediyordu. Ne 30'luk hesabı tuttu ne de Çin'den asker geldi. Sadece gerilla gücü olmaktan öteye geçemeyen Kızıl Kımerler, kısa zamanda havlu attı. 1978 Noel'inde Vietnam birlikleri 100 bin kişiyle Kamboçya'yı işgal etti. Ölüm Tarlaları kepazeliği dünyanın gözleri önüne serilince, Pol Pot, helikopterle Tayland'a kaçtı. Vietnamlılar, Kamboçya'da, Kızıl Kımer rejiminden kaçanların da dahil olduğu bir hükümet kurdular.

Sol başta Pol Pot olmak üzere Kızıl Kımer rejiminin liderleri, 1975'de başkent Phnom Penh'de objektive poz veriyor. Rejimin sembolü kırmızı atkılar omuzlarda...

Amerika Pol Pot'un yanında!

Yeni hükümet ülkedeki Kızıl terörün açtığı yaraları sarmaya çalışırken ilginç bir şey oldu. Amerika, yeni yönetimi tanımadı. Zira hükümetin arkasındaki güç, Amerika'nın düşman olduğu Kuzey Vietnam'dı! O yıllar kavgada yumruğun sayılmadığı, 'insan hakları' kelimesinin soğuk bir şaka olarak kabul edildiği yıllardı. Amerikan yönetimi Kamboçya'ya doğru dürüst uluslararası yardım yollanmasına da köstek oluyordu. Üstelik bununla da kalmamış, tarihin en büyük canilerinden Pol Pot'a da çaktırmadan kol kanat germeye, yeni iktidara karşı savaşmaya devam eden Kızıl Kımerlere karşı erzak ve silah yardımı yapmaya başlamıştı! Zavallı Kamboç halkının çilesi Soğuk Savaş'ın bitimine dek sürecekti.

Brother Number One

Pol Pot her ne kadar ülkesine kan kusturduğu yıllarda başbakanlık görevini üstlenmiş olsa da, dünya kamuoyunun karşısına pek çıkmamıştı. Adı sanı ve yüzü zor bilinirdi. Zaten kendisi de ismini pek kullanmamıştı. Hem kendisine hem de diğer kabine üyelerine numaralar vermişti ve genelde bu numaraları kullanıyorlardı. Haliyle Pol Pot Bir Numara'ydı! Bu özelliğinden dolayı dünya onu Brother Number One (Bir Numaralı Kardeş) olarak bilecekti. Diğer kabine üyeleriyse önemlerine göre iki, üç vb numaralar alıyordu.

Dehşetin kalbi: S–21

Kızıl Kımerlerin sapık rejiminin kalbi, S-21 olarak bilinen işkence merkeziydi. Kımer dilindeki adıysa açıkçası daha iyi seçilemezdi: Tuol Sleng, yani 'Zehirli Ağaçlar Tepesi'. Başkent Phom Peng'de bulunan bir okul binası, Pol Pot ve adamları tarafından güvenlik hapishanesine dönüştürülmüş ve 4 yıl boyunca 'rejimin güvenliğini' tehdit ettiğine inanılan 15 binden fazla kişi, akıl almaz tekniklerle burada öldürülmüştü. Pol Pot'un güzeller güzeli rejimini 'tehdit edenler' arasında hamile kadınlar, çocuklar ve ihtiyarlar da vardı. Burada genç kızların boğazı kesiliyor ve hangisinin ölüme ne kadar dayanabileceğine dair kronometre tutuluyordu. Yine bir başka teknikse, karnından bıçaklanan insanları su dolu bir varile sokup, ne kadar sürede öleceklerini gözlemekti. Waterboarding (ellerinden ve ayaklarından bağlanmış, kafası sabitlenmiş ve sırt üstü yatırılmış mahkûmun yüzüne yukarıdan sürekli su dökmek ama tam boğulacağı anda ara vermek, kendine gelir gibi olduğu anda tekrar başlamak şeklinde icra edilen en iğrenç işkence tekniklerinden biri), kızgın demirle dağlama, elektrik verme, tecavüz, naylon torbayı kafaya geçirerek boğma (Kızıl Kımerlerin neredeyse hobisiydi), tırnak çekme ve benzeri teknikler, S-21'deki günlük hayatın ayrılmaz parçası olmuştu. Rejimin sonlarına doğru yaşanan cephane sıkıntısından dolayı idam edilmesi gerekenler, döve döve öldürülüyordu.

Kızıl Kımerlerin işkence merkezi S-21'de sorguya alınan 15 bin kişi öldürülmeden önce fotoğraflanıp, fişlenmişti. Gözlerdeki ifade bile tüm bu kitabı özetliyor.

Pol Pot rejiminin yıkılmasının üzerinden onlarca yıl geçti. Ölüm Tarlaları ise halen kurbanlarından kalanları kusmaya devam ediyor.

Ölüm Tarlaları

Kızıl Kmer rejimi, pirinç tarlaları üzerinde yükselen bir tarım medeniyeti hayal ediyordu. Ama bu tarlalar, rejimin ellerinde can vereniki milyon dolayında Kamboç'un mezarı olacaktı. Rejim muhalifleri ya da rejimin zoraki çalıştırdığı Kamboçlar, çalışmaya zorlandıkları tarlalarda ya boğularak öldürülmüş ya da korkunç yaşam şartlarından dolayı hayatlarını kaybetmişlerdi. Dünya kamuoyu uzun süre Kamboçya'daki soykırımdan haberdar olmadı. 1985 yapımı Killing Fields (Ölüm Tarlaları) isimli film bomba gibi patladı. Filmi bile dünya kamuoyunun kanını dondurmaya yetmişti. Ölüm Tarlaları tabirinin müellifiyse kendisi de Kızıl Kmer rejimi tarafından tutsak edilmiş ve dört yıl işkence görmüş Kamboçya doğumlu Amerikalı gazeteci Dith Pran'dı.

Pol Pot, tam 18 yıl, hem uluslararası dengeler hem Tayland askerleri ve hem de kendi gerilla gücünden kalanlar tarafından korundu. Tayland ve Kuzey Kamboçya ormanlarındaki kamplarda yaşayarak, 80'ler boyunca Kızıl Kmer militanlarına akıl hocalığı yapmayı sürdürdü. 90'lardan itibaren dış desteğini, nihayet, kaybeden Pol Pot'un komünist hareketi, kademe kademe parçalandı. Kabinesinde dışişleri bakanı olarak hizmet eden kayınbiraderi batıya kaçtı. Binlerce Kızıl Kmer gerillası da eski bakanın yolundan gidince, örgüt, bir avuç maceracıdan ibaret şekilde ortada kaldı. Kalanların başına, eski bir asker olan Ta Mok geçti ve kendi

Pol Pot'un kokmaya başlamış cesedi yakılmadan önce gazetecilere gösterilmişti.

Kızıl Kımer rejiminin kurbanlarından arta kalanlar ülkenin başkentindeki Soykırım Müzesi'nde sergileniyor.

adamlarını öldürttüğü gerekçesiyle Pol Pot'u tutuklattırdı. Nihayet birbirlerine düşmüşlerdi.

Soğuk Savaş bitti, diktatör nihayet keşfedildi

Soğuk Savaş sona erip, etrafa zarar verme kapasitesini kaybettiğinde, eski müttefikleri onu yargıya teslim etmek için, nihayet, harekete geçmişti. Dönemin ABD Başkanı Bill Clinton, Pol Pot meselesinin 'halledilmesi' için adamlarına emir verince, Pol Pot'un yakalanması için operasyonlar başladı. Lakin geç kalacaklardı. Asrımızın gördüğü en dehşet verici soykırımlardan birinin mimarı olan Pol Pot, yatağında ölme lüksünü yaşayarak, geride kendisini yeryüzünde yargılayacak tek aktör olarak tarihi bırakmıştı.

15 Nisan 1998'de Amerika'nın Sesi Radyosu'nun Kamboçya Servisi'ni dinleyen Pol Pot, Ta Mok'un kendisini yargılanması için Amerikalılara teslim etmeye hazırlandığını öğrenince birden fenalaştı. Akşam saat 10'da öldüğü ilan edildi. Kimilerine göre kalp krizinden ölmüş, bazılarına göreyse de, yargılanma korkusundan dolayı intihar etmişti.

Soykırımın failleri ne yapıyor?

Kamboçya'daki akıl almaz kıyımın mimarı olan Pol Pot, doğal yollardan ölerek bir bakıma paçayı kurtarmıştı. Bugün soykırım müzesi olarak hizmet veren S-21'in o zamanki komutanı Kaing Khek Iev (Deuch kod adıyla da bilinir) bugün Kızıl Kmer liderlerinden yargı önüne çıkan tek isim. Duruşması halen devam ediyor. Rejimin devlet başkanı olarak görev yapmış olan Khieu Samphan ve örgütün diğer önde gelen liderleri Ieng Sary ve Nuon Chea da soykırımla suçlanıyor. Yargılanmalarına 2011'de başlanacak.

Kendi halkına aldırdığı kan banyosuyla adını tarihin lanetlileri listesine büyük bir azimle yazdırmayı başaran bu hastalıklı ruh, 1970'lerde, Mao ile birlikte, dünyayı değiştirmenin en iyi yolunun, bir anda ve şiddet uygulayarak, ne kadar insanın hayatına mal olursa olsun, sosyal yapıyı parçalamaktan geçtiğine inananların sembolüydü. Dünya basınına yansıyan son demeciyse şuydu:

"Vicdanen çok rahatım."

Avrupalı diktatörlerin en okumuşu

Antonio Oliveira Salazar

(1889-1970)

"20. yüzyılın en büyük yanılgılarından biri,
İngiliz icadı olan demokrasinin, Avrupa'da yaşayan
tüm halklara uyarlanabileceğinin sanılmasıdır."
Salazar

Tarihe, Portekizliler için söylediği en tanınmış sözlerinden biri "Portekizlilere üç 'F' ver başka bir şey istemezler" demesiyle geçmiş biriydi o. Diğer bir deyişle, bu üç F'yi, Fiesta, Fado, Futbol* olarak açıklayan; Portekizlilerin tatlı su diktatörü. Her ne kadar ülkesini pragmatik bir siyaset izleyerek ekonomik açıdan kalkındırmış olsa da, öncelikli olarak, "Önce kasayı sağlam tutalım, gerisi Allah kerim." zihniyetine sahip bir diktatör olarak zihinlerde kaldı.

Ailesi, tıpkı Stalin'inki gibi, papaz olmasını istemişti. Zaten Salazar'daki cevheri keşfeden de kilise olacaktı. Papazlar çocuğun akçeli işlere ilgisini görünce, "Bu çocuktan papaz mapaz olmaz, aklı fikri parada" demiş olacak ki, onu ülkenin en iyi üniversitesinde okuması için yollamışlardı. Zamanla haksız olmadıkları görüldü. Okuduğu Coimbra Üniversitesi'nde ekonomi profesörlüğüne dek yükseldi. 1920'lerde ülkenin başında asker kökenli cumhurbaşkanı Antonio Oscar de Fragoso Carmona vardı. Ülke ekonomik açıdan yerlerde sürünüyordu. Cumhurbaşkanı, ülkeyi içine düştüğü bu açmazdan çıkaracak bir yiğit

* Fiesta, öğleden sonra yapılan şekerlemeye verilen addır. Akdeniz ve Latin ülkelerinde oldukça yaygındır. Fado ise Portekizlilerin geleneksel müziğidir. Bununla birlikte bazıları burada kast edilenin Fado değil Fatima, yani Hıristiyanlık olduğunu iddia eder. Yine sık sık bu sözün, İspanyol diktatör Franco tarafından söylendiği de öne sürülür ama işin aslı, her ikisinin de böyle bir şey söylediğini gösteren bir kayıt yoktur.

Francisco Salazar

ararken gözü, adından sıkça söz edilen Salazar'a takıldı. Aranan kan bulunmuştu. Lakin Salazar'ın şartları vardı. Kendisine süper yetkiler tanınacaktı. Yoksa hiç öyle yönetimde falan gözü yoktu. "Başkente geldiğim ilk trenle geri dönerim" diyerek, restini de çekmişti. Ufukta başka çare göremeyen cumhurbaşkanı, 1928'de Salazar'ı maliye bakanı olarak atadığında, Portekiz de bir nevi kendi 'Kemal Derviş'ine kavuşmuş oluyordu. O andan itibaren Portekiz, ne olursa olsun ekonomik açıdan düze çıkmayı hedeflemiş bir ekonomik diktatörlüğe dönüşecekti. İşçi hakları, çalışma koşulları, sendikalar ve bunlarla bağlantılı her şey askıya alındı. Salazar, kendine güvenenleri haksız çıkarmadı. Kısa zamanda borçlar ödendi, denk bütçe hedefine ulaşıldı. Bunca çaba ödülsüz kalacak değildi ya? Nihayetinde 1932'de Carmona, Salazar'ı başbakanlığa getirdi. Salazar, başlangıçta halkın desteğini arkasına aldı. Sonuçta onlar açısından hiçbir şey askeri cuntadan daha kötü olamazdı. Salazar'ı bağırlarına bastılar ama işin rengi kısa zamanda değişecekti. *Başbakan, mali mucizesini korumaya kararlıydı. Hem de her ne pahasına olursa olsun...*

Kasalar doluyor, özgürlükler boşalıyor

Salazar yeni bir anayasa yaptı ama bu anayasanın temelinde tek parti yönetimi vardı. Gerçi o yıllar için bu oldukça modaydı! İspanya, İtalya, Almanya tek parti yönetimi altındaydı (ve tabii ki Türkiye'deki CHP iktidarını da atlamayalım). Salazar bu yeni rejime, Estado Novo/Yeni Ülke adını verdi. Rejimin dinamikleriyse ekonomik istikrar ve baskı olacaktı. Ülkedeki her türlü muhalif akım, 'ülkenin yüksek çıkarları' adına baskı altına alınmıştı. İlla ki muhalefet yapmak isteyenlerse, Salazar'ın gizli polisi PIDE'nin ziyaretiyle şereflendiriliyordu!

Ekonomistlikten diktatörlüğe geçiş

Salazar, kısa zamanda ekonomist teknokrat kimliğinden sıyrılıp, diktatör şapkasını taktı. Tıpkı Almanya ve İtalya'daki gibi faşist kurumlar oluşturdu. Bunlardan biri rejimi koruyan askeri milis gücü olaral görev yapan Legiao Portuguesa, diğeriyse gençlik kolları kıvamındaki Mocidade Portuguesa'ydi. Salazar'ın yönetim tarzı otoriterlikle totaliterlik arasında salındı durdu. Hiçbir zaman Mussolini ya da Hitler gibi kitleleri belagatiyle ipnotize etme yolunda gitmedi. Daha 'zarif' bir yol tercih etmişti. Kurucusu ve başkanı olduğu tek parti Uniao Nacional, aynı zamanda siyasetsizliğin de sembolüydü. Üyelik mecburi değildi. Parti, amblemleri ya da sloganlarıyla milletin kafasına kafasına vurmadı; sessiz ve derinden gitti. Öte yandan Portekizli diktatör, hiçbir zaman Mussolini'ye duyduğu hayranlığı gizlememiş, komşusu Franco'nun politikalarından da etkilenmişti. İspanyol İç Savaşı esnasında Franco'dan desteğini doğal olarak esirgemedi. Buna karşın o da, tıpkı Franco gibi, hiçbir zaman Hitler'le aynı kareye girmeye yanaşmadı. Ekonomistliğin verdiği bir pragmatizmle işini götürmeyi tercih etti. İkinci Dünya Savaşı'nda bağımsız kalmaya gayret etse de, el altından müttefiklere destek olmayı ihmal etmedi. Hatta Azor Adaları'nı müttefiklerin kullanımına açacak kadar da uyanıktı. Aslında uyanık olmak zorundaydı da. Zira Nazilere destek vermesi durumunda müttefiklerin Portekiz kolonilerinin canına okuyacağını biliyordu ki, bu Salazar açısından intiharla eş anlamlıydı. Zira o ne olursa olsun, "*Canımdan vazgeçerim ama sömürgelerimden vazgeçmem.*" diyenlerin başında geliyordu. Savaşın sonlarına doğru Afrika'daki Azorlar, Madeira, Kap Verde, Sao Tome ve Principe, Angola, Guinea-Bissau ve Mozambik, Hindistan'daki Diu, Damao ve Goa ve Çin'deki Macau'nun yanısıra Güney Doğu Asya'daki Doğu Timor, Portekiz sömürgesi olmayı sürdürüyordu. Bu topraklar, Salazar İmparatorluğu'nun temelleriydi. Portekize sadece üçüncü büyük sömürgeci güç olmanın prestijini değil, aynı zamanda büyük miktarlarda servet de getiriyorlardı. Özetle Salazar, kâh kurduğu İberya Paktı gibi organlarla kâh savaşan her iki tarafa da verdiği gizli açık desteklerle, gemisini batırmadan yüzdürmeyi başardı. Zaten bu uyanıklığının karşılığını da savaş sonrasında fazlasıyla alacaktı. Bir diğer artısı da, aynı ligde oynadığı İtalyan ve Alman liderlerinin

Salazar ekonomi profesörlüğünden diktatörlüğe yatay geçiş yaptığı için hep farklı oldu. Giyim kuşamı ve genel tarzıyla diktatörden ziyade bir salon adamını andırıyordu.

aksine Yahudi alerjisi olmamasıydı. Nazilerden kaçan 50 bin Yahudi mültecinin ülkesinden geçmesine izin vererek puan toplamıştı.

Soğuk Savaş'ın himayesindeki diktatör

Salazar'ın Portekizi, Soğuk Savaş'ın başlangıcına kadar, *'gururlu izolasyon'* olarak tanımlanabilecek bir rota izledi. Tekrar karılan yeni oyun kâğıtlarıyla birlikte yeni rotası da belli olmuştu. Ülke Batı'ya eklemlenecekti. Jeostratejik öneminden dolayı önce NATO'ya, ardından da Birleşmiş Milletler'e kabul edildi. *(Zaten bu jeostratejik konum denen lanetli kavram, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu birçok ülkedeki baskıcı rejimlere Batı tarafından göz yumulmasının da gerekçesi olacaktı.)*

Salazar'ın sonunu getirense, en büyük aşkı olan sömürgeleri oldu. Önce Hindistan'daki Portekiz limanları koptu. Ardından Afrika'daki sömürgeler 1961'den itibaren amansız bir bağımsızlık savaşına girişti. Dünyanın dekolonizasyon sürecine girdiği gerçeğine gözlerini kapayan Salazar, Afrika'ya yüklendikçe yükleniyordu. Ulusal kimliğin bir parçası olarak gördüğü sömürgeleri bırakmaya niyeti yoktu. Tüm dünyayı karşısına almasına karşın istifini bozmuyordu. Ülkesini tekrardan *'onurlu bir yalnızlığa'* mahkûm etmişti. Sömürge savaşları esnasında

Salazar rejimini yıkan kansız askeri darbe, silahların namlularına karanfil takıldığı için, Karanfil Devrimi olarak tarihe geçmişti.

ordu içindeki bazı generaller de Salazar'a diş bilemeye başlamışlardı. Onlara göre Başbakan, kazanamayacakları bir savaş için ülkenin kaynaklarını heba ediyordu. Haklı da çıkacaklardı.

Salazar 1968'de koltuktan, kimilerine göreyse de banyo küvetinde düşerek felç olunca, yolun sonu da göründü. Devlet başkanı tarafından görevden alındı. Yerine onun gibi sertlik yanlısı ve rejimin devamına iman etmiş Marcello Caetano başbakanlığa getirildi. Salazar son yılla-

Bir zamanlar ülkenin tek hakimi konumundaki Salazar'ın koltuktan düşerek öldüğü iddiası, günümüz Portekiz'inde artık oyunlara konu oluyor.

rını gözden uzak geçirdi ve 1970'te öldü. Son ana dek halen başbakan olduğunu sanıyor, etrafa emirler verip duruyordu. Portekizliler onun ardından hep şu espriyi yapacaktı.

– *Salazar ölmüş.*

– *Nasıl?*

– *Koltuktan düşmüş.*

– *Ne koltuğu?*

– *İktidar!*

Önce o, sonra kurduğu rejim öldü

Diktatörün ölümüyle birlikte ülkedeki iklim bir nebze yumuşamıştı. Ve nihayet 1974'te, biricik rejimi Yeni Ülke, hakkın rahmetine kavuştu. Solcu subaylar, Karanfil Devrimi adı verilen kansız bir darbeyle Salazar'ın kalıntılarını temizlediler. Ülke çalkantılı iki yılın ardından liberal demokrasiye geçerek Avrupa'ya eklemlendi.

Salazar rejiminin yıkılması, aynı zamanda Afrika'daki sömürgelerin bağımsızlığının da önünü açtı.

Nihayetinde 1974'te pes edip Kara Kıta'nın boğazından çekti ellerini Portekiz. Ortalık yatıştığında, Angola'da 80 bin, Mozambik'te 63 bin 500 ve Guinea-Bissau'da 15 bin kişi, Salazar'ın değişim rüzgârlarına direnişinin kurbanı olarak mezarlıkları doldurmuştu. Gerçi Salazar'ın Portekiz'i Afrika'yı terk etmişti ama yapacağını da yapmıştı. Geride, yeni bağımsızlıklarını elde etmiş, ama aynı zamanda ideolojik, etnik ve bir dizi sebepten dolayı hem kendi içlerinde hem de birbirleriyle savaşa tutuşan bir dizi ulus devlet bırakmıştı.

Salazar modern diktatörler arasındaki ayrık otu olarak tarihteki yerini aldı. Dekorun önünde değil, arkasında kalmayı yeğledi. Gürültücü patırtıcı olmaktan ziyade sofuydu. Kucakta küçük çocuk sevme, vatandaşın yanağından makas alma gibi klasik diktatör pozları kesmedi, soğuk ve mesafeliydi. Asla laf ebesi olmadı. Serde profesörlük olsa gerek, hep ince hesapların adamı olarak kaldı. Şatafattan uzak durdu. Ve tüm bunlara rağmen aynı ligde oynadığı Hitler, Franco ve Mussolini'yi geride bırakarak, tam 40 yıl boyunca iktidarda kalmayı başardı.

İspanya'nın başına 36 yıl bela olan diktatör

Francisco Franco

(1892-1975)

"Rejimimiz süngüler ve kan üzerinde yükselir,
ikiyüzlü seçimler üzerinde değil"
Franco

Doğduğunda İspanya, devasa denizaşırı imparatorluğunu kaybetmenin hüznünü ve süper güç statüsünü Amerika'ya kaptırmış olmanın öfkesini yaşıyordu. Ülke bir imparatorluk urbasından sıyrılmış, kendine yakışacak farklı bir tarzı deneme arifesindeydi. İşte böylesi bir dönemde yetişen Franco, babasının ayak izlerini takip edip donanmaya katılmayı arzu etse de, 1898'deki İspanyol-Amerikan Savaşı ile İspanyol Donanması perişan hale gelmişti. Donanma kesintiye gidiyordu ve 14 yaşındaki Franco'ya kara kuvvetlerinin yolunu tutmak düşmüştü. Ülkedeki en prestijli askeri akademilerden birinde üç yıllık eğitimin ardından asteğmen olarak orduya katıldı ve iki yıl kadar İspanyol anakarasında görev yaptı. 1900'lü yılların ilk dönemleriydi ve İspanyol halkı, yitip giden imparatorluktan dolayı hükümeti yerden yere vuruyordu. Hükümetse eski parlak günlere dönmek için gözüne kestirdiği en yakın topraklara el attı: Fas'a! Zaten 15. yüzyıldan itibaren bu ülkeyle ilgili emperyal arzuları vardı. Ve o günlerde Fas, kariyer yapmak isteyen bir İspanyol askeri için eldeki tek seçenekti. Franco, Fas'ta kendisine teklif edilen posizyonun üzerine tereddütsüz bir şekilde atladığında, sene 1912'ydi.

1939–75 yılları arasındaki İspanya, *Franco'nun İspanyası* olarak isimlendirilirdi. Bazı İspanyollara göre bu dönem ülkenin başına gelmiş en güzel şey, diğerlerine göreyse, tabii ki, en kötü şeydi!

Franco hep dini arkasına aldı. Kimi İspanyollara göre Hristiyanlığın yılmaz savunucusuydu.

Merniye karşı koşan adam

Yirmi yaşına geldiğinde, Fas'ta geride bıraktığı dört yıl içerisinde gösterdiği 'gözüpeklik' ve 'başarı'yla ülkesinin önde gelen askeri nişanlarından 'la Crúz Militar'ı hak etmiş, hatta El Biurtz'daki bir çarpışmada karnından ölümcül şekilde yaralanmasına rağmen, kısa zamanda iyileşerek tekrar silah başı yapmıştı. Hırsı, bünyesini hızla iyileştirecek kadar güçlüydü. Bu girişkenliği, kendisine İspanya'nın kuzeyindeki Asturias'taki garnizonda albaylık olarak geri döndü. Franco'nun tuğgeneralliğe yükselmesi uzun sürmedi. Koşar adım tırmanıyordu askeri hiyerarşinin basamaklarını. Zaragoza'daki askeri akademinin başına geçtiğinde, henüz 36 yaşındaydı.

İspanya, 1923-1930 yılları arasında, 1923'teki askeri darbe sonucu iktidarı zapteden ve o zamanki İspanya Kralı XII. Alfonso'nun da onayını

alan General Miguel Primo de Rivera tarafından yönetilmişti. Kralı tarafından başbakanlığa getirilen de Rivera, İspanya'yı tam anlamıyla demir bir yumrukla yönetti: Anayasayı lağvetti, sıkıyönetim ilan etti, sansürle kimseye nefes açtırmadığı gibi, tüm siyasi partilerin de çanına ot tıkadı. Lakin zulmü uzun sürmedi, kamuoyu desteğini kaybedince 1930'da alaşağı edildi. Onun istifasıyla Kral, 1931'de tahttan feragat ederek ülkeyi terk etti. Ve İspanya böylelikle, tarihinde ikinci kez Cumhuriyet rejimine (la Segunda República) geçti.

Her ne kadar monarşiye yürekten bağlı da olsa Franco, bu çalkantılı dönemde gölgede kalmayı yeğlemiş, açıktan yeni rejimi eleştirerek istikbal vadeden askeri kariyerini riske atmak istememişti. Yine de monarşi yanlısı diğer üst düzey subaylardan uzak kalması için Madrid dışındaki farklı görevlere tayin edilmekten kurtulamadı. 1933'te cumhuriyet krize girdi. Vadettiklerini gerçekleştiremiyordu. Cumhuriyetçilerle sol kanat arasındaki ihtilaflarla daha da gerilen ortam ülkeyi seçime sürükledi ve sağcı bir hükümet iktidara geldi. Lakin henüz krizin sadece ucu baş vermişti. Sağcı hükümetin getirdiği ağır çalışma koşullarına isyan eden Asturias'taki maden işçileri ayaklandığında sene 1934'tü. İsyanı bastırması için güç kullanmaya davet edilen ilk isimse, General Franco'dan başkası değildi.

İspanya İç Savaşı nasıl patlak verdi?

1936'da bir avuç monarşi yanlısı milliyetçi general, cumhuriyetçi iktidara karşı darbe yaptı. Ülke cumhuriyetçi solcular ve monarşi yanlısı sağcılar olmak üzere ikiye bölündü. Milliyetçilerin liderliğini General Franco yaptı. İç savaş üç yıl sürdü. 350 bin kişi öldü. Gülen taraf milliyetçiler oldu. Bu aynı zamanda uluslar arası ideolojik bir hesaplaşmaydı da. Hem milliyetçiler hem de cumhuriyetçiler dışarıdan destek aldı. Her iki taraf safında da binlerce yabancı gönüllü savaştı. Hitler ve Mussolini faşistlikte kader ortaklığı yaptıkları Franco'yu, Stalin'se gönderdiği yüzlerce tankve uçakla solcu cumhuriyetçileri desteklemişti. George Orwell ve Ernest Hemingway gibi batılı entelektüeller de cumhuriyetçilerin safında savaştı. Sonuçta kazanan Franco oldu; diktatörlüğünü ilan etti. Franco ve taraftarlarının estirdiği teröre Beyaz, cumhuriyetçilerinkineyse Kızıl Terör adı verilmişti. Franco'nun işlediği insanlık suçları yanında sönük kalsa da, cumhuriyetçilerin de iç savaş esnasında sayıları 40 bin ila 100 bin arasında değişen sayıda kişiyi katlettikleri bilinir. Özet olarak Franco, tam da düşmanlarına söylediğini çalışmıştı: *"Öldürdüğünüz her adamıma karşılık, on adamınızı öldüreceğim."*

İç savaş esnasında Franco, kendisi gibi Faşist Hitler ve Mussolini'nin yardımlarına mazhar oldu. Bu dönemde Franco'nun, 'Beyaz Terör' olarak tarihe geçen uygulamalarında 200 bine yakın sivil hayatını kaybetti.

Askerleri, göstericileri lime lime etti. Kendi halkına karşı kazandığı bu 'eşsiz' başarı ona genelkurmay başkanlığının yolunu açmıştı...

İç savaşa koşar adım...

1936 seçimleri yaklaştığında cumhuriyetçiler ve sol kanattan fraksiyonlar bir araya gelerek Halkçı Cephe'yi (el Frente Popular) oluşturdu ve iktidarı sağcılardan almayı başardı. General Franco, ortaya çıkan tabloda bir kez daha anakarada kalması sakıncalı kişi olarak değerlendirildiği için Kanarya Adaları'nda basit bir pozisyona tayin edildi. Aynı yılın 17 Temmuzunda başlayan milliyetçi ayaklanma İspanya'yı sarstı. Franco, Kanarya Adaları'nın kontrolünü ele geçirdikten sonra milliyetçilerin idareyi ele aldığı İspanyol hâkimiyetindeki Fas'a uçtu. Aynı günlerde anakaradaki İspanyol ordusu da milliyetçi bir darbe düzenlemiş, lakin başarısız olunca, İspanyol İç Savaşı patlak vermişti. Franco için sahne alma zamanı gelmişti. 1936 Eylülünde Franco, Milliyetçi Ordu'nun başına geçti ve hemen akabinde de devlet başkanlığını ilan etti. İspanyol İç Savaşı, resmi olarak 1 Nisan 1939'da sona erdiğinde, İspanya'da yeni bir sayfa açılıyordu: *Franco Diktatörlüğü.*

Franco diktatörlüğü başlıyor

Ülkede iç savaş bitmiş ama ekonomi ve siyasetin çivisi çıkmıştı. Franco ve taraftarları, milliyetçilerin zaferini kafalara çakan amansız propagandayla, ülkedeki 'muzaffer' milliyetçilerle 'mağlup' cumhuriyetçiler arasındaki siyasi bölünmeyi daha da derinleştirmişlerdi. General savaş işlerinde maharetli olsa da, ekonomi bilgisi için aynı şey söylenemezdi. İkinci Dünya Savaşı'nın patlak

İç savaştan muzaffer çıkan Franco, temizliğe devam etti. 'Kızıl' olduğu iddiasıyla binlerce kişi, sorgusuz sualsiz idam edildi. Her ne kadar ilerleyen yıllarda kendi halkını katletme konusunda Stalin ve Başkan Mao, Franco'yu gölgede bırakacak olsalar da, generalin uygulamaları, adeta kendisinden sonra gelen diktatörler için kullanma kılavuzu olacaktı.

vermesinin ardından, iyi bir fırsatçı olan Franco, Hitler'in yanında saf tutmakta gecikmedi. Zira zaten savaş öncesinde de Alman liderle sıkı bağları vardı.

Öyle ki İç Savaş esnasında Hitler'e bağlı Condor Birliği, Bask şehri Guernica'da mevzilenmiş cumhuriyetçileri bombardımana tutmuş, yüzlerce İspanyol'un ölümüne yol açmıştı. *İktidara ulaşmak için kendi vatandaşlarının bir başka ülkenin gücü tarafından katledilmesine izin veren Franco, bu suçundan dolayı hiçbir zaman yargılanamayacaktı.*

Hitler'le Franco 1940'ta, İspanya'nın Nazi Almanyası'na vereceği destek için görüşmeler yapmak üzere bir araya gelse de, Franco'nun Hitler'e yardımı hiçbir zaman ileri boyutlara ulaşmadı. Zaten ihtiyar kurt, Alman savaş makinasının pes etmeye yaklaştığı 1943'te tarafsızlığını ilan ederek kendini savaş sonrasının hesaplaşmasından kurtarmaya niyetlenmiş ama başarılı olamamıştı. Savaşın ardından Franco ve İspanya, izole edildi. Müttefikler İspanya'ya yaptırımlar uyguladı. Ülke ekonomisi bundan ağır yara aldı. Ama bu durum uzun sürmeyecekti.

Soğuk Savaş'la yıldızı parlayan diktatör

Soğuk Savaş, ülkenin makus talihini değiştirdi. Sovyet tehdidinin gemi azıya almasıyla hararetlenen Soğuk Savaş'ta coğrafi konumuyla önem kazanan İspanya'nın boynundaki zincirler gevşetildi. O çalkantılı günlerde önemli olan diktatör olmanız değil, hangi tarafta saf tuttuğunuzdu. Franco, Amerika ile ticari ve askeri anlaşmalar imzaladı. 1955'te İspanya Birleşmiş Milletler'e kabul edildi. Hem Franco hem de özgür Batı, komünistlerden nefret ediyordu. Artık eski düşmanlıkları geride bırakıp, ileriye bakılmalıydı! Böylelikle İspanyolların, 1960'lardan itibaren ekonomik durumları düzelmeye başlayacak, İspanyol Mucizesi hayata geçecekti. Franco, kendisinden sonra Prens Juan Carlos de Borbón'un İspanya tahtına geçeceğini ilan etti. Aslında daha 1947'de İspanya'nın bir monarşi olduğunu ilan etmiş ama Carlos'un adını ağzını alana kadar monarşiye dönük kurumsal bir girişimde bulunmamıştı. Kendisi işin, daha doğrusu 'her şeyin' başındayken, bir kralın ortada dolaşması fikri kulağına hiç de cazip gelmiyordu.

Franco'yu en iyi tanımlayabilecek karelerden biri bu belki de. O halkını ezmek için dini de acımasızca kullandı. Haç'ın gölgesinde yaşayan bir diktatördü.

Kimilerine göre Hristiyanlığın şövalyesiydi

Tek tiplik Franco'nun amentüsüydü. Bu yöndeki programları tavizsiz bir şekilde uyguladı. Tıpkı Almanya'da olduğu gibi, katı bir ahlakçılık ve otarşi (ülkenin ihraç malı olmadan kendi kendine yetebilmesi), Franco'nun temel ilkelerinden olmuştu. Bununla birlikte Franco'nun Hitler'den ayrıldığı noktalar da vardı. Sözgelimi, Alman meslektaşı dine karşıyken, Franco Hıristiyanlığın şövalyesi gibiydi. Bugün bile ona hayranlığını gizlemeyen İspanyollar, Franco'yu geleneksel değerlerin ve dinin savunucusu olarak bağırlarına basarlar.

İspanya ancak Amerika ile yapılan anlaşmalardan sonra dışarıya açılabildi. 1960'larda başlayan turizm devrimi, ülkenin toparlanmasında önemli rol oynayacaktı. Ama ülkenin tam olarak nefes alabilmesi için diktatörün ölmesi gerekiyordu.

İktidarda kaldığı sürede Franco, her klasik diktatör gibi muhalefetin canına okudu, sendikalara göz açtırmadı. Tüm bu baskı ortamının yaratılmasında askeri polisin *(la Guardia Civil)* kendisini en ufak köyden en büyük şehre kadar hissettiren varlığı başrol oynadı. 1970'lere gelindiğinde Franco yokuş aşağı inmeye başlamıştı. 1973'te başbakanlık pozisyonunu tekrar canlandırsa da, kendisi devlet başkanı ve ordu komutanı olarak kalmaya devam etti. Başbakan olarak ikame ettiği Luis Carrero Blanco, generalin sıkı bir hayranıydı. Franco, kendisinden sonra İspanya'nın yaban ellerde kalmayacağını düşünüyordu ki Blanco, Madrid'de ETA tarafından düzenlenen bir

İspanyol İç Savaşı ile ilgili en meşhur kare. Fotoğrafçı Robert Capa, cumhuriyet yanlısı bir militanın Franco'nun askerleri tarafından vurulduğu anı böyle yakalamıştı.

bombalı saldırı sonucu dünyayı terk etti. Kimilerine göre gözü kadar sakındığı Blanco'nun ölümü, Franco'nun sağlığın bozulmasında birinci dereceden rol oynamış, ama ilginçtir, aynı zamanda ülkenin daha demokratik bir geleceğe yönelmesinde de pay sahibi olmuştu. Blanco'nun halefi, liberal siyasi reformlar yapacağı teminatıyla iktidara gelen Carlos Arias Navarro oldu. Franco 20 Kasım 1975'te öldü. Ölümüyle birlikte İspanya, tekrar dünyanın geri kalanıyla konuşabilmeye başladı.

Ülkedeki ipler, 22 Kasım'da kral olarak taç giyen Juan Carlos'un eline geçti. 1978'de yapılan yeni anayasayla, diktatörün budadığı tüm hak ve ayrıcalıklar iade edildi. Bask Bölgesi ve Katalonya özerkliğine tekrar kavuştu. 1986'da ülkenin

Son heykeli sökülmeden diktatörler ölmez!

İspanya'da hükümet, General Francisco Franco'nun başkent Madrid'deki son heykelini, ancak ölümünden 30 yıl sonra, 2005'de kaldırılabilmişti. Hükümet, fazla göze batmaması için heykeli gece geç saatlerde yerinden söktürmüş, olay esnasında bir grup Franco taraftarı İspanyol faşistlerinin marşı olan Cara al Sol'u söylemekten geri durmamıştı. Ölümünden ve İspanya'nın demokrasiye geçişinden sonra ülkenin dört bir yanındaki Franco heykelleri ve anıtları sökülmeye başlanmıştı.

Klasik bir faşist diktatör olmadı

Franco'nun tam anlamıyla Faşist bir diktatör olduğunu söyleyebilir miyiz? Aslına bakılırsa hem evet hem de hayır. Zira general, faşizmin oldukça önemli bazı ilkelerini hayata geçirirken, bazılarını ise hiç gündemine bile almamıştı. Milliyetçiydi, şanlı geçmişi kutsuyordu, muhalefete göz açtırmadan 'birlik beraberlik' türküleri söylüyordu. Bununla birlikte, dikkat çekecek şekilde, çağdaşı diğer faşist liderlerin aksine askeri genişleme yanlısı bir siyaset izlemedi. Ona göre *"İspanya İspanyollar içindi"* ve ötesi fanteziden ibaretti. Yakın ya da uzak topraklarda gözü olması için kendince bir sebep görmemişti. Daha da ötesi Franco, Hitler'in mistik ütopyacılığına ya da üstün ırk saçmalıklarına prim vermedi. Belki de bu pragmatist; dimyata prince gitmeyip evdeki bulgurdan olmama yaklaşımı, İspanya'yı, Almanya ve İtalya'nın yıkıcı akibetini paylaşmaktan kurtarmıştı. Diğer bir deyişle, Franco'nun faşizmi, hep bir tarafı eksik bir faşizm oldu.

AB'ye katılmasıyla, diktatörün yoldan çıkardığı ülke, nihayet güvenli bir limana demir atmış oldu.

Diktatörün ölümünün üzerinden oldukça uzun bir süre geçmesine rağmen, İspanyollar Franco'nun mirasıyla hesaplaşabilmiş değil. Neredeyse adı, İspanyol ulusal bilincinden ve adının verildiği tüm binalardan silinse de, hayaleti, İspanyolları rahatsız etmeye devam ediyor.

Orta Afrika'nın Frapan 'İmparatoru'

Bokassa

(1921–1996)

"Burada gördüğünüz her şeyin parasını Fransızlar öder.
Biz para isteriz, onlar verir ve harcarız!"
Bokassa

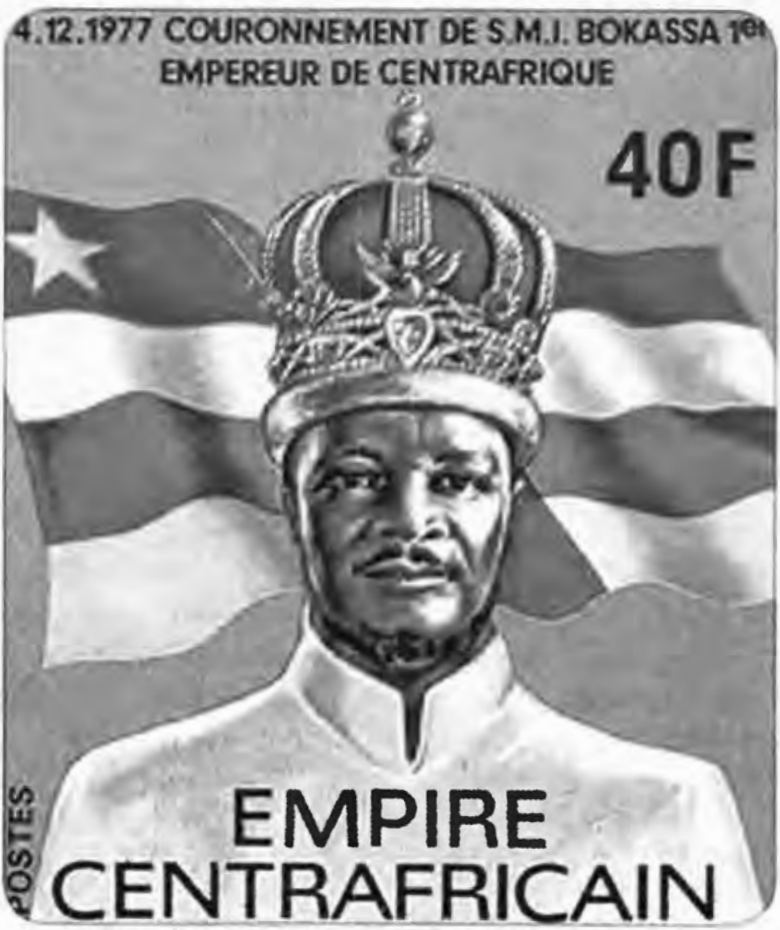
Jean-Bédel Bokassa da İdi Amin gibi, Afrika'nın, *'yarım karikatür-tam katil'* şablonuna uyan diktatörlerinden biriydi.

O da, içinde görev aldığı Fransız emperyal ordunusunun ürünüydü. Kendisini ordunun başına getiren beyaz efendilerine hem hayranlık duymuş hem de onlardan nefret etmişti. Beyaz efendileri ona koskoca bir orduyu teslim ediyor, ama diplomatik ortamlarda diğer beyazlarla aynı masada yemek yemesine izin vermiyorlardı. Bu tablodan ancak hastalıklı bir zihin çıkardı; *Bokassa da fazlasıyla hastaydı*.

Akraban mı var, derdin var

Kara kıtanın başına çöreklenen diğer diktatörler gibi Bokassa da asker kökenliydi. Ve yine diğerleri gibi, sömürgecilik döneminin Afrikalıların başına sardığı belalardan biri.

Misyoner okulunda okuduktan sonra Fransız ordusuna katılmıştı. İkinci Dünya Savaşı esnasında Fransa'da Almanlara, ardından da Fransız Hindçini'nde Komünistlere karşı savaştı. Cephedeki gözüpekliği ve savaş becerisi sayesinde The Legion of Honor (Onur Nişanı) ve the Croix de Guerre (Savaş Haçı) gibi yüksek dereceli Fransız nişanlarıyla ödüllendirildi.

Bokassa, imparator olarak, posta pulları üzerinde de olsa, tüm dünyayı dolaşmıştı.

Orta Afrika Cumhuriyeti'nin Fransa'dan bağımsızlığını kazanmasının ardından, devlet başkanı David Dacko'nun kuzeni olmasından kaynaklanan bir süratle ordu kademelerini tırmanarak 1960'larda genelkurmay başkanlığına kadar yükseldi. İkilinin arasında yaşanan bir gerginlik sonucu Bokassa, 1966 yılının ilk günü akrabasını devirerek, klasik bir Afrika darbesine imza atmış oldu. *Bundan sonra yapacaklarıysa, hiç de klasik olmayacaktı.*

Aklın tatile çıktığı anlardan biri. Halkı fakirlikten kırılırken altından tahtta taç giyen bir imparator sureti.

İşsizsen kanıtla!

Bokassa, aklından zoru olan bir diktatör tipolojisinin örneklerini sergilemeye başladı. Ülkenin başındaki en büyük sorun işsizlikti. Diktatörün bulduğu çözümse eşsizdi. 18–55 yaş arasındaki herkes bir işinin olduğunu kanıtlamak zorundaydı, aksi takdirde para ya da hapis cezasına çarptırılacaklardı!

Bokassa, gerçekleştirdiği askeri darbenin ardından 1969 Şubatında Paris'te de Gaulle tarafından ağırlanıyor.

Bokassa terfilerde liyakata önem veren bir yönetici olduğunu söylüyordu. *Kendisinde olağanüstü yetenekler sezmiş olacak ki önce kendisini general, ardından 'ömür boyu devlet başkanı' ve en son olarak da imparator olarak tayin edecekti!*

Vay anasını sayın seyirciler...

İmparatorun tacını Paris'in ünlü kuyumcularından Claude Bertrand hazırlamış, tac, ülkenin önemli doğal kaynaklarından biri olan elmas taşlarla (her biri 58 karatlık) süslenmişti. Bokassa'nın törende oturduğu taht, 2 ton saf altından yapılmış ve leopar kürkleriyle süslenmişti. 43 ülkeden gelen 3 bin 500 konuğu taşımak için 100 dolayında limuzin ve 130 atlı araba tahsis edilmiş, yine konuklara en pahalısından 65 bin şişe şampanya ikram edilmiş, ikramlar Paris'ten getirilen garson kızlar tarafından servis edilirken, 120 kişilik orkestra da konukları eğlendirmişti. Tüm töreni organize edense Fransızların dünyaca ünlü işadamlarından Jean-Pierre Dupont'du.

Bokassa 70'lerin ortasında neredeyse tüm Afrikalı diktatörlerin ilham perisi olan Libya lideri Kaddafi ile bir araya geldi. Ondan çok feyz almış olacak ki Salah Eddine Ahmed Bokassa adını alarak Müslüman oldu. Lakin birkaç ay sonra yine Katolik bir devlet başkanı olarak halkını selamlayacaktı! Bu şaşırtıcı manevrada, Kaddafi'nin kendisine vaad etti krediyi vermekten vazgeçmesinin rol oynadığı iddia edilecekti.

Afrikalı 'imparatorun' 22 milyon dolara patlamış taç giyme töreninde kuş sütü bile eksik değildi.

Açılın, imparator hazretleri geliyor!

1976'da Bokassa iyice kendisini kaybetti ve Orta Afrika Cumhuriyeti'nin artık bir monarşi olduğunu ilan etti. Ülkenin adını da Orta Afrika İmparatorluğu'na çevirmişti. Eh haliyle bir de imparator lazımdı. Halk da nankörlük etmesindi canım, Bokassa'dan daha iyi imparator mu bulacaktı? Doğal olarak Bokassa, tarihin kendisine yüklediği bu ağır sorumluluktan kaçamazdı, kaçmadı da. Kendisini imparator ilan ediverdi. Hiçbir monarşik geçmişi ve komşusu olmayan Afrika'nın göbeğindeki bu çilekeş ülke, bir diktatör tarafından yönetildiği yetmiyormuş gibi, bir de en komiğinden, sirk gösterisini andırır bir 'taç giyme törenine' şahitlik etme bahtsızlığı yaşayacaktı.

Tartışmasız meslektaşı tüm diktatörler gibi Bokassa da tam bir lüks delisiydi. Taç giyme töreninin akıllardan çıkmaması için cüzdanından geleni, ardına koymayacaktı. Ülkenin gariban, toz toprak içindeki başkenti Bangui'de gerçekleşen törende, neredeyse ülke bütçesinin dörtte biri çarçur edilmişti! İmparatora hediye edilen 80 mersedes, saçma sapan şatafatlı hediyeler, sonradan görmeliğin feriştahı bir tören. 22 milyon dolara mal olmuş bu sirki izleyen batılı davetlilerin çoğu bıyık altından gülerken, Fransız diplomatlar, çaktırmadıkları halde, öfkeden deliye dönmüşlerdi.

22 milyon dolarlık taç giyme töreni

Bokassa'nın taç giyme seromonisi, tamamen Napolyon'unkine özenerek yapılmıştı. Bunun farkı, Napolyon'un tek karısı törende yer alırken, Bokassa'nın on yedi karısından sadece biri törendeydi. Kişi başı milli gelirin 120 dolar dolayında olduğu ülkedeki bu trajikomik tören 22 milyon dolara mal olmuştu!

"Biz harcarız, Fransa öder"

Bu olağanüstü rüküşlükteki tören için Afrika'nın hür basını, birbirinden aşağılayıcı başlıklar atıp Bokassa'yı bombardıman ederken, kendisi hiç oralı değildi. Zira tüm masrafları başkalarının sırtına yıkacağını biliyordu. Zaten hali hazırda Güney Afrika, Çin ve Sovyetler'den yardım alıyordu. Ama en büyük güvencesi, eski sömürgesinin bütçe açığını kapamak zorunda olan Fransa'ydı. Zira Fransız Cumhurbaşkanı Valery Giscard d'Estaing, müsrif oğlunu idare etmeye çalışan hoşgörülü baba gibi, Bokassa'nın ödemediği tüm masraflar için tazminat ödeyeceği sözünü vermişti. Zaten Bokassa'nın kendisi de bir keresinde bu bağımlılığı, "Buradaki her şey Fransız hükümeti tarafından finanse edilir. Fransızlardan para isteriz, onlar verir, biz de harcarız!" şeklinde, gayet arsız bir şekilde dile getirmişti.

Ölen bakanların cüzdanlarından koleksiyon

Lakin Bokassa rejiminin her uygulaması, bu şekilde dalgaya alınacak kadar matrak değildi. Sömürge artığı her diktatör gibi halkının ensesinde boza pişirmekten geri durmadı. İşkence ve sorgusuz infazlar bir kenara, öyle bir noktaya gelindi ki, Bokassa'nın muhaliflerini yediği, evet, bizzat yamyamlık ettiği bile iddia edildi!

On iki yıllık iktidar döneminde Bokassa, Uganda'nın İdi Amin'iyle rekabet edecek bir megolamani ve beceriksizlik seviyesine ulaşmıştı. Ülkedeki artan hırsızlık oranından rahatsız olan diktatör, başkentin meydanında askerleriyle birlikte onlarca hırsızı sıra dayağından geçirmekten de geri durmadı. Aralarından üç tanesi dayaktan ölmüş, diğerleriyse kızgın güneşin altında ibreti âlem olsun diye saatlerce bekletilmişti. Devam edelim. Yine bir anneler gününde, hapishanedeki tüm mahkûm annelerin serbest bırakılmasını buyurduğu gibi, anne

İmparator Bokassa karısıyla birlikte Paris'te, Fransız Cumhurbaşkanı Valery Giscard d'Estaing tarafından ağırlanıyor. Fransızlar o dönemde adeta Bokassa'nın muhasebeciliğini yapıyordu.

katillerinin de idam edilmesini emretmişti! Bir diğer garip alışkanlığı da kabineden azlettiği bakanların cüzdanlarından koleksiyon yapmasıydı. Bir ara elindeki cüzdanların sayısı onu geçmişti...

Üniforma giymeyi reddedenlerin başını ezdi

1979'da 100 öğrencinin öldürülmesi, bardağı taşırdı. Öğrenciler, devletin şart koştuğu üniformaları giymeyi reddettikleri için çıkan olaylar sonucu öldürülmüştü. Bu arada üniformalar, tabii ki imparatorun karılarından biri tarafından üretiliyor ve fahiş fiyattan satılıyordu. Zavallı öğrencilerden birkaçının bizzat Bokassa tarafından öldürülmüş olduğu söylentisi/gerçeği, tabloyu daha da içinden çıkılmaz hale getirmişti. O zamana dek, "Bizim oğlan, ne yapsa yeridir." gözüyle Bokassa'ya tahammül eden Fransızlar, yaramaz çocuklarına tekmeyi vurdu. Fransız komandoları tarafından desteklenen David Dacko, Barracuda Operasyonu'yla, kendisini devireni devirerek, bir kez daha başa geçti. Ülke tekrar cumhuriyete dönmüştü.

Fransızlara karşı Fransız nişanlarını kullandı

Bokassa, iktidardan alaşağı edilmesinin ardından soluğu, kendisini deviren Fransızların ülkesinde aldı! Paris'tekilerin ona hoş geldin demeye pek niyeti yoktu ama yıllar önce kendisini layık gördükleri The Legion of Honor, uygulamalar gereği, ellerini kollarını bağlamıştı. Reddedemezlerdi. Paşalar gibi yerleştiği bir şatoda birkaç yıl kalan Bokassa, bu zaman zarfında Fransız aşırı sağcılarıyla sıkı fıkı oldu. Bir süre sonra bu yeni 'dostlarının', "Vatandaşların seni, Fransızların bir zamanlar Elbe Adası'ndan dönen Napolyon'u beklediği gibi bekliyor" şeklindeki dolduruşlarına gelerek ülkesine döndü. Halkın bir kurtarıcı gibi üzerine atlayacağını sanıyordu ama kendisini bir anda hücrede buldu. Vatana ihanet, zimmete para geçirme, cinayet ve 'yamyamlık' suçlamasıyla hâkim karşısına çıktı. Her ne kadar son suçlamadan aklansa da, önce idama mahkûm edildi, ardından da cezası ömür boyu hapse çevrildi. Yedi yıl dört duvar arasında kaldıktan sonra, eskiden koruması olan yeni devlet başkanının emriyle 1993'de serbest bırakıldı. Lakin pek akıllandığı söylenemezdi. Gözü yine koltuktaydı. Siyasete dönmek için kendisine af çıkarılmasını talep ettiği günlerden birinde, 3 Kasım 1996'da, kalp krizinden öldü. Ölmeden önceki son günlerinde Hz. İsa'nın 13. havarisi olduğunu iddia etmeyi de ihmal etmemişti! Geride 17 eş, 50 çocuk ve zulme uğramış çilekeş bir halk bırakarak terk ettiği bu dünyada, en azından yaptıklarının cezasının bir kısmını çekmişti.

Bokassa yamyam mıydı?

Diktatörün insan eti yediğine dair iddialar, öğrenci olayların ardından Paris Match dergisi tarafından yayımlanan fotoğraflarla patlak verdi. Buna göre fotoğraflarda içinde insan parçacıkları bulunan bir buzdolabı vardı ve bu dolap da Bokassa'nın sarayında bulunuyordu. Kendi elleriyle yarattıkları bu canavara zaten sinir olan Fransızlar, iddiayı ciddiye almakta pek de nazlanmadı. Bokassa yamyam olup çıkmıştı. Bokassa, ısrarla bu fotoğrafların morgda çekildiğini söylese de kimseyi inandıramadı. Devrildikten sonra sarayında incelemeler yapan uzmanlar, iddiaları kanıtlayan hiçbir delile rastlamadı.

Diktatörün, öldürdüğü muhaliflerıyle, sarayının bahçesindeki aslanları ve timsahları beslediği iddiaları da benzer şekilde havada kalacaktı. İddialar, muhtemelen, Bokassa'yı devirmek isteyen muhaliflerinin, Fransa'nın desteğini almak için hayal güçlerini zorlamalarının eseriydi. İlginçtir Bokassa da, çok uzun bir süre, muhtemelen, "düşmanlarımı korkutayım da nasıl olursa olsun" mantığıyla bu şok edici iddialara karşı ses çıkarmamıştı.

Afrika Kasabı

İdi Amin Dada

(1925-2003)

"Her ülkede ölmesi gereken insanlar olmalı. Onlar düzen ve hukuka ulaşmak için her ulusun vermesi gereken kurbanlardır."
İdi Amin

'Uganda Kasabı' olarak da bilinen İdi Amin Dada, belki de sömürgecilik dönemi sonrası Afrika'nın üzerine kabus gibi çöken diktatörler zincirinin en kanlı halkasıydı. Ve muhtemelen de en tuhafı. 1971'de darbeyle ele geçirdiği ülkesinin direksiyonunu sekiz yıl boyunca elinde tuttu; olmayacak yerde gaza bastı, olmayacak yerde frene. Akıl almaz, adeta sürrealist bir tabloyu andıran iktidarı, 1979'da, Ugandalı milliyetçiler tarafından devrilip sürgüne kaçmasıyla sona ermiş, ardında sayıları 300 bin ila 400 bin arasında değişen bir kurban listesi bırakmıştı.

Bugün Uganda Cumhuriyeti olarak bilinen, o sıralarda İngiliz İmparatorluğu'nun bir parçası olan topraklarda yaşayan kabilelerden biri olan Müslüman Kakwa'lara mensuptu Amin. Babasız büyümüştü. Eğitimiyle ilgili pek dişe dokunur bir bilgi yok. Sonradan sergilediği tavırları, pek sağlam bir temel eğitim almadığına işaret ediyor. Bir çocuk olarak dikkat çekici tek özelliği, aşırı gelişmiş fiziği ve buna eşlik eden amansız gücüydü. Bu elle tutulur tek özelliği ona, o dönem için sömürge çocukları açısından kurtuluş ve kısa yoldan hayata atılma imkânı yaratan ordunun kapılarını açacaktı. Amin, İngiliz İmparatorluğu'nun Afrika'daki sömürgelerinde faaliyet gösteren özel askeri birlik olan King's African Rifles'a (KAR, Afrika Kraliyet Tüfekli Birliği) katıldı. Kralın neferi olduğunda sene 1946'dıydı. Burma, Somali, Kenya ve Uganda'da imparatorluk adına kurşun atıp, kurşun yedi. Her ne kadar asker olarak yetenekli ve kariyer sevdalısı

bir kişi olarak değerlendirilse de Amin'e asıl şöhretini kazandıran, sorgulamalarda sergilediği acımasız yüzü olmuştu. Aşırı ve ölçüsüz güç kullanımıyla, hayattaki tek belirleyici faktörün 'güç' olduğuna olan inancını daha o günlerde sergilemişti.

Koşar adım pırpırları koluna taktı. En son olarak, siyah bir Afrikalının İngiliz ordusunda yükselebileceği en yüksek nokta olan 'efendi'liğe gelmişti.

Vurduğunu indiren bir boksördü

Amin'in üzerine spot ışıklarını düşüren bir başka özelliğiyse, başarılı bir sporcu; daha doğrusu, vurduğu yerden ses getiren bir boksör olmasıydı. Kişiliğine en uygun düşen bu spor dalındaki başarısı, 1951–60 yılları arasında hafif sıklette şampiyonluk kemerini belinde taşıma ayrıcalığını tattıracaktı. Lakin Amin'i tarihe geçirecek olan unsur, İngiliz İmparatorluğu'nun dağılma sürecine girmesi olmuştu...

Uganda, diğer İngiliz sömürgeleri gibi, 1962'de bağımsızlığına kavuşurken, İdi Amin'in yakın silah arkadaşı ve Uganda Halk Kongresi'nin lideri Apolo Milton Obote başbakanlığa getirildi. Obote de, KAR'daki en yüksek rütbeli birkaç siyahtan biri olan Amin'i, üst teğmenliğe getirdi. Ülkenin kuzeyindeki hayvan hırsızlarına karşı giriştiği kanlı mücadele öylesine acımasız boyutlar almıştı ki İngiliz Hükümeti bile Amin'in kovuşturulması gerektiğini savundu. Lakin Obote bu taleplere, yakın arkadaşını, daha iyi bir askeri eğitim alması için İngiltere'ye göndererek cevap verecekti.

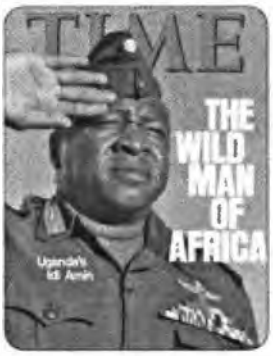
İki arkadaş ülkeye el koyuyor...

Uganda'ya 1964'te dönen Amin, önce binbaşılığa, ardında da albaylığa yükseldi. Bir yıl sonra Amin ve Obote, ülkeyi ve orduyu yönetmeyi bir kenara bırakıp, 'ticarete' soyundu! Plana göre ikili, Kongo'dan altın, kahve ve fildişi kaçırılmasını organize edecek, buradan elde edilen para da, Kongo'nun CIA tarafından öldürülen başbakanı Partice Lumumba'ya sadık kalan birliklere aktarılacaktı. Ama bu para asla adresine teslim edilmedi. Başbakan ve ordunun önde gelen isimlerinden Amin, paraları resmen iç ediyorlardı. Uganda'nın ilk devlet başkanı olan Edward Mutebi Mutesa II durumdan rahatsız olarak parlamento soruşturması açılmasını istedi. Köşeye sıkışan

Obote, karşı saldırıya geçti: Amin'i genelkurmay başkanı yaptı, 1962 anayasasını askıya aldırttı ve Amin vasıtasıyla beş bakanı tutuklattırdı. İki yakın arkadaş, ülkeyi resmen gasp etmişti! Obote, kendisini devlet başkanı ilan ettirmiş, bu arada Freddie de İngiltere'ye sürgüne yollanmıştı. Amin komutasındaki birlikler hükümet sarayını basarken, sene 1966'ydı. Potansiyel tehlike, kontrolsüz bir güç olarak büyümeye devam ediyordu...

Rakiplerini ringe davet ederdi

İdi Amin, düşmanı Tanzanya Devlet Başkanı Julius Nyerere'yi aralarındaki anlaşmazlığı ringde çözmeye davet ederek bir kolunu sırtına bağlayıp dövüşmeyi önermişti! 1981'de de eski ağır sıklet dünya şampiyonu Muhammed Ali'ye dövüş teklif ederek, "Müsabaka, Libya'da yapılacak. Kan kardeşim Kaddafi hakem, Ayetullah Humeyni sunucu, Yaser Arafat da antrenör olacak" demişti.

Yamyam mıydı?

Hakkındaki yamyamlık iddiaları hiçbir zaman gündemden düşmedi. Kendisi de İngiliz ordusunda görev yaparken Mau Mau kabilesi tarafından esir alındığında kendisine bir kez zorla insan eti yedirildiğini söylemişti. 33 çocuğu bulunan ve 5 kadınla evli olan Amin'in eşlerinden birinin cesedi bir araçta parçalar halinde bulundu. Hizmetçileri, sarayındaki buzdolaplarında insan kafaları gördüklerini söylese de, bunlar doğrulanamadı.

Sıfatlardan sıfat beğen...

Amin ordu içerisindeki pozisyonunu güçlendirmeye başladı. Bunu yapmak için de kaçakçılıktan ve Sudan'ın güneyindeki isyancılara sattığı silahlardan elde ettiği parayı kullanıyordu. Ülkenin genelkurmay başkanı, mafya babası gibi hareket ediyordu. Aynı günlerde, ülkesindeki İngiliz ve İsrail ajanlarıyla da al takke ver külah olmuştu. Başkan Obote giderek kontrolden çıkan yoldaşını ev hapsine aldırsa da, işe yaramadı. Obote çareyi, Amin'i, ordu içerisinde daha etkisiz bir pozisyona taşımakta buldu. *Lakin ok yaydan çıkmıştı bir kez...*

25 Ocak 1971'de, Obote, Singapur'daki bir Commonwealth

toplantısına gittiğinde Amin, sahneye çıktı. Bir darbeyle yönetime el koyup, kendini devlet başkanı ilan etti. Amin'in kendisini tanımlarken kullandığı sıfatsa, rejiminin yaratacağı teröre tezat teşkil edecek kadar komikti: *"Majesteleri, Ömür Boyu Devlet Başkanı, El Hacı Doktor İdi Amin, Yeryüzündeki tüm Yaratıkların ve Denizlerdeki Balıkların Efendisi, genelde Afrika'da, özellikle de Uganda'da İngiliz İmparatorluğu'nun Fatihi!"*

Amin'in gizli yüzü ortaya çıkıyor

İdi Amin, hem ülkesinde hem de genel olarak uluslararası kamuoyunda ilk etapta sıcak karşılandı. Öyle ki rejimini ilk tanıyan, eski efendisi İngilizler olmuştu. Aynı günlerde ilk devlet başkanı (ve kral) Freddie sürgünde ölünce, Amin, karizmasını parlatma fırsatını kaçırmamış, kralın naşını devlet töreniyle gömülmesi için Uganda'ya getirtmişti. Bununla da kalmayan Amin, siyasi tutukluları serbest

Tahtırevanla gezerdi

İdi Amin, iktidardayken dört beyaz İngiliz'in taşıdığı tahtırevanla dolaşırdı. Böylelikle kendince Afrika'yı sömüren beyaz ırktan intikam alıyordu. Eski efendisi olan İngilizlere olan takıntısı bununla da sınırlı değildi.

Kendisini İngilizlerin en yüksek nişanlarından olan 'Victoria Nişanı' ile ödüllendiren Amin, 1976'da arabulucu olarak gittiği Kuzey İrlanda'da 'İskoç bağımsızlığı' için mücadele ettiğini belirterek "İngiliz Milletler Topluluğu'nun başında Kraliçe değil, ben olmalıyım" demişti. Kendini 'İskoçya kralı' da ilan eden Amin, 1975'te Suudi Arabistan kraliyet ailesinin fertlerinden birinin cenazesine de İskoç erkeklerinin giydiği etek olan 'kilt' giyerek katılmıştı!

bıraktırdığı gibi, Uganda Gizli Polisi'ni de lağvetti. Ama bunlar sadece makyajdı. Zira aynı günlerde Amin'in gizlice kurduğu ölüm mangaları Obote taraftarlarını avlamaya başlamıştı bile. Buna karşın Obote'nin pes etmeye niyeti yoktu. Ordu içinde, kendi kabilesine mensup subaylar vasıtasıyla yönetime el koymaya kalksa da, Amin, daha profesyonel bir darbeciydi. Kalkışanları kellesinden ettiği gibi, söz konusu kabilelerin Tanzanya'daki uzantılarını da bombalattı. Uganda Ordusu etnik çekişmelerin pençesine düşmüş, bu gerilim halkı da avuçlarına almıştı. Amin, giderek daha da paranoyak oluyordu. Bu süreçte başkent Kampala'daki The Nile Mansions Hotel, Amin'in işkence ve sorgu merkezi olarak nam salacaktı. Uganda diktatörü suikast korkusuyla sık sık yer değiştiriyordu. 'Devlet Araştırma Bürosu' ve 'Kamu Güvenliği Ünitesi' ismini almış olan ölüm mangalarıysa, Amin karşıtlarını ortadan kaldırıyor, işkenceden geçiriyor ve çoğunlukla da sakat bırakıyordu. Ülkedeki Anglikan Kilisesi Başpiskoposu, Uganda Bankası Başkanı ve birçok bakan, bizzat Amin'in adamları ya da kendisi tarafından öldürülecekti.

Irk saplantısıyla ekonomiyi göçertti

Diktatörlerin çoğu gibi Amin de, 'doğuştan ekonomistti.' 1972'de, 'ekonomiyi ellerinde tutup gerçek Ugandalıları fakir bıraktıklarını' iddia ettiği Uganda'daki Asyalı nüfusa karşı ekonomik bir savaş başlattı. Bu aynı zamanda İngiltere'ye karşı da bir meydan okumaydı. Zira söz konusu Asyalılar, İngilizler tarafından ülkeye yerleştirilmişler, zamanla ticaret ve kamu sektöründe önemli bir ağırlık kazanmışlardı. Amin, İngiliz pasaportu taşıyan ama aynı zamanda Ugandalı da olan 70 bin kişilik bu Asyalı grubun üç ay içerisinde ülkeyi terk etmesini emretti. Terk ettiler. Geride bıraktıkları, Amin taraftarlarına dağıtıldı. Otoriter partilerin yönetimde olduğu başka ülkelerde de benzerlerinin gerçekleştirildiği bu sermaye transferi, ne yazık ki bu Afrika diyarında da işe yaramayacaktı. Acemi ellere düşen ekonomi ve kamu hizmetleri yerlerde sürünmeye başladı. İdi Amin, 1972'de binlerce Hintli ve Pakistanlıyı sınır dışı etmesinin nedenini "Gönül gözüyle Allah'ı gördüm. Bana, Uganda'yı kurtarmak istiyorsan tüm yabancıları ülkeden atman lazım dedi." sözleriyle açıklamıştı...

Her ülkede ölmesi gerekenler olmalı

Kurbanlarının sayısı tam olarak bilinmese de, yaklaşık 300-400 bin kişiyi katlettirdiği sanılıyor. Amin'in yakın arkadaşlarından eski Sağlık Bakanı Henry Kyemba, "Amin bile kaç kişinin öldürülmesi emrini verdiğini bilmiyor" diyordu. Uganda'nın 'Büyük Baba'sıysa (Amin kendisine bu ismi takmıştı, ne de olsa halkın babasıydı!) bu cinayetlere şöyle açıklık getiriyordu: "Her ülkede, ölmesi gereken insanlar olmalı. Onlar düzen ve hukuka ulaşmak için her ulusun vermesi gereken kurbanlardır."

Amin, İngiltere'yle de köprüleri attı ve İngilizlere ait bir sanayi girişimini devletleştirdi. Ülkesindeki İsrailli askeri uzmanları da sınır dışı ettikten sonra dümeni, Libya lideri Muammer Kaddafi'ye ve daha da geniş anlamda dönemin diğer süper gücü Sovyetlere çevirdi.

Amin'in bir eli de Filistin Kurtuluş Örgütü'nün üzerindeydi. İsraillilerin boşalttığı elçilik binasını Filistinlilere tahsis etmişti. Öyle ki, Filistinli militanların, 1976'da kaçırdığı İsraillilerle dolu Air France uçağının Uganda'ya iniş yapmasında da parmağı olduğuna inanılıyordu. Filistinliler, Entebbe Havalimanı'nda İsraillilerle pazarlık yaparken, İsrailli özel timler yaptıkları bir baskınla yolcuları kurtarmış, bu arada Uganda Hava Kuvvetleri'ne ait uçaklar da oldukları yerde imha edilmişti. *Amin'in diktatörlüğü, ancak ve ancak kendi halkını ezmeye yetmiş, çoğu diktatörde olduğu gibi, gerçek bir güçle karşılaştığında, karizması fena halde çizilmişti.*

Darbeciyi darbelerler...

Tüm bunlara karşın Amin'in, somut icraatlarla beslenmeyen '*mazlum edebiyatı*', özellikle Afrika halkları arasındaki popülerliğini arttırmıştı. Demir yumruk politikasının vidalarını daha da sıkılaştırırken, paranoyaklığı da artıyordu Ugandalı diktatörün. Popüler kültür, sıklıkla Amin'in, yamyamlık yaptığını, diğer bir deyişle, '*düşmanlarını yediğini*' iddia etse de, bununla ilgili elle tutulur bir delile rastlanmamıştır. Bununla birlikte doktorlar, Amin'in, kendisini duygusal patlamalar ve mantıksız davranışlar şeklinde gösteren 'hypomania'ya yakalandığında hemfikirdi. Kendisine olan hayranlığı günden güne artıyordu. Fiziksel görünümüyle de gurur duyan diktatörün favori cümlesiyse şuydu: *"Dünyadaki en güzel yüze sahibim, annem ve tüm*

diğer kadınlar böyle söylüyor!" Her seferinde kendisini aşıyordu. Yaptığı rezillikler dünya medyasında daha sık yer buluyordu. Uluslararası desteği azalmaya başlamıştı. Bu arada ülkede olan bitenden 'tabii ki' haberdar olan Amerika'nın, 1978'e dek Uganda'dan kahve almaya devam ettiğini de hatırlatalım. Zaten Soğuk Savaş boyunca Sovyet karşıtı tüm diktatörleri çikolatayla besleyen ABD'nin Uganda'daki adamına verdiği tek destek bununla da sınırlı kalmamıştı. Uluslararası zeminini kaybeden Amin ile birlikte, ülke ekonomisi de dibe vurdu ve enflasyon yüzde bini gördü.

Hitler'e hayrandı

Uganda'nın sapkın diktatörü, aynı zamanda Hitler hayranıydı da. 1972'de BM Genel Sekreteri'ne yazdığı mektupta, "Hitler, 6 milyon Yahudi'yi gaz odalarına gönderdiyse bunu Yahudilerin dünya halklarının çıkarına aykırı olduğunu bildiğinden yaptı." diyebilmişti.

Amin'in de *'komşu toprağına sulanma'* şeklinde tanımlayabileceğimiz tipik diktatör hastalığına yakalanması uzun sürmedi. 1978'de, Libya birliklerinin de desteğiyle, Tanzanya'nın Uganda'yla sınırı olan kuzey vilayeti Kagera'yı işgale yeltenmesi, Amin'in sonu oldu. Tanzanya birlikleri Uganda'ya girdi. Fırsattan istifade eden Uganda ordusu içindeki isyancı güçler de başkent Kampala'yı ele geçirince, Amin tası tarağı toplayıp Libya'ya kaçtı ve akıl hocası Kaddafi'nin yanında soluğu aldı. On yıl Libya'da yaşadıktan sonra ölene dek kalacağı Suudi Arabistan'a sürgüne gitti. Ömrünün son günlerinde keçi ve tavuk beslemiş, sebze yetiştirmişti. Yaptıkları, en azından bu dünyada yanına kâr kalan diktatörler kervanına katılarak

Amerika'nın kucağındaki diktatör

Amin, Afrika'da sömürgeciliğin bıraktığı enkazda yeşeren tipik diktatörlerin, en ses getireniydi. 1950'lerde Kenya'daki Mau Mau isyanından sonra kurulan toplama kamplarındaki acımasızlığıyla sivrilmişti. Burada kendisine takılan isimse, 'Boğucu'ydu. İngiltere'ye sadakati ve komünistlere karşı beslediği nefret, onu dönemin Batılı süper güçlerinin gözünde sağlam bir müttefik yapmıştı. Her ne kadar Batılı siyasiler kendi aralarında ondan 'palyaço' diye söz etse de, halkını pek güldürmediği kesindi... İngiliz ve Amerika'dan aldığı askeri yardımla halkın üzerine kâbus gibi çökmüş, askerlerini CIA ve İsrailliler eğitmişti. Giderek artan talepleri ve Tanzanya'yı işgal ederek efendilerini kızdırmasıyla birlikte, geldiği gibi silah gücüyle devrilmişti.

"Yiyeceğiniz biterse size muz yollarım!"

İngilizlere, yiyeceklerinin bitmesi halinde muz göndereceğini söyleyen Amin'in 'alicenaplığından', Amerikalılar da payını alacaktı. 1976'da, eski ABD başkanlarından Richard Nixon'ı, Watergate skandalının etkilerinden kurtulması için Uganda'ya davet etmişti. Uganda diktatörü, dünya barışını da ihmal etmemişti haliyle. 1979'da tüm konvansiyonel silahların nükleer silahlarla değiştirilmesini ve nükleer silahların tüm ülkelere dağıtılmasını teklif etmişti...

78 yaşında öldüğü Suudi Arabistan'da apar topar gömüldü.

Ülkesinde hippiliği ve değişik kıyafetlerin giyilmesini yasaklaması gibi komik icraatlarıyla güldürdüğü gibi, acımasız icraatlarıyla da dehşet saçmıştı Amin. Şüphesiz ki tarih onu tüm bu yönleriyle hatırlayacak. Her şey unutulsa bile, Uganda'nın talihsizliğini izah eden şu cümlesi hiç unutulmayacak:

"Ülkeden ayrıldığımdan beri, Uganda'da insan haklarına saygı gösterilmiyor."

"Şili uçurumun kenarına gelmişti netekim..."

General Pinoşe

(1915–2006)

"Bazen demokrasiye
kan banyosu yaptırmak gerekebilir."
Agusto Pinoşe

Ülkesinin seçilmiş hükümetini darbeyle devirdi. Komünizmle mücadele bahanesiyle ülkeyi tarumar edip koskoca bir hapishaneye çevirdi. Ülke onun 'izin verdiği' ölçülerde demokrasiye geçince hem kendisini hem de baskı döneminde milletin ensesinde boza pişiren diğer arkadaşlarını adaletten kaçırmak için olmadık cambazlıklar yaptı. İşte 20. yüzyılın en bayağı darbeci diktatörlerinden birinin hikâyesi.

Agusto Pinoşe de (Augusto Pinochet) Hitler gibi bir gümrük memurunun oğlu olarak dünyaya gelmişti. Asker olmasını annesi, ardından da karısı destekledi.

Genç Pinoşe, Prusya geleneğine, yani disiplinli ve anayasaya bağlı Şili ordusunda süratle yükseldi. Her ne kadar kendisi komünistlerden nefret etse ve 1950'li yıllarda Şili Komünist Partisi'ni hedef alan gösterilerde rol alsa da, kaderin cilvesi olsa gerek, ordunun başına gelmesi, Latin Amerika'nın ilk Marksist lideri Salvador Allende'nin iktidarı döneminde ve onun isteği ile gerçekleşecekti. *Lakin her darbeci gibi Pinoşe de, kendi önünü açan amirlerini yemekte gecikmeyecekti.*

Soğuk Savaş'ın en sıcak günlerinde...

Yetmişli yılların başıydı. Dünya, Sovyetlerle Amerika arasında ideolojik açıdan bölünmüştü. Tarafların sürekli olarak etki alanlarını genişletmenin yollarını aradıkları günlerdi. 1969'da Beyaz Saray'a yerleşen dönemin Amerikan Başkanı Richard Nixon, Amerika'nın arka bahçesi olarak görülen Güney Amerika'da komünizmin yayıl-

masından endişe ediyordu. Kendisine gelen raporlara göre Şili'de yaklaşmakta olan seçimlerin en büyük favorisi sosyalist Allende'ydi. Başkan'ın yüzü buruşmuştu. Bu duruma seyirci kalamazlardı. Düğmeye bastı. CIA, Şili halkının iradesinin sandığa yansımaması için elinden geleni yaptı, lakin Washington'daki hesap Santiago'ya uymadı. 1970'teki seçimlerin sonuçları açıklandığında Beyaz Saray'dakilerin yüzü morarmıştı. Allende, en yakın rakibini 40 bin oy kadar farkla da olsa geçmeyi başarıp başkanlığa yerleşti.

"Allende gelirse Latin Amerika kızıl sandviç olur"

Nixon, daha sonra yayımlanan hatıratında, danışmanlarından birinin kendisine, "*Allande seçimi kazanırsa, Latin Amerika, bir tarafında Küba diğer tarafındaysa Şili'nin bulunduğu 'kızıl bir sandviç' olur.*" dediğini yazacaktı. Seçimlerin ardından Nixon'ın emriyle Şili'nin ekonomik açıdan çökertilmesi operasyonu başladı.

Çiçeği burnunda Devlet Başkanı Allende'nin gündemindeki maddeler arasında sanayinin, özellikle de Amerikalıların elinde bulunan bakır şirketlerinin millileştirilmesi ve toprak reformu vardı. 1973'e gelindiğinde enflasyon yükselmiş, CIA destekli grevler, işleri aksatmaya başlamıştı. Kendi başına buyruk hareket eden solcu grupların denetimsiz toprak reformu girişimleri de ülkedeki tansiyonu yükseltmişti. Türkiye'deki darbe literatüründen alışık olduğumuz tabirle, "*şartlar olgunlaşıyordu.*"

Kendi cellâdını kendisi seçti

Ortalığı toparlamak isteyen Allende, Latin Amerika'nın en uzun demokrasi geçmişi olan ülkesi Şili'de siyasetin dışında kalma gibi bir geleneğe sahip olan ordudan yardım istedi. Bu yaptığı en büyük hata olacaktı. Bununla bağlantılı bir diğer hatası da güvenilir biri olduğunu düşündüğü Pinoşe'yi 1973 Haziranında genelkurmay başkanlığına atamasıydı. Üstelik generali, siyasi beklentileri olmadığı düşüncesiyle seçmişti. Tercihlerinin ne kadar kötü olduğunu anlaması için fazla beklemesine gerek kalmayacaktı.

11 Eylül 1973, Şili halkının zihnine kazınan bir tarih oldu. Zira o gün Pinoşe, seçimle iktidara gelmiş Allende hükümetini devirdi.

Türkiye'den aşinası olduğumuz bir kare. Darbeci general önde, kuvvet komutanları arkada, memleketi uçurumun eşiğinden kurtarmış olmanın pozunu veriyorlar.

Allande darbe sırasında öldü. Kimilerine göre intihar etmiş, kimilerine göreyse de askerler tarafından öldürülmüştü. Pinoşe her ne kadar darbenin planlamasında çok az rolü olduğunu iddia etse de, akabinde ülkenin kontrolünü devralan dörtlü cuntanın lideri olarak 1974'te ülkenin tek hâkimi oldu. Parlamento'yu kapamış, siyasi parti ve sendikaların canına ot tıkamış ve nihayetinde de kendisini cumhurbaşkanı ilan etmişti.

Olan bitenler, o günlerin klasik şablonuna birebir uyuyordu. Amerika ile ters düşen solcu bir hükümet, aşırı vatan sevgisinin verdiği sıcaklıkla paçaları tutuşan bir avuç sağcı general tarafından devriliyor, yörüngesinden çıkan ülke, 'doğru yolu' buluyordu.

Allende, soğuk savaşın en civcivli günlerinde ortaya çıkıp, *"Demokratik yolu izleyip sosyalizme ulaşacağız!"* demeyip, bir de ardından seçimleri kazanmasa, Amerika'nın tepesi atmayacak, Pinoşe de tarihin mezarlığındaki isimsiz asker emeklilerinden biri olacaktı.

Ülke uçurumun kenarına gelmişti netekim...

General Pinoşe, Türkiye'de yaşayan ve yaşı 30'un üzerinde olanların rahatlıkla hatırlayacağı bir söyleme sarılmakta gecikmedi. Ona kalırsa

11 Eylül 1982. Şili'nin canına okuyan darbenin lideri Pinoşe, halkı selamlıyor. Şili halkı bilinmez ama Amerika rahat nefes almıştır artık. Şili "güvenli" ellerdedir.

sadece, *"Ülkesini seven bir vatanseverdi ve uçurumun kenarındaki ülkesini komünizm ve terör belasından kurtarmak için üzerine düşeni yapmıştı."*

Darbeci devlet başkanı sanayideki millileştirmeyi durdurdu; şirketleri ve toprakları eski sahiplerine iade etti. Kendisi ekonomiden hiç anlamasa da, Chicago Üniversitesi'nden Milton Friedman'ın serbest ticaret politikalarını hayata geçirmeleri için, daha sonradan 'Chicago Boys' olarak isimlendirilecek bir grup genç ekonomistin Friedman tarafından eğitilmesini sağladı. Bu kadronun ülkeye hâkim kıldığı ekonomik modelle Şili, bölgenin en sağlam ekonomisi oldu. Tabii ki ülkenin ayağa kalkmasında Amerikan desteğinin de payı büyüktü.

Diktatörlük zırhını giyen onlarcası gibi Şilili general de 'Tanrı tarafından seçildiğine' inanıyordu. Kendisini bir politikacıdan ziyade hep asker olarak görmeye devam etti. Üniformalara düşkünlüğünü siyah güneş gözlükleriyle tamamlayarak, devletin karanlık gölgesini düşürdü Şili halkının iradesi üzerine. Komünizm karşısında sarımsak görmüş vampir gibiydi; aynı zamanda demokrasi fikrinden de hoşlanmazdı. Ona göre *"Demokrasi, içine sızılması ve imhası kolay bir yapıydı."*

1970'lerde, özellikle de ekonominin düzeldiği ve istikrarın geri geldiği bir ortamda birçok Şilili, generalin arkasında saf tutmakta

Papa II. Jean Paul 1987'de diktatörü ziyaret etmiş, hayır dualarını eksik etmemişti.

gecikmedi. Bununla birlikte her zaman için demir yumruk politikasına yönelik keskin bir muhalefet de oldu. Gizli polis servisinin acımasızlığına ve askeri rejimin tüm ezici gücüne rağmen Pinoşe, 1986'da kendisini hedef alan suikast girişiminden kıl payı kurtuldu. Ülkede, Komünizme karşı mücadelesinin mimarı olan Amerika'nın da desteğiyle yarattığı ekonomik mucizeye çok güvenmiş olacak ki askeri yönetimin eklemeler yaptırdığı anayasanın gözetimi altında 1988'de halkı referanduma götürdü. Bir şekilde güvenoyu almayı planlıyordu. Hatta alacağından da emindi. Ama şok oldu. Kaybetmişti!

Halk, sandıkta söylemesi gerekeni söylemekte gecikmemiş, darbeci, kendi eliyle sivil yönetime giden yolu açmıştı. 1990'da acısını içine gömerek cumhurbaşkanlığından ayrıldı ama "sivil yönetim dedikse o kadar da değildi" hani. Genelkurmay başkanlığını yürütmeye devam etti. *Silahı elinden bırakmak işine gelmemişti.*

Şilililerin çilesi bitecek gibi değil

Dünya değişiyordu. Demokrasi tüm dünyada daha bir kucaklanır olmuştu. Amerika'da Başkan Clinton vardı ve artık en çok telaffuz edilen kelimeler 'küreselleşme' ve 'internet devrimi'ydi. Eli kanlı eski darbeciler bu yeni düzenin parlak vitrinine yakışmıyordu. Pinoşe nihayet 1998'de Genelkurmay Başkanlığı'ndan ayrıldı ama Şili halkının çilesi henüz bitmemişti. Bu kez de kendisini ömür boyu senatör ilan etti! Adaletin pençesinden kaçmak için türlü cambazlıklar yapıyordu. *Oysa Türkiye'deki 'meslektaşları' gibi sıfırdan bir anayasa yaptırıp, bir de darbecilere ömür boyu dokunulmazlık sağlayan maddeleri içine sokuşturmayı akıl edebilse, bunlara hiç gerek kalmayacaktı.*

Senatörlüğün ılıman sularına sığınan Pinoşe'nin gücü sembolik düzeye inmişti ama yapacağını da yapmıştı. Geride kendisinden sonra gelen hükümetlerin dökümünü çıkarmakta zorlanacakları bir insan hakları ihlalleri destanı bırakmıştı. 30 bin kişinin tanıklığıyla hazırlanan bir hükümet raporuna göre cunta rejimi 3 bin 197 kişiyi öldürmüş, 29 binini de işkenceden geçirmişti. Kayıpların sayısınıysa Allah bilirdi.

Keser döner sap döner, bir gün işler değişir...

Pinoşe, senatörlüğün tadını çıkartamadan enselendi. Aynı yıl İngiltere ziyareti sırasında İspanya'ya teslim edilmek üzere ev hapsine alınınca, şok olmuştu. Nasıl olur da kendisine kol kanat geren büyük güçler, şimdi ona bu muameleyi reva görürdü? Anlaşılan general, adam öldürtmekten tarih okumaya fırsat bulamamıştı. Oysa sadece İran Şahı'nın hayatını okusa bile bu ona yeterdi. İspanyollar, kendi vatandaşlarının da canına kıydığı gerekçesiyle darbeci eskisinin peşine düşmüştü. Pinoşe, sağlığını öne sürerek zamana oynadığı iki yılın sonunda İspanyolların elinden kurtuldu. İngilizler, 2000 yılının

Yedikleri içtikleri ayrı gitmeyen iki lider. Şili'nin darbeci diktatörü Pinoşe ve demokrasinin beşiği İngiltere'nin Başbakanı Margaret Thatcher. İlginç bir ikili.

Martında "Mahkeme sürecine dayanacak kadar sağlıklı değil." diyerek generali ülkesine yollamışlardı. Bununla birlikte Pinoşe, bıraktığı gibi bir Şili bulamadı. Köprünün altından çok sular akmıştı. Ülkesine döndüğü ay, Şili'nin Allende'den sonraki ilk sosyalist devlet başkanı Ricardo Lagos yemin edip göreve başladı. Geçmişin pislikleriyle hesaplaşmaya kararlıydı. Şili mahkemelerinden birinin kararı ile generale yargı yolu açıldı. *Bundan böyle Pinoşe ve yargı, köşe kapmaca oynamaya başlayacaktı.*

Dokunulmaza da dokunurlar

Nihayet 2001'de yargı Pinoşe'nin insan hakları ihlallerini gizlemeye yönelik suçlardan mahkeme önüne çıkarılmasına karar vermiş ve eski diktatör 6 haftalığına ev hapsine alınmıştı. Muhalifleri açısından sembolik bir zafer olmasına karşın generalin altı hafta göz hapsinde

1973'teki darbeden 1990'a kadar ülkeyi demir yumrukla yönetmiş, on binlerce kişiyi işkenceden geçirterek öldürmüş Pinoşe'ye ait, farklı adlar altında, 100'ün üstünde banka hesabı belirlenmişti. Yurt dışına milyonlarca dolar kaçırmıştı.

tutulması, demokrasi taraftarları adına bir iman tazeleme olmuştu. İnanılmaz işler oluyordu Şili'de!

Buna karşın Yüksek Mahkeme 2002'de "Zihin sağlığı açısından yargılanmaya müsait değil." diyerek Pinoşe yandaşlarını sevindirdi. General, bu kararın ardından ömür boyu senatörlük makamından istifa etti ve sağlığını devletin tutumu yüzünden kaybettiğini savunmaya başladı. Oysa kötüye giden sağlığı, en güçlü avukatı olmuştu. Vücudunu ve zihnini yoldan çıkaran bir dizi hastalığa yakalanmış olsa da, bu hastalıklar onu aleyhine açılan yüzlerce soruşturmanın pençesinden çekip alacak, kendisi gibi birçoklarının yakayı kurtarmasını sağlayan 'diktatör piyangosu' ona da vuracaktı. Ama adalet, henüz son sözünü söylememişti. Sürekli ev hapsine alınıp bırakılan darbecinin ilk sabıka kaydı nihayet 2005'te çıkarıldı. Polis, devam eden soruşturmalar çerçevesinde Pinoşe'nin fotoğraflarını çekerek

Şili adaleti, yürüyemeyecek duruma gelmiş dahi olsa eski diktatörün peşini bırakmadı. Onu adaletin pençesinden ancak ölüm kurtaracaktı.

parmak izini almış, üstelik eski devlet başkanına, adi suçlular gibi her gün karakola rapor verme zorunluluğu da getirilmişti. Yargı bir dönemin tabutuna son çiviyi çakıyordu.

Mahkemeler birbiri ardına hakkında celp çıkartmasına rağmen, avukatları, müvekkillerinin sağlık durumunu kalkan gibi kullanarak bunları savuşturmayı başarıyordu. Tüm bu gelişmelere karşın yargı, kendisini olmasa bile, suç ortağı onlarcasını demir parmaklıkların ardına tıkmayı başarmıştı. Diktatörün halen sıkı bağlantıları vardı. *Darbe kurbanı diğer ülkelerde de sıklıkla görüldüğü gibi, her zaman 'postal yalayıcısı' bir kitle, darbecilerin hayatlarını idame ettirmelerine fırsat sağlıyordu.*

Yine de Pinoşe, 2006'da, Allende'nin iki korumasının öldürülmesinde birinci dereceden rolü olduğu gerekçesiyle beşinci kez adli makamlar tarafından ev hapsine alınmaktan kurtulamayacaktı.

Ülkenin servetini dışarıda istiflemiş

Son yıllarında Pinoşe, hükümetinin uyguladığı mali disiplin sayesinde Şili ekonomisini bölgenin en güçlüsü haline getiren rejimini öven sadık taraftarlarını kaybetmeye başlamıştı. Zira birbiri ardına açılan davalar, ihtiyar kurdun, Şili ekonomisi kadar kendi ekonomisini de düşündüğünü göstermişti. Özellikle aralarında Washington'daki Riggs Bank'ın da bulunduğu bir dizi bankada keşfedilen gizli hesaplarındaki milyon dolarlar, taraftarlarını bile çileden çıkarmıştı. Bu işe tuz biber ekense, Hong Kong'daki bir bankada, diktatör adına açılan hesapta ortaya çıkartılan 10 ton altın olacaktı.

Diktatör 10 Aralık 2006'da, 91 yaşında, tedavi gördüğü hastanede öldü. Haber üzerine bayraklarla sokaklara çıkan binlerce Şilili, Pinoşe'nin ölümünü dans ederek ve korna çalarak kutlamış, taraftarlarıysa hastane önünde toplanarak eski diktatörün yasını tutmaya başlamıştı...

Kara Afrika'nın beyaz diktatörü
Modern çağların ilk soykırımcısı

II. Leopold

(1865-1909)

Kongo'da gördüklerimi görmektense,
ölmeyi tercih ederdim.
Joseph Clark, Misyoner

On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru Kongo'dan önce İngiltere'ye ulaşıp ardından da dünyaya yayılan fotoğraflar görenlerde şok etkisi yaratıyordu. Çocuk yaştaki Afrikalıları, kesik kol ve bacaklarıyla gösteren bu kan dondurucu kareler, insanoğlunun tarihinin en acımasız sayfalarından birinin delilleriydi. Kesilip katledilenler siyah, öldürülmelerine neden olan kauçuk kırmızı, ellerinin kesilmesine ve kitleler halinde ölmelerine neden olansa bir beyazdı. Beyaz bir Avrupalı soylu: *Belçika Kralı II. Leopold!*

Evet, milyonlarca Afrikalı, bir tek adamın zenginliğe duyduğu bitmez tükenmez iştahın kurbanı olmuş, Leopold, Afrika Kongosu'nda yaptıklarıyla, Adolf Hitler'in sahneye çıkacağı ana dek, 'acımasızlığın' bir numaralı temsilcisi olarak kalmış, zalimlikte Avrupalı standardını oluşturmuştu. Orta Afrika'daki bir milyon km²'lik toprağın sahibi ve bu topraklar üzerinde yaşayan 20 milyon Afrikalın efendisi olmuştu.

II. Leopold

1880 ve 90'lardan itibaren yeni yeni filizlenmekte olan bisiklet ve

Belçika Kralının *Vanity Fair*'de yayımlanmış bir karikatürü

otomobil endüstrisi, lastik yapımında kullanılan kauçuğa, su gibi, oksijen gibi muhtaçtı. Ve Leopold'un Kongo Özgür Devleti, dünyanın bir numaralı kauçuk tedarikçisiydi.

Leopold, kısa zamanda nasıl büyük bir servetin üzerinde oturduğunu fark etti ve ihtiyaç duyulan kauçuğun mümkün olduğu kadar hızlı ve çok miktarda pazara taşınması için kolları sıvadı. Yirmi yıl gibi kısa bir sürede, Belçika'dan sekiz kat daha büyük olan bu toprakları devasa bir çalışma kampında çevirdi. Ağır çalışma koşullarında ölenlerin sayısı arttıkça, Leopold'un kişisel serveti de artıyordu. Kısa zamanda dünyanın en zengin adamlarından biri oldu. Aynı dönemlerde ülkeye girip çıkan seyyahlar, misyonerler ve diğer Avrupalı tacirler, farklı kelimelerle de olsa, aynı dehşet tablosunu resmediyorlardı. Her yerde, yeteri kadar hızlı çalışmayanlara ibret olsun diye *'cinsel organlarından asılarak idam edilmiş çıplak bedenler mezarlığı'* göze çarpıyordu. Leopold'un zenginliği ile birlikte insanlık suçu işlediğine dair kanıtların sayısı da artıyordu. Lakin Leopold, o günler için yeni yeni dillendirilmeye başlanan uluslararası ceza mahkemesinde bırakın yargılanmayı, Afrika'ya medeniyet götüren üstün Avrupalı olarak cilalanmaya başlamıştı bile!

Afrikalının kanıyla Avrupa'ya makyaj

Leopold, Kongo'dan elde ettiği serveti ülkesinin yüzünü makyajlamak için kullanırken, özellikle de başkent Brüksel'de, oldukça cömert davrandı. Bugün, ülkenin bağımsızlığının 50. yıl dönümünü kutlamak için yaptırılmış olan devasa zafer takı başta olmak üzere, Brüksel'i Brüksel yapan tüm tarihi-mimari eserlerin altında, Leopold'un Kongoluların sırtından kazandığı kanlı paranın gücü yatar. Belçikalı gazeteci ve tarihçi Marc Reynebau, Leopold'un, o dönemler için bu eserleri kendi şahsi servetini harcayarak yaptırdığını, ama dikkat çekmemek için bunu açıklamadığını, zira aksi takdirde herkesin paranın kaynağını sorgulamaya başlayacağından endişe ettiğini söyler. Reynebau, bu şekilde Belçikalıların gözünden, Kolonilerin nasıl acımasızca sömürüldüğü gerçeğinin kaçırıldığını ve oradan gelen kanlı parayla 'Belçika Ulusu'nu besleyen mitler' yaratıldığını savunur. Bugün Brüksel'de bulunan, yine Leopold'un kişisel servetinden harcayarak yaptırdığı Orta Afrika Kraliyet Müzesi, Kongo'da yaşananlarla dalga geçer gibi,

'Afrika'ya medeniyetin ışığını götürürken hayatını kaybeden öncülere' ve Leopold'un Kongo'daki *'Aydınlanmacı'* gayretine adanmıştır. Müze Müdürü Guido Gryseels, Leopold'un Kongo'daki kanlı ve skandalvari mirasını kabul etmekle birlikte, *"O zamanlar acımasız bir sömürgecilik yarışı vardı. Tüm sömürgeci güçler benzer şeyler yapıyordu"* diyerek, bizim de çok aşina olduğumuz *'dönemin şartları öyleydi'* bahanesine sarılıyor.

Leopold'un Kongosu açık hava hapishanesiydi. Afrikalılar için hak, adalet ya da özgürlük lüks kelimelerdi. Onların tek yaşama sebebi vardı: Birbiri ardına gelen beyaz krallara hizmet etmek. Leopold, iktidarının başında amacını şöyle izah ediyordu: "Belçika'yı daha büyük, daha zengin ve daha güzel hale getirmek." Belli ki Leopold'un ülkesinin küçük olmasıyla ilgili bir takıntısı vardı. Oxford Üniversitesi tarihçilerinden Dr. Maria Misra da, "Leopold, çağdaşı Avrupalı asillere kıyasla önemsiz bir rolü olduğunun ve bunun da ülkesinin küçüklüğünden kaynaklandığının farkındaydı. Ülkesi büyürse, kendisinin de büyüyeceğini biliyordu." şeklinde açıklar. Doğru, babası I. Leopold, bir sömürge elde etmek için en az elli kez girişimde bulunmuş, ama bunu gerçekleştirmek oğluna nasip olmuştu. Zaten daha kral olmadan önce her fırsatta "Belçika'nın da bir kolonisi olmalı" deyip duruyordu.

İhtiraslı Kral, kendisine bir sömürge satın alabilmek için işe koyuldu! Fiji Adaları, Filipinler ve daha onlarca irili ufaklı yere bakmasına rağmen, her yer 'rezerve' edilmişti. Ona uygun bir yer yoktu. Kimseciklerin varlığından bile haberdar olmadığı, Afrika'nın ortalarında unutulmuş gitmiş olan Kongo hariç... Dönemin ünlü ve en acımasız kâşiflerinden Henry Morton Stanley, Kongo'nun kapılarını Leopold'a açan isim olacaktı. Afrika'yı doğudan batıya geçen ilk Avrupalı olan Stanley, Kongo'nun Leopold tarafından 'keşfinde' rol oynamıştı. Leopold, ne pahasına olursa olsun Kongo'yu 'medenileştirmesi' gerektiğine iman etmişti. Bu fikrini, dönemin en büyük sömürgeci gücünün başındaki isme, Kraliçe Victoria'ya da açarak, olurunu alacaktı.

"Dönemin diğer sömürgeci güçleri İngiltere, Fransa, Hollanda 'Hâkim ülkenin kolonilerine para harcaması, onu kalkındırması gerektiği' noktasına gelmişlerdi. Ama 19. yüzyılın ikinci yarısında sömürgecilik yarışına geç de olsa dâhil olan Belçika'nın Leopold'u tam tersini düşünüyordu. Sömürge, anakaraya para yollamalıydı."

Prof. Daniel Vangroenweghe, Tarihçi

"Kongo'yu medenileştirmemiz lazım ey Avrupalılar!"

Leopold, Brüksel'de düzenlettiği şatafatlı bir uluslararası toplantıyla, Kongo'yu medenileştirme ve tabii ki Hıristiyanlaştırma yönündeki parlak fikirlerini önde gelen devletlerin temsilcileriyle paylaştı. Oysa kendisi o kadar da iman etmiş bir Hıristiyan değildi. Ama bu 'kutsal görevin' sömürgecilik mekanizmasının ana motorlarından biri olduğunu bilecek kadar da Avrupalıydı.

Leopold, Kongo'da köprüler, yollar ve demiryolları yaptırdı. Kral, ülkenin, ağzına layık bir hale gelmesi için kesenin ağzını açmıştı. Bunlar bir ülkeyi, şirkete dönüştürmenin hazırlıklarıydı. Toprakların asıl sahiplerinden satın alınması da gerekiyordu. Stanley, Brüksel'den gelen rüşvetlerle Kongolu kabile şeflerinden ellerindeki toprakları Leopold adına aldı. Şimdi sırada Avrupalıların da onayının alınması vardı. *1884'te Berlin'de düzenlenen ve hiçbir Afrikalının davet edilmediği Berlin-Kongo Konferansı'nda, Avrupalı güçler, Kongo'nun Leopold'un özel mülkü olduğunu kabul etti!*

Kongo'ya el koyar koymaz birbiri ardına yayınladığı genelgelerle Leopold her şeyin mutlak sahibi olmuştu. Bölge halkı artık her ne yapacaksa, sadece Kral için yapacaktı. Leopold, isteklerini direnişle karşılaşmadan hayata geçirmek için Kongo'da 60 bin kişilik bir de özel ordu kurdu. Belçika yapımı silahlarla donatılan ve siyahlardan kurulu bu ölüm tugayı, Leopold'un ülkedeki gözü, kulağı ve hepsinden önemlisi de cellâdı olacaktı. Kongoluların beyaz silahlar kuşanmış bu siyah orduya direnecek takati yoktu. Öldürülüyor ya da hayvanlar gibi ormanlarda yaşamaya mahkûm ediliyorlardı. Leopold'un Afrika'yı ticarete açma, Hıristiyanlaştırma ve medenileştirme rüyası, Kongoluların kâbusu olmuştu. Tüm bunlara karşın Kongo, henüz sahibi açısından o kadar kâr getirici bir yatırım değildi. Leopold'un imdadına yetişen, otomotiv sektörünün doğumuyla patlak veren lastik talebiydi. Ve Kongo, lastiğin ham maddesi olan kauçuk açısından tam bir deryaydı. Kongoluların çilesi henüz başlıyordu. Topraklarını kauçuk ekimine açmaya ve bunların hasadında çalışmaya yanaşmayan köyler yerle bir edildi. Sakinlerinin kafası gövdesinden ayrıldı. Bir yandan ölü sayısı artıyor, diğer yandan, 'Kongo'yu özgürleştiren adam' olarak kralın yıldızı daha da parlıyordu. Aslında haksız da sayılmazlardı. Zira Leopold, Kongo'yu, Afrikalı esir tüccarlarından, daha doğrusu 'ticari

Leopold yılan olarak tasvir ediliyor

rakiplerinden' temizlemişti! Aynı günlerde bu uğurda ölen Belçikalı askerlerse, Brüksel'de, 'esir milletlere özgürlük götüren ölümsüz savaşçılar' olarak iç kamuoyuna pazarlanıyordu.

Her askere sayılı kurşun...

Diğer bir mide bulandırıcı durumsa şuydu. Belçikalı diktatörün özel ordusundaki askerlerin her birine belli sayıda kurşun veriliyordu. Askerler, kurşunları boşa harcamadıklarını ispatlamak için, öldürdükleri yerlilerin sağ ellerini kesip beyaz amirlerine getiriyorlardı! Bazense, mermilerin boşa gitmesi durumunda, hayatta olan yerlilerin ellerini keserek eksiklerini tamamlıyorlardı! Bölgedeki Belçikalı olmayan diğer misyonerlerin kendi başkentlerine yolladıkları raporlar, 'kesik ellerle dolu sepetler' tespitlerinden geçilmiyordu. Daha da ilginci Leopold adamlarının Kongo'da estirdiği bu terör fırtınasından haberdardı. Üstelik uygulamaları eleştirenlere kızıyor, bunun Kongo'nun medenileşmesi için ödenmesi gereken bedel olduğunu savunuyordu. Tam bir tüccar gibi davranan Belçika Kralı, artan talebi karşılamak için Kongo'daki simsarlarına teşvik primi vermeye başladı. İstenen kotaların üzerine çıkanlara beş yüz Belçika Frangı prim ödeniyordu. *Daha çok prim, daha çok Kongolu kanı demekti...*

"Kauçuk demek ölüm demektir"

Bir süre sonra Kongolular, başlarına gelen bu felaketi tanımlamak için, gelecek kuşakların da hafızasına kazınacak bir deyim uyduracaklardı. Beto febole yivo: Kauçuk ölümdür. Zira 1880'de ülke nüfusu 20 milyonken, 1920'de 10 milyona inmişti! Bu 40 yıllık süreçte, milyonlarca Kongolu, kauçuk uğruna kurban edilmişti.

Leopold'un Kongo'daki marifetlerini bugün Belçika'da konuşmak neredeyse bir tabu. Özellikle Brüksel ve Antwerp gibi, kauçuktan gelen parayla palazlanan şehirlerde, ne Kongo'dan ne de orada yaşananlardan bahseden var. Hatta büyük bir çoğunluğa göre, bu tür şeyler hiç yaşanmadı bile! Kongo ile ilgili dışişleri bakanlığı arşiv belgeleriyse, 'hassas bilgiler içerdiği' gerekçesiyle, araştırmacılara kapalı...

Kongo'da elleri kesilmiş yerliler

On yıllık araştırma sonucu Leopold'un Kongo'daki acımasız siyasetini Rood Rubber (Kırmızı Kauçuk) adıyla kitaplaştıran Belçikalı tarihçi Daniel Vangroenweghe de, BBC'ye yaptığı bir açıklamada, kitabının yayınlanmasının ardından adeta resmi makamlar tarafından lanetlendiğini ve izole edildiğini söylüyordu.

El ve ayak kesme, acımasız olmasına acımasız yöntemlerdi ama yine de kauçuk hasadı için daha nitelikli bir çalışma yöntemi gerekiyordu. Böylelikle Kongoluların 'kölelik' süreci de başladı. Belçika'dan gelen talimatnameye göre simsarlara, istihdam edecekleri her köle için kelle başı belirli miktarda ödeme yapılıyor ve bu oran kölelerin yaşı, kilosu, boyu ve genel sağlık durumuna göre belirleniyordu.

Leopold'un kanlı tezgâhı kendi ritminde dönmeye devam ederken, hesapları bozan bir gelişme yaşandı. Charles Stokes isimli, Almanya hesabına çalışan İngiliz köle taciri, Kongo'da izinsiz çalışırken yakalanınca, idam edildi. Bu Leopold açısından büyük bir siyasi hata olacaktı. O zamana dek ölenler Afrikalı olduğu için kimsenin umrunda olmamıştı. Stokes'un ölümü hem İngiltere'yi hem de Almanya'yı ayağa kaldırdı. Leopold her iki ülkeye de tazminat ödemek zorunda kaldı. Gözler, Berlin Konferansı'nda varılan uzlaşmanın aksine davranan ve Kongo'ya diğer yatırımcı ülkeleri sokmaya yanaşmadığı için sert bir şekilde eleştirilen Leopold'un üzerine çevrilmişti. Kral, giderek artan baskılar üzerine Kongo'ya diğer Belçikalı girişimcilerin de girmesine izin vermek zorunda kaldı. Birçok şirket, ülkenin kauçuğuna dadanmıştı. Artan rekabet, Kongolu köle işçilerin maruz kaldığı şiddetin dozajını da arttırıyordu. Öyle ki işçilerin karıları rehin

O dönemde Kongo'da eli kesilmemiş bir yerliye rastlamak zordu

alınıyor, sadece, istenen kotalara ulaşanlarınki serbest bırakılıyordu. Tüm bunlar yine Leopold'un onayıyla hayata geçirilmişti. Hatta bu yapı öyle kurumsal hale gelmişti ki, bölgede faaliyet gösteren şirket temsilcilerine bizzat Kongo Özgür Devleti tarafından onaylanmış; 'rehin alabilme yetkisi' tanıyan sertifikalar verilmişti! Bu kadar kadının

Leopold'un barbarlıkları gazetelere haber oluyor

rehin alındığı yerde, tecavüz vakalarını saymayaysa kimsenin hesap gücü yetmeyecekti haliyle.

Leopold, yıllar sonra Kongo'da yaptıklarını *'Bir Hıristiyan'ın yapması gereken görev'* etiketiyle savunacak ve Kongo için harcadığı tek bir frankı bile geri istemediğini söyleyerek ne kadar yüce gönüllü olduğunu gösterecekti...

Bir cesur sahneye çıkıyor

1900'lerin başından itibaren Leopold'un Kongo'daki iktidarına dönük homurtular yükselmeye başladı. Bunun sebebiyse, tarihin yeteri kadar hakkını vermediği kahramanlardan biri olan İngiliz/Fransız gazeteci Edmund Dene Morel'in Kongo'daki bu acımasız düzene savaş açan makalelerinin İngiliz dergilerinde boy göstermesiydi. Morel, Kongo'dan gönderilen kauçuğun geldiği İngiltere ve Belçika limanlarında araştırmalar yaparak ve ilk kez resmi belgelere dayanarak, Kongo'daki kepazeliği gözler önüne sermişti. Tepkiler çığ gibi büyüdü. Morel, adeta tek başına Krala savaş açmıştı. Liverpool'da *West African Mail* isimli bir gazete çıkartarak, Kongo konusunda daha geniş kitlelere ulaşmaya başladı. Morel, ülkede olan bitenleri en ufak detayına kadar bilen misyonerlere güveniyordu ama onların ağzını bıçak açmıyordu. Konuşmaya, gerçekleri anlatmaya yanaşmıyorlardı. Leopold'u

"Bu köylüler (Kongolular) bir avuç dürzüden başka bir şey değil. Kauçuk asmalarını mahvetmişler. Bunlara ya tamamen boyun eğdirmeli ya da hepsinin tamamen köklerini kazımalıyız. Uyar onları. Eğer bir asmaya daha dokunurlarsa, son fertlerine dek bizzat kendim öldüreceğim."

Jules Jacques, Kral Leopold'un Kongo'daki Komiseri

kızdırırlarsa, kapı dışarı edilebilirler, o zaman da Kongoluları Hristiyanlaştıramazlardı. Morel, uzun süren uğraşların sonucunda bir kaçını, bildiklerini kamuya anlatmaya ikna etti. Zamanla İngiliz hükümetini de yanına almayı başardı. Giderek daha çok vicdan sahibi konuşmaya başlıyor, birbiri ardına konuyla ilgili kitaplar yayınlanıyor, kolsuz bacaksız Kongoluların resimleri Batı gazetelerinde yer buluyordu. Leopold'a dönük eleştiriler şiddetini arttırmıştı. Lakin beyaz diktatör kolay teslim olacak biri değildi. Gazetecileri ve yazarları satın alarak karşı propagandaya soyundu. Amerika, Almanya ve Fransa'da propaganda ofisleri kurarak, rejimini temize çıkarmaya çalıştı. Tüm Avrupa'da dağıtılan aylık bir gazete çıkartarak, Kongo'yu nasıl medenileştirdiğine dair palavralar sıkmaya başladı.

Leopold'un yeminli düşmanı, insanlık onurunu kurtarmaya yemin etmiş olan Morel, kralın etrafındaki çemberi daha da daraltmıştı. 1904'te Liverpool'da kurduğu Congo Reform Association, 20. yüzyılın ilk insan hakları platformu olduğu gibi, kısa zamanda Avrupa kıtasını, ardından da Amerika'yı ayağa kaldırmıştı. Aynı günlerde İngiliz Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan özel bir rapor (Casement's Report), Kongo'daki kepazeliği tüm yönleriyle ortalığa serince, Leopold zor durumda kaldı. Ama asıl darbeyi vuran, hakkındaki iddiaları temize çıkarması için Kongo'ya gönderdiği ve üyelerini bizzat seçtiği soruşturma komisyonunun ülkedeki vahşeti doğrulaması oldu. Öylesine deliller ve şahitlerle karşılaşmışlardı ki vicdanlarına teslim olup, krallarını ateşe atmak zorunda kalmışlardı. Rapor, Belçika'da bomba etkisi yarattı. İlk kez parlamento, din adamları ve entelektüeller Leopold'a açıktan cephe aldı. Köşeye sıkışan Leopold, Kongo'daki tüm resmi evrakların yakılması emrini verdi. "Burası benim şahsi mülküm, ne istersem yaparım!" dese de, etrafındaki çember daralıyordu. Nihayet Belçika hükümeti, 1908'de Kongo'nun idaresini resmen kralın elinden aldı ve bölgeye sömürge statüsü verdi. Bir yıl sonra da Leopold öldü. O da "yaptığı bu dünyada yanına kâr

Neredeyse tüm Kongo halkı, II. Leopold'un kölesi haline getirilmişti.

kalanlar" salonundaki lanetli yerini almıştı. Hükümdarlığının sonlarına doğru Avrupa'nın en nefret edilen adamlarından biri olması ve cenaze kortejinin yuhalanması, kendisinden haklı olarak tiksinen kitleler için ufak da olsa bir teselli olmuştu. Lakin Kongo'nun resmi olarak Belçika'nın bir parçası olmasıyla birlikte, tarih yeniden yazılmaya başlandı. Leopold utanç verici bir yalnızlık içinde ölmüştü ama Belçikalılar, ölümünün ardından, bir Leopold Kültü yaratmakta gecikmediler. Ülkenin dört bir yanına dikilen heykelleriyle 'büyük insancıl' Leopold kutsandı. Üstelik Kongo'da bulunan altın ve elmas madenleri, sömürüde daha kârlı yeni bir sayfa açmıştı. Belçika Kralı zaten ölmeden önce Kongo'da devasa bir maden işleme tesisi kurdurmuştu. Tüm bunlardan yararlanıp, zenginliği tatmak varken, vicdan yaralayıcı sorular sorup, geçmişle yüzleşmek kolay mıydı? Zaten olmadığını Belçikalılar da gösterdi. Kongo'nun yer altı ve yer üstü kaynaklarından elde edilen zenginliğin sefasını sürerken, Leopold'a asla hak etmediği bir onur bahşedip, Kongo'da gerçekleştirdiği 19. yüzyılın en büyük soykırımlarından birini de, zihinlerinin en ücra köşesinde unutulmaya terk ettiler. Kongo bir daha hiç iflah olmadı. 1960'ta Belçika'dan bağımsızlığını kazansa da, askeri diktatörlüklerden iç savaşlara uzanan uğursuz bir tarihin öznesi oldu. *Leopold'un kan kokan hayaleti, ülkenin üzerinden ellerini hiç çekmedi.*

"Zaire'nin karton Leoparı"

Mobutu Sese Seko

(1930–1997)

"Dostlarını yakında tut.
Düşmanlarınıysa daha yakında..."
Mobutu

Kongo'nun Leopold döneminde çektiklerini okumuştuk. Ama onun ölümüyle birlikte Kongoluların nefes aldığını sandıysanız, yanıldınız! Zira daha çekecekleri dert bitmemişti! Derdin yeni adı: Mobutu'ydu.

Mobutu da babasız büyüyen diktatörler kervanına dâhildi. Onu hayal meyal hatırlamasına rağmen annesini gayet iyi hatırlıyor ve hatta ileride devlet başkanı olunca ülke bütçesinin yarısını götüren bir hastaneye adını verecek kadar da çok seviyordu. Annelerden yana şanslıydı. Aşçı olan babasını istihdam eden Belçikalı bir ailenin hanımı olan kadında ikinci bir anne bulmuş, kadın ona okuma yazmanın yanı sıra Fransızca konuşmayı öğretmişti.

Akranlarına göre oldukça iri yapılı ve atletikti. Gözde bir çocukluk yaşadı. Yaramazlığıyla çalışkanlığı at başı gitti. Dinle arası pek yoktu. Katolik olarak yetiştirilse de kiliseyle arası hep mesafeli oldu. İktidarı döneminde sıklıkla medyumlardan fikir alacak kadar da batıl inançları kuvvetliydi. Nihayetinde yaramazlığı, yeteneklerini gölgeleyince okuldan alındı ve sömürge ordusuna katıldı. Bir süre sonra elinden silahı bırakıp kalemi aldı ve mahlas kullanarak çeşitli yazılar yazdı. Belçika'da, Kongo milliyetçilerinin önde gelenlerinden Patrice Lumumba ile tanıştı ve onun yönlendirmesiyle Ulusal Kongo Hareketi'ne *(Mouvement National Congolais)* hareketine katıldı.

Diğer Afrika sömürgeleri gibi Kongo da 60'lı yıllarda (1960) bağımsızlığını kazanınca Lumumba başbakan, Mobutu da genelkurmay başkanı oldu. Lakin ülke bir anda kargaşaya sürüklendi. Bazı kabileler

Mobutu iktidarının son anlarına kadar Amerika'nın himayesinde kaldı. ABD Başkanları Nixon, Reagan ve Baba Bush ile arasından su sızmadı. İnsan haklarına daha duyarlı olan Başkan Carter, Mobutu'ya mesafeli davransa da, mali yardımı kesmemişti. Fotoğrafta Mobutu, Beyaz Saray'da dönemin başkanı Nixon ile birlikte.

Lumumba'nın başbakanlığına itiraz etmişti. Anarşi patlak verince ülkedeki Belçikalılar, kaçmaya başladı. Ülkenin bakır ve elmas zengini bölgeleri bağımsızlıklarını ilan etmeye kalkışınca, ortalık daha da karıştı. Eksi efendi Belçika, vatandaşlarını korumak için birlikler gönderince, Lumumba tarafından sömürge yönetimini canlandırmakla suçlandı. Çaresizlik içindeki Lumumba BM'den istikrarı sağlaması için yardım istedi. Çok uluslu güç ülkeye yerleşti ama bir süre sonra Lumumba, ülkedeki Belçikalıları zorla çıkarma konusundaki talebi geri çevrilince, BM'ye de karşı çıkarak, batıyla köprüleri attı. Kaderini belirleyecek bir adım atarak, gözlerini ve ellerini Moskova'ya çevirdi. Oysa devir Soğuk Savaş devriydi ve Batı'nın, Afrika'daki bir kaleyi daha kızıllara kaptırmaya niyeti yoktu.

"Hazırlan Mobutu, sahne senin!"

Washington ve Brüksel'dekiler Lumumba'nın üzerini çizmişti. Başta Afrika olmak üzere, dünyanın diğer bölgelerinde de başarıyla uygulanmış ve o tarihten sonra da uygulanacak olan darbe şablonu devreye sokuldu. Ülkenin genelkurmay başkanı eliyle *'büyüklerini kızdıran yaramaz devlet başkanı'* devrildi. Mobutu, kansız bir darbeyle hem

Mobutu, Komünizm karşıtlığıyla tarihe geçmiş ABD Başkanı Reagan ile birlikte.

Lumumba'yı hem de devlet başkanı Kasavuba'yı devreden çıkarmıştı. Bununla birlikte *'sivil iradeye saygısı sınırsızdı'* ve iktidarını üniversite mezunlarından oluşan teknokratlar hükümetine devretti. Ne yazık ki demokrasi karşıtlarının her öğünden sonra alınmasını tavsiye ettikleri *'teknokratlar hükümeti'* isimli ilaç, Kongo'nun da midesini bozacaktı. Ortalık daha da karıştı. İç savaş devam ediyordu. Bu arada Lumumba 1961 Haziranında düzenlenen bir suikasta kurban gitti. Olaydan 40 yıl sonra Belçika'nın suikastta rol oynadığı ortaya çıkacaktı.

Ayranı yok içmeye, Concorde'la gider Paris'e!

Mobutu, ülkesi sefaletten kınlsa da, devlet başkanı olarak kuyruğu dik tutması gerektiğini biliyordu. Öyleya sonuçta imaj, her şeydi. Yakın ilişki içersinde olduğu Fransa'ya yaptığı ziyaretlerde, Air France'dan kiraladığı Concorde uçağını kullanıyordu! Hatta uçağı sadece resmi ziyaretler için değil, ailesi ile birlikte Paris'e yaptığı alışveriş turları için de kullandığı biliniyordu. Mobutu, memleketi olan Gbadolite'ye yaptırdığı devasa sarayın yanına, Concorde'un iniş kalkış yapmasına uygun bir havalimanı da yaptırarak resmen tüy dikmişti. Bu arada diktatörün devrilmesinin ardından Fransız Riveryası'nda, İsviçre Alpleri'ndekilerin yanı sıra, Portekiz ve Brüksel'de de onlarca villasının ortaya çıktığını not edelim.

CIA'nın Kongo şefi Lawrence 'Larry' Devlin de Lumumba'yı ortadan kaldırması için amirlerinden emir aldığını daha sonradan kaleme aldığı anılarında itiraf edecekti. Batılı ülkeler Kongoluların başına çoraplar öre dursun, Mobutu bir kenarda şartların olgunlaşmasını bekliyordu. Ve nihayet 21 Kasım 1965'te bir darbe daha yaptı. Bu kez kalıcıydı. Devlet başkanlığını ilan etti. Tüm siyasiler ortadan sıvıştı, meydan ona kalmıştı. Kongo için çizdiği parlak geleceği inşaya soyunabilirdi. Nutukları fazlasıyla alıcı buluyordu. Kendisinden 15 yıl sonra Türkiye'de yönetime el koyanların söylemeyi çok sevdiği gibi, *"Ülkeyi uçurumun kenarından çekip almıştı."*

Tek parti gelecek, dertler bitecek, sık dişini Kongolu

Mobutu, kısa zamanda tek parti yönetimine geçti. Haliyle parti başkanı da kendisiydi. Partiye üyelik doğal olarak 'tercihe bağlıydı' ama sıkıysa olunmasıydı. Mobutu'nun ilk işi, devirdiği hükümetin bazı üyelerini, kendisine karşı komplo düzenledikleri iddiasıyla, 50 bin kişinin izlediği bir meydan sorgusunun ardından astırmak oldu. Mobutu, muhaliflerin kafasını eze eze ülkeyi dikensiz gül bahçesine çevirdi. 1970'e gelindiğinde ortalık süt liman olmuştu. Artık ekonomiye el atabilirdi. İlginçtir, ülke ekonomisini başlangıçta kısa sürede toparladı. Denk bütçe yapılmış, iç dış ticaret dengesi kurulmuş, yüzde 7'lik bir büyüme oranına ulaşılmıştı. Aşka gelen Mobutu, daha sonradan her biri elinde patlayacak devasa projeleri hayata geçirmeye başladı.

Kimse yerinde çok kalmasın, sonra sorun çıkar

Mobutu'nun ilginç uygulamalarından biri de kabinesinde rotasyon sistemi kurmuş olmasıydı. Buna göre bakanlar sürekli olarak birbirleriyle yer değiştiriyor, hiç kimsenin makamında yıllanıp, yönetime karşı komplo düşünecek kafa konforuna sahip olmasına izin verilmiyordu. Açıkçası zekice bir taktik. Bunu Rusların icadı olan *'bürokrasiyle adam terbiye etme'* yöntemine de benzetebiliriz. Malumdur, ünlü Rus muhalif yazar Alexander Soljenitsen bir keresinde şöyle demişti: "Kremlindekiler aptal olduğu için bu ülkede bu kadar bürokrasi yok. Sadece insanları bürokratik ıvır zıvırla meşgul edip, derin meselelere eğilmelerini engellemek istedikleri için var."

Eskimiş isimlerinizi atın!

Mobutu 1971'de ülkenin adını Zaire olarak değiştirdi. Zaire: *'Diğer nehirleri yutan nehir.'*

Mobutu da giyim kuşam söz konusu olduğunda 'ben burdayım' tarzını benimsemiş diktatörlerdendi. Abartılı renkler, allı pullu asalar ve kafadan hiç çıkmayan leopar desenli takkeler, Mobutu klasikleri arasına girmişti.

Boks maçı organize eden bir diktatördü!

70'lerin en ses getiren spor organizasyonlarından biri de, dönemin bokstaki en büyük ikiismi Muhammed Ali ve George Foreman'ın Zaire'de 30 Kasım 1974'te yaptıkları maçtı! O dönemde hakkında oldukça konuşulan ve 'Rumble in the Jungle/Ormandaki Patırtı' adıyla pazarlanan müsabakanın arkasındaki isimlerinden biri de, yine Mobutu'ydu. Yıllar sonra diktatörün, Zaire'nin imajını parlatacağını düşündüğü bu maçın ülkesinde yapılması için her iki sporcuya da 5'er milyon dolar ödediği ortaya çıkmıştı!

Bu esnada kendi adını da ihmal etmemişti haliyle. O artık Mobutu Sese Seko Kuku Ngbendu Wa Za Banga'ydı. Yani: "*Kazanmaya dönük sarsılmaz iradesi ve dayanıklılığı sayesinde fetihten fethe koşan, bunları yaparken de arkasında ateşten bir iz bırakan yenilmez savaşçı.*"

Mobutu, yani 'arkasından ateş çıkartan yenilmez savaşçı', sadece kendi adını değiştirmekle kalmamış, vatandaşlarına da aynısını emretmişti. Buna göre herkes Avrupalı isimlerini bir kenara bırakıp, Afrikalı isimler alacaktı. Sömürgeciliğin zihinlerde bıraktığı izi silmek yerine, işin ambalaj kısmına takılan her budala diktatör gibi, Mobutu da pansuman tedaviye soyunmuştu. Batılı giyim tarzı yasaklandı; herkes, Çin'deki Mao tuniğini andıran tek tip elbise giyecekti. Madam ve Mösyö ifadeleri, eski efendileri Belçika'yı hatırlattığı için rafa kaldırıldı. Ve tabii ki işin en önemli faslı, kişi kültünün inşa edilmesiydi. Dalkavuk bürokratların da iteklemesiyle Mobutu, kısa sürede 'Mesih', 'Ulusun Babası', 'İkinci Kahraman', 'İmparator' ve 'Tanrı-Kral' gibi, akıllara ziyan sıfatlarla anılmaya başlandı. Her yere resimleri asılıyor, resmi belgelerde adı büyük harflerle yazılıyordu. Hızını alamayanlar annesini Hz. Meryem'e, kendisiniyse İsa Mesih'e benzetmeye soyundu. Diktatörlükle yönetilen ülkelerin ortak yazgısı olan akıl tutulması, herkesi narkozlamıştı anlaşılan. Devlet televizyonunun haber bültenleri öncesinde kendisini bulutların arasından inerken tasvir eden klipse, sözün bittiği yerdi artık...

"Dostlarını yakınında tut, düşmanlarınıysa daha yakında"

Mobutu, iktidarının ilk yıllarında muhalifleri işkenceyle susturma yoluna gitti. Ardından paranın işkenceden daha etkili olduğunu keşfetti ve rakiplerini rüşvetle yanına çekme taktiği güttü. Kısmen başarılı da oldu. Bu yüzdendir ki, "Dostlarını yakınında tut, düşmanlarınıysa daha yakında" özlü sözünün, her ne kadar farklı kişi ve kaynaklara isnat edilse de, bu taktiği keşfetmesinden sonra Mobutu'nun dudaklarından döküldüğüne inanılır.

Nabza göre şerbetçi diktatör

Mobutu dış politika söz konusu olduğunda uzunca bir süre 'ne şiş yansın ne kebap' siyaseti izledi. Hem Doğu'yu hem Batı'yı idare ediyor, tarafsız kalmaya gayret ediyordu. Bu uzun sürmedi. 1974'te Çin ve Kuzey Kore'ye yaptığı ziyaretin ardından radikalleşti. Ülkedeki yabancı yatırımları millileştirdi. Bunları güya ülkenin kendi çocuklarına verecekti ama işin aslı, hepsi rejimin beslemeleri arasında paylaştırıldı.

Yolsuzluk bir anda patladı. Mobutu'nun rejimine yeni bir isim takılmıştı: *Kleptocracy*. *Yani, hırsızlar iktidarı...*

Ülke ekonomisi çökerken, o ve yandaşları ceplerini dolduruyordu. 1980'lerde diktatörün kişisel mal varlığının beş milyar dolar dolayında olduğu tahmin ediliyordu. Ölüm oranı, işsizlik ve cehaletle birlikte diktatörün serveti de artıyordu. Sadece Zaire'de 11 villası vardı. Bu arada yolsuzluk, rejimin en temel dinamiklerinden biri haline gelmişti. Muhalifler satın alınıyor, 'Yağma Hasan'ın böreği'ne ortak ediliyordu. Parayla iradesi bükülemeyenlerin çaresine de gizli polis bakıyordu.

"Maaş verir gibi yapıyorlar, çalışıyormuş gibi yapıyoruz."

Mobutu'nun yurt dışındaki bankalara yığdığı servet, Uluslar arası Şeffaflık Ajansı'na göre, 5 milyar dolar civarındaydı. Bu rakam neredeyse ülkenin dış borcuna eşitti! Bu skorla Mobutu tüm zamanların en çürümüş liderleri arasında ilk üçe girmişti. Rejimin devrilmesinin ardından bu servetin istiflendiği İsviçre bankalarından çıka çıka 3.5 milyon dolar çıktı. Kalan paranın akıbetiyse halen bilinmiyor. Bu astronomik rakamlara karşın ülkedeki memurlar hiçbir zaman doğru dürüst maaş alamadı. Parasını düzenli alanlar sadece Mobutu'nun özel muhafız birliğiydi ki, eh, bu da şaşırtıcı gelmiyor kulağa. Böylesi bir tabloda doğal olarak kamu hizmetleri aşırı derecede hantaldı. Zaten çoğu memur da şöyle diyordu: *"Hükümet bize maaş öder gibi yapıyor biz de çalışır gibi yapıyoruz!"*

"Mobutucuğum sen ezebildiğini ez, bize bakma"

Peki tüm bunlar olurken insan hakları pehlivanlığını kimselere bırakmayan Batılı ülkeler ne yapıyorlardı dersiniz? Tabii ki tek sermayesi komünizm karşıtlığı olan Mobutu'nun sırtını sıvazlıyorlardı. Katıksız bir solcu düşmanı olan diktatör, Angola'daki sağcı milislere sağladığı yardımla Batılı abilerinden aferin alıyor, bunun karşılığında kendi ülkesinde kurduğu tezgâha çomak sokulmuyordu. Mobutu, 1975'te Angola'daki

Marksistlerin güçlenmesini engellemeye yönelik operasyonlara yakın destek vermiş, ama silah geri tepmişti. Öyle ki Mobutu'yu, Angola'daki Marksistlerin destek verdiği karşı isyancıların elinden, Fransızların hava indirmesiyle imdadına yetiştirdikleri bin 500 kişilik özel bir Fas birliği kurtarmıştı. 1978'de Zambia kaynaklı bir başka işgal

İkisi bir arada. Afrika'nın başına bela olmuş iki diktatör. Solda Mobutu, karşısında Ugandalı Idi Amin.

'Mobutu'dan bana para kaldı birlikte yiyelim'

İnternetle haşır neşir olan herkes bir şekilde Afrika mahreçli, *'Bana miras kaldı, yardım et parayı Afrika dışına çıkaralım'* içerikli dolandırıcı mailleri almıştır. İnternet jargonuna '419 dolandırıcılığı' olarak giren bu maillerin mucitlerinin, Mobutu'nun iç ettiği paralardan ilham aldığını biliyor muydunuz? Maili yazanlar genellikle Mobutu'nun karısı, kardeşi ya da çocuğu olduğunu iddia ediyor. Serveti yurt dışına çıkarabilmek için yurt dışından ortak aradıklarını söylüyorlar. Bir kez balık yemi yutunca da, ağlarına düşürdükleri kişilerden, resmi işlemler için biraz avans yollamasını istiyorlar ve parayı alınca da sırra kadem basıyorlar. Halen bu tuzağa düşen var mıdır bilinmez ama her halükarda Mobutu, uzun bir süre daha zarar vermeye devam etmişti!

girişiminden de yakayı kurtaracaktı azılı diktatör. Bu kez imdadına yetişen, Belçikalı ve Fransız askerler olmuştu. Batı'nın komünist karşıtı olanlara diktatör de olsalar zaafı olduğunu gören Mobutu sık sık bu kartı oynadı. Kendisine başkaldıranlar arasında Doğu Alman ve Kübalı ajanlar olduğunu söyleyerek, ağabeylerini yardıma çağırıyordu. Amerikalı, Fransız ve Belçikalılar da sağ olsunlar, yardım söz konusu olduğunda ellerini korkak alıştırmadılar. 80'lere dek bu böyle devam etti. 1965–88

arasında sadece Amerika, Mobutu'ya bir milyar dolar civarında mali yardımda bulunmuştu.

Keser döner, sap döner... Ve Mobutu gider

Devran döndü ve Soğuk Savaş bitti. Haliyle Mobutu'nun da son kullanma tarihi geçti. Birden bire ne kadar zalim ve barbar olduğu ve demokrasiyi ayaklar altına aldığı keşfedildi. Batı'nın komünizme karşı Afrika'da bariyerlik yapacak bu diktatör eskisine ihtiyacı kalmamıştı. Eski efendilerinin de bastırmasıyla reform yapmak zorunda kaldı. 1990'da muhalefet partilerine izin verildi ama ipler halen Mobutu'nun elindeydi. Seçimler, Batılıların gözünü boyamayı hedefleyen bir tiyatro olmaktan öteye gidemedi. Ülke ekonomisi yerlerde sürünüyordu. Öyle ki 1994'te enflasyon yüzde 9 bin 800 gibi akıl almaz bir seviyeye ulaşmıştı! Aynı yıl Mobutu, aptallıklarla dolu kariyerinin en aptalca hatasını yaptı. Ruanda'daki soykırımın* baş aktörleri olan radikal Hutu militanlarının Zaire'nin doğusunda konuşlanmasına izin verdi. Bu militanlar, Mobutu'nun gözetiminde Ruanda'ya saldırılar düzenlemeye devam ettiler. Zaire topraklarındaki isyancılar sadece Hutular değildi. Uganda'daki hükümete karşı savaşan gerillalar

Ölümü göster, sıtmaya razı et

Mobutu da zulüm söz konusu olduğunda kendini aşan diktatörlerdendi. Kabinesinden biri kendisine muhalefet ettiğinde, adamı tutuklatıp işkence ettiriyor, ardından da yanlışlık olduğunu söyleyip özür diliyor ve adamı daha yüksek bir makama getiriyordu! Bunun en çarpıcı örneği 1977'de görevden aldığı Dışişleri Bakanı Jean Nguza Karl-i-Bond'du. Adamı karısını baştan çıkarmakla suçlamış, işkenceden geçirtmiş ve ömür boyu hapse mahkûm ettirmişti. Ardından da özür dileyip adamcağızı başbakanlığa getirmişti! Bond'un tek suçu, dış basında Mobutu'nun halefi olarak adının geçmesiydi! Bond, 1981'de arkasına bakmadan kaçtı. Amerikan Kongresi'ndeki oturumlarda Mobutu rejiminin tüm pisliklerini ortaya dökerek, intikamını aldı.

* Ruanda'da 1994 yılında yaklaşık yüz gün içinde 800 bin Tutsi ve ılımlı Hutu, radikal Hutular tarafından katledildi. Tarihin en büyük soykırımlarından biri olan bu olayda Batı'nın rolü sık sık tartışma konusu oldu. Özellikle Belçika, olaylara göz yummakla suçlandı. Hatta Fransa Eski Cumhurbaşkanı François Mitterrand, "O ülkelerde bir soykırım yaşanması o kadar da önemli bir şey değil." bile demişti. Dönemin ABD Başkanı Bill Clinton da daha sonradan kariyerinin en büyük hatasının, söz konusu soykırıma müdahale etmemiş olmak olduğunu söyleyecekti.

da Zaire'nin doğusundaki noktalardan Uganda'ya saldırılar düzenliyordu. Mobutu bir bakıma ülkesinin doğusunu atış poligonuna çevirmişti. Bölgedeki etnik gerginlikler artınca, Ruanda ve Uganda devlet başkanları, Mobutu'nun bardağı taşırdığına kanaat getirdi ve düğmeye bastı. Yıllarca sınırları içerisindeki sağcı UNITA gerillalarına destek verdiği için Mobutu'ya diş bileyen Angola da onlara katılmakta gecikmedi. Üçlü, bir zamanlar Che Guevera'yla da birlikte savaşmış Maocu gerilla lideri Laurent Kabila'ya destek vererek, Zaire'yi hedef alan bir işgale yeşil ışık yaktı. Beceriksiz komuta kademesi, yolsuzluk ve düşük moral gibi etkenlerle kavrulmuş Mobutu'nun ordusu, işgalci güçler karşısında perişan oldu ve kısa zamanda havlu attı. Mayıs 1997'de Mobutu çareyi arkasına bakmadan kaçmakta buldu. Sığındığı Fas'ta, birkaç ay sonra prostat kanserinden öldü. 31,5 yıl süren iktidarında kendi halkının ensesinde boza pişirmekten ve diğer Afrika ülkelerindeki komünist güçlerle savaşmaktan başka bir şey yapmamış, fırsat buldukça da ülkesinin kasasını tırtıklamıştı.

Amerika'nın Ortadoğu'daki adamı

Şah Muhammed Rıza Pehlevi

(1919–1980)

"Biliniz ki hain şeytan Muhammed Rıza Pehlevi kaçtı. Kaçtı ve her şeyi yağmaladı. Ülkemizi mahvedip, mezarlıklarımızı doldurdu. Ülkemizin ekonomisini batırdı. Gelişme adına uygulamaya soktuğu projeler bile ülkemizi on yıl geriye götürdü. Kültürümüzü baskı altına aldı, insanlarımızı aşağıladı ve tüm insan kaynaklarımızı tüketti."

Ayetullah Humeyni

İran bugünlerde gündemden hiç düşmüyor. Nükleer silah ürettiği iddiaları başta olmak üzere, Batı'ya göre baskıcı olduğu öne sürülen rejimiyle ilgili gelişmeler sürekli dünya basınının gündeminde. Ülke, haklı ya da haksız, insan haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle kıyasıya eleştiriliyor.

Bugünkü rejim, yaşı 40 civarında olanların belli belirsiz, daha genç olanlarınsa hiç hatırlamadığı İslami bir halk ayaklanmasıyla kuruldu. Bu rejimin karakteriyle ilgili nihai kararı önce İranlılar, ardından da tarih verecek. Lakin bir de madalyonun diğer yüzü var. Ve bu yüzde, yaşı 40'ın üzerinde olanların, çok net bir şekilde hatırladığı üzere, bugünkü rejim öncesi ülkeyi yöneten şahlık rejimi ve onun acımasız diktatörü Şah Muhammed Rıza Pehlevi'nin, tarihin gördüğü en büyük tiranlardan biri olduğu gerçeği yazıyor. *Üstelik bu baskıcı rejim, tamamen, bugünkü rejimi yerden yere vuran Batı tarafından İran halkının başına musallat edilmişti...*

Takvimler 26 Ekim 1919'u gösterdiğinde Tahran'ın kuzeyindeki Sadabad Sarayı'nda eşsiz bir coşku yaşanıyordu. Pehlevi hanedanının kurucusu Rıza Şah Pehlevi'nin ilk oğlu olan Muhammed Rıza doğmuştu.

İngiliz ve Amerikan istihbaratı: "Şah devrilmez"

Amerikan ve İngiliz gizli servisleri, son ana kadar İran'da İslam Devrimi'nin yaklaşmakta olduğunu analiz edememişlerdi. İngiltere'nin Tahran Büyükelçisi Parsons, devrimden birkaç ay önce "Dini liderler, Batı kültürünün adaptasyonu sonrasında geleneksel İslami ve İran değerlerinin yok edildiğine dair gürültü koparıyor. Bu konjonktürün, hali hazırdaki şah rejimine bir tehdit oluşturduğuna inanmıyorum" diye kripto yazıyor, İngiltere'nin ABD Büyükelçisi ise "Washington da aynı görüşte" diye teyit ediyordu. İslam Devrimi'nden bir ay önce Başkan Carter, İngilizlere, Şah'ın iktidarda kalacağına inançlarının tam olduğunu söylüyordu.

Sarayda doğan her çocuk gibi el bebek gül bebek büyüdü. İsviçre'nin prestijli okullarından Institut Le Rosey'de okudu ve ardından babasının çiftliği konumundaki İran'a döndü. Askeri akademide okumaya başladı. Sadece soylu olmak yetmezdi, yakayı da pırpırlarla doldurmak gerekirdi. Bu sırada İkinci Dünya Savaşı patlak verdi ve genç Pehlevi'yi iktidara götüren süreç de başlamış oldu.

Nazi Almanyası'nın, petrol havuzu İran'ı işgalinden korkan Rusya ve İngiltere ellerini daha çabuk tutarak İran'ı işgal ettiler. Müttefiklerin kendi güdümlerinde tutabilecekleri bir İran'a ihtiyaçları vardı ve bu bekçilik için gözlerine kestirdikleri isim, iktidar aşkıyla gözleri ışıl ışıl parlayan genç Pehlevi'den başkası değildi. Müttefik güçleri Rıza Pehlevi'yi, tahtını oğluna bırakmaya zorladı. 16 Eylül 1941'de Muhammed Rıza babasının yerine iktidarı devraldı. Genç prensin, Müttefik yanlısı ve Batı ülkelerinin etkisine daha açık olacağı umuluyordu; umulandan fazlası oldu: *Şah öldü, yaşasın yeni Şah!*

Şah Batı'nın kanatları altına giriyor

Muhammed Rıza Pehlevi'nin Şah olarak tahta oturmasının ardından İran; İngiltere ve Amerika'nın İkinci Dünya Savaşı'ndaki müttefikleri

Sovyetlere yaptıkları yardımın bir numaralı geçiş kanalı oldu. Bu büyük yardım girişimi 'Fars Koridoru' olarak ünlendi. Bu aynı zamanda İran'daki ilk geniş çaplı Amerikan ve Batı müdahalesinin hissedildiği dönem oldu. *Bu müdahale 1979'daki İslam devrimine dek artarak devam edecekti.*

Şah'ın, kendisini iktidara getiren Batı'ya minnet borcu kolay bitecek gibi değildi. Amerika, onun iktidarıyla birlikte İran'a yardım musluklarını açtı. Lakin ülkedeki herkes, Şah gibi Batı aşığı değildi. Özellikle de İran petrolünün İranlılara ait olması gerektiği fikrinin yılmaz savunucusu olan Muhammed Musaddık... Ülkedeki milliyetçi hareketin ağır toplarından olan Musaddık'ın girişimiyle parlamento 1951'de petrol sanayisini millileştirdi. Bu karar, Anglo-İran Petrol Şirketi (AIOC/Anglo-Iranian Oil Company) aracılığıyla ülke petrolleri üzerinde istediği gibi at koşturan İngilizleri şok etmişti! Güvendikleri Şah bir türlü ülkesindeki siyasilere söz geçiremiyordu. Üstelik işler daha da kötüye gidiyordu. İngilizlerin başına bu 'belayı' saran Musaddık, hem halk adamı olmasının hem de İngilizlere eşsiz bir şamar atmasının çıkardığı rüzgârı arkasına alarak başbakan oldu. İngiltere karşı saldırıya geçti. İran'a petrol ambargosu koyup, onları kendi petrollerinde boğmaya çalıştı. Çalkantıda olan ekonomi dibi gördü. Buna karşın İranlılar hadiseyi, her ne kadar Şah aynı şekilde hissetmese de, gurur meselesi yapmışlardı. Musaddık geri adım atmadı. İngilizler, darbe planlarını raftan

Evlilikleri Türkiye'nin gündeminden düşmezdi

Şah 3 kez evlenmişti. İlk eşi, Mısır Kralı I. Fuad ve onun ikinci eşi Nazlı Sabri'nin kızı olan Prenses Fevziye'di. Fevziye aynı zamanda Kral I. Faruk'un da kardeşiydi. Şah ve Fevziye, 1939 yılında evlenmiş ve prensesin tahta bir varis doğuramaması üzerine boşanmıştı. Şah'ın ikinci karısı ise İran'ın Federal Almanya Cumhuriyeti Büyükelçisi Halil İsfendiyar ile Alman eşi Eva Karl'ın tek kızı olan Süreyya İsfendiyar'dı. Süreyya'nın çocuğu olmayacağı anlaşılınca boşandılar. Süreyya Şah'tan sonra hayatına Avrupa'da film yıldızı olarak devam etti.

Şah'ın üçüncü karısı ise Farah Diba oldu. Şahın karılarından sadece Farah, Şahbanu (İmparatoriçe) unvanını kullandı. Çiftin dört çocukları olacaktı. Özellikle prenses Süreyya ve Şahbanu Farah Diba, şaşalı günlerinde Türk basınının da bir numaralı magazin malzemeleri arasındaydı. Özellikle dönemin kadınları, Şah'ın bir türlü çocuk doğuramayan karılarının saray hayatını yakından izlerdi.

Şah Rıza Pehlevi ve karısı Farah Diba'nın şaşalı hayatı, dünyanın önde gelen cemiyet dergilerinin kapaklarından inmezdi.

indirdi. İngilizler, Musaddık'ı devirmek için Amerikalıların kapısını çalmıştı. Zira İran'da sorun çıkarabilecek tüm İngilizleri kapı dışarı eden Musaddık, İngilizlere manevra sahası bırakmamıştı. Gururlu olduğu kadar, kurnazdı da, hem de çok kurnaz... Bu esnada bir kenara sinmiş, olan biteni izleyen Şah, sahne sırasının kendine gelmesini

Amerika'nın hep gözdesi oldu Şah. ABD başkanları onu ağırlamak için yarıştı. Şah, İsrail'i tanıyan ilk Müslüman liderdi. 1963'te Washington'da Başkan Kennedy ile birlikte.

bekliyordu. İngiliz Başbakanı Winston Churchill ise ne pahasına olursa olsun İran petrollerini geri almaya kararlıydı. *Kurdukları yeni düzenin bahçesinde dikenli güllere yer yoktu.*

Batı'yla bir olup kendi başbakanını deviriyor

Dönemin Amerikan Başkanı Henry S. Truman ise darbe planlarına karşıydı. Meselenin diplomasiyle çözülmesi gerektiğine inanıyordu. İngilizler, istedikleri desteği alabilmek için Eisenhower'ın başkan olmasını beklemek durumunda kalacaktı. İran'daki komünist hareketlerden huylanan Eisenhower, İngilizlerin yanında yer almakta gecikmedi. İşte bu aşamada Şah'ın onayı ve desteği çok önemliydi. İranlı işbirlikçileri harekete geçirmek açısından Şah'ın imzalayacağı Musaddık karşıtı bir ferman altın değerindeydi. O da nazlanmadan bu imzayı attı. Hamileriyle bir olup ülkesinin başbakanını devirmeye soyundu. Düğmeye basıldı. CIA ve İngiliz istihbaratı, Şah'a bağlı birliklerin de desteğiyle, Musaddık'ı hedef alan Ajax Operasyonu'nu sahneye koydu. Lakin ilk etapta darbecilerin başarısız olması üzerine pabucun pahalı olduğunu gören Şah, Bağdat üzerinden Roma'ya kaçtı. Darbecilerse işin peşini bırakmaya niyetli değildi. Amerikalı ve İngiliz

Eski güzel günlerde. Şah ve eşi Farah Diba, ABD Başkanı Nixon ve eşiyle Beyaz Saray'da yemekte. Aktör Peter Falk ise onlara eşlik ediyor.

gizli servislerinin kışkırtma ve komplolarıyla ülkede monarşi yanlıları ile karşıtları arasında bir iç savaş varmış gibi gösterildi. Ortaya çıkan kaos ortamında istediklerini aldılar. İranlıların en çok sevdikleri siyasi figürlerden biri olan Musaddık devrildi ve siyasi kariyeri sona erdi. Roma'dan dönen Şah, monarşi yanlılarından oluşan ve alana yığılan seçme kalabalık tarafından kahramanlar gibi karşılandı. *Artık ülkeyi istediği gibi çekip çevirebilecekti.*

İran'ın zengin petrol rezervleri sayesinde Şah, kısa zamanda Ortadoğu'nun en önde gelen liderlerinden biri oldu. Petrol gelirlerini alt yapıya harcadığı kadar, daha çok da silahlanmaya harcıyordu. İran, kısa sürede Ortadoğu'nun en büyük askeri gücü haline geldi. Birçoklarına göre Şah, Amerika'nın Ortadoğu'daki çıkarlarına bekçilik ediyordu ve arkasındaki sınırsız Amerikan desteği de bunun işaretiydi. İran ordusunu baştan aşağı Amerika donatmıştı.

İranlıların korkulu rüyası SAVAK doğuyor

Rıza Pehlevi'den önce İran'daki ana aktörler İngiltere ve Rusya'ydı, ama artık başrolü Amerika oynayacaktı. Şah da bu ülkeyle imzala-

Hayatın tadını çıkarmayı seven Şah, sayısız Amerika gezilerinden birinde Miami'de su kayağı yaparken. Aynı Amerika yıllar sonra hastayken Şah'ı kapı dışarı edecekti.

dığı sayısız siyasi ve ekonomik anlaşmayla Amerikan etkisinin kök salmasını sağladı. İran petrol sanayi neredeyse Amerika'nın ellerine bırakıldı. İran aynı zamanda Batı yanlısı Bağdat Paktı'na üye oldu ve Sovyet yayılmacılığını engellemeyi öngören Eisenhower Doktrini'nin şemsiyesi altına girdi. Tabii İran açısından sarsıcı olan bu değişimler gerçekleşirken herkes bir kenarda susup oturmuyordu. Başını kamuoyunda oldukça etkin bir konuma sahip mollaların çektiği bir grup, oldukça keskin bir muhalefet odağı haline gelmişti. Eğer diktatörseniz, muhalefetin olduğu yerde, onları susturmanız da gerekirdi. Şah da tam olarak bunu yaptı. Düğmeye bastı ve İranlıların ortak hafızasından silinmeyecek canavar ortaya çıktı: SAVAK. Şahın kurduğu bu ulusal güvenlik ve istihbarat servisi *(Sazman-e Amniyat Va Ittilaat-e Keshvar)* diktatör yanlısı her polis servisi gibi, kısa zamanda rejim muhaliflerini avlayan acımasız bir örgüte dönüşecekti.

Beyaz Devrim muhalefeti harekete geçiriyor

Ülkesini koşar adım değiştirme ateşiyle yanıp tutuşan ihtiraslı Şah, 1963'te 'Beyaz Devrim' olarak tarihe geçen ekonomik ve sosyal programı hayata geçirdi. İpin koptuğu yer de burası olacaktı. Şah bu programla hem ülkesini sanayileşmiş bir topluma dönüştürmek hem

Musaddık'ın devrilmesinin ardından kaçtığı Roma'dan ülkesine dönüşte havalimanında. Yeni bir dönem başlamıştır artık İran'da. Ve her devirde el etek öpecek adamlar elini çabuk tutmakta gecikmez.

de İslami renkleri geri plana itip daha laik bir İran portresi yaratmak istiyordu. Ve bunu, zamanın akışına bırakmak yerine, kafalara vura vura yapmak niyetindeydi. Ülkedeki muhafazakârlar, özellikle başını Şii din adamı Ayetullah Humeyni'nin çektiği mollalar sınıfı, devrime karşı seslerini daha da yükseltti.

Şah, devrimi doğrultusunda geniş çaplı bir toprak reformuna girişti. Toprakları köylülere dağıttı. Bu hamlesinin arkasında kendisine kamuoyu desteği sağlayacak yeni bir çiftçi sınıfı yaratma hedefi de vardı. Yine de geniş çaplı yatırımlara rağmen 'sokaktaki İranlı' genel anlamda ülkenin potansiyel zenginliğinden istifade edemiyordu. Zira yatırıma bir lira gidiyorsa, rejimin etrafında kümelenen rantçı takıma on lira gidiyordu. Yolsuzluktan beslenen rejim bekçileri, İran'ın en can yakıcı gerçeklerindendi o günlerde.

Bu arada Amerika'nın ülkedeki giderek artan etkisi, kitlelerde rejime karşı bir yabancılaşma hissi yaratıyordu.

Beyaz Devrim'in bir hedefi de kadınların modern hayata dâhil edilmesiydi. Seçme haklarında iyileştirilmeye gidildi. Özünde tabii ki gayet doğru olan bu adım atılırken, İran'daki molla sınıfının yüzyıllara dayanan hassasiyeti göz önüne alınmamıştı. Şah, bir de mollaların kadrolu imam olabilmeleri için sınav zorunluluğu getirince, bu sınıfla arasındaki köprüler tamamen yıkıldı.

Beyaz Devrim, içeriğine tarafsız gözle bakıldığında bir ülkeyi modernleştirme ve sanayileştirme amacı taşıyan bir manifestodan başka bir şey değildi. Kaldı ki Şah, doğruya doğru, geniş bir ulaşım ağı kurma, toprak reformu, kadın haklarında iyileştirme gibi bazı hedeflerini hayata geçirebilmiş, ülke ekonomisi 60–70 yılları arasında büyümüş, sağlık reformu ve işçilere kâr payı dağıtılması gibi radikal başarılar elde edilmiş ama programı uzun vadede ters tepmişti. Şah Pehlevi, niyeti ne kadar anlaşılabilir de olsa, bunları yaparken tipik bir *'aydınlanmacı diktatör'* olarak davranmış, bir gecede aldığı kararlarla, halkı, 'hayalindeki halka' dönüştürebileceğini sanmıştı. Üstelik bunu zamana yayarak, taban desteği alarak değil, döve döve yapma yoluna gitmişti. Doğruydu, İran içerisinde güçlü bir laik taban da vardı ama ülke her şeyden önce İslami bir atmosferde yaşıyordu ve İslam ve mollalar sınıfı toplum hayatında önemli bir yer tutuyordu. Şah, 'halka rağmen halkçılık' yapma yanlışına düşüp, sosyal dokuyu yırtınca işler doğal olarak çığırından çıktı. Diktatörlerin en büyük aptallıklarından biri de bu değil miydi ki zaten? *Kendileri açısından doğru olan şeyin, halk için de doğru olması gerektiği yanılgısı...*

70'lerin sonlarına doğru Kum kentinde gerçekleşen Şah karşıtı bir gösteri. Ordu müdahale etmiş ve onlarca öğrenci ölmüştü.

İran'a siyasi parti lazımsa onu da Şah kurar

Artan muhalefetten rahatsız olan Rıza Pehlevi, 1975'te meclisi dağıtarak ortalığı dikensiz gül bahçesine çevirmek istedi. Kendisi bir parti kurdu: Rastakhiz (Diriliş). Artık sadece tek bir parti vardı. Diğerleri onun bir parçası haline getirildi. Şah İranlıların partiye üyeliğini de şart koştu. *Mademki siyaset yapılacaktı, o halde onu da Şah yapardı.* Bu hamlesi kendisine diş bileyenleri daha da öfkelendirmekten başka bir işe yaramadığı gibi, sağcısından solcusuna, İslamcısından ateistine, dağınık haldeki muhalefeti bir araya getirmişti. SAVAK bile tüm acımasızlığına rağmen herkesi susturamıyordu.

SAVAK'ın akıl almaz işkenceleri halkı bıktırmıştı

Bu örgütün CIA ve Mossad ile sıkı bağlantıları olduğu biliniyor, hatta birçok ajanı bizzat Amerika tarafından eğitiliyordu. Teşkilatın başındaki isim, General Timur Bahtiyar, akıl almaz sorgu teknikleri ve işkence yöntemleriyle İranlı muhaliflerin korkulu rüyasıydı. Lakin bir süre sonra, büyük bir ihtimalle, Şah'ın emriyle, 'kendisine karşı darbe planladığı' iddiasıyla ortadan kaldırıldı. Şah'ın paranoyası, bizzat rejimi ve kendisini korumak için tasarlanmış bu örgütü bile içine ala-

cak kadar genişti. Teşkilatın başına bizzat kendi atadığı direktörlerin telefon konuşmalarını yine SAVAK ajanlarına dinlettiği biliniyordu!

Teşkilat, Şah devrilene dek, monarşinin, kokuşmuşluğun, tek parti rejiminin, baskı ve işkencenin bekçisi olacaktı. Başlangıçta ülkedeki komünistleri saf dışı bırakmak için hayata geçirilen bu işkence beşiği, zamanla Şah'a 'gözünün üzerinde kaşın var' diyen herkesi hedef alacaktı. Teşkilatın hamisinin Amerika olduğunun bilinmesi, devrim öncesi atmosferde her kesimden İranlının tek bir yumruk olmasında önemli bir rol oynayacaktı. Şah'ın, sahada çalışan 15 bin ajanının yanı sıra binlerce de muhbiri vardı. Öyle ki sadece yurt içindekiler fişlenmiyor, Amerika'da eğitim gören 30 bin civarındaki İranlı öğrenci de, Amerikan istihbaratının da desteğiyle, yakından izleniyordu. *Dönemin Amerikan yönetiminin gözünde İran, Ortadoğu'daki en büyük ileri karakoldu ve ne pahasına olursa olsun elde tutulmalıydı.* Amerika, elindeki en ileri teknolojiyi komutanlarının telefon konuşmalarını dinleyebilsin diye Şah'ın emrine vermişti. Ülkenin dört bir yanında SAVAK'ın işkence evleri vardı. Elektrik verme, kırbaçlama, dayak, diş ve tırnak çekme, teşkilatın kayda geçmiş sorgu tekniklerinden sadece bazılarıydı.

İranlıların üzerinde estirilen tüm bu terör dalgasına rağmen, zalim zulmüyle abat olamadı. Başını İslamcıların çektiği halk ayaklanmasıyla Şah 1979'da devrildi. Bu kaotik geçiş döneminde tarafsız kalan ve kendi halkına silah çekmeyen ordu, önemli bir rol oynamıştı. Önce Türkiye'ye (Bursa), ardından da Irak'a ve oradan da Fransa'ya sürgüne giden İmam Humeyni, devrimin lideri olarak yurda döndü ve İran İslam Cumhuriyeti kuruldu. İmam

Farah Diba: "Evet kocam çok ciddi hatalar yaptı"

Kocasının 19. ölüm yıldönümü nedeniyle Kahire'deki mezarını ziyaret eden Farah Diba, tarihi itiraflarda bulunmuş ve Şah'ın iktidarı süresince çok ciddi hatalar yaptığını söylemişti. İran'da günümüzde yaşanmakta olan öğrenci olaylarını 1979'da kocasının devrilmesine yol açan olaylara benzeten Diba, ilk kez kamuoyu önünde 38 yıl iktidarda kalan kocasının hatalarından söz etmişti. Şah'ın ülkesinde daha fazla politik özgürlüğe izin vermiş olduğu takdirde monarşiyi kurtarabileceğini söyleyen Diba'ya göre, kocasının en önemli iki hatası, ülkeyi modernleştirmeye çalışırken siyasi katılımı göz ardı etmesi ve insan hakları ihlalleri olmuştu.

Şah ülkeden kaçmıştır artık. İmam Humeyni'nin Fransız Havayolları'na ait bir uçakla sürgünde bulunduğu Paris'ten geri dönüşüyle Iran'da yeni bir perde açılmaktadır.

Biyografisinde SAVAK'ı suçlamıştı

Muhammed Rıza, eli kalem tutan nadir diktatörlerdendi. Anılarını kaleme aldığı 'Tarihe Cevap' (Réponse à l'Histoire) isimli bir otobiyografi yazmıştı. Ölümünden sonra yayımlanan bu eserde Şah, saltanatı esnasında yaşadıklarını dile getirmiş, SAVAK'a dönük eleştirilerini sıralamış ve Beyaz Devrimi'ni tam layıkıyla hayata geçiremediklerine inandığı hükümetlerini kıyasıya eleştirmişti.

Humeyni'nin yaptığı ilk işlerden biri de SAVAK'ı kapattırmak ve önde gelen yöneticilerini idam ettirmek olmuştu. Şah'a gelince...

Ölecek yer bile bulamadı...

Rejimin yıkılmasından kısa bir süre önce ülkeyi terk eden Şah, memleket memleket gezdi. Artık gözden düşmüştü. Özellikle siyasi ikbalinde büyük bir rol oynayan Amerika, arkasına bakmadan onu terk edenlerin başında geliyordu. Şah, önce Mısır'a, ardından da Fas, Bahamalar ve Meksika'ya gitti. Ciddi şekilde hastaydı. Gittiği hiçbir ülkede, İran'daki rejim peşini bırakmıyor, ev sahibi ülkeyi Şah'ın teslim edilmesi için sıkıştırıyordu. Şah'ın ise acil olarak

Biyografisinde özel zevklerini tenis, kayak, avcılık ve hızlı araba kullanmak olarak açıklamıştı Şah. Attığını vuruyordu doğrusu. Tek atışta ülkesinin başbakanını 'vurmuştu'.

tedavi edilmesi gerekiyordu. Kendisiyle sayısız kez bir araya gelmiş ABD Başkanı Jimmy Carter, isteksiz bir şekilde de olsa 22 Ekim 1979'da Şah'ın Amerika'ya giriş yapmasına izin verdi. Ünlü milyarder işadamı David Rockefeller'ın ısrarı bu kakarın verilmesinde önemli bir rol oynamıştı. Şah'ın New York'ta tedaviye başlaması İran'daki yeni rejimi kızdırmıştı. Amerika'nın Musaddık'ın devrilmesinden Şah'ın New York'taki tedavisine dek geçen süreçte elini İran'ın elinden hiç çekmemesi, iki ülke arasında bugün bile devam eden gerilimin kaynağı olacaktı.

İngilizlerde 'Ya Şah gelirse' korkusu

İktidara kendi elleriyle oturttukları Şah, devrildikten sonra Amerikalılar ve İngilizler açısından büyük bir endişe kaynağı olmuştu. Şah'ın ölmeden önce New York'taki kısa süreli tedavisi İran'daki Amerikan elçiliğinin basılmasıyla sonuçlanmış ve ünlü rehine krizi yaşanmıştı. Aynı şeyin İngiliz Büyükelçiliği'nin de başına gelmesinden endişe eden dönemin İngiltere Başbakanı, Demir Leydi lakaplı Margaret Thatcher, bir dışişleri mensubunu, İngiltere'ye gelmemesi yönünde uyarması amacıyla Şah'la görüşmesi için sürgünde bulunduğu Panama'ya göndermişti.

Şah, tedavisinden sonra Carter'ın da baskısıyla Amerika'dan ayrılmak zorunda kaldı ve bir süreliğine Panama'da yaşadı. Lakin Panamalıların kendisini İran'a teslim edeceğinden şüphelenen Pehlevi, bir kez daha ve son olmak üzere soluğu Mısır'da alacaktı. 1980'de bu ülkede öldüğünde geride 60 yıl süren fırtınalı bir yaşam bırakmıştı.

Avrupa'nın 'Komünist Kralı'

Nikolay Çavuşesku

(1918–1989)

Yirmi yıl öncesine kadar Romanya demek, Çavuşesku çifti demekti: Romanya Komünist Partisi Genel Sekreteri, kısacası devlet başkanı Nikolay Çavuşesku ve karısı, aynı zamanda başkan yardımcısı ve daha onlarca şeyin başı, biricik karıcığı Elena Çavuşesku. 'Monarşik Komünizm' diyebileceğim bir tarzla ülkeyi çiftlikleri gibi yöneten bu çiftin bir duvar dibinde kurşuna dizilip perdeyi kapatmaları üzerinden 20 yıldan fazla bir zaman geçti. Ama isimleri, halen duyanı ürpertmeye devam ediyor.

Doğu Avrupa'nın en uzun soluklu diktatörlerinden biri olarak 24 yıl iktidarda kalmış, yıkılışıysa, aynı dönemde akıl almaz bir hızla çöken Sovyet Bloğunu bile gölgede bırakacak kadar hızlı olmuştu. Bunun başlıca sebebiyse, başında bulundukları komünist rejimler yıkılırken, aynı zamanda kendisi de ölen tek devlet başkanı olmasında gizliydi muhtemelen. Peki neydi 'Avrupa'nın en absürt diktatörü' sıfatını açık ara farkla kazanan Çavuşesku ve karısının hikayesi?

Eylemci Çavuşesku 15 yaşında. Yasadışı Komünist Parti'ye üye olduğu için sık sık tutuklandığı dönemlerde.

Gençliğinde yasadışı Komünist Partisi'ne üye olmaktan sayısız defa hapse girdi Romen lider. Hatta bir keresinde öylesine çok dayak yemişti ki bu durum onda ömür boyu sürecek bir pelteklik bırakacaktı. Eylemci olmasına

Bakanın içini açan ve 'nurlu ufuklar' çizen posterler, totaliter sistemlerin en önemli iletişim silahlarındandı.

rağmen, içine kapanık, sessiz biriydi. Ölümünden kısa bir süre sonra Newsweek dergisine konuşan bir hapishane arkadaşı, "Dayak yediğinde ağzını açmaz, gülünmesi gerektiği yerde dudakları kıpırdamazdı. Zayıf, çelimsiz kendi halinde biriydi." cümlesiyle anlatacaktı onu. Kendisini Komünist ideallere adayıp yeni bir dünya kurmanın hayalleriyle yaşayan milyonlarca devrim tutkunundan biriydi Çavuşesku. Onlardan farkı, girip çıktığı hapishane koğuşlarında, daha sonradan Romanya'nın İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki ilk komünist devlet başkanı olacak Gheorghe Gheorghiu-Dej ile tanışmış olmasıydı. İlk

Çavuşesku 1970'te Beyaz Saray'da Başkan Nixon'ı ziyaret ediyor. Nixon döneminde ilk kez bir Komünist lider Beyaz Saray'da ağırlanıyor.

günden itibaren hep onun himayesinde oldu. 1965'te de yerini alarak devlet başkanı olacaktı.

İktidara geldiğinde 47 yaşındaydı. Doğu Bloğunda olsa da, büyük ağabey Kremlin'le arasındaki takip mesafesini hep muhafaza etti. Komünist blok dışındaki ülkelerle ticarete sıcak bakıyordu. Bu dışa açık yüzü, Amerika tarafından 'kazanılabilecek bir müttefik' olarak görülmesini ve ülkesinin ticarette en ayrıcalıklı ülke statüsü almasını sağlayacaktı.

Milliyetçiliği patlatan komünist lider

Çavuşesku'nun 1965'te, parti içindeki rakiplerini seri çalımlarla ekarte ederek iktidara tırmanmasının ardından Romenler, göreceli olarak bir liberalleşme yaşadılar. Bu dönem, aynı zamanda, Komünizmin ruhuna aykırı milliyetçiliğin de patladığı bir zaman dilimiydi. Zira Çavuşesku, diğer komünist liderlerin aksine Amerikan Başkanları Richard M. Nixon ve Gerald R. Ford'u Bükreş'te ağırlayacak kadar Kremlin'den bağımsız, kafasına göre takılan bir kızıl liderdi. Öyle ki Nixon'ın 1972'deki tarihi Çin açılımının arkasındaki isim de oydu. Karşılığında Washington'da Carter'ın ilgisine mazhar olmuştu. 1967 Savaşı'ndan sonra İsrail'le ilişkisini kesmeyen tek Doğu Bloğu lideriydi.

Romen kahramanları kendine kalkan yaptı

Çavuşesku, milliyetçiliğin ateşleyici gücünü ilk keşfeden Komünist liderdi. Komünizm bir şekilde milliyetçiliğin panzehiriydi ama Romen lider hem zehri hem panzehiri aynı damarda birbirine karıştırmadan dolaştırmayı başarmıştı. İktidarının ilk yıllarında Sovyetlere baş kaldırarak canlandırdığı 'Romen olma coşkusunu', Büyük Stefan (Ştefan cel Mare), Cesur Mihail (Mihai Bravu) gibi Romen kahramanlarının devasa törenlerle kutlanmasıyla daha da pekiştirdi. "Onlar nasıl bir zamanlar Türklere, Ruslara ve Macarlara karşı koyduysa, o da aynısını yapıyordu..."

Romanyalı Yahudilerin İsrail'e göç etmesine izin vermişti ama yıllar sonra bunun karşılığında yüklüce bir çek aldığı ortaya çıkacaktı. Bu uluslararası popülariteyi Ortadoğu barış görüşmelerine dâhil olarak daha da pekiştirmişti. Uzun lafın kısası, pragmatist bir şahsiyetti. Varşova Paktı'nın 1968'de Çekoslovakya'yı işgaline katılmayı reddetmiş, üstelik aynı şeyi Romanya'ya yapmaları durumunda direneceklerinin sinyalini vermişti. Bununla da kalmamış Sovyetlerin 1979'da Afganistan'ı işgal etmesini de kınamıştı. Topraklarını Sovyet üslerine açmamasıyla da çizgi dışı bir politika izlemişti. İşte bu, bir

Yine bir stadyum ayininde kitleler tek vücut olmuş liderlerinin adını yazıyor.

Doğu Bloğu lideri adına oldukça fazla 'şahsiyetli' olarak tanımlanabilecek politikası, Romenlerin kendilerine olan güvenini patlatmış, bir bahar havası esmişti. Milliyetçi şairler bile Komünist lidere övgü dolu satırlar yazmak için sıraya giriyordu. Romen lider, bu halk desteğini sonuna kadar damıtmaya kararlıydı.

"Rol almadığım hiçbir stadyum gösterisi olmadı. Onun doğum günü, karısının doğum günü. 23 Ağustos, 1 Mayıs İşçi Bayramı, 2 Mayıs Gençlik Bayramı, 1 Haziran Çocuklar Günü... Bu gösterilerden her ay muhakkak bir tane olurdu. Nerdeyse tüm çocukluğum böyle geçti..."

Andrei Duban

Romanyalı Aktör

Stadyum gösterileriyle 'birlik' duygusunu körükledi

Çavuşesku'nun başında olduğu Romanya, koskoca bir tiyatroydu. Kimi zaman 22 milyon oyuncu bir seyirci oluyor, bazen de tam tersi, bir kişi oynuyor ve 22 milyon kişi izleyip, koşulsuz alkışlıyordu. Her ne kadar diğer diktatörler gibi sağa sola heykellerini ve resimlerini astırmasa da, Çavuşesku'nun zaafı, stadyum gösterileriydi. Özellikle Kremlin'e başkaldırdığı iktidarının ilk yıllarında arkasına aldığı halk desteğini, bu şekilde somut bir düzlemde görmek onu heyecanlandı-

Çavuşesku çifti el üstünde tutulduğu dönemlerde Beyaz Saray'da, Başkan Nixon ve karısı tarafından ağırlanırken...

Yine Beyaz Saray'dan bir kare. Konuk Çavuşesku, ABD Başkanı Carter ile iki ülke dostluğuna kadeh kaldırıyor.

rıyordu. Şatafatlı stadyum gösterilerinin yarattığı 'coşkulu birlik ve beraberlik' afyonundan o da içmek istiyordu. Her fırsatta özel gün ve hatta gecelerde, gençler kitleler halinde stadyumlara yığılır, talimatlar eşliğinde, bedenlerini ya da ellerindeki renkli pankartları kullanarak devasa Çavuşesku sloganları oluştururlardı. Dönemin ideolog şairlerinden Dan Zimferescu "bu bize 'bir şey' olduğumuz duygusunu veriyordu, büyük bir bütünün parçası olduğumuzu hissediyorduk. O bizlere 'birileri' olduğumuzu, Sovyetlerin kölesi olmadığımızı gösterdi" diyerek bu ruh halini tarif ediyordu. Lakin bahar havası uzun sürmedi. Rejim kısa zamanda Stalinist yüzünü, eskisinden daha sert bir şekilde göstermeye başladı. Entelektüel hayatın üzerindeki zincirler daha da sıkılaştırıldı ve az da olsa kafasını göstermeye başlamış olan yaratıcı fikirlerin ruhuna Fatiha okundu. Çavuşesku'nun anayasanın sağını solunu tırtıklayarak devlet başkanlığındaki konumunu betonlaştırmasının ardından basın da çığırından çıktı. Medyaya göre Çavuşesku, yaratıcı komünizmin teorisyeni ve fikirleriyle ülkedeki her türlü başarının mimarıydı. *Stalin ve Mao gibi liderlerin onun yanında kaç kuruşluk değeri vardı ki?*

Devlet başkanlığının ilk yıllarına baktığımızda, diğer benzeri tek parti rejimlerinde olduğu gibi, ölçüsüz bir yıkama yağlama mekaniz-

Özenle giydirilmiş ve tabii ki özenle de seçilmiş çocuklar, biricik devlet başkanlarını çiçeklerle karşılıyor. Tek parti rejimlerinin değişmez karesi...

masının kurulmuş olduğunu görüyoruz. Doğru dürüst bir eğitimi bile olduğu tartışılır lider, medyada, 'ülkenin bağımsızlığı ve gelişmesinin garantörü', 'ülkenin geleceğinin vizyoner mimarı' ve daha nice ölçüsüz sıfatlarla resmediliyordu. *Baskı rejimlerinin de açmazı buydu işte. Önce baskıyla yazdığınız şeylere, bir süre sonra kendiniz de inanır oluyordunuz ve rejim bir şekilde kendi kendini üretip duruyordu...*

Her ne sıfat varsa sana yakışır...

Seksenli yılların başında Çavuşesku, ülkede başında olunabilecek ne varsa hepsinin resmen başkanıydı. Üstelik bu aşırı iştahı sadece kendisiyle de sınırlı değildi. Rejimin güdümündeki medya tarafından 'Dünyadaki kadınların en eşsizi' olarak tasvir edilen karısı Elena da protokolü aşan bir konuma gelmişti. Başbakan yardımcısı olarak yabancı temsilcilerle görüşmelere katılıyor, diğer komünist partilerle ilişkileri yürütüyordu. Eğitim ve bilim konseylerinin bizzat başkanıydı.

Üstelik parti içi tayinlerden de birinci derecede sorumluydu. 1980'lerin ortasına gelindiğinde işin çivisi bayağı çıkmış, ikilinin doğum günleri ulusal bayram olarak kutlanır olmuştu! Elena, 80'lerin sonuna doğru parti ve gizli polis içerisinde kurduğu ittifaklarla kocasının ardından başkanlığa en güçlü aday olarak ortaya çıkacaktı. Bu arada oğulları Nicu parti içinde önemli bir konuma geldiği gibi, Çavuşesku'nun iki kardeşi de orduda ve gizli poliste köşe başlarını tutmuşlardı. Devrileceği yıl 1989'a gelindiğinde Çavuşesku'nun 27 yakın akrabası devletin çeşitli kademelerinde at oynatıyordu.

Özgüven patlaması yoldan çıkarıyor...

Şimdi gelin biraz da Çavuşesku döneminin akıl almaz uygulamalarına bir göz atalım. Yıl 1978'di. Bükreş'in ortasında yeni bir metro istasyonu inşa ediliyordu. 12 bin metreküp toprak çıkartılarak istasyonun girişi açılmıştı. Sorumlu mühendis eve gitti. Sabah geldiğinde devasa çukurun yerinde yeller esiyordu! Çukurun olması gereken yerde basbayağı bir park vardı! İşin aslı kısa sürede anlaşıldı. Çavuşesku o gün orada halka hitap edecekti ve metro girişi sabaha kadar süren çalışmayla kapatılarak kalabalığın toplanacağı park alanına eklenmişti! Çukurun olduğu yerin üzerinde yükselen ağaçlar şehrin başka yerlerinden sökülerek getirilmiş, yine çimler de parkın diğer alanlarından sökülerek yamanmıştı! *Diktatör olduğunuzda siz konuşacağınız yeri değiştirmiyordunuz ama konuşacağınız yer sizin keyfinize göre değiştiriliyordu işte...*

> "Belli kurallar vardı. Çavuşesku'yu sol profilden çekmemiz yasaktı. Eğer yanlış açı kullanırsanız, karaciğerleri kötü durumda olan bir adamın lekeli cildini göstermiş olurdunuz. Merkez Komitesi üyeleriyle konuşurken göstermemiz de yasaktı. Sadece gülerken ya da alkışlarken gösterebilirdik. Ve tabii ki her yayında, kendisine çiçekler veren çocukların da bulunduğu bir kare muhakkak olmalıydı..."
>
> *George Militaru*
>
> *Romen resmi kanalı canlı yayın direktörü*

Sınırsız paranoyaklık

Her diktatör gibi Çavuşesku da paranoyasının esiri olmuştu. Yabancıların elbiselerine zehir sürerek kendisini öldüreceğini düşündüğü için gardırobunun başında bile korumalar bekliyordu. Diğer takıntısı da el sıkışmalar üzerineydi. Mümkün olduğu kadar az tokalaşır, mümkünse de hemen akabinde elini alkolle yıkardı. Kraliçe Elizabeth bile istisna olmamıştı! Öyle ki Çavuşesku resmi

Lider, 21 Aralık 1989'da Bükreş'teki Komünist Parti Merkezi'nden son kez halka seslenmeye çalışıyor, ama dinleyen yoktur artık. Ok yaydan çıkmıştır...

ziyarette Buckingham Sarayı'nda kullandığı yatak çarşaflarını bile Romanya'dan getirtmişti.

Romen lider tüm akıldışı icraatlarına ve katıksız bir diktatör olduğu gerçeğine rağmen daima Batı'dan alkış aldı, kafası okşandı. Sovyetlere mesafeliydi. Kendi kafasına göre takılıyordu ve bu da Batı karşısındaki en büyük kozuydu. Kraliçe Elizabeth bile, sırf kendi dalga boylarında diye ona şövalyelik unvanı vermekten *(Ellerini çabuk tutup diktatörün idamından birkaç saat önce iptal etmişlerdi)* geri durmamıştı.

'Yoldaş Corbu' limuziniyle geziyor

Sık sık Batılı liderlerden hediyeler alıyordu. Söz gelimi İngiliz Liberal Parti Lideri David Steel, Çavuşesku'ya Labrador cinsi siyah bir köpek hediye etmişti. Diktatör, Corbu adını verdiği köpeğini o kadar el üstünde tutuyordu ki, bir süre sonra Romenler onu 'Yoldaş Corbu' olarak çağırmaya başlayacaktı. Corbu zamanla Çavuşesku'nun hayal dünyasının ayrılmaz bir parçası oldu. Köpek, kendisine tahsis edilen limuzinle Bükreş sokaklarında turluyordu, üstelik yanına

motorlu koruma da veriliyordu. Geceleri diktatörün koynunda uyuyan hayvan, gündüzleriyse yine kendisine tahsis edilen küçük ama lüks bir konutta kalıyordu. Londra'daki Romanya Büyükelçisi'nin haftalık görevlerinden biri ünlü süpermarket Sainsbury'e gidip en iyi köpek mamalarından alarak diplomatik kargoyla Bükreş'e göndermekti.

Daktilo sahibi olmanın bile ağır bir prosedüre bağlandığı bir ülkede bunlar normaldi belki de. İnsanlara kendini ifade etmenin tek yolu olarak intihar bırakılmışsa, her şey normaldi. Diktatör, Sosyalist Zafer Bulvarı'nı inşa ettirmek için Bükreş'in eski mahallerinden birini yıktırdığında, evleri yıkılan insanlar sokaklara terk edilmiş, bazıları, içine düştükleri çaresizlikten dolayı intiharı seçmişti.

Nüfus artacak. O kadar!

Romen lider, sayısal çokluğun önemli olduğuna iman etmiş olacak ki, ülkenin nüfusunu katlamaya soyunmuştu. Romen halkına yaptığı en büyük kötülüklerden biri de bu oldu. Sosyalizm genç nesiller üzerinde yükselecekti madem, o halde ne kadar çok olurlarsa o kadar iyi olur, diye düşünüyordu. 2000 yılına gelindiğinde 23 milyonluk nüfusun 30 milyona çıkmasını hedeflemişti. "*Cenin tüm toplumun malıdır*" diyor

Romanya'da halk ayaklanmış, askerlerle birlikte Securitate ajanlarına karşı savaşıyor.

ve ekliyordu: "*Çocuk sahibi olmaktan kaçanlar, ulusal devamlılığımızın kanunlarını çiğneyen kaçaklardır.*"

1966'da kürtajı yasaklayıp hamileliği teşvik ederek devasa bir toplum mühendisliğine soyundu. Bunları yaparken işin sağlık altyapısı boyutunu dikkate almamıştı. Sonuçta nüfus, patlamasına patladı ama bu politika geride yüz binlerce yetim ve kimsesiz çocuğun yanı sıra, kürtaj için başka ülkelere kaçmaya çalışırken öldürülen kadınların dramını bıraktı. Yetersiz beslenme ve sağlık koşullarından dolayı binlerce bebek hastanelerde öldü. Rejim devrildi ama ülke halen bu 'milyonluk yetimler' travmasıyla baş etmeye çalışıyor.

Popescu da Çavuşesku'ya muhbirlik yapmıştı

Galatasaray'ın efsane futbolcularından Rumen Gheorghe Popescu da Securitate'nin muhbirlerinden biriydi! Popescu, Universitatea Craiova takımında forma giydiği dönemde takım arkadaşları ve diğer yetkililer hakkında 4 kez bilgilendirme amacıyla üstlerine rapor verdiğini açıklamıştı. Popescu, 1985'te 'Ulusal çıkarları koruma' belgesine sadık kaldığını belirtmek için imza attığını belirtmiş, bu işleri, Komünist rejimin iktidarda olduğu dönemde yaptığını vurgulayarak, kendisini savunmuştu.

Vatandaşların yatak odasına kadar elini uzatan diktatör, okullarda cinsel eğitimi de yasaklatmıştı. Ülkedeki hamileliklerin yüzde 60'ının yasadışı kürtajla sona erdiği tahmin ediliyordu. Hükümetin, kanunu kadar, kanunu takibi de berbattı. Yaşları 45'in altındaki kadınlar, belirli aralıklarla hastanelere götürülüp gebelik testinden geçiriliyor, hamile olanlar, 'zamanı' geldiğinde tekrar kontrol ediliyordu. Çocukları doğmamış olanlarsa doğruca sorguya...

Dış borç ödeme saplantısı tası tarağı sattırdı

İktidarının ilk yıllarında ağır sanayi hamlesini hedefleyen plansız programsız fabrikalar, şehirleşmeyi teşvik adına yaptırdığı devasa apartmanlar ve benzeri mantıkdışı yatırımlar sonucu Romanya'nın dış borcu 21 milyar doları bulmuştu. Borcun yiğidin kamçısı olduğuna inanmamış olsa gerek, Romen lider için bu borçları ödemek saplantı haline gelmişti. 1982'den itibaren ülkede ne varsa döviz getirmesi adına yurt dışına satmaya başladı. Vitrinler boşalmış, benzin ve temel tüketim malları mumla aranır olmuş, Romen halkı etin ne olduğunu

Çavuşesku'nun gözleri: Securitate

Komünist düzen, dünyanın birçok yerinde kendini kural tanımaz gizli servisler aracılığıyla korumaya almıştı. Bunun Romanya'daki izdüşümü, Securitate'ydi (Devlet Güvenlik Servisi). 1848'de dönemin Sovyet gizli servisi NKVD tarafından temelleri atılmış, Çavuşesku'yla birlikte tarihe karışmıştı. Çok can yaktı. İşkencede sınır tanımadı. Devletin korunmasından kasıt, baskıcı rejimin ve onun başındaki Çavuşesku'nun korunmasıydı. Onun iktidarı döneminde 11 bin saha ajanı ve yarım milyon muhbiri vardı. Ülkenin nüfusu da zaten 22 milyondu. Herkesin her adımı izlendi, fişlendi, konuşmalar kaydedildi. Özetle diğer Doğu Bloğu gizli servislerinde ne pislik varsa, Securitate de onlardan eksik kalmıyordu. Greve giden maden işçilerinin liderlerine beş dakika boyunca göğüs röntgeni çekerek adamları kanser etmek ya da ajanlarını doktor kılığına sokupkürtaj yaptırmaya çalışan kadınları tespit etmek gibi 'yaratıcı' fikirleri de yok değildi. Şimdi bunların hepsi mazi oldu. Romanya 2007'den bu yana AB üyesi. Securitate'nin uzunluğu 12 km'yi bulan fişleme dosyalarıysa Bükreş'teki arşivlerde saklanmaya devam ediyor.

unutmuştu. Elektik de sık sık kesiliyordu ama en azından bunun şöyle bir yararı vardı; sabahtan akşama kadar kesintisiz Çavuşesku propagandası yapan devlet televizyonunun yayın saatleri azaltılmıştı! Yönetimse tüm bu çıplak gerçeğe rağmen hayal dünyasında yaşamayı yeğliyordu. 1987'de Gıda Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada her şeyin güllük gülistanlık olduğu ilan ediliyor, yiyecek kuyruklarıysa 'münferit hadiseler' olarak tanımlanıyordu. Üstelik rakamlara göre gıda üretiminde artış da vardı! İktidarının sonlarına doğru Çavuşesku iyice yoldan çıkmıştı. Sağda solda patlak veren gösterilere rağmen hiç istifini bozmuyor, düzmece açılışların

Ülkedeki kıtlık iddialarını yalanlamaya çalışan Çavuşesku tamamen sahte ürünlerle süslenmiş bir sergiyi geziyor....

23 Aralık 1989... Askerler Çavuşesku'nun sarayını kuşatmış... Baskıcı rejim ha devrildi ha devrilecek...

birinden diğerine koşuyordu. Bununla birlikte gölgesinden korkmayı da ihmal etmiyordu. Aralarında Romanya İstihbarat Birliği'nden Yarbay Dimitru Burlan'ın da *(sonradan anılarını 'Dublör Konuşuyor' başlığıyla kaleme alacaktı)* olduğu birkaç dublörü, bazen onun yerine halkı selamlıyordu.

Sahte meyve sebze denetleyen bir zavallı

Dışarı satılan tarım ürünlerinden dolayı kıtlık baş göstermişti ama bu, liderin pek umurunda değildi. O, iddiaları yalanlamak adına, kulağa inanılmaz gelebilir ama evlerde mutfak masalarını süsleyen sahte meyveleri andırır plastik meyve ve temel tüketim maddeleriyle süslemiş 'düzmece' tezgâhları denetliyor, eline alıp plastik meyveleri kokluyor ve tüm bu maskaralık TV'den canlı olarak yayınlanıyordu! Çavuşesku, 80'lerin sonlarında SSCB Lideri Gorbaçov'un başlattığı reformlara da kulaklarını

Ölümü gözde komutanının elinden oldu

Çavuşeskuların cellâdı, en sevdikleri komutanlarının arasından çıkmıştı: General Victor Stanculescu. Elena Çavuşesku'nun "Tam bir İngiliz centilmeni" şeklinde tanımladığı Stanculescu, aynı zamanda Temeşvar'daki ayaklanmayı bastırmak için halka ateş açan birliğin de komutanıydı. Devrimin gidişatıyla birlikte taraf değiştirmişve liderinin ölüm emrini bizzat vermişti. Onun emriyle ikiliye 60'ar kurşun sıkılmıştı.

Çavuşesku'nun cesedi. Diktatörün dramatik sonu.

tıkamış, ülkesini tamamen içe kapamıştı. Zaten yurt dışındaki hiçbir siyasi gözlemci de (*Şah olayından derslerini alan Amerikalılar hariç*), arkasını gizli polis servisi Securitate'ye dayamış Çavuşesku'nun kolay kolay ipleri elinden kaçıracağını düşünmüyordu. Kısa zamanda yanıldıklarını anlayacaklardı.

Daha önce liderlerine hiçbir zaman ciddi şekilde başkaldırmamış olan Romen halkı, Çavuşesku'nun, 17 Aralık 1989'da Temeşvar'da gösteri yapan halka ateş açtırmasıyla ayaklandı. Bir anda baraj duvarını yıkan sel suları gibi coşan kalabalıkların başlattığı isyan dalga dalga yayılıp ülkeyi avuçlarının içine aldı. Daha bir ay öncesine kadar binlerce işçi, ellerindeki pankart ve bayrakları sallayarak 71 yaşındaki liderin yeniden Komünist Partisi Genel Sekreteri oluşunu kutlayan marşlar söylüyordu. Ama bir anda devran değişmiş, çanak çömlek patlamış, silah zoru ve baskıyla marş söyletilen işçiler, nihayetinde kendi özgürlükleri için haykırmaya başlamışlardı. Şaşkın diktatör, 21 Aralık'ta bir kez daha halka seslenmeye yeltendi. *İlk kez kendisini yuhalayan kalabalığı görünce yaşadığı şaşkınlık, dünya medyasına yansıyan en unutulmaz görüntülerden biri olacaktı.*

Üzerine battaniye örtülen dramatik bir hayat...

Başlangıçta halka ateş açan ordunun da saf değiştirmesiyle, Securitate ajanları ve Çavuşesku çifti bir anda ortada kalmıştı. Küçük çaplı direnişin ardından Securitate de pes etti. Çavuşesku ve karısı apar topar kaçmaya çalışırken yakalandı. Elena, 'Ben sizin ananızım!' deyip yalvar yakar olmasına rağmen devrimci askerler, 25 Aralık 1989'da, ikiliyi duvar dibine dizdi ve tetiği çekti. Kurdukları 'hayal imparatorluğu' başlarına yıkılmış, kanlı cesetlerinin üzerine, şaşalı hayatlarıyla tezat teşkil eden birer battaniye örtülmüştü. Eski Romanya, o battaniyelerin altında kalacaktı. Sonsuza dek...

Hayalleriyle milyonların gerçeklerini karartan adam

Saddam Hüseyin

(1937–2006)

İşte göğsümüzü kurtlara açıyoruz
Ve canavarın önünde titremeden
Baş ettik en zor meydan okumalarla
İnşallah bunların da üstesinden geliriz
Nasıl dayanırlar böyle bir gerginliğe
Halkım, sizi yüzüstü bırakmadık
Tüm felaketlerde lider yine partimdir
Kuhumu sizin ve partim için feda ediyorum
Zor günlerde kan ucuzdur
Saldırırken ne diz çöker ne de baş eğeriz
Yine de onurlu davranırız düşmanımıza
Saddam Hüseyin
(Ölmeden önce yazdığı bir şiirden)

Adıyla müsemma biriydi. Saddam: 'Meydan okuyan'.

Birçok yaşıtı gibi onun da kahramanı, Arap milliyetçiliğinin babası, Mısır'ın efsanevi lideri Cemal Abdül Nasır'dı. Onun ortaya çıkışıyla birlikte 50'li ve 60'lı yıllarda birçok Ortadoğu monarşisi çatırdayacak, özellikle İngiliz ve Fransız sömürgecilerine karşı, 1956'daki Süveyş Krizi'nde verdiği mücadeleyle Ortadoğu siyasetinin mihenk taşı olacaktı. Aynı yıl 19 yaşındaki Saddam, Sosyalist Arap Baas Partisi'nin Irak koluna katıldı. Parti 1950'lerde gizlice kurulmuştu ve ülkenin yakın geleceğine damgasını vurmaya hazırlanıyordu. Her ne kadar adında sosyalist kelimesi geçse de, Saddam'ın asıl ilgisini çeken, partinin Arap dünyasındaki Batı sömürgeciliğini bitirmeyi hedefleyen milliyetçi yüzüydü. İngilizlerin kontrolündeki Monarşiyi devirmek isteyenlerin saflarına katılmakta gecikmedi. Ve nihayet istedikleri

Baasçılık nedir?

Baasçılık Arap milletinin tek bir millet olduğunu, emperyalizm tarafından suni bir şekilde bölündüğünü ve tek bir Arap ülkesi olması gerektiğini savunan ideolojidir. Geçmişte Baas partilerinin iktidarda bulunduğu Mısır, Suriye ve Irak arasında böyle bir Birleşik Arap Cumhuriyeti kurulmaya çalışılsa da uzun soluklu olmamıştır. Milliyetçi ve laik karakteri baskın olmasına karşın, Saddam'ın yaptığı gibi, İslam'ı da zaman zaman koluna takmaya çalışmıştır. Baasçılar, Arap milliyetçiliği ile İslam'ın aynı şeyler olduğunu savunur.

oldu. 1958'de General Abdül Kerim Kasım liderliğindeki generaller, Kral Faysal'ı devirmiş, monarşi yıkılmış ve Kasım da Başbakanlık görevini üstlenmişti. Lakin Baasçıların yeni hükümetle de sorunları vardı. Zira Kasım, o dönemler moda olan Arap milliyetçiliğine mesafeli duruyor, daha çok Sovyetlere göz kırpıyordu. Bu durumdan rahatsız olan Batı, Baasçılarla içli dışlı olarak, darbeci generali darbelemenin planlarını yapmaya soyunmakta gecikmeyecekti.

Darbeciliğin çıraklığını yaptı

Saddam'ın parti içindeki girişken tavrı rejimin gözünden kaçmadı. Bir süre hücrenin tadına bakmak zorunda kaldı. Ama akıllanmamıştı. Hapisten çıkar çıkmaz Kasım'ı devirmeye yönelik bir komplonun başrollerinden birini kaptı. Olaylar sırasında bacağına yediği kurşun, eylemciliğinin ödülü olacaktı. Canını kurtarsa da, önce Suriye, ardından da Mısır'a kaçmak zorunda kaldı. Gıyabında verilmiş idam cezası peşinden geliyordu. 1963'teki Ramazan Devrimi ile Baasçılar, Amerikan gizli servisinin de yardımıyla, Kasım'ı devirince, Saddam'a da Irak'ın kapısı tekrar aralandı. Bu hengâmede Abdül Selam Arif Başbakan oldu. Genç Saddam oyundan kopmamayı başarmıştı. Lakin Arap ve Irak milliyetçiliği arasında bocalayan parti, bir de bölgecilik söz konusu olduğunda, bölünmenin arifesine geldi. Parti içi ayak oyunlarından biri neticesinde Saddam, yine kendisini demir parmaklıkların ardında bulmuş, lakin bir süre sonra da kirişi kırmıştı.

Bir darbe daha ve Saddam vitrine çıkıyor

O günlerde Irak'a darbe beğendirilemiyordu! 1968'deki darbeyle bu kez başa Ahmet Hasan El Bekir geçti. İşin 'çilesini' çeken ve ustalarının yanında pişen Saddam da yardımcısı olmuş, hukuk eğitimini

yarıda bırakmış ve iç güvenlik örgütünün patronluğuna getirilmişti. Parti içi çekişmelerin yarattığı kaygan zeminde ayakta kalmayı başaran Saddam'ın aldığı en büyük ders, hiçbir zaman partide aykırı seslere yer olmaması gerektiğiydi. Bunu aklından çıkarmayacaktı. Her ne kadar vitrinde El Bekir de olsa, Saddam arka planda giderek gücünü arttıracak ve sistemin yurt içi ve dışındaki görünür yüzü olacaktı.

O günden sonra Iraklılar, Saddam ismini daha sık duyacaktı.

Kimin eli kimin cebinde belli değildi

Devrim Komuta Konseyi Başkanlığı'na seçilmesiyle birlikte Saddam'ın kariyeri de tırmanışa geçti. Irak, o günlerde (tıpkı bu günlerde olduğu gibi) kimin elinin kimin cebinde olduğunun belli olmadığı bir diyardı. Sünni Araplar, Şii Araplar, Türkmenler, Hristiyan Asuriler ve Kürtlerden müteşekkil curcunalı bir ülke olan Irak, bu gruplar arasındaki ihtilaflarla sürekli patlamaya hazır bir bomba gibiydi. Etnik gerginliklerden, mezhep ihtilaflarına varıncaya dek herkes herkesle kavgalıydı. Bunda tabii ki Irak'ın, Birinci Dünya Savaşı sonrasının konjüktüründe, hakim güçler tarafından, herhangi bir kriter gözetilmeksizin, tamamen ileriye dönük hesaplara dayanılarak kotarılan bir ülke olmasının payı büyüktü. Baas hükümetine ve dolayısıyla Saddam'a destek, kendisinin de bir mensubu olduğu ve daha çok ülkenin orta kuşağında yerleşik olan Sünni Araplardan geldi. Bunlar milliyetçiydi ve Irak'ın modern bir devlet olarak boy göstermesine taraftılar. *Yalnız bir kusurları vardı; ülkenin sadece yüzde 15'lik nüfusuna karşılık geliyorlardı. Saddam, sırtını azınlığa dayamıştı.*

Saddam'ın göz kamaştıran hamleleri

Ülkedeki sınıflar arası gerginliğin ekonomik kökenli olduğuna inanan Saddam, kalkınma hamlesine sarıldı.

1973'teki enerji kriziyle roket gibi fırlayan petrol fiyatları Irak hazinesini doldurmuş, Saddam akılcı bir şekilde bunları yatırıma dönüştürmüştü. Ekonomiyle birlikte Baas Partisi'ni de güçlendiriyordu. Ortadoğu'nun gerçek anlamdaki ilk parasız eğitim sistemini hayata geçirdi. Üniversiteye kadar olan eğitim ücretsiz hale getirilmiş, Irak halkı kısa zamanda Ortadoğu'nun en okuryazar toplumu haline gelmişti.

Rejimin duvarlara çiziktirdiği pembe tablolarla sokakların gerçek rengi arasında derin bir uçurum vardı. Her diktatörlükte olduğu gibi.

1972'de Saddam millileştirme atılımıyla Irak'ta kalkınma hamlesi de başlattı. O günlerde karanlık yüzünü göstermesine pek gerek kalmayan Irak lideri, Ortadoğu'nun en gelişmiş sağlık altyapısını kurduğu için UNESCO tarafından ödüllendirilecekti! 1970'lerdeki bu hızlı kalkınma Saddam'ın kredisini arttırdığı gibi Irak'ı da cazibe merkezi yaptı. Arap ülkelerinden, Türkiye'den ve hatta Yugoslavya'dan yaklaşık 2 milyon yabancı işçi soluğu Irak'ta almıştı. *Yaşananlar güzel günlerdi...*

'Canını seven sesini çıkarmasın düzeni' kuruluyor

Sağlamlaşan sadece ülke ekonomisi değildi. Baas içinden seçtiği çekirdek kadroyla, etrafındaki çelik duvarı da sağlamlaştırıyordu ihtiraslı lider. Lakin mozaik yapılı ülkeyi bir arada tutmak için reformlar yeterli gelmiyordu. Ona göre, şiddetin tartışmasız gücü de devreye girmeliydi.

Yakın adamlarından Taha Yasin Ramazan, 1974'ten itibaren Cumhuriyet Muhafızları'nı yönetmeye başladı. Bunlar düzenli orduya alternatif, iyi eğitimli birliklerdi ve adından da anlaşılacağı üzere, Saddam'ın laik cumhuriyetinin koruyucusuydu. İlerleyen yıllarda Iraklı muhaliflerin korkulu rüyası olacak, her kafasını kaldıranın üzerine

tank, helikopter ve kimyasal gazla yürüyeceklerdi. Ama bu yetmezdi. Saddam açıktan isyan edenleri değil, alçak sesle muhalefet pişirenlere de ulaşabilmeliydi. Bu ihtiyaca cevap verecek olansa, Irak'ın yakın geçmişine damgasını vuracak olan gizli servis Muhaberat'tı. *Suikast ve işkence söz konusu olduğunda Ortadoğu'nun en 'deneyimli' örgütüne dönüştüğünü söylemeye, bilmem gerek var mı?*

Saddam, laiklik ilkesine gönülden bağlı Arap liderlerdendi, belki de en önde geleniydi. Bu yöndeki politikaları özellikle Irak'taki Şii çoğunluğun tepkisini çekiyordu. Baas Partisi de Şiilerin dik başlılığından rahatsızdı. (Bu rahatsızlık, 1979'daki İran İslam Devrimi'nin ardından Şiilerin bölgedeki etkisinin artmasıyla daha da görünür hale gelecekti.) Şiilerin ardından Irak'ın ikinci büyük etnik yapısını oluşturan Kürtler de Saddam'ın 'Laik Arapçılığından' rahatsızdı. Aslına bakılırsa o da politikalarına karşı duyulan bu rahatsızlıktan rahatsızdı! *Şikâyetleri ortadan kaldıramasa bile, şikâyetçileri kaldırabilirdi.*

Demir yumruğu Kürtlerin kafasına iniyor

Kürtler, 1974'te İran'ın da desteğiyle ayaklandıklarında Saddam'ın demir yumruğu kafalarına inmekte gecikmedi. Birçok Kürt şehri bombalanmış, 8 bin Kürt 'ortadan kaybolmuştu'. Kürtlerin bir kısmı çareyi İran'a kaçmakta buldu. Saddam'ın şerriyle karşılaşanlar sadece Kürtler değildi. 80 bin Şii de Baasçıların teröründen kaçarak İran'a sığındı. Geride bıraktıkları mallara hükümet el koyacaktı. Yine birçok Şii din adamı, politikacı ve kanaat önderi, Dava Partisi'ne mensup oldukları iddiasıyla idam edildi. 7 bin dolayında Komünist de Baas teröründen payını almaktan kurtulamadı. Irak lideri, muhaliflerin tarlasına biçerdöver gibi dalmıştı.

Bundan böyle Irak'ta kanunun adı Saddam

Saddam'ın gizli liderliği asıl 1979'da resmiyete döküldü. Aynı yıl El Bekir, yine Basçılıkla yönetilen Suriye ile el altından görüşmeler yürütüyordu. Buna göre her iki ülke birleşecek, Suriye lideri Hafız Esad da birleşik devletin başkanı yardımcısı olacaktı. Bu durumda Saddam fazlalık hale gelecekti. Haliyle Saddam'ın bunu kabul etmeye niyeti yoktu. El Bekir'i istifaya zorladı ve meydan ona kaldı. Birleşme

Çocuklarla poz vermenin diktatörlüğün şanından olduğunu bilecek kadar bu alemin kurallarına vakıf biriydi Irak lideri.

işi de rafa kalktı tabii. İktidarı devralan Saddam, hemen 'temizliğe' girişti. Sorun çıkarma potansiyeli olan yüzlerce Baas mensubunun hakkından gelindi.

Cumhuriyetin Başkanı, Başkomutan gibi, ne kadar fiyakalı titr varsa üzerine aldı ve Bekir'i, 'Irak'ı Suriye'ye teslim etmeye hazırlandığı' iddiasıyla idam ettirdi. *"İçeride çok sayıda hain vardı ve Irak'ın birlik ve beraberliğe ihtiyacı vardı."* O halde lider, ülkenin menfaati için her şeyi yapabilirdi. Saddam da bunu yaptı. İktidarını perçinlemek adına Bekir taraftarlarını da temizletti..

Liderimiz var, efsanesi nerde?

Milliyetçiliğe oynamanın kitleler üzerindeki sarhoş edici etkisini keşfetmek, Saddam gibi kıvrak zekalı biri için çocuk oyuncağıydı. Bu işin de hakkını verdi. Arap dünyasında liderliğe oynuyordu ve bunun için tarihi referansları bol kepçeden kullandı. Bağdat'ın Arap dünyasının her açıdan merkezi olduğu Abbasi dönemine uzandı; o kesmedi, İslam öncesi Mezopotamya'sının Hamurabi'sine ya da Nebukadnezar'ına dek uzattı verdiği referansları. Amacı pan-Arabizm ile Irak milliyetçiliğini bir potada eritip, karizmasıyla süsleyerek, tüm Ortadoğu Araplarına içirmekti. Böylesi ihtişamlı bir makama oynayan birinin doğal olarak efsaneleştirilmesi de gerekiyordu. Diktatörlerin 'yangında ilk kullanılacak' alet edevatlarından biri olan 'kişi kültü yaratma' hemen devreye sokuldu. Milyonlarca tablosu okulları, binlerce resmi duvarları, yüzlerce heykeli meydanları süslemeye başladı. Paraların üzeri başta olmak üzere sureti devlet dairelerinden havalimanlarına varıncaya dek, tüm Iraklıları süzüyordu. Bu arada Irak halkının tüm kesimlerine selam çakmayı da ihmal etmiyordu iştahı açılan lider. Bedevi elbiseleriyle Çölde yaşayan Arapların, Poşu takarak Kürtlerin gönlünü alıyor, Batı tipi elbiselerle laiklerin nabzına şerbet veriyor, cübbe giyip namaz kıldığını göstererek de Müslümanları tavlamaya çalışıyordu.

Dış politikasında da pragmatikti Irak lideri. 70'li yılların başında, birçok silah ve maddi yardım aldığı Sovyetlerle al takke ver külah olmuş, 1978'den itibaren de Amerika'ya yanaşmıştı. Ama bu yakınlaşma, ona ve Iraklılara çok ama çok pahalıya patlayacaktı.

Binbir yüzü vardı Iraklı liderin. Bir gün doğum gününü kutlayan Batılı bir lider oluyor, diğer gün havaya silah sıkan bir aşiret reisi.

Mademki bizdensin elinden ne gelirse...

Saddam, dümeni Batı'ya kırınca el üstünde tutulmaya başlandı. Öyle ki ilk nükleer reaktörünü bile (biter bitmez İsrailliler tarafından bombalanmış da olsa) Fransızların yardımıyla bu dönemde tamamlamıştı. Yine Batı'nın bir diğer gözdesi İran Şahı'yla bu dönemde barış çubuğu içmiş, aralarındaki sınır ihtilaflarını rafa kaldırmışlardı. Şah bunun karşılığında, Irak'taki Kürtlere destek vermekten vazgeçecekti.

Humeyni'nin Şahı devirerek İran'ı Şii İslamı'nın kalesine dönüştürmesi, Batı'nın ve doğal olarak Saddam'ın da paçasını tutuşturdu. Humeyni'nin, Irak içindeki Şiileri mobilize ederek kendi laik rejimini başına yıkacağından endişe ediyordu. Batı'nın çıkarlarıyla Saddam'ın ikbal korkusu örtüşmüştü. Öte yandan Humeyni ve Saddam'ın birbirlerini pek de sevmedikleri sır değildi. İmam Humeyni'nin Irak'ta sürgünde bulunduğu sırada Şah'la Saddam anlaşınca, Saddam, Humeyni'yi Fransa'ya yollamıştı.

Dünyanın en aptalca savaşının mimarı oldu

Güç sarhoşluğundan gözlerine perde inen Saddam, 17 Eylül 1980'de kendisini dünyanın odağına yerleştiren bir işe imza attı. Kameraların karşısına geçerek, Şah'la imzaladığı antlaşmayı yırttı. İran'ı Irak'ın toprak bütünlüğüne sistematik saldırılar yürütmekle suçluyordu. Bu olaydan beş gün sonra, Irak savaş uçakları İran'ı bombalamaya başladı. Irak askerleri de sınırı geçip İran'a girmişti. Çatışmaların merkezinde Osmanlı tarafından kontrolü İran'a bırakılan petrol bölgesi Kuzistan yatıyordu. Iraklılar, İran'ın buradaki kontrolünü hiçbir zaman içlerine sindiremişti. Saddam, Iraklılara Irak'ı Ortadoğu'nun en önde gelen ülkesi yapacağına dair söz vermişti ve görünüşe bakılırsa, sevmekte zorlandığı İran'dan başlıyordu bu sonu olmayan serüvenine.

Amerika, Avrupa, Sovyetler ve Humeyni'den çekinen diğer Arap devletlerinin liderleri, Saddam'ın ardında saf tutmakta gecikmedi. Saddam bir anda 'Arap dünyasının savunucusu', 'Medeni dünyanın Ortadoğu'daki misyoneri'

Düzenli spor yapardı

Saddam zinde kalmasını spora borçlu olduğunu söylerdi. Ülkenin pek çok yerinde sarayları vardı. Ama suikast korkusundan dolayı iki gece üst üste aynı yerde konaklamazdı. Günde ortalama dört-beş saat uyuyan ve sabaha karşı üçte uyanan Irak liderinin hiç değiştirmediği alışkanlıklarından biri de yüzmekti. Tüm saray ve konutlarında havuz bulunan Saddam Hüseyin, güne sabah sporu yaparak ve en az yarım saat yüzerek başlıyordu. Havuzlarının hepsi olası bir zehirleme girişimine karşı saat başı kontrol edilirdi.

olmuştu. Açık bir şekilde uluslararası hukuku ihlal etmesi Saddam severlerin pek de umurunda değildi. Para ve silah yağdırdıkları gibi, Saddam'ın hem (İran'la işbirliği yapmakla suçladığı) Iraklı Kürtleri hem de İran askerlerini zehirli gazlarla öldürmesine göz yumuyorlardı. Kimyasal silah teknolojisiniyse Almanlar veriyordu.

Dünyayı arkasına aldı, yine de İran'ı yenemedi

Amerika'nın bölgedeki Jandarması konumundaki Şah rejiminin devrilmiş olmasına karşı Batı'nın duyduğu öfkeyle Saddam'ın beklentileri, 'keskin laikliği' ve 'diktatör sarhoşluğu' birleşince, ortaya, dünyanın en kanlı, yıkıcı ve akılsız savaşlarından biri olan İran-Irak savaşı çıkmıştı.

Saddam, yeni kurulan Ayetullah rejimine alerji duyan; başta Amerika olmak üzere Batılı ülkelerin desteğiyle İmam Humeyni'yi yiyebileceğini sanıyordu. Batılılar ellerinden gelen desteği verdi; lakin Saddam'ın bir hesabı, Bağdat'dan dönecekti. İranlıların ayaklanarak Şah'ı geri getireceğini sanıyordu, ama yanıldı. Irak'ın ilk etaptaki üstünlüğü uzun sürmedi. İranlılar ilk darbenin ardından yeni rejimin etrafında tek vücut oldu ve savaşın son yılları, Irak topraklarında geçti. 1988'de, savaş sona erdiğinde geride 1,5 milyon ölü ve yerlerde sürünen iki ülke bırakmıştı. Her iki ülkenin petrol üretim altyapısı, tuzla buz olmuştu. *Irak diktatörünün hesap hatası ülkesine pahalıya patlamıştı, ama bu henüz bir başlangıçtı...*

Bir maceradan diğerine koşan çılgın

Saddam, İran'ı tepeleme aşkıyla dışarıya oldukça yüklü oranda borçlanmıştı. Arap Milliyetçiliği'nin liderliğine oynayan adam, borç içinde yüzen batık esnafa dönmüştü. Üstelik savaş sonrası Humeyni'nin ve çok korktuğu Şiiliğin prestiji artarken, kendi kalibresi de sorgulanır olmuştu. Dimyad'a pirince giderken evdeki bulgurdan da olan Saddam, 30 milyar dolar borçlandığı Kuveyt'ten borçlarını silmesini istedi. Aldığı koskoca bir 'hayır'dı. Lisanı hal ile "Mademki Humeyni'yi bertaraf edemedin, öde bakalım." diyordu Kuveyt. Saddam bu kez petrol üreten ülkelerden üretimi kısmalarını istedi. Artacak petrol fiyatlarıyla borcunu ödemeyi planlıyordu ama muhataplarından kocaman bir 'hayır' daha çıktı. Üstelik en çok sesi çıkan da yine Kuveyt'ti. Irak'ın

borç erteleme taleplerini geri çevirmekle, diktatörün tepesini attırabileceklerini hesap etmemişlerdi. İşte bu noktada Saddam bir hesap hatası daha yaptı ve saldırgan bir dil kullanmaya başladı. Irak milliyetçilerinin 50 yıldır çiğnediği "Ya bu Kuveyt bir zamanlar bizim parçamız değil miydi?" sakızını ağzına attı. Tadını sevmişti. Hazır elinin altında savaş tecrübesi olan bir ordu da vardı, ne duruyordu? Orduyu Kuveyt sınırına yığdı. Ama acaba bu işe ABD nasıl tepki verirdi. Saddam'ın kafası karışıktı. Sovyetlerle ittifaka girmemesi için yine kesenin ağzını açan ve İran'la savaşması için kendisine neredeyse 40 milyar dolar yardım yapan Amerika, bu 'sadık müttefikini' Kuveyt için gözden çıkarır mıydı? Kulağa garip gelebilir ama o dönemde Irak, Amerika'nın en çok yardım ettiği 3. ülkeydi! İşte o sıcak günlerde, halen kimsenin sırrına vakıf olamadığı bir görüşme gerçekleşti. Amerika'nın Irak'taki büyükelçisi April Catherine Glaspie, Saddam ile görüştü. Bu toplantıda tam olarak ne konuşulduğunu kimse anlamadı ama Saddam, 'ne yaparsan yap, biz karışmayız' mesajı almış olacak ki, Irak birlikleri 2 Ağustos 1990'da Kuveyt'e girdi. Ortalık karıştı. *Kontrolden çıkmış bir diktatör, Kuveyt'i Irak'ın 19. vilayeti ilan ederek bir anda dünya petrol rezervlerinin yüzde 20'sinin üzerine oturmuştu.*

İmaj için kalabalıkta gözlük takmazdı

İdam edildiğinde 69 yaşındaydı. Buna karşın oldukça dinç görünürdü. Bunda spor yapmasının yanı sıra kozmetik hilelerin de payı vardı. Saç ve bıyıklarını boyatır ve kendisini yaşlı göstermemesi açısından okuma gözlüklerini halk arasında kullanmamaya özen gösterirdi. Kilosuna da özen gösteren Irak diktatörü, haftada en az iki akşam, balık ve karidesten oluşan deniz ürünleri menüsünü, taze sebze ve meyveyi sofrasından eksik etmezdi. Akşam yemeklerini şarap eşliğinde yemeyi sevdiği ve Mattheus Rose'yi tercih ettiği söylense de, Saddam halk arasında alkol alırken hiç görüntülenmedi.

Iraklı liderin kısa zamanda mesajı okurken gözlük takmadığı anlaşılacaktı. İşgal, petrol fiyatlarının artmasına ve dünya ekonomisinin krize girmesine neden oldu. Soğuk Savaş'ın bitmesiyle Amerika'nın kurduğu Yeni Dünya Düzeni'nin Saddam tarafından tehdit edilmesine

19-20 Aralık 1983. ABD Başkanı Reagan'ın Ortadoğu temsilcisi Donald Rumsfeld, 2003'te Bush iktidarı döneminde lanetlediği Saddam'ı Irak'ta ziyaret ediyor. Amerika ile Irak'ın arasından su sızmadığı günler.

Favori filmleri: 'Baba' ile 'İhtiyar Adam ve Deniz'

Irak lideri, daha çok biyografi ve tarih türündeki kitapları tercih ederdi. Amerika ve İsrail'e olan nefretini sergilediği iki ayrı roman yazan Saddam, iktidardan devrilmeden önce bir bilim kurgu romanı yazdığını iddia ediyordu. Rejimin yıkılmasıyla Batı'ya sığınan danışmanlarıysa, Saddam'ın hikâyelerini teybe kaydettiğini, ardından da kasetleri, 'romana dönüştürmeleri' için danışmanlarına verdiğini iddia etmişlerdi. TV ile de arası iyi olan eski Irak lideri, Arap kanallarının yanı sıra yabancı haber kanallarını da izlerdi. Suikast, casusluk ve politik gerilim temalı filmleri özellikle izleyen Saddam'ın favorisiyse, Baba serisi ve başrolünü Spencer Tracy'nin oynadığı 'İhtiyar Adam ve Deniz'di.

izin verilemezdi. İşte Iraklı liderin siyasi miyopluğu da buradaydı. Üstelik Saddam Kuveyt'ten sonra gözünü Suudi Arabistan'a diktiğini gösteren sinyaller gönderiyordu ki, hiç kimsenin, sağı solu belli olmayan bir adamı dünyanın en zengin petrol yataklarının üzerinde söz sahibi yapmaya niyeti yoktu.

Eski dostları Körfez Savaşı'yla kollarını budadı

Ortadoğu petrollerine bağımlı Batı buna göz yumamazdı. Amerika liderliğindeki Batılı koalisyon, BM şemsiyesi altında, bir zamanlar İran'a karşı desteklediklerı

Saddam'ın Irak'ına çullandı. Batı'yla olan bu kavgasını 'Savaşların Anası' olarak tanımlayan Saddam, tarihe Birinci Körfez Savaşı olarak geçen bu savaşın ardından ülkesini ve halkını bir kez daha perişan etti. Batı, Irak ordusunu hallaç pamuğu gibi atmış, Saddam'ın hayal dünyası başına yıkılmıştı. 1991 Şubatında Irak Kuvvetleri Kuveyt'ten kovulmuş, bu savaş sonucunda 100 bin Iraklı hayatını kaybettiği gibi, Irak tam anlamıyla Ortaçağ'a dönmüştü. *Savaşın en önemli sonucu, o günden itibaren Amerikan güçlerinin dünyanın enerji havzası olan Körfez bölgesine çıkmamak üzere yerleşecek olmasıydı.*

Yeniyorlar ama iktidardan indirmiyorlar

Irak lideri Savaşların Anası'nda Iraklıların anasını ağlattı, utanç verici bir yenilgi aldı ama buna karşın ilginç bir şey oldu. Batı, Saddam'ı ve rejimini devirmedi. Muhtemelen onun ardından ortaya çıkabilecek kaosun kendilerine daha pahalıya patlayacağını hesaplayarak Irak diktatörünün iktidarda kalmasına izin verdi. Ama bunu yaparken, kolunu kanadını kırmayı da ihmal etmemişti. Dört bir yandan kontrol altına alınan Irak, kendi uçaklarını bile izinsiz uçuramaz hale gelmişti. Bu süreçte en büyük zararı, bir kez daha Kürtler görecekti. Saddam'dan kurtulacakları beklentisiyle ABD güçlerine savaş

Oldukça kabarık bir suç listesi vardı

Kendi halkına karşı suç işlemekten yargılanan ilk Arap Devlet Başkanı olan Saddam Hüseyin'in suç listesi oldukça kabarıktı.

- ✓ 1991'de Saddam Hüseyin ABD'nin başındaki uluslararası koalisyon tarafından Kuveyt'ten atıldıktan sonra, Irak'ın güneyindeki Şii başkaldırısını kanlı bir şekilde ezdi.
- ✓ 1988 yılında Irak-İran savaşı boyunca (1980-88), Irak uçakları Halepçe üzerine zehirli gaz yağdırdı. Bu bombardıman sivillere karşı yapılmış en büyük gazlı saldırı olarak kayda geçti. Çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşan 5 bini aşkın Kürt katledildi, 10 bini aşkın kişi ise yaralandı.
- ✓ Enfal Kampanyası: 1987–1988 yıllarında Kürtlerin yaşadığı bölgelerde ve ölüm timlerinin kol gezdiği Kürt köylerinde 100 bini aşkın kişi öldürüldü.
- ✓ İran-Irak Savaşı'nda batılı kaynakların tahminlerine göre 1 milyon kişi öldü.
- ✓ 1990 yılında Kuveyt 7 ay boyunca Irak ordusu tarafından işgal edildi. Yüzlerce kişi öldürüldü.
- ✓ 1983 yılında Barzani aşireti üyesi 8 bin kişi infaz edildi.
- ✓ 1980 ve 1999 yılları arasında çok sayıda Şii din adamı infaz edildi.

Her ne kadar sürekli kendisini iktidara getiren ve orada tutan emperyalistlere atıp tutsa da Saddam'ın gücü sadece kendi halkına yetti. Halepçe'de çoğu çocuk ve kadın binlerce sivil onun emriyle gaz bombalarının hedefi olmuştu.

esnasında destek veren Kürtler, savaş sonunda tekrar Saddam'la baş başa kalmışlardı. Irak kuvvetleri, Batılı güçlere karşı kullanamadığı silahları, Kürtler söz konusu olduğunda cömertçe kullandı. Kuzey Irak'ı tam bir cehenneme çeviren Saddam, Batı karşısındaki hezimetinin intikamını adeta Ortadoğu'nun bu kadim halkından aldı. Binlercesi bombalandı, gazlandı, öldürüldü. Batılı güçler, Saddam'a ülkesinin kuzey ve güneyini yasakladıklarında, iş işten geçmiş, Irak rejimi binlerce kişinin kanına girmişti bile.

BM kontrolündeki ülkede Saddam sınırlı iktidarını tepe tepe kullanmayı sürdürüyor, bu arada her zamanki "Aslan Iraklılar, siz bir numarasınız, ama bu Batılı şeytanlar bırakmıyor ki dünyaya hükümdar olalım" palavralarını sıkmaya devam ediyordu. Yine de bu sulanmış retoriğin, üzerini örtemediği bir şey vardı: Belki de Ortadoğu'nun en okuryazar ve eğitimli halkı olan Iraklılar, üzerinde oturdukları petrol servetine rağmen, BM ambargosu altında çilekeş bir hayat

Amerikalılar kendi elleriyle besleyip büyüttükleri, silahlandırıp hem İran hem de kendi halkı üzerine saldıkları Saddam'ı yine kendi elleriyle deviriyordu.

sürüyorlardı. Kimi rakamlara göre diktatörlerinin aptallığı yüzünden ülkenin nefesini kesen BM yaptırımları, 500 binin üzerinde çocuğun hayatını kaybetmesine neden olmuştu! 2002'de Irak'ta yapılan seçimlerde, elle tutulur tek aday olan Saddam Hüseyin, hikmetinden sual olunmaz şekilde, oyların yüzde 99,9'unu alarak, klasik bir 'diktatörlük seçimi'nin öznesi olmuştu. *Bu yüzde 99 küsuratlı sonuçlar, kendine güven duymayan ve iktidarının sağlamlığı konusunda dünya kamuoyunu ikna etmek isteyen tüm diktatörlerin, en sevdikleri makyaj malzemesiydi...*

11 Eylül ile perde kapanıyor, elveda saltanat

Dişleri sökülmüş Saddam'ın yarım yamalak iktidarının sonunu getirense 11 Eylül olayları oldu. Saldırılardan doğrudan Afganistan'ı sorumlu tutan ve bu ülkeyi işgal eden George W. Bush liderliğindeki Amerikan yönetimi, 11 Eylül saldırıları ile Saddam rejimi arasında da bağlantı kurmakta gecikmedi. Irak'ın elinde kitle imha silahları olduğu yalanına sarılan Amerika, 20 Mart 2003'te Irak'a bir kez daha savaş açıp, ülkeyi işgal etti. *Gayri resmi diktatör Bush, resmi diktatör Saddam'ı devirmişti.* Yıllarca kendi halkına kan kusturan Saddam'ın ordusu, bir kez daha düşmanı görünce ortadan sıvışmış, Amerikan birlikleri neredeyse elini kolunu sallayarak tüm ülkeyi işgal etmişti.

9 Nisan'da Bağdat'a giren Amerikan askerleri, Saddam'ın heykelini yıktıklarında, bitiş zili de çalıyordu. Bu dünyanın formülü basitti: *Hangi lider ki hayattayken heykelleri dikilir, o diktatördür. Hangi diktatörün hayattayken heykelleri yıkılır, o artık sıradan bir 'ölümlüdür', onu hiçbir şey kurtaramaz.*

Saddam Hüseyin, 30 Aralık 2006'da asılarak idam edildi.

Dünyanın en akıl almaz rejiminin mimarı baba-oğul

Kim İl Sung

'Ebedi Lider'

(1912–1994)

Kim Jong İl

'Biricik Lider'

(1942-2011)

"Tüm dünyanın beni eleştirdiğini biliyorum.
Ama hakkımda bu kadar çok konuşuluyorsa,
demek ki doğru şeyler yapıyorum!"
Kim Jong İl

O gün ülkenin düşmandan kurtuluşunun yıl dönümüydü. Nihayet kendini bildiğinden bu yana adını ezberlediği atasının huzuruna çıkacağı an gelmişti. Her yer bayraklarla ve ona dair sözlerle süslenmişti. İncecik mavi önlüğünü giydi. Okula gitti. Arkadaşlarıyla birlikte kol hizasında, ip gibi dizilmişler; yağan yağmur altında üşüyen küçük bedenlere aldırış etmeyen öğretmenlerin talimatlarına kulak kabartmışlardı. Her şey günün kutsallığına uygun olmalıydı. Öyle ya, söz konusu ulu önderi anmaksa, kimin ya da neyin önemi olabilirdi ki? Binler halinde aktılar anıt mezara. Marşlar, vecd ile lidere secde ettirilen bedenler. Nefes almaksızın, boşlukta bir noktaya gözleri çakılı halde bekleyen, çatık kaşlı, gri suratlı üniformalılar. Bakanı ürperten gerçek üstü bir tabloyu andırıyorlardı. Evet, evet işte nihayet yüce liderin ayaklarının dibindeydiler! Kafasını kaldırdı. Minik gözleri ile önünde yükselen onlarca tonluk bronz adamın gözlerini görmeye çalıştı. Çocuksu dünyasıyla atasının konuşabileceğini sanıyordu. Eğer göz göze gelebilseler; soracaktı ona: "Ne işimiz var bizim burada?"

Kuzey Kore propaganda posterlerinden biri. Hedefte her zamanki gibi 'Emperyalist Amerika' var. İnanmayacaksınız belki ama poster de tam olarak şöyle deniyor: İt ürür kervan yürür!

Bugün dünyanın en kapalı rejimi Kuzey Kore. Güneydeki kardeşi, elektronik ağırlıklı ihracat rejimiyle en zengin ülkeler liginde top koşturup, vatandaşlarını refah toplumunun nimetlerinden istifade ettirirken; Kuzeydekiler, tabiri caizse, meteliğe kurşun atıyor. Bol kepçe marş ve kuru slogan eşliğinde, zorla şişirilen ulusal gururlarını, çorbaya katık yapıyorlar.

Tüm totaliter rejimler mide bulandırıcıdır. Ama inanın, hiçbiri Kuzey Kore'nin eline su dökemez. Dünyadan kopuk bir gezegene çevirdiği ülkesiyle bu garabetin mimarıysa, Kim Jong İl. Daha bilindik; daha doğrusu, kafalara çakılan ismiyle, 'Yüce Lider'. İşte size bir milletin zihnini un ufak ederek kendine 'tapındıran' çağdaş bir putun hikâyesi...

Gözünü açtı; Japonları gördü

Japon işgali altındaki Çin'de doğduğunda ülkeye tam bir kargaşa hâkimdi. Gençliği Japon karşıtı direniş hareketlerinde şekillendi. Japonların artan baskısı üzerine Kim'in ailesi soluğu Mançurya'da aldı. Kim Çin okullarında okumaya başladı. Bu arada 1925'de hayatında önemli bir rol oynayacak olan Kore Komünist Partisi kuruldu. Bir

süre yer altı faaliyetlerinden dolayı kodes karavanasına talim eden Kim, Japonların nihayet Mançurya'ya da el atması üzerine silaha sarıldı. 1932'ye gelindiğinde Mançurya'daki Japon karşıtı direnişin komutanı olmuştu. Japonlar bana mısın demiyordu. 200 bin kişilik Koreli ve Çinli direnişçiyi bir lokmada yutmuşlardı. Lakin Kim yaman bir savaşçıydı. Öyle ki Japonlar sırf onun kellesini almak için özel bir birlik kurmuştu. 1937'de patlak veren İkinci Sino-Japan Savaşı bölgeyi daha da karıştırdı. Çin'le savaşan Japonya, bir yandan da sömürgesi durumundaki Kore'nin boğazını sıkıyordu. Tüm Koreliler, Japon adı almaya ve Japonca konuşmaya zorlanıyordu. Aynı günlerde Kim'in ilk karısı da Japonların kurbanı olacaktı. 1941'e gelindiğinde Kuzey Kore'nin gelecekteki lideri, Japonların yakalayamadığı tek gerilla lideri olmanın verdiği havanın fiyakasını sürüyordu. Yine de yakın adamlarıyla Sibirya'ya kaçmak zorunda kaldı.

Onu yörüngeye sokan Ruslar oldu

Kanatları altına sığındığı Ruslar, Kim ve adamlarını istihbarat toplaması için tekrar Mançurya'ya yolladı. Kim'in büyük ağabeyleri (ya da patronları) Rusya ve Çin ile olan bağımlı ilişkisi o günlerde başladı. Ruslar, geleceğin 'Tanrı Lideri'ni, sabotaj, istihbarat ve iletişim konusunda eğitip, bol bol ideoloji şerbeti içirdiler. Komünist felsefenin cevherleriyle kafaları parlatıldı. Kim ve adamlarının Ruslarla ilişkisi savaş sonuna kadar devam etti. Japonların Amerika'ya saldırarak İkinci Dünya Savaşı'na sürüklemesi, kendileri için yolun sonu, Kim içinse başlangıcı olacaktı. Japonlar Pasifikte Amerika'dan darbe üzerine darbe yerken ikinci kez evlenen Kim'in, bugün Kuzey Kore'nin başında olan oğlu Kim Jong İl, 1942'nin 16 Şubatında Sibirya'daki askeri kamplardan birinde dünyaya gözlerini açıyordu. Lakin daha sonra bu Sibirya meselesi kayıtlardan temizlenecek, liderlerin etrafında oluşturulacak olan kişi kültünün desteklenmesi açısından Kim Jong İl'in, Kuzey Kore'nin en yüksek ve kutsal kabul edilen Paektu-san'ın (Beyaz zirveli Dağ) zirvesinde doğduğu masalı uydurulacaktı. Hatta bununla da kalınmayacak ve efsanenin uhrevi yanını pekiştirmek adına, doğduğu esnada gökyüzünde çifte gökkuşağı belirdiği, parlak bir yıldızın ortaya çıktığı ve cennetten yeryüzüne bir kırlangıç kuşu indirildiği palavraları da sıkılacaktı!

Kuzey Kore rejimi, totaliter rejimlerin bir numaralı takıntısı olan stadyum gösterileri söz konusu olduğunda, benzer rejimleri suya götürüp susuz getirecek kadar bu işin duayeni olmuş durumda. 150 bin kişilik kapasitesiyle dünyanın en büyük stadyumu olan Rungrado Mayıs Stadyumu, sportif karşılaşmalara çok nadiren sahne oluyor. Asıl işlevi, rejimin bir tür dinsel ayine çevirdiği kitlesel gösterilere ev sahipliği yapmak.

Sıcak savaş kalmadı soğuk verelim

İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesi Kim'in hayatında dönüm noktası oldu. Savaşın ardından Kore Yarımadası savaşın galipleri ve fakat aynı zamanda soğuk Savaş'ın yeni düşmanları olan Sovyetler ve Amerika arasında ikiye bölünmüştü. Her iki taraf da kendi etki alanındaki Kore'de kendi kafasına uygun bir rejim kurdurdu. Artık iki Kore vardı dünya sahnesinde; Komünist Kuzey ve Demokratik Güney.

1946'da Kore İşçi Partisi'nin eş başkanlarından biri olan Kim il Sung, kısa zamanda ülkeye damgasını vuracak icraatlarına soyundu. Cinsiyetler arası eşitlik hayata geçirildi, din boyunduruk altına alındı. Bir zamanlar Japonlara ya da 'rejim düşmanlarına' ait olan topraklar ve sanayi millileştirildi. Sovyet tipi ekonomik planlama hayata geçirildi. Bu arada 1948'de Kore Yarımadası'ndaki bölünmüşlük resmiyet kazandı. Önce Güney ardından da Kuzey Kore, ulusal devletler olarak sahneye çıktı. Doğal olarak her iki taraf da Kore Yarımadası'nın gerçek temsilcisinin kendisi olduğunu iddia ediyor, sular ısınıyordu. Bir yandan

güneydeki düşman kardeşini göz altında tutan Kim, diğer yandan parti içi muhalifleri ortadan kaldırıyor, mutlak rejimine gidecek olan yolu asfaltlıyordu. 1949'da Amerika'nın, 'öncelikli güvenlik kuşağının' dışında bulunduğu gerekçesiyle Güney'deki birliklerini çekmesi, Kim'in ateşini yükseltti. Amerika'nın taktik açıdan geri çekildiğini ve asıl niyetinin Güney'in Kuzeyi işgaline zemin hazırlamak olduğunu iddia eden Kuzey Kore lideri, 'İki Kore'yi birleştirecek kahraman' olmak için kolları sıvadı. Aynı günlerde 'abileri' konumunda olan Sovyet lideri Stalin ve Çin lideri Mao, Kim'i, 'şartlar henüz hazır olmadığı için' güneye yapacağı sürpriz bir saldırıdan vazgeçirmeye çalışıyordu. 1950'de Kim, her iki lideri de, 'Güneyi bir yumrukta yere sereceğine' ikna etti. Yeşil ışık yanmıştı.

Savaştılar yenişemediler ve 'herkes kendi yoluna'

Kim'in başkomutanlığındaki Kuzey orduları 1950'nin 25 Haziranında Güneye girdi. Kuzeylilerin deyimiyle 'Anavatanın Bağımsızlığı İçin Büyük Savaş' başlamıştı. Amerika liderliğindeki Birleşmiş Milletler gücü, Kuzeyin saldırganlığını durdurmak için silaha sarılmakta gecikmedi. Kim'in psikopat emellerini durdurmaya soyunanlar arasında Türk askerleri de vardı. İlk yumruğu vuran Kuzeyliler başlangıçta güneyi hallaç pamuğu gibi atsa da, Amerikalıların desteğiyle yüklenen güneyliler kısa zamanda ibreyi tersine çevirdi. BM kuvvetleri Kuzey topraklarında ilerlemeye başlamıştı ki uzaktan olan biteni izleyen Mao, paçalarını sıvayıp savaşa daldı! Bir milyonluk devasa Çin ordusunun da desteğiyle Kuzey, savaştaki dengeyi kurdu. İki taraf da 1953'e kadar yenişemedi. Ateşkes ilan edildi ve taraflar, bugün aralarındaki sınırı oluşturan 38. paralelin gerisindeki sınırlarına çekildi. Savaşın ardından her iki Kore de kendi yolunda yürüyecekti. *Biri refaha, diğeri ise akıl almaz absürd bir diktatörlüğe doğru...*

Kapıları kitleyip, ışıkları söndürün. Kuzey Kore uyuyacak

Savaşın ardından Kuzey, tam anlamıyla içine kapandı. Kim, ülkenin kapısını kilitlemiş, anahtarını da denize atmıştı. Halk savaşın yıkımından gözlerini açmaya fırsat bulamadan rejim tepelerine bir balyoz gibi

Önce 'ziyaret' sonra ticaret

Bugün Kuzey Kore'ye girmek, sıradan vatandaşlar için neredeyse Ay'a gitmek kadar zor. Oldu da ülkeye girdiniz, ilk yapmanız gereken şey Edebi Lider Kim İl Sung'un anıtmezarını ziyaret etmek ve eğilerek selam vermek. Ve bu kurala ülkeyi ziyaret eden yabancı devlet başkanları da uymak zorunda.

indi. Ülkenin dört bir yanında, halen faaliyette olan, 'çalışma kampları' açıldı. Buradaki tek çalışma, rejim karşıtlarına hayatı zindan etmeye dönük çalışmalar tabii ki. Yabancı gazete okumak, Güney Kore şarkısı dinlemek ya da otoriteye gözünün üzerinde kaşın var demek, bu kamplarda soluğu almak için yeterli. Hitler'in Yahudi soykırımından sonra bilinen ilk gaz odaları, yine bu kamplarda kullanılacaktı. Bu ülkeden batıya iltica eden uzmanlar, gazlamanın, ülkenin kimyasal savaş programının bir parçası olduğunu ve 90'ların ortalarına dek muhalifler üzerinde kimyasal denemeler yapıldığını iddia edeceklerdi.

Baş ağrısına diş ağrısına: Juche

Kim, her sıradan bir diktatör gibi dine savaş açmış, Tanrı'yı kamusal alandan çıkarmıştı. O halde alternatif bir görüş koyulmalıydı ortalığa ki, halk, davulcuya ya da zurnacıya kaçmasındı. Bu ideolojinin adı Juche oldu. Kim'in 1955'de uydurduğu ve *'insanoğlunun başına gelebilecek her sorunun çözümü'* olarak adres gösterdiği bu eşsiz ideolojinin tarifi şöyleydi: Lidere sınırsız itaat, Kim il Sungism olarak da bilinen yeni dine iman, bir avuç kendini adama, iki tutam 'birlik beraberlik', bir ölçek milliyetçilik ve 'iç düşmanlar-dış düşmanlar' edebiyatından beslenen ölçüsüz hamaset! Özetle Kim, "Sosyalizmin ve komünizmin inşasında işinize yarayacak tek şey Juche'dir, başka şeylere kafanızı yormayın" diyor, illa da yormak isteyenlerin kafasını koparmaya da üşenmiyordu. Lakin lafla peynir gemisi yürümüyordu. Ülkenin paraya ve dış yardıma ihtiyacı vardı. Lider, bir yandan komünist yoldaşların kapısını çalıp para ve teknik yardım dilenirken, diğer taraftan da kişiliği ve ideolojisi etrafında ilmek ilmek örülen rejimi pekiştirmekten geri kalmıyordu.

Edebi Lider Kim Il Sung (solda) ve Sevgili Lider Kim Jong Il, propaganda fotosu için poz veriyor. "Gülen yüzler, nurlu ufuklara güvenle bakıyoruz" durumları. İkisi de diktatör ama en azından baba, giyim kuşam konusunda biraz daha zevk sahibi görünüyor...

Bu işler akla ziyan işler

Ülkenin dört bir yanı Yüce Lider'in devasa heykelleri, özlü sözleri, posterleri ile donatılıyor, kafayı kaldıran her Kuzey Kore vatandaşı, illaki bir şekilde Yüce Lider ile göz göze geliyordu. Bu arada maşallah Kim'in sıfatlarına her gün bir yenisi ekleniyordu. Neler yoktu ki: 'Demir iradeli-her daim muzaffer komutan', 'yüce güneş ve yüce insan', 'büyük ata', 'ulusun güneşi', 'ulusun üstün beyni', 'eşsiz vatansever', 'ulusal kahraman' ve daha onlarcası.

Özetle, biricik yüce liderleri, neredeyse Kuzey Korelilerin gözünde bir toteme dönüşmüş, daha doğrusu dönüştürülmüştü. Tabii ki tüm bu kakofoninin mimarlarından biri de devlet güdümündeki medyaydı. Aralıksız olarak Kim'in 'yüceliğinden' ve Japonlara ve Amerikalılara karşı verdiği destansı mücadeleden dem vurarak, onu ulusun üzerine doğmuş bir güneş olarak tasvir ediyorlardı. 1980'lere gelindiğinde Kim'in ülkenin dört bir tarafında yükselen heykellerinin sayısı 34 bini bulmuştu! Diğer totaliter ülkelerden farklı olarak Kuzey Kore'de, sadece kamusal mekânlara değil, evlere de yüce liderin bir portresinin

Bir başka propaganda posteri. Yine emperyalistlerin kafasına yumruk iniyor. Slogansa nedense bize pek yabancı değil: Yapacağız diyorsak, yaparız, boş konuşmayız!

asılması zorunluluk haline getirilmişti. Sabah uyanan ev halkının ilk iş olarak, programlanmış robotlar gibi, resmi selamlaması, günlük hayatın parçalarından birine dönüşecekti.

Ülke batıyor, diktatör takvimle oynuyor

Takvimler de diktatörün şerrinden kaçamadı. Takvimlerin resmi başlangıcı olarak Kim'in doğduğu 1912 yılı esas alınmış, ilk yıl, Juche 1 olarak isimlendirilmişti. Tabii ki lider de doğum gününü ulusal bayram ilan etme âlicenaplığını gösterecekti. Öte yandan sevgili oğlu Kim Jong İl'i de iktidara hazırlamaktan geri durmuyordu. Onun da sıfatları babasınınkini aratmayacaktı: 'Sevgili Lider', On bin yeteneği olan dahi', 'Sabah Yıldızı', 'Merkezi Beyin' gibi, edebiyatın ve mantığın sınırlarını zorlayan ne varsa...

Yurt dışı görüşmeler 'pahalı'

Kuzey Kore'de ülkedeki yabancılarla konuşmak yasak. Zaten her yabancıya iki polis eşlik ettiği için konuşmak söz konusu değil. Bu arada yurt dışındaki yabancılarla konuşmak da yasak. Öyle ki hasbelkader yurt dışında telefon açabilen birinin cezası, idam! Gözü üzerinde kaşı olmanın idam için yeterli olduğu ülkedeki rejim kurbanlarının sayısı 700 bin ila 3.5 milyon arasında değiştiği tahmin ediliyor.

Halk liderlerini yüceltme yarışına güdülmüşken, 1970'lerin sonlarından itibaren Sovyet tipi ağır sanayi ve kollektivizasyona dayalı tarım çökmeye başladı. Buna paralel olarak ülkenin dış borcu da gaza basmıştı. O ana dek güneydeki düşman kardeşine nazaran dayanıklı görünen Kuzey Kore, güneyin önemli bir aktörü olmaya başlayacağı elektronik devrimle baş edemeyen içe kapalı sistemi, ekonomisi ve tarımı başta olmak üzere, topyekûn çöküşe geçiyordu.

Israrcı suikastçılar

Güney Kore devlet başkanları, her daim namlunun ucunda oldu. 1968'de Kuzey Kore'ye ait özel bir tim Başkan Park Chung Hee'ye suikast girişiminde bulunmuş, başkan canını zor kurtarmıştı. 1974'te bir kez daha denediler, başkan yine kurtuldu ama karısı onun kadar şanslı değildi. 1983'de Kuzeyli ajanlar bu kez Devlet Başkanı Chun Doo Hwan'ı hedef almış, başkan kurtulsa da, çok sayıda yardımcısı ölmüştü.

Büyük abi öldü, kardeş aç kaldı

Kim'in 60. yaş günü, etrafında yaratılan mitin ulaştığı boyutları görmek açısından ibret vericiydi. 300 bin kişinin 'zevkle' katıldığı törenler kapsamında önünde Kim'in 21 metrelik bronz heykelinin yükseldiği devrim müzesi açılmıştı.

Yüzüklerin Efendisi filmindeki Sauron'un gözünü çağrıştıran Juche Kulesi. 'Liderin Gözü' her şeyi görüyor, duyuyor. Herkese ve her şeye tepeden bakıyor...

1989'da Sovyetlerin yıkılması, Kuzey Kore'nin de fiyakasını bozdu; takke düştü, kel göründü haliyle. Sovyetlerden gelen yardım kesildi. Aynı günlerde Güney Kore iyice şaha kalkmıştı. Ülkenin içinde bulunduğu maddi ve zihinsel sefalete rağmen 'yücelik' şaklabanlığı olanca hızıyla devam ediyordu. Kim'in 70. yaşgünü, adına dikilen Juche kulesi ve Zafer Takı ile kutlandı.

Aynı gün 100 bin kişilik Kim İl Sung stadyumu da açıldı. Burası, akıllara ziyan stadyum gösterilerinin merkezi olacaktı. Tak, Washington'daki Washington Anıtı'ndan daha büyüktü ve 25 bin 550 granit bloktan yapılmıştı. Yani liderin yaşadığı her gün için bir blok...

Seksenlerin sonunda halkı açlığın pençesine düşmek üzere olan Kuzey Kore'nin çaktırmadan nükleer silah peşinde koştuğunun anlaşılması, dünya kamuoyunu şok etti. 90'larla birlikte ülkeden dışarıya, durumun ne kadar kötü olduğunu gösteren bilgiler sızmaya başladı. Temel tüketim maddeleri tamamen tükenmiş, ham madde rüya olmuştu. Eski teknolojiyle inşa edilen fabrikalar omuz atsan çöküyordu. Tarım havlu atmış, kıtlık baş göstermeye başlamıştı.

Kuzey Kore'de çocuklar nerdeyse anne ya da baba demeden önce 'Düşman Amerika' demeyi öğreniyor demek, kesinlikle abartı değil. İşte çocukların psikolojisini alt üst edecek propaganda afişlerinden biri: "Amerikan domuzlarını süngüleyerek savaş oyunu oynamak heyecan verici!"

Söz konusu orduysa gerisi teferruattır

Tüm bu iç karartıcı gelişmelere karşın Kuzey Kore, dünyanın en büyük ordularından birini beslemeye ve bütçenin yüzde 25'ini orduya harcamaya devam ediyor! Çünkü Kim'in politikası 'Songun' du: Yani, 'Önce Ordu'.

Sopa zoruyla yaratılan birlik ve beraberlik havası ara sıra bu baskıcı rejime ve akılsız politikalara isyan eden bazı gözü kara generaller tarafından dağıtılmaya çalışılsa da, diktatörün eli uzundu. Ayrık otlarını temizlemesi uzun sürmüyordu. Ordu içinde yüce lideri devirmeyi hedefleyen birçok oluşumun mensubu soluğu ya darağacında ya da Rusya'da almıştı. 1993'ten itibaren Kim İl Sung, yetkilerinin bir kısmını oğluna devretmeye başladı. *Kim Jong İl yedek kulübesinden çıkmış ısınıyordu...*

Modern Truva Atı ile işgal

Kuzey Kore'nin aklı hep Güney'de. Sürekli bir işgal hazırlığı yapılıyor, tehditler savruluyor. Füzeler patlatılıyor, akla ziyan planlar devşiriliyor. Kuzeylilerin bu yöndeki en yaratıcı girişimiyse 'tünel kazarak' güneyin başkenti Seul'u ele geçirmekti! Modern bir Truva atı girişimi olarak değerlendirebileceğimiz tünellerin ilki 70'lerin başında Amerikalılar tarafından keşfedilmişti! 1990'a dek, belirli aralıklarla Kuzey'den Seul'e doğru kazılan 17 tünel ortaya çıkarıldı ve dinamitlenerek uçları kapatıldı. Birçoğu şimdi müze olarak kullanılıyor.

Ve işte bir Kuzey Kore klasiği. Totaliter rejimlerin en iç burkan manzarası. Lidere saygıda kusur 'ettirilmeyen' öğrenciler, vatandaşlar. Kuzey Kore'de kula kulluğun kitabı yazılıyor adeta...

1994'te dünya durdukça duracağı sanılan Kim, öldü. Kore devlet televizyonu aracılığıyla dünya ekranlarına yansıyan görüntüler izleyenleri tuhaf duygulara sürüklüyordu. Bir millet sokaklara dökülmüş, yakasını paçasını parçalayarak (teşbih değil, gerçekten de parçalıyorlardı!) ağlıyordu. Benzeri görülmemiş şekilde 3 yıllık resmi yas ilan edildi. Kimilerine göre Yüce Lider, oğluyla arasında geçen hararetli bir tartışma esnasında ölmüş, müdahale etmek isteyen doktorlara Kim Jong İl izin vermemişti. Cenaze kortejini götüren beş helikopterden ikisinin düşmesi ve doktorlarla korumaların ölmesi, iddiaları daha da güçlendirecekti. Ama hangi diktatörün ölümü normal karşılanmıştı ki?

En büyük 4. ordu

Kuzey Kore, Çin, Amerika ve Hindistan'ın ardından en büyük 4. orduya sahip. Nüfusu 23 milyon dolayında olan ülkede 1,1 milyon aktif askervar. Ülkedeki 8 milyon kişi resmen kıtlık koşullarında yaşasa da ülkenin milli gelirininyüzde 25'i orduya harcanıyor.

Kim İl Sung'un ölümü, liderlerinin doğaüstü bir canlı olduğuna şartlandırılmış kitlelerde tam bir şok etkisi yaratmıştı. Kim'in mumyalanmış cesedi, başkanlık

En bayıldığım diktatör klasiklerinden. Her şeyden anlarız ya, tarımdan neden anlamayalım! Girmişiz ekinlerin arasına, üfürükten bilgileri dinliyoruz. Maksat vatandaş bilsin ki lider uyumaz, gerekirse başak boylarını bile ölçer. Hadi onu anladık da kazık kadar generallere ne oluyor. Ne işiniz var tarlada?

sarayındaki katafalka yerleştirildi. Saray, 900 milyon dolar harcanarak anıt mezara dönüştürüldü. Sadece dirisi değil, ölüsü de halka zarar vermeye devam ediyordu. Ölümüyle Kim, 'Edebi Lider' sıfatını aldı. Artık her neredeyse, halkını oradan izlemeye devam edecekti...

Bir Kim ölürüz, bin Kim diriliriz icabında

Babasının ölmesiyle birlikte Kim Jong İl ülkenin tek hâkimi oldu. Lakin sistem mevcut durumu normalleştirme yönünde harika bir slogan bulmuştu bile: "*Kim İl Sung, Kim Jong İl'dir.*" Bir nevi, ölmedin yüreğimizde yaşıyorsun, durumu. 1998'de anayasa değiştirilerek Kim İl Sung 'sonsuza dek devlet başkanı' ilan edildi. *Böylelikle öldüğü halde devlet başkanlığını sürdürmeye devam eden ilk lider olarak da tarihe geçti!*

Konyakçı

Ülkesi açlıktan kırılırken 1994'te dünyaca ünlü Hennessy konyaklarının en büyük alıcısı, son iki yıl boyunca Sevgili Lider Kim Jong il olmuştu. Ağzının tadını bilen lider, 700 biner dolarlık alımlar yapmıştı. Jong İl'in ayrıca Bordeaux ve Burgundy şaraplarının da hayranı olduğu biliniyor.

Film çekeceğiz, yönetmen kaçırın!

Sevgili Lider, sıkı bir James Bond hayranı. Kuzey Kore sinemasının geliştirmesi için Güney Kore'den oyuncu karısıyla birlikte kaçırılan (!) ülkenin önde gelen yönetmenlerinden Shin Sang Ok'a göre Jong İl aynı zamanda Rambo serisi filmlerini de çok seviyor. Ok ve eşi, silah zoruyla Kuzey Kore'de 20 kadar film çektikten sonra Viyana'daki bir tur esnasında kaçabilmişlerdi.

Kim Jong İl'in saltanatıysa 2011'in 17 Aralığı'nda sona erdi. Resmi açıklamaya göre Sevgili Lider kalp krizinden ölmüştü. Yüz binlerin mekanik bir şekilde ağlayarak katıldığı cenaze töreninde kendilerini paralamasını, dünya kamuoyu, tıpkı babasının ölümünün ardından yaşananlarda olduğu gibi şaşkınlıkla izleyecekti. Yine de dünya genelindeki siyaset odakları açısından ölümü beklenmedik bir gelişme olmadı. Bir süredir sağlık durumuyla ilgili çelişkili bilgiler geliyordu. Zaten diktatörlükle yönetilen tüm ülkelerde bu sağlık meselesi oldum olası bir muamma olmuştur. Ölenin öldüğü söylenmez, yaşayanın nasıl yaşadığı bilinmez. Yeni lider ipleri eline alana kadar gerekirse ölen adam yaşatılmaya devam edilir. Kim Jong İl'in de bir iki yıl evvel beyin ameliyatı geçirdiği ve sol tarafının kısmen felç olduğu haberleri

'Komünist' Kuzey Kore İmparatorluğu'nun çiçeği burnunda imparatoru Kim Jong-un henüz 29 yaşında olmasına rağmen, 1 milyon 200 bin kişilik bir orduya komuta ediyor.

yayılmıştı. Kendisiyle ilgili olarak, özellikle de bu türden liderleri göz hapsinde tutan CIA kaynaklı 'öldü' haberleri üzerine Kim Jong İl, 2010 yılı Mart ayında, devasa bir fabrikanın açılışı için meydanlara toplanan ve dans eden yüz binlerce vatandaşını selamlamış ve gayet sağlıklı

e-mailiniz neydi?

Kuzey Kore'nin resmi internet sitesinin açıldığı 2003 yılında dek ülkede internete girme lüksü sadece Kim Jong İl'e aitti. Hatta ülkesini ziyaret eden dönemin ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright'dan e-mail adresini istemişti!

Analar ne evlatlar doğurmuş!

Sevgili Lider'in resmi biyografisine göre kendisi, 3 aylıkken yürümüş, 8 haftalıkken konuşmaya başlamış. E, bunları yapabilen biri için de 2 yaşındayken Kore halkının geleceğine dair bir manifesto yazmış olmak, şaşırtıcı gelmez herhalde. Bitmedi durun. Yine resmi açıklamalara göre 1964'de Kim Sung İl Üniversitesi'nden mezun olan Kim, burada bin 500 kitap yazmış. Bu kitaplar devlet kütüphanesinde saklanıyormuş. Lider aynı zamanda müzik tarihindeki benzerlerinden daha iyi olduğu söylener 6 da opera yazmış. Bu kadar mı? Tabii ki değil. Yine devlet medyasındaki haberlere göre çok iyi bir koşucu, yüzücü, jokey ve satranç ustası. Ama görünüşe bakılırsa en iddialı olduğu alan yeşil çimler. Zira golfdeki ilk denemesinde par sayısından 38 eksik çekmiş. Yani, maç yapsalar, golf sopasını, dünyanın bir numarası Tiger Woods'un koltuğunun altına verecek kadar usta! E pes dediğinizi duyar gibiyim. Siz pes edebilirsiniz ama liderimiz etmiyor, devam. Kuzey Kore hükümetine göre mikrodalga fırını, radyal lastiği ve hologramı bulan da Kim! Valla sizi bilmem ama ben yoruldum, yeter.

Lidere özel tren istasyonu

Kim Jong İl uçaktan korkuyor. O yüzden tüm yurt içi ve dışı seyahatlerinde 22 vagonluk özel trenini kullanıyor. Zaten topu topu 3 yurt dışı seyahati var. Bunlar da Çin ve Rusya'ya yapılmış. Ülke genelinde sadece Jong İl'in kullanımına tahsis edilmiş on dokuz istasyon var. Buralarda sadece ona ait trenler durabiliyor. Moskova'ya yaptığı 6 günlük tren yolculuğu boyunca her gün helikopterlerle özel vagonuna ıstakoz taşınmıştı.

göründüğünü göstermek istemişti. (Fabrika açılışında millet niye dans ediyor yahu, dediğinizi duyar gibiyim. İşte biz de bu kitabı o yüzden yazıyoruz ya...)

Ölümünün ardından derin devlet propaganda makinesinin dişlilerini yağlamakta gecikmedi. Ülke genelinde Kim Jong-il'in 'ölümsüzlüğünü' simgeleyen kulelerin dikileceği açıklandı. Ayrıca 69 yaşında ölen liderin 16 Şubat'taki doğum gününün 'Parlayan Yıldız Günü' olarak kutlanması da karara bağlandı.

Sosyalist tahtın yeni varisi: 'Büyük Lider'

Devlet işleri beklemeye gelmezdi ve daha Sevgili Lider'in cesedi soğumadan oğlu Kim Jong-un, 'Büyük Lider' lakabıyla saltanatı devraldı. Peki, kimdi bu Büyük Lider?

Kim Jong-un, Kim Jong-il'in son ve üçüncü karısı Ko Yong-hui'den olma en son çocuğu. 1982, 1983 ya da 1984 (zira beyimizin tam olarak ne zaman doğduğu da bir sır!) doğumlu olduğu sanılan Jong-un başlangıçta iktidar için düşünülen bir isim değildi. Kuzey Kore'yi gözlemleyen siyasi analistler daha çok abisi Kim Jong-chol'un ve üvey kardeşi Kim Jong-nam'ın ismi üzerinde duruyordu. 2009'dan itibaren ibre, babanın da rengini belli etmesiyle, Jong-un'a döndü. Bunda yeni varisin, ülkenin en güçlü makamı olarak gösterilen Ulusal Güvenlik Komisyonu'na atanmasının büyük rolü oldu. Güney Kore istihbaratına göre 'Sevgili Lider' ölümünden önce alt kadrolara, Kim Jong-un'un halefi olarak desteklenmesi 'emrini' vermişti. Sembollerin silahlar kadar güçlü olduğu bu sıra dışı ülkede, Jong-

Apartman topuklu lider

Kim Jong il'in boyu çok kısa. Sadece 1.57. Mucizeler eşliğinde doğmuş biri için bu durum haliyle kafaya takılması gereken bir mesele. Ama çözüm apartman topukta bulunmuş! Lider, kendisi için özel yapılmış yüksek topuk ayakkabılar giyiyor. Bununla da kalmıyor ve daha uzun görünmek adına saçlarını daha kabarık ve dik gösteren bir model kullanıyor.

Kim Jong Il'in boy kompleksi olduğu biliniyor. On parmağında on marifet olan Sevgili Lider, boy konusunda ne yazık ki diğer alanlardaki 'mucizevî' özelliklerini sergileyememiş. Bu eksiği de apartman topuklu ayakkabıyla gideriyor. Eh o kadarcık kusur da Kim Il Sung'un oğlunda olur yani.

un'u babası ve dedesiyle birlikte gösteren on milyon posterin dağıtılmış olması da güçlü bir gösterge olarak kabul ediliyordu. Zira Kuzey Kore'de postere basılmak demek, bir nevi iktidar olmak, 'ölümsüzlük' zırhına bürünmek anlamına geliyor. Bununla birlikte Kim Jong-un'un iktidarına bir ortak çıkmış görünüyor: Chang Song-taek. Batılı siyasi çevrelerce 'tahtın arkasındaki adam' olarak isimlendirilen Song-taek, Kim Jong-il'in kız kardeşinin kocası. Aynı zamanda Kuzey Kore İşçi Partisi'nin üst düzey yöneticilerinden. Yeni 'imparator' olgunlaşana kadar Kuzey Kore 'tahtına' onun yön vereceği iddia ediliyor.

NBA hayranı ama Batılı değil!

Toprağı bol olsun, daha Kim Jong İl'in sağlığında iktidarın bir numaralı varisi ilk etapta en büyük oğlu Kim Jong-nam'dı. Ama hiç akla gelmeyecek bir şey yaparak, 2001'de Kuzey Kore'nin ezeli düşmanlarından Japonya'ya sahte pasaportla girmiş ve Disneyland'ı ziyaret etmişti! Yakalanıp sınır dışı edilmesiyle babası tarafından üzeri çizildi ve kendisine iktidar yolları ebediyen kapandı. Farklı cinsel tercihleri olduğu anlaşılınca ortanca kardeş Kim Jong-chol da hesaptan düşüldü. Tekrar yeni lidere dönersek; her ne kadar diğer kardeşleri gibi İsviçre'de eğitim görmüş olsa da, Kim Jong-un batılı yaşam tarzından ve değerlerinden uzak kalmayı başardığı söyleniyor. İddialara bakılırsa bunda okul dışındaki tüm vaktini Kuzey Kore büyükelçisiyle geçirmesinin payı büyük. 1988'den 2001'e dek Kim Jong-il'in aşçılığını yapmış olan ve ardından da 2003'de tekrar Japonya'ya kaçan Kenji Fujimoto'nun aktardıklarına göre Büyük Lider, babasının birebir kopyası. Batılı gizli servislerin üzerinde mutabık kaldığı son rakama göre

henüz 29 yaşında olan Kim Jong-un, babasının bazı sağlık sorunlarını bünyesinde taşıyor. Şeker hastası ve kalbinden sorunu var. Uzmanlar bunu egzersiz eksikliğine bağlıyor. NBA hayranı olan genç liderin ülkeyi hangi istikamete sürükleyeceğiyse, şu an için tam bir muamma...

Sosyalist cennete hoş geldiniz!

Kuzey Kore, dünyada internetin yasak olduğu tek ülke! Sadece devlet yetkilileri kullanabiliyor. Kardeşi Güney Kore'ninse dünyanın en hızlı internetini kullanan ülke olduğunu söylersek durumun vahameti daha da net anlaşılabilir. İşte interneti yasaklayan bu zihniyetin hüküm sürdüğü Kuzey Kore'de sadece tek bir internet sitesi var. O da haliyle devlete ait! Şu ifadelerle karşılıyor site ziyaretçisini:

"Günümüzün Kuzey Kore'si insanların asaletle, refah içersinde ve liderin etrafında kenetlenmiş bir şekilde yaşadıkları sosyalist bir cennettir."

Evet, gerçekten de enteresan bir cennet tanımı. İnsanların her sabah lideri yücelten marşlarla uyandıkları, sık sık kıtlık yaşanan, ortalama ömrün yerlerde süründüğü, insanların hayali ve tamamen kurmaca bir dünyada yaşamaya zorlandıkları, elektrik kesintisinin olmadığı zamanlarda insanların kendisini şanslı saydığı, yabancı bir şarkı dinlemenin ya da kitap okumanın, hatta ülkeye hasbelkader girmeyi başarmış yabancılarla konuşmanın bile hapisle cezalandırıldığı bir cennet. Ama bir taraftan haklılık payı da yok değil. Kuzey Kore mutlak anlamda insanların eşit yaşadığı bir ülke. Tek kusuru, bu eşitliğin sadece iktidardaki ailenin bireyleri arasında kurulabilmiş olması! Maşallah dünya nimetlerinden istifade etme konusunda önceki baba-oğul liderler, birbirlerinden aşağı kalmamış! CIA'nın tahminlerine (ya da yalan haberlerine) göre ikili, ülkedeki altın madenlerinden elde ettikleri 4 milyar dolarlık serveti İsviçre bankalarına stoklamışlar. Hadi diyelim karşı propagandadır, bu kadar yapmamışlardır ama her halükarda liderlerinin sefahate düşkünlüğü, sistemin tüm kapalılığına rağmen gözlerden kaçırılamıyor.

Günümüz Kuzey Kore'si, inatla ve şehvetle komünizmden devşirdiği 'monarşik' sistemini sürdürüyor. Birbiri ardında gelen 'eşsiz' liderler, başta Amerika, Güney Kore ve Japonya olmak üzere, tabiri caizse, tüm dünyaya posta koymaya devam ediyor. Halka gelince. Ne yapsınlar, fabrika açılışında dans etmeye zorlanan insanlar ne kadar mutlu olabilirse, o kadar mutlular işte...

Batıyı 'Radikal İslam'a' karşı koruyan kağıttan kaplan

Zeynelabidin Bin Ali

1936-

"Bütün Tunuslulara seslenmek istiyorum. Burada ve yurtdışında yaşayan herkese kendi dilimizde seslenmek istiyorum. Her şeyin anlaşılması için. Çünkü durum radikal bir değişimi zorunlu kılıyor. Elbette, radikal, kökten bir değişim zorunlu hale geldi. Mesajınızı anladım. Herkesi anladım. İşsizleri, siyasetçileri ve daha fazla özgürlük isteyenleri anladım. Ancak bugün Tunus'ta olan bitenler bizim alışık olduğumuz şeyler değil."

Zeynelabidin Bin Ali
(Kaçmadan bir gün önce halka sesleniyor)

Tatlısu diktatörlerinin yaşayan son örneklerinden; İslam ülkelerinin başına çöreklenmiş iktidarların en istikrarlılarındandı. En sarsılmaz göründüğü bir anda, bir seyyar satıcının fiskesiyle devrildi. 14 Ocak 2011'de ardına bakmadan kaçınca, 23 yıldır demir yumrukla yönettiği Tunus rahat bir nefes aldı....

İstikrar ve ekonomik büyüme sağlamasına rağmen hiçbir muhalife nefes aldırmamasıyla ünlü tipik bir diktatör olan Bin Ali, Fransız sömürge yönetiminin meyvelerinden biriydi. Fransa ve Amerika'da tamamladığı eğitimin ardından Tunus güvenlik kademelerinde hızla yükselmiş, bir ara Polonya'da elçilik yapmıştı. Bir saray darbesiyle, çok gürültü patırtı çıkarmadan, sömürgecilik dönemi sonrasının ilk devlet başkanı Habip Burgiba'yı devirmeden önce, 1987'de başbakanlığa getirilmişti.

Diktatör adayı diktatörü ekarte ediyor

Bin Ali bir süre sonra "sağlığı ülke yönetmeye elverişli" değil gerekçesiyle Burgiba'ya yol verdi ve ipleri eline aldı. Gerçi ayağını

23 yıllık baskının biriktirdiği basınç, bir seyyar satıcının kendini yakmasıyla patlayacaktı. Tunuslular, çoluk çocuk sokaklara döküldü. Kendilerine yeni bir gelecek arıyorlardı.

kaydırdığı Burgiba da pek matah bir adam değildi. Bin Ali tarafından sahneden indirilmeden çok önce kendisini ömür boyu devlet başkanı seçtirmişti. Fransızların tornasından geçmiş katı laik, milliyetçi bir diktatör bozmasıydı. Tunus'ta uygulamaya soktuğu laikliğin gözünü çıkarmış, evlerin haricinde heryerde başörtüsünü yasaklamış, camilerde belli vakitler dışında namaz kılınmasını engellemiş ve hatta devlette çalışanların oruç tutmasını ve namaz kılmasını resmen yasaklamıştı. Bu iki ibadetin çalışanların verimini düşürdüğünü savunuyordu!

Tunus'un Batı yanlısı ve 'radikal İslam karşıtı' politikalarında bir değişiklik olmayacağı anlaşıldığı için bu şaibeli iktidar değişikliği görmezden gelinmişti. Önemli olan 'güvenilir' birinin iktidarda olmasıydı...

Tunus halkı da *'Burgiba'dan daha kötüsü olamaz'* demiş olacak ki, başta bu iktidar değişikliğini memnuniyetle karşıladı. Zaten kaybedecek bir şeyleri de yoktu. Ülke her açıdan perişan haldeydi. Bin Ali, iktidarının ilk günlerinde, demokrasiye geçileceğini vaat etmişti ama 1989 ve 1994'te yapılan iki seçimde neredeyse rakipsiz seçimlere girmiş, beklendiği üzere halkın *'yüzde 90 bilmem kaçının'* oyunu alarak yerini pekiştirmişti. Geçmişinde ulusal güvenlik birimi genel müdürlüğü ve burada muhaliflere ve rejimi tehdit eden unsurlara karşı gösterdiği mücadeleyle yükseldiği içişleri bakanlığı olan birisinin vaat ettiği demokrasi de böyle bir şey olsa gerekti. 1999'da çok partili seçimler söz konusu olunca da değişen bir şey olmadı. Bin Ali yine sandıkları silip süpürüyor, çıkan tozdan *'ülkenin iç düşmanları'* gözlerinin önünü göremiyordu. Lakin bir sorun vardı. Adı konulmamış diktatör de olsa, ortada bir anayasa ve o anayasanın devlet başkanlarının görev süresini sınırlayan maddeleri vardı. Anayasa iki kez değiştirildi. *Yeter ki hikmetinden sual edilmez Bin Ali başlarından eksik olmasındı.* 2009'da son kez beş yıllığına seçildiğinde oyları yüzde 90'ın biraz altına düşmüştü.

Patlama için bir kıvılcım bekleniyordu

Bin Ali'nin iktidarı döneminde ülke görece istikrarlı bir ekonomik büyüme yaşadı. Ama bu zenginlik hiçbir zaman tabana inmedi. Bununla birlikte kadın hakları ve ekonomik reformlar konusunda gözle görülür işler yapılmış, Tunus sahilleri Avrupalı turistlerin gözdesi olmuştu. Yine de genç nüfus arasındaki işsizlik oranı yüksekti ve taşrada hayat, insanı canından bezdirecek kadar cansız ve fakirdi. *Patlama için bir kıvılcım bekleniyordu sanki...*

Her ne kadar ülke turizm yoluyla batıya açık gibi görünse de, açıklık, sadece kumsallarda güneşlenen turistlerle sınırlıydı. Siyasi gösterilere

Batının hassasiyetlerini halkının iradesinden yüksek tutanların en iyi temsilcilerinden olan Bin Ali, son kez halka TV'den sesleniyor. Ama artık iş işten geçmiştir...

asla müsamaha yoktu. Muhalifler ya ülke dışına şutlanıyor ya da içerde icaplarına bakılıyordu. Bin Ali'nin her köşe başından kafasını çıkartan devasa posterleriyle ülke tipik bir Baas rejimi görüntüsü veriyordu.

Wikileaks sonunu getirdi...

Fakirliğin kol gezdiği ülkede 26 yaşındaki Muhammed Buazizi de birçok kişi gibi seyyar satıcılık yapıyordu. Lakin 2010 yılının 17 Aralık günü onun için pek de iyi başlamamıştı. Zabıtalar sebze tezgahına el koymuş, itirazı üzerine kadın zabıtalardan birinin tokadı yüzünde patlamıştı. Kendisini aç bırakan rejimin memurları tarafından bir de aşağılanmaya dayanamayan Buazizi, kendisini yakıp, bu acınası hayata veda etmeyi yeğledi. Alevler içinde bu dünyaya veda ederken, yüzünde patlayan tokadın geri sekip rejimin yüzünde patlayabileceği bir an aklına gelmiş miydi acaba?

Buazizi'nin kendini feda etmesiyle halk homurdanmaya başladı. Bir de bunun üzerine yayınladığı gizli belgelerle çürümüş rejimlerin ve Amerikan hükümetinin korkulu rüyası olan internet sitesi Wikileaks'in ifşaatları gelince, sokaklar karıştı. Sitenin 2010 Aralığında yayımladığı 2008 tarihli belgede devlet başkanı ile eşinin mafya tarzı yolsuzluk ağı kurarak ülkenin tüm kaynaklarını ailece yağmaladıkları ve büyük bir servete sahip olduklarına dair bilgi dikkat çekiyordu. Yüzde 14'lere varan işsizlik oranına sahip ülkede diplomalı işsizlerin patlama noktasına geldiği Amerikalı elçinin raporlarına bile girmişti. Gerçi bunları Tunus'taki herkes görebiliyordu ama ülkedeki kepazeliklerin artık tüm dünyaca bilinmesi, Tunusluların öfkesine benzin döktü.

Alışıldık son. Bir zamanlar kendisini el üstünde tutan Batılı liderler, gözden düşmüş diktatöre ilk tekmeyi atanlar oluyor. Tıpkı İdi Amin'e, Şah Rıza Pehlevi'ye, Saddam'a ve diğerlerine yaptıkları gibi...

Buazizi'nin başına gelenler kıvılcımı çaktı. Facebook üzerinden örgütlenen işsiz gençlerin güneydeki şehirlerde başlattığı hükümet karşıtı gösteriler bir ay içinde ülke geneline yayıldı. İşsizlik ve sosyal adaletsizliği protesto gösterileri, çatışmaya dönüştü. Polisin sert müdahalesi yüzünden 80'inin üzerinde kişi hayatını kaybetti. Olan bitenleri şaşkınlık ve aymazlıkla izleyen Bin Ali, sıkıyönetim ve sokağa çıkma yasağı ilan etti. "Ülkenin huzurunu bozanlara kanmayın" isimli o çok bildik türküyü söylüyordu. Baktı ki kendisini dikkate alan yok, tansiyonu düşürmek için işişleri bakanını görevden aldı. Halkın yatışmaması üzerine hükümeti de lağveden Bin Ali, gösteriler şiddetini arttırırken, iktidarda kalmanın yollarını arıyordu. En sonunda televizyonlardan halka seslenmek zorunda kaldı. 6 ay sonra seçim yapılacağını ve bu kez aday olmayacağını açıkladı ama hayır, işe yaramıyordu. Sokaktaki öfke bir türlü dinmiyordu. Diktatör yolun sonuna geldiğini anlamıştı. Kendisinden öncekiler gibi soluğu kaçmakta buldu.

Kimse yüzüne bakmadı...

Devrik diktatör sığınabileceği bir liman arıyordu ve akla ilk gelen, siyasi ikbalinde önemli rol oynayan Fransa oldu. Öyle ya, ülkesindeki İslamcı hareketlere göz açtırmamasından dolayı sürekli övgüsüne mazhar olduğu Fransa ona kucak açmayacaktı da kim açacaktı? Beklediği

olmadı Fransa kapıları açmadı. 2008'de ülkesine yaptığı ziyarette kendisine ülkenin altın anahtarını hediye ettiği Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy, diktatörü ilk yüzüstü bırakan lider oldu. Fransızlar açıkça 'Bin Ali Fransa'ya gelemez' deyip, eski sömürgeleriyle ilgili defteri kapadılar. Ardından Malta ve İtalya'nın vetoları geldi. Diğer Avrupa ülkeleri de kapıyı kapamıştı. Bunda şaşılacak bir şey yoktu. Avrupa, her zaman kendi çıkarlarının bekçiliğini yapan diktatörleri kötü gününde ilk yüzüstü bırakan olmuştu. En azından bu konuda istikrarlıydılar. Bin Ali de istisna olmadı. En sonunda kapağı atacağı yeri buldu. Tıpkı yıllar önce İdi Amin'e yaptığı gibi, Bin Ali'ye de kapılarını açan Suudi Arabistan olmuştu. Tunus lideri Cidde'ye gitti. Artık devrik bir diktatör olarak ömrünü tamamlamaya hazırlanırken, Tunus da, karışık ama bir o kadar da ümit verici bir geleceğe doğru yola koyuluyordu...

Akılda kalanlar...

- Kökenleri Kartaca Uygarlığı'na dayanan Tunus, 16'ıncı yüzyılda Osmanlı ve İspanya'nın Akdeniz'de hakimiyet mücadelesine sahne olmuştu. 1574'te Türkler'in eline geçti. 18'inci yüzyılda Osmanlı zayıflayınca Tunus, 78 yıl boyunca Fransızların idaresine girdi. 1956'da bağımsız olan Tunus'un ilk lideri Habib Burgiba oldu.
- Tunus hükümeti özellikle 1990'ların başından itibaren halk arasında etkisini artıran İslamci Nahda (Yükseliş) Partisi'ne karşı sert önlemler almıştı. 1992'de, Cezayir'de İslamci harekete karşı düzenlenen ordu destekli darbeyi ilk alkışlayanlardan biri de yine Tunus hükümetiydi.
- Bin Ali rejimi, basın özgürlüğü konusunda dünyanın en baskıcı beş ülkesi arasındaydı. Birçok Fransız gazetesi sansürlenerek ülkeye sokulurken, muhalif internet siteleri sıkı gözetim altındaydı. Ülkede sadece 'yandaş' medya vardı ve her gün, ne olursa olsun, devlet başkanı ya da ailesiyle ilgili bir haber yapılmak zorundaydı.
- Üniversite mezunlarının yarısından fazlası işsizdi. Temel gıda fiyatlarının son yıllarda giderek artması halkı patlama noktasına sürüklemişti.
- Batı medyasının Bin Ali rejiminin yıpranmaması açısından Tunus'taki ekonomik ve siyasi yolsuzluklara yer vermediğini söyleyen Gazeteci Catherine Graciet 'La Régente de Carthage' (Kartacanın Naibesi) adlı kitapta Tunus'taki yolsuzlukları ele almıştı. Graciet, "Batılılar, ülkedeki muhalif İslamcıların elini güçlendireceği gerekçesiyle yolsuzluk haberlerini, görmezden gelmeyi tercih ettiler" diyordu.

ALİ ÇİMEN

Üsküdar'da doğdu, Sultanahmet'te büyüdü. Etrafında oynadığı Ayasofya'nın, Topkapı Sarayı'nın ve Dikilitaş'ın gölgesinde dünyayı merak etti; tarihi sevdi. Akranları pul koleksiyonu yaparken, o gazete kupürlerini topladı. Dünyaya olan merakı çocukluk hayali olan gazeteciliği, tarihe olan özel sevgisiyse tarih kitapları yazarlığını doğurdu.

Yerkürenin etrafında dolaştı durdu; rengârenk kültürler gördü, onların tarihlerine dokundu; dünyanın ve tarihin sadece Türkiye'den ve Osmanlı'dan ibaret olmadığını fark etti. "Gördüklerimi, hissettiklerimi ve öğrendiklerimi; dünyamızın ortak tarihini nasıl anlatırım?" diye sorarken, "Tarihi Değiştirenler Serisi" ortaya çıktı.

Tek koltuğunda iki karpuzla 20 yıldır yerküreyi dolaşıyor; Amerika'dan Çin'e, Rusya'dan İngiltere'ye; siyasetçiler, bilim adamları ve tarihçilerle görüşüyor, arşivlerde soluklanıyor; gazetecilik yapıp tarih kitapları yazıyor. Kendisinin bir de romanı var.

Gazeteci kimliği ve gözüyle tarihin heyecan verici sokaklarında geçmişin izini süren Ali Çimen, sizi de bu tarihî yolculuğa ortak olmaya çağırıyor.

Gelin, tarihi birlikte yazalım!

---

alicimen.org
facebook.com/alicimen
facebook.com/tarihidegistirenlerserisi
twitter.com/alicimen
youtube.com/tarihidegistirenler
iletisimalicimen@gmail.com